

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi merituulivoimasta talousvyöhykkeellä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki merituulivoimasta talousvyöhykkeellä sekä muutettavaksi Suomen talousvyöhykkeestä annettua lakia ja Energiavirastosta annettua lakia. Esitys toteuttaa Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitetta merituulivoiman pelisääntöjen selkeyttämisestä Suomen talousvyöhykkeellä.

Suomen talousvyöhyke on kansainvälistä merialuetta, jonka taloudelliseen hyödyntämiseen Suomen valtiolla on oikeus. Uuden lain mukaan valtioneuvosto voisi valita talousvyöhykkeeltä merituulivoimakäyttöön soveltuvia alueita ja tehdä päätöksen niiden kilpailuttamisesta. Alueiden kilpailutukset järjestäisi Energiavirasto. Kilpailutuksen voittaja valittaisiin sekä tarjotun hinnan että laadullisten tekijöiden perusteella. Kilpailutuksen voittaja saisi yksinoikeuden hakea valtioneuvostolta hyödyntämislupaa tietylle alueelle. Hyödyntämislupa antaisi määräajaksi yksinoikeuden tehdä tutkimuksia kyseisellä alueella ja hyödyntää sitä merituulivoimahankkeeseen. Hyödyntämislupa ei vielä tarkoittaisi varmuutta merituulivoimahankkeen toteutumisesta, koska hankkeen toteuttaminen edellyttää myös muita lupia. Esityksellä tarkennettaisiin myös sitä, mitä kansallista lainsäädäntöä Suomen talousvyöhykkeellä sovelletaan.

Esityksen tavoitteena on edistää merituulivoimaa talousvyöhykkeellä, selkeyttää talousvyöhykkeen merituulivoimahankkeita koskevaa sääntelyä ja varmistaa, että oikeudet merituulivoiman hyödyntämiseen myönnetään tasapuolisella, läpinäkyvällä ja ennakoitavalla tavalla. Tavoitteena on myös, että Suomen aluevesien ja talousvyöhykkeen merituulivoimahankkeiden sääntely ei poikkeaisi toisistaan, ellei poikkeamiselle ole perusteltua syytä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	5
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 YK:n merioikeusyleissopimus	5
2.2 Talusvyöhykelaki	7
2.2.1 Talusvyöhyke	7
2.2.2 Sovellettava lainsäädäntö	8
2.2.3 Valtioneuvoston suostumukset.....	9
2.3 Merialuesuunnittelu	10
2.4 Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi.....	11
2.5 Valtiontukisääntely	12
2.6 Käyttöoikeussopimukset	13
2.7 EU:n nettonolla-asetus	16
2.8 Talusvyöhykkeen merituulivoimahankkeet	16
2.9 Aluevedet	17
3 Tavoitteet	18
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	19
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	19
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	21
4.2.1 Vaikutukset yrityksiin	21
4.2.2 Vaikutukset julkiseen talouteen	25
4.2.3 Ympäristövaikutukset	25
4.2.4 Vaikutukset kalastukseen	28
4.2.5 Vaikutukset merenkulkuun	28
4.2.6 Vaikutukset viranomaisiin	29
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	30
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	30
5.1.1 Nykylainsäädännöllä jatkaminen	30
5.1.2 Metsähallituksen toimintamalli	32
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	34
5.2.1 Ruotsi	34
5.2.2 Tanska	35
5.2.3 Saksa	37
5.2.4 Hollanti.....	38
5.2.4.1 Huomioita oikeusvertailusta.....	39
6 Lausuntopalaute.....	40
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	40
7.1 Laki merituulivoimasta talusvyöhykkeellä	40
7.2 Laki Suomen talusvyöhykkeestä annetun lain muuttamisesta	70
7.3 Laki Energiavirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	76
8 Lakia alemman asteinen sääntely	76

9 Voimaantulo	80
10 Toimeenpano ja seuranta	80
10.1 Toimeenpano.....	80
10.2 Seuranta.....	80
11 Suhde muihin esityksiin.....	80
11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	80
11.2 Suhde talousarvioesitykseen	80
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	81
12.1 Tarkastusoikeus.....	81
12.2 Hyödyntämisluvan peruuttaminen ja muuttaminen	81
12.3 Hyödyntämismaksu.....	83
12.4 Asetuksenantovaltuudet	84
12.5 Säätämisyjärjestys.....	86
LAKIEHDOTUKSET	87
1. Laki meritulivoimasta talousvyöhykkeellä	87
2. Laki Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain muuttamisesta	97
3. Laki Energiavirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	101
LIITTEET	103
RINNAKKAISTEKSTIT	103
2. Laki Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain muuttamisesta	103
3. Laki Energiavirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	111

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman 20.6.2023 (Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58) mukaan merituulivoiman pelisäännöt ovat tällä hetkellä puutteelliset, ja talousvyöhykkeellä lainsäädäntöpohja puuttuu. Merituulivoiman pelisääntöjä selkeytetään toteuttamalla lainsäädäntöhanke, jossa Suomen talousvyöhykkeeseen kuuluvia vesialueita koskeva lainsäädäntö, lupaprosessit sekä korvaus- ja veroasiat määritellään viipymättä sekä yhteensovitetaan aluevesillä ja maa-alueilla toteutettavien hankkeiden pelisääntöjen kanssa. Hallituksen tarkoituksena on edistää ennakoitavaa ja kannustavaa toimintaympäristöä sekä sujuvaa hankekehitystä ja rakentamista niin talousvyöhykkeellä kuin aluevesilläkin. Merituulipuistojen sijoittumiseen merialueiden muun käytön, kuten merenkulun ja kalastuksen, kannalta suotuisasti sekä haitat minimoiden pyritään luomaan kannustimet.

Esityksellä toteutetaan hallitusohjelman mukaisesti lainsäädäntöpohja merituulivoimalle Suomen talousvyöhykkeellä. Suomen talousvyöhyke on ulommilla merialueilla sijaitsevaa kansainvälistä aluetta, jota Suomi voi hyödyntää taloudellisesti. Hankekehittäjien kiinnostus Suomen talousvyöhykkeeseen on ollut laajaa. Lain Suomen talousvyöhykkeestä (1058/2004, jäljempänä *talousvyöhykelaki*) nojalla on myönnetty 14 merituulivoima-alueelle tutkimuslupa. Moni tutkitavista merituulivoima-alueista on päällekkäisiä. Talousvyöhykelaki ei ota huomioon merituulivoiman erityispiirteitä, ja lailla on tähän mennessä luvitettu tutkimuslupien lisäksi vain putkien ja kaapeleiden laskuhankkeita. Olennaisena erona putki- ja kaapelihankkeisiin merituulivoimassa on tyypillistä useamman toimijan samanaikainen kiinnostus samasta merialueesta. Työ- ja elinkeinoministeriön (jäljempänä myös *TEM*) on jätetty talousvyöhykelain nojalla 17 merituulivoima-aluetta koskevat hyödyntämisoikeushakemukset, joilla on haettu yksinoikeutta tiettyyn merituulivoima-alueeseen. Valtioneuvosto on toukokuussa 2024 tehnyt kielteiseen päätöksen kaikkiin hyödyntämisoikeushakemuksiin.

Rannikkoa lähemmällä, Suomeen kuuluvilla aluevesillä Metsähallitus vastaa yleisten vesialueiden hallinnoinnista ja jakaa merituulivoima-alueita hanketoimijoiden käyttöön oman kilpailutusmallinsa mukaisesti.

Euroopan unionissa sovitut energia- ja ilmastopolitiikan tavoitteet ja toimenpiteet ohjaavat Suomen energia- ja ilmastopolitiikan valmistelua ja toimeenpanoa. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2018/2001 uusiutuvista lähteistä peräisin olevan energian käytön edistämistä (uudelleenlaadittu) (jäljempänä *RED-direktiivi*) on asetettu Euroopan unionin uusiutuvan energian tavoitteeksi vähintään 42,5 prosenttia vuonna 2030. Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on kuitenkin pyrittävä yhteisesti 45 prosentin uusiutuvan energian osuuteen vuonna 2030. Suomen kansallinen tavoite tullaan määrittämään kansallisessa energia- ja ilmastosuunnitelmassa. Kansallisen tavoitteen tason arvioidaan olevan noin 62 prosenttia vuonna 2030.

Merituulivoima tulee rakentumaan Suomessa pääosin RED-direktiivissä asetetun tavoitevuoden 2030 jälkeen. Uusiutuvan energian edistäminen on keskeistä EU-tavoitteiden saavuttamiseksi myös myöhemmin. EU tavoittelee ilmastoneutraaliutta vuoteen 2050 mennessä. Komissio on julkaissut helmikuussa 2024 tiedonannon (COM(2024)63 final), jossa se suosittelee vuoden 2040 EU-tavoitteeksi kasvihuonekaasujen nettopäästöjen vähentämistä 90 prosentilla vuoden 1990 tasosta. Ilmastolain (423/2022) mukaan Suomen tulee saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä.

EU:n merellä tuotettavaa uusiutuvaa energiaa koskeva strategia (COM(2020)741 final) asettaa kunnianhimoisia tavoitteita merituulivoimalle. Strategian mukaan vuoden 2050 ilmastotavoitteen saavuttaminen edellyttää arviolta 300 gigawatin merituulivoimakapasiteettia. Ilmasto- ja energiastrategian (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:53) mukaan tavoitetilana nähdään, että vuoteen 2030 mennessä ensimmäiset teollisen kokoluokan merituulivoimahankkeet Suomessa olisivat tuotannossa ja vuoteen 2035 mennessä hankkeita olisi rakennettu jo useita niin aluevesille kuin talousvyöhykkeellekin.

1.2 Valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu virkatyönä työ- ja elinkeinoministeriössä. Valmistelua on tehty yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa. Työ- ja elinkeinoministeriön 23.10.2023 asettama merituulivoimatyöryhmä on osana työtään käynyt läpi suunnitelmia merituulivoima-alueiden jakamisen menettelyiksi talousvyöhykkeellä.

TEM on järjestänyt kaksi sidosryhmätilaisuutta valmistelun aikana (2.11.2023 ja 30.1.2024). Lisäksi TEM on järjestänyt kahdenkeskisiä kuulemisia merituulivoimahankekehittäjien kanssa ajalla 9.–15.2.2024. Merituulivoiman hankekehittäjillä ja muillakin tahoilla oli mahdollisuus ilmoittaa kiinnostuksensa kuulemiseen osallistumiseen. Kuuleminen järjestettiin kaikkien kiinnostuksensa ilmaisseiden hankekehittäjien kanssa. TEM:n edustajat tapasivat yhdeksän hankekehittäjää ja Geologian tutkimuskeskuksen edustuksen. Yhdeltä hankekehittäjältä saatiin kirjallinen palaute.

Osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimintaa on helmikuussa 2024 julkaistu Merituulivoiman edistäminen -hankkeen loppuraportti (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:4). Hankkeessa selvitettiin merituulivoimahankkeiden sijoittelua talousvyöhykkeelle, merituulivoimahankkeiden vaikutuksia sekä mahdollisia hinta-alueita merellä. Selvitystä on hyödynnetty erityisesti lakihankkeen vaikutusten arvioinnissa.

Luonnoksesta hallituksen esitykseksi järjestettiin lausuntokierros []. TEM pyysi lausuntoa [] taholta (ministeriöt, valtion virastot ja laitokset, intressiorganisaatiot, xxx). Lausuntoja saapui yhteensä [] kappaletta. Lausunnoista on laadittu lausuntotiivistelmä [] ja lausunnot ovat nähtävillä [lausuntopalvelussa].

Lainsäädännön arviointineuvosto on arvioinut esityksen...

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://tem.fi/hankkeet-ja-saadostvalmistelu> tunnuksella TEM033:00/2023.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 YK:n merioikeusyleissopimus

Suomeen valtion alueeseen kuuluvien Suomen aluevesien ulkopuolelle sijoittuva Suomen talousvyöhyke on kansainvälistä merialuetta. Talousvyöhykkeen käytössä tulee huomioida kansainvälinen sopimus, Yhdistyneiden kansakuntien (YK) merioikeusyleissopimus (United Nations Convention on the Law of the Sea, ns. Unclos, SopS 49 ja 50/1996), jossa määrätään ranta-valtion oikeuksista ja velvollisuuksista talousvyöhykkeellä.

Merioikeusyleissopimuksen 56 artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaan rantavaltiolla on talousvyöhykkeellä täysivaltaiset oikeudet merenpohjan yläpuolisten vesien ja merenpohjan ja sen sisustan elollisten ja elottomien luonnonvarojen tutkimiseen, hyödyntämiseen, säilyttämiseen ja

hoitamiseen sekä muuhun toimintaan, jonka tarkoituksena on vyöhykkeen taloudellinen hyödyntäminen ja tutkiminen, kuten vedestä, merivirroista ja tuulista saatavan energian tuottaminen. Tämän kohdan perusteella Suomella on rantavaltiona täysivaltaiset oikeudet merituulivoiman tuottamiseen.

56 artiklan 1 kappaleen b kohdan mukaan rantavaltiolla on talousvyöhykkeellä merioikeusyleissopimuksen asianomaisten määräysten mukainen lainkäyttövalta i) tekosaarten, laitteiden ja rakennelmien rakentamisen ja käytön osalta; ii) meritieteellisen tutkimuksen osalta; iii) meriympäristön suojelun ja säilyttämisen osalta. Rakentamisesta määrätään tarkemmin 60 artiklassa, jonka mukaan rantavaltiolla on talousvyöhykkeellä yksinomainen oikeus rakentaa ja antaa lupa rakentaa ja käyttää: a) tekosaaria; b) 56 artiklassa mainittuihin ja muihin taloudellisiin tarkoituksiin käytettäviä laitteita ja rakennelmia; c) laitteita ja rakennelmia, jotka saattavat haitata rantavaltion oikeuksien käyttämistä vyöhykkeellä; sekä säännellä näiden rakentamista ja käyttöä. Rantavaltiolla on tällaisiin tekosaariin, laitteisiin ja rakennelmiin nähden yksinomainen lainkäyttövalta, joka käsittää muun muassa tulli-, vero-, terveydenhoito-, turvallisuus- ja maahanmuuttolakeja ja -määräyksiä koskevan lainkäyttövallan. Suomella on siis yksinoikeus talousvyöhykkeellään merituulivoimaloiden rakentamiseen ja niiden sääntelyyn. 60 artiklassa on myös joitakin rakentamista koskevia vaatimuksia, kuten että tekosaarten, laitteiden ja rakennelmien rakentamisesta on ilmoitettava asianmukaisesti ja niiden havaitsemisen helpottamiseksi on ylläpidettävä pysyvää varoitusjärjestelmää, ja että hylätyt tai käytöstä pois jääneet laitteet tai rakennelmat tulee merenkulun turvallisuuden takaamiseksi poistaa, ja että kaikkien sellaisten laitteiden ja rakennelmien syvyydestä, sijainnista ja mitoista, joita ei ole poistettu kokonaan, on asianmukaisesti tiedotettava.

Kuitenkin on huomioitava, että harjoittaessaan talousvyöhykkeellä merioikeusyleissopimuksen mukaisia oikeuksiaan ja täyttäessään sen mukaisia velvollisuuksiaan rantavaltion tulee ottaa asianmukaisesti huomioon muiden valtioiden oikeudet ja velvollisuudet ja toimia sopusoinnussa merioikeusyleissopimuksen määräysten kanssa (56 artiklan 2 kappale). Esimerkiksi 58 artiklan 1 kappaleen mukaan kaikilla sekä ranta- että sisämaavaltioilla on merioikeusyleissopimuksen asianomaiset määräykset huomioon ottaen talousvyöhykkeellä 87 artiklassa mainitut merenkulun ja ylilennon vapaudet, vapaus laskea merenalaisia kaapeleita ja putkistoja sekä vapaus kaikkeen muuhun näihin vapauksiin liittyvään kansainvälisessä oikeudessa hyväksytyyn meren käyttöön, joka esimerkiksi koskee alusten, ilma-alusten, merenalaisten kaapeleiden ja putkistojen toimintaa ja joka on sopusoinnussa yleissopimuksen määräysten kanssa.

Esimerkiksi 79 artiklan 1 kappaleen mukaan kaikilla valtioilla on oikeus laskea mannerjalustalle merenalaisia kaapeleita ja putkistoja kyseisen artiklan määräysten mukaisesti. Suomen tapauksessa mannerjalusta ja talousvyöhyke kattavat maantieteellisesti saman alueen. Rantavaltio ei saa haitata kaapeleiden tai putkistojen laskemista tai huoltoa, ottaen kuitenkin huomioon, että sillä on oikeus ryhtyä kohtuullisiksi katsottaviin toimiin mannerjalustan tutkimiseksi, mannerjalustan luonnonvarojen hyödyntämiseksi sekä putkistojen aiheuttaman pilaantumisen ehkäisemiseksi, vähentämiseksi ja valvomiseksi. Mannerjalustalle laskettavien putkistojen kulkureitin määrittämiseen tarvitaan kuitenkin rantavaltion hyväksyminen. Mikään merioikeusyleissopimuksen VI osan määräys ei vaikuta rantavaltion oikeuteen asettaa ehtoja sen alueelle tai alue-merelle johtaville kaapeleille tai putkistoille, eikä siihen lainkäyttövaltiaan, joka rantavaltioilla on mannerjalustansa tutkimisen tai mannerjalustan luonnonvarojen hyödyntämisen tai valtion lainkäyttövaltiaan kuuluvien tekosaarten, laitteiden ja rakennelmien toiminnan yhteydessä asennettavien tai käytettävien kaapelien tai putkistojen suhteen. Rakennuksia ja rakennelmia, kuten merituulivoimaloita sekä niihin kytköksissä olevia kaapeleita ja putkistoja koskevat kansainvälisen sopimuksen reunaehdot ovat siis erilaiset kuin niiden kaapeleiden ja putkistojen, jotka eivät ole yhteydessä sellaisiin Suomen talousvyöhykkeellä sijaitseviin rakennuksiin ja rakennelmiin, jotka liittyvät 56 artiklassa tarkoitettuun taloudelliseen hyödyntämiseen.

2.2 Talusvyöhykelaki

2.2.1 Talusvyöhyke

Talusvyöhykelain 1 §:n mukaan Suomen talusvyöhyke käsittää Suomen aluevesiin välittömästi liittyvän merialueen, jonka ulkoraja määräytyy Suomen vieraiden valtioiden kanssa tekemien sopimusten mukaisesti ja jonka ulkorajan sijainti osoitetaan valtioneuvoston asetuksella. Aluevedet käsittävät Suomen rannikkoa lähimpänä olevat merialueet, ja ulommilla merialueilla aluevesien ulkopuolella Pohjanlahdella ja Suomenlahdella on Suomen talusvyöhyke. Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 2 §:n mukaan Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvat aluevedet, jotka voimassa olevien Suomen aluevesien rajoja koskevien säännösten mukaan välittömästi liittyvät maakunnalle kuuluvaan alueeseen. Ahvenanmaan maakuntalainsäädäntöä ei sovelleta talusvyöhykkeellä.

2.2.2 Sovellettava lainsäädäntö

Koska talousvyöhyke ei kuulu valtion alueeseen, Suomen lainsäädäntö ei automaattisesti sovellu talousvyöhykkeellä. Oikeus Suomen lainsäädännön soveltamisen ulottamiseen talousvyöhykkeelle perustuu YK:n yleissopimuksessa määriteltyihin rantavaltion oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Suomen talousvyöhykelaisissa on valittu informatiivisuuden vuoksi sääntelytapa, jossa talousvyöhykkeellä sovellettava lainsäädäntö on lueteltu lain 2 luvussa. Lisäksi lain 17 §:n mukaan talousvyöhykelain mukaisesti rakennetuilla tekosaarilla, laitteilla ja muilla rakennelmilla sovelletaan Suomen lakia samalla tavoin kuin jos rakennelma sijaitsisi lähinnä olevalla Suomen alueella.

Talousvyöhykelain 3 §:n mukaan talousvyöhykkeellä sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia (252/2017), ympäristönsuojelulakia (527/2014), vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettua lakia (1299/2004), vesilakia (587/2011), alueidenkäyttölain (132/1999) merialuesuunnittelua koskevaa 8 a lukua sekä hiilidioksidin talteenottamisesta ja varastoinnista annettua lakia (416/2012) ja niiden nojalla annettuja säännöksiä. Alueidenkäyttölaista soveltuu vain merialuesuunnittelu, joten kaavoitusjärjestelmää ei talousvyöhykkeellä ole. Merituulivoimaloilta edellytetään vesilain mukaista vesitalouslupaa, mutta rakentamislaki (751/2023) ei talousvyöhykkeelle sovellu, joten kunnan rakentamislupaa ei tarvita. Koska rakentamislaki ei sovellu, talousvyöhykkeellä tapahtuvaa rakentamista eivät koske myöskään rakentamislain rakentamisen turvallisuutta, rakentamisen teknisiä vaatimuksia (esimerkiksi rakenteiden lujuus ja vakaus) ja rakentamisen valvontaa koskevat säännökset. Vesilain mukainen vesilupaprosessi painottuu pinnan alaiseen rakentamiseen ja hankkeen vaikutuksiin. Lakihankkeessa on tunnistettu tarve rakentamisen teknisten vaatimusten ja turvallisuuden huomioimiselle ja niitä koskevien säännösten tuomiselle talousvyöhykkeelle sovellettaviksi. Samalla olisi tarpeen ratkaista tuulivoimaloiden purkamista koskevat kysymykset. Asiaa koskevia säännöksiä ei ole kuitenkaan lakihankkeen aikataulusta johtuen sisällytetty esitykseen.

Talousvyöhykelain 3 §:n 2 momentin mukaan alusten tavanomaisesta toiminnasta aiheutuvan ympäristön pilaantumisen ehkäisemisestä talousvyöhykkeellä säädetään merenkulun ympäristönsuojelulaissa (1672/2009) ja öljyvahinkojen sekä aluskemikaalivahinkojen torjuntaa koskevista toimenpiteistä talousvyöhykkeellä säädetään öljyvahinkojen torjuntalaissa (1673/2009). Lisäksi talousvyöhykkeellä sovelletaan jätelakia (646/2011) siten kuin siitä erikseen säädetään. Öljyvahinkojen torjuntalaki on kumottu 1.1.2019 ja sen säännökset siirretty suurimmalta osin pelastuslakiin.

Lain 4 §:n mukaan kalastuksen ja metsästyksen harjoittamisesta sekä elollisten luonnonvarojen säilyttämisestä ja luonnonsuojelusta talousvyöhykkeellä on voimassa, mitä kalastus-, metsästyks- ja luonnonsuojelulainsäädännössä sekä Euroopan yhteisön yhteistä kalastuspolitiikkaa koskevissa säännöksissä sekä niiden nojalla säädetään tai määrätään sekä mitä vieraan valtion kanssa on sovittu.

Lain 5 §:n mukaan talousvyöhykkeellä on voimassa, mitä eräiden vedenalaisten johtojen suojelemisesta annetussa laissa (145/1965) säädetään. Maa-ainesten ottamiseen talousvyöhykkeellä sovelletaan vesilakia. Kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintään ja hyödyntämiseen talousvyöhykkeellä sovelletaan kaivoslakia (621/2011).

Talousvyöhykelain 5 luvussa säädetään vielä erikseen Suomen rikosoikeuden soveltamisesta talousvyöhykkeellä. Talousvyöhykelain 10 §:n mukaan talousvyöhykkeellä olevalla 7 §:ssä tarkoitettulla tekosaarella, laitteella tai muulla rakennelmalla tehty tai niihin kohdistuva rikos ja sen rangaistava yritys katsotaan rikoslain (39/1889) 1 luvun 1 §:n mukaisesti Suomessa tehdyksi.

Mualla talousvyöhykkeellä tehty, lain 11–16 §:ssä mainittu rikos ja sen rangaistava yritys katsotaan rikoslain 1 luvun 1 §:n mukaisesti Suomessa tehdyksi. Lain 11–16 §:ssä säädetään ympäristörikoksista, vesilain luparikkomuksesta, kalastukseen ja metsästyksen liittyvistä rikoksista, kaivossäännösten rikkomisesta sekä luvattomasta toiminnasta talousvyöhykkeellä.

Yllä mainittujen säännösten lisäksi on huomioitava jo aiemmin mainittu talousvyöhykelain 17 §, jonka mukaan talousvyöhykelain mukaisesti rakennetuilla tekosaarilla, laitteilla ja muilla rakennelmilla sovelletaan Suomen lakia samalla tavoin kuin jos rakennelma sijaitsisi lähinnä olevalla Suomen alueella. Talousvyöhykelakia koskevassa hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi Suomen talousvyöhykkeestä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 53/2004 vp) ei juurikaan avata pykälän taustoja lukuun ottamatta viittausta merioikeusyleissopimuksen 60 artiklan 2 kappaleeseen, mikä jättää sen tulkinnalle liikkumavaraa. Pykälän sanamuodoista on tulkittavissa, että toimintaan rakennelmalla, kuten rikokseen tekemiseen tai työhön, sovelletaan Suomen lakia. Pykälä jättää kuitenkin tulkinnanvaraiseksi monien sellaisten lakien soveltumisen, jotka koskevat rakennuksen – kuten tuulivoimalan – rakentamista ja sitä edeltävää vaihetta. Myös rakennelmia koskevan sääntelyn soveltuminen on monilta osin tulkinnanvaraista. Talousvyöhykelain valmistelussa ei ole juurikaan huomioitu merituulivoimaa, minkä vuoksi merituulivoimahankkeisiin sovellettavan lainsäädännön tarkentamiselle on havaittu selvä tarve. Oikeustila esimerkiksi kiinteistöveron soveltumisesta talousvyöhykkeellä on tällä hetkellä epäselvä.

2.2.3 Valtioneuvoston suostumukset

Talousvyöhykelain 3 luvussa säädetään kahdesta valtioneuvoston suostumuksesta, hyödyntämisoikeudesta (6 §) ja ns. rakentamisoikeudesta (7 §), josta joskus käytetään myös nimitystä rakentamislupa. Lain 6 §:n mukaan valtioneuvosto voi antaa hakemuksesta suostumuksen hyödyntää talousvyöhykkeellä olevan merenpohjan ja sen sisustan luonnonvaroja sekä tehdä tällaiseen hyödyntämiseen tähtävää tutkimusta tai suorittaa talousvyöhykkeellä muuta toimintaa, jonka tarkoituksena on vyöhykkeen taloudellinen hyödyntäminen (*hyödyntämisoikeus*). Suostumus voidaan antaa määräajaksi tai toistaiseksi. Päätöksessä on määrättävä ehdot, jotka ovat turvallisuuden tai talousvyöhykelain mukaan valtiolle kuuluvien oikeuksien turvaamisen kannalta välttämättömiä. Merituulivoimassa tai putkien ja kaapeleiden laskussa on kyse muusta toiminnasta, jonka tarkoituksena on vyöhykkeen taloudellinen hyödyntäminen. Suomen talousvyöhykkeelle on lain 6 §:n nojalla myönnetty ns. tutkimuslupia. Tutkimuslupia on myönnetty sekä kaapeli- että putkihankkeille ja viime vuosina enenevässä määrin merituulivoimahankkeille. Saman pykälän nojalla putki- ja kaapelihankkeille (esim. Nord Stream, Balticconnector, sähkö- ja teleliikennekaapelit) on myönnetty ns. hyödyntämislupia, joilla on annettu suostumus putkien rakentamiseen tai kaapeleiden laskemiseen.

Talousvyöhykelain 7 §:n mukaan valtioneuvosto voi antaa hakemuksesta suostumuksen tekoosaarten, 6 §:ssä tarkoitettuun toimintaan käytettävien laitteiden ja muiden rakennelmien sekä sellaisten muiden laitteiden ja rakennelmien rakentamiseen ja käyttämiseen, jotka saattavat haitata Suomelle kansainvälisen oikeuden mukaan kuuluvien oikeuksien käyttämistä talousvyöhykkeellä. Suostumuksen saaja on päätöksessä merenkulun turvallisuuden vuoksi velvoitettava poistamaan käytöstä pois jätettävä laite ja rakennelma, jos poistaminen on mahdollista. Suostumus voidaan antaa määräajaksi tai toistaiseksi. Päätöksessä on määrättävä ehdot, jotka ovat turvallisuuden tai talousvyöhykelain mukaan valtiolle kuuluvien oikeuksien turvaamisen kannalta välttämättömiä. Päätöksessä voidaan määrätä, että talousvyöhykelain mukaisesti rakennettujen tekoosaarten, laitteiden ja rakennelmien ympärille perustetaan suojavyöhyke. Suojavyöhyke ei saa ulottua yli 500 metrin etäisyydelle tekosaaren, laitteen tai muun rakennelman

ulkoreunan kustakin pisteestä mitattuna, ellei se yleisesti hyväksytyjen kansainvälisten määräysten mukaan ole sallittua tai ellei toimivaltainen kansainvälinen järjestö toisin suosita. Talousvyöhykelain 7 §:n mukaisia päätöksiä ei ole Suomessa toistaiseksi tehty.

Hyödyntämisoikeudessa ja rakentamisoikeudessa on kyse valtioneuvoston periaatepäätöksistä. Valtioneuvosto *voi* antaa suostumuksen, mutta sillä on laaja harkintavalta suostumusta myöntäessään ja päätösehtoja määrätessään. Valtioneuvoston on kuitenkin huomioitava YK:n merioikeusyleissopimus (ks. tarkemmin jakso 2.1). Käytännössä valtioneuvostolla on laaja harkintavalta mitä tulee rakennelmiin liittyviin suostumuksiin, kun taas Suomen talousvyöhykkeelle sijoittuvien putkien ja kaapeleiden osalta, jotka eivät liity rakennelmiin, valtio ei voi vapaasti evätä lupaa, koska sen on huomioitava YK:n merioikeusyleissopimukseen kuuluva kaikkien valtioiden oikeus laskea mannerjalustalle merenalaisia kaapeleita ja putkistoja.

Talousvyöhykelaisissa ja hallituksen esityksessä talousvyöhykelaisiksi ei tuoda suoraan ilmi, miten suostumuksia sovellettaisiin merituulivoimahankkeisiin. Sääntely on katsottu osin puutteelliseksi merituulivoimahankkeiden luvituksen kannalta. Keskeisimmäksi puutteeksi on tunnistettu, ettei talousvyöhykelaisissa tunnisteta tilannetta, missä useampi toimija on kiinnostunut samasta alueesta. Talousvyöhykelaki ei määritä sitä, missä vaiheessa toimija saa yksinoikeuden merituulivoiman hyödyntämiseen talousvyöhykkeellä. Tilanne poikkeaa aluevesistä ja maatuulivoimasta siten, että niissä usein hankekehityksen varhaisessa vaiheessa solmitaan vuokrasopimukset alueen käyttöoikeuden varmistamiseksi. Talousvyöhykettä ei voi kuitenkaan vuokrata, koska kukaan ei sitä omista eikä kiinteistöjärjestelmää ole.

Luvaton toiminta talousvyöhykkeellä on säädetty rikosoikeudellisesti rangaistavaksi. Joka tahallaan tai huolimattomuudesta ryhtyy lain 6 tai 7 §:ssä tarkoitettuun toimintaan ilman valtioneuvoston suostumusta taikka toimii vastoin lain 6 tai 7 §:ssä tarkoitettussa päätöksessä määrättyjä ehtoja on tuomittava luvattomasta toiminnasta talousvyöhykkeellä sakkoon. Valtioneuvoston päätösten nojalla harjoitettavan toiminnan valvovana viranomaisena toimii Rajavartiolaitos. Rajavartioviranomaisella on oikeus määrätä välittömästi lopetettavaksi sellainen lain 6–7 §:ssä tarkoitettu toiminta, jota harjoitetaan ilman valtioneuvoston suostumusta.

Talousvyöhykelain mukaisen päätöksen noudattamisen tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko tai teettämisuhka siten kuin uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään. Valtioneuvoston antamista talousvyöhykelain 6–7 §:n mukaisista päätöksistä valitetaan suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen lain oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019) mukaisesti.

2.3 Merialuesuunnittelu

Talousvyöhykkeellä, toisin kuin Suomen alueella, ei ole käytössä kaavoitusjärjestelmää. Talousvyöhykkeelle on kuitenkin laadittu merialuesuunnitelma alueidenkäyttölain (132/1999, aiemmalta nimeltään maankäyttö- ja rakennuslaki) 8 a luvun mukaisesti. Merialuesuunnitelmien laatimisvelvollisuus perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin merten aluesuunnittelun puitteista (2014/89/EU).

Alueidenkäyttölain 67 a §:n mukaan merialuesuunnittelun tarkoituksena on edistää merialueen eri käyttömuotojen kestävä kehitystä ja kasvua, merialueen luonnonvarojen kestävä käyttöä sekä meriympäristön hyvän tilan saavuttamista. Merialuesuunnittelussa on tarkasteltava eri käyttömuotojen tarpeita ja pyrittävä sovittamaan ne yhteen. Tarkasteltavia käyttömuotoja ovat erityisesti energia-alat, meriliikenne, kalastus ja vesiviljely, matkailu, virkistyskäyttö sekä ympäristön ja luonnon säilyttäminen, suojelu ja parantaminen. Merialuesuunnittelussa on kiinnitettävä huomiota merialueen ominaispiirteisiin sekä maan ja meren vuorovaikutukseen. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota maanpuolustuksen tarpeisiin.

Alueidenkäyttölain 67 b §:n mukaan merialuesuunnitelman laatimisesta ja hyväksymisestä vastaavat ne maakuntien liitot, joiden alueeseen kuuluu aluevesiä. Maakuntien liittojen tulee valmistella merialuesuunnitelma yhteistyössä. Maakuntien liittojen on järjestettävä merialuesuunnitelman valmistelu siten, että viranomaisilla ja yhteisöillä, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään, on mahdollisuus osallistua suunnitelman valmisteluun. Maakuntien liittojen on pyydetävä lausunto niiltä viranomaisilta ja yhteisöiltä, joiden toimialaan tai tehtäviin suunnitelma olennaisesti liittyy.

Laaja-alaisilla ja yleispiirteisillä merialuesuunnitelmissa ei ole oikeusvaikutuksia eikä niillä ole sitovaa vaikutusta muun lainsäädännön mukaisiin lupa- tai muihin menettelyihin. Suunnitelmien vaikuttavuus perustuu pitkälti eri viranomaisten ja myös muiden tahojen keskinäiseen yhteistyöhön ja mahdolliseen sitoutumiseen ottaa suunnitelmat huomioon omassa toiminnassaan.

Lakihankkeessa on katsottu tarkoituksenmukaiseksi säilyttää merialuesuunnitelmien nykyinen asema ohjaavina, muttei sitovina. Sitovuus nähdään riskinä talousvyöhykkeellä, koska talousvyöhykkeestä on vähemmän tietoa saatavilla suunnitelmaa varten kuin aluevesistä ja merialuesuunnitelmia päivitetään vain muutaman vuoden välein. Merialuesuunnitelmien muuttaminen sitoviksi ja oikeusvaikutteiseksi talousvyöhykkeellä olisi tarkoittanut myös sitä, että merialuesuunnitteluprosessiin tulisi lisätä muutoksenhakumahdollisuus.

2.4 Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi

Tietyille viranomaisten laatimille suunnitelmille ja ohjelmille tulee tehdä suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi (SOVA). Ympäristöarvioinnilla tarkoitetaan suunnitelman tai ohjelman ympäristövaikutusten arviointia ja siihen sisältyvää ympäristöselostuksen laatimista, kuulemisten järjestämistä, ympäristöselostuksen ja kuulemisten tulosten huomioon ottamista päätöksenteossa sekä päätöksestä tiedottamista. Arviointivelvollisuus pohjautuu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2001/42/EY tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista. Kansallisesti arviointivelvollisuudesta säädetään laissa viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005, jäljempänä *SOVA-laki*) ja sen nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (347/2005, jäljempänä *SOVA-asetus*).

SOVA-lain 4 §:n mukaan lakiin, asetukseen tai hallinnolliseen määräykseen perustuvasta viranomaisen suunnitelmasta ja ohjelmasta on tehtävä ympäristöarviointi, jos kyse on maa-, metsä- tai kalataloutta, energiahuoltoa, teollisuutta, liikennettä, jätehuoltoa, vesitaloutta, televiestintää, matkailua, aluekehitystä, alueidenkäyttöä, ympäristönsuojelua taikka luonnonsuojelua varten laadittavasta suunnitelmasta tai ohjelmasta, joka luo puitteet hankkeiden lupa- tai hyväksymispäätöksille. Arviointivelvollisuus koskee myös suunnitelmien ja ohjelmien muutoksia. Arvioinnista vastaa suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaava viranomainen.

SOVA-lain 8 §:n mukaan suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaava viranomainen selvittää ja arvioi suunnitelman tai ohjelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen todennäköisesti merkittävät ympäristövaikutukset ja laatii ympäristöselostuksen. Ympäristöselostus laaditaan osana muuta valmistelua ennen suunnitelman tai ohjelman hyväksymistä. Suunnitelman tai ohjelman valmistelu tulee järjestää siten, että yleisöllä on mahdollisuus saada tietoja suunnitelman tai ohjelman ja ympäristöselostuksen lähtökohdista, tavoitteista ja valmistelusta sekä esittää asiasta suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaavalle viranomaiselle mielipiteensä. Ympäristöselostuksessa on esitettävä ne tiedot, jotka ovat tarpeen, kun otetaan huomioon suunnitelman tai ohjelman sisältö, tarkoitus ja yksityiskohtaisuus.

SOVA-lain 9 §:n mukaan suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaavan viranomaisen on varattava yleisölle mahdollisuus tutustua suunnitelma- tai ohjelmaluonnokseen ja ympäristöselostukseen sekä esittää niistä mielipiteensä. SOVA-lain 10 §:n mukaan, jos suunnitelman tai ohjelman toteuttamisella on todennäköisesti merkittäviä ympäristövaikutuksia Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen sopimuspuolen tai Euroopan unionin jäsenvaltion alueelle, Suomen ympäristökeskuksen on huolehdittava suunnitelman tai ohjelman ympäristöarviointiin liittyvistä tiedottamis- ja neuvottelutehtävistä kyseisen valtion kanssa. Jos Suomen ympäristökeskus katsoo, että suunnitelmalla tai ohjelmalla on tällaisia ympäristövaikutuksia, tai jos ympäristövaikutusten kohteena oleva valtio sitä pyytää, Suomen ympäristökeskuksen on ilmoitettava arvioinnista ja toimitettava toiselle valtiolle suunnitelma- tai ohjelmaluonnos ja ympäristöselostus hyvissä ajoin ennen kuin suunnitelma tai ohjelma hyväksytään.

Valmisteltaessa suunnitelmaa tai ohjelmaa otetaan huomioon ympäristöselostus sekä mahdollisuuksien mukaan 8 ja 9 §:ssä tarkoitetut mielipiteet ja lausunnot sekä 10 §:n mukaisesti käytyjen valtioiden välisten neuvottelujen tulokset. Suunnitelman tai ohjelman hyväksymistä koskevasta päätöksestä taikka suunnitelmasta tai ohjelmasta on käytävä ilmi perusteltu kannanotto siitä, miten ympäristöselostus, 8 ja 9 §:ssä tarkoitetut mielipiteet ja lausunnot sekä valtioiden välisten 10 §:ssä tarkoitettujen neuvottelujen tulokset on otettu huomioon, sekä selvitys siitä, millä tavoin nämä sekä ympäristönäkökohdat ovat vaikuttaneet suunnitelman tai ohjelman sisältöön ja vaihtoehtojen valintaan.

SOVA-asetuksen 1 §:ssä luetellaan suunnitelmia ja ohjelmia, joita SOVA-velvollisuus koskee. Lista ei ole kuitenkaan tyhjentävä, vaan SOVA-velvollisuus voi syntyä myös suoraan SOVA-lain 4 §:n nojalla.

Keskeistä SOVA-tarpeen arvioinnissa on, luoko suunnitelma tai ohjelma *puitteet hankkeiden lupa- tai hyväksymispäätöksille*. Puitteiden luomisella tarkoitetaan, että suunnitelma tai ohjelma sisältää perusteita tai edellytyksiä, joiden avulla luvan tai hyväksymispäätöksen myöntävä viranomainen tekee hankkeen hyväksymistä koskevan päätöksen. Näillä perusteilla saatetaan esimerkiksi rajoittaa sitä, minkälainen toiminta tai kehitys on sallittua tietyllä alueella tai ne voivat sisältää edellytykset, jotka hakijan on täytettävä, jotta lupa voidaan myöntää. Perusteilla voidaan myös esimerkiksi pyrkiä säilyttämään tietyn alueen ominaispiirteet.¹ Suunnitelman ja ohjelman käsitettä Euroopan unionin tuomioistuinin (EUT) on tulkinnut laajasti. EUT on esimerkiksi katsonut, että asetus voi olla suunnitelma tai ohjelma.²

2.5 Valtiontukisääntely

EU:n valtiontukisääntely perustuu Sopimuksen Euroopan Unionin toiminnasta (jäljempänä *SEUT*) 107–109 artikloihin. SEUT 107 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, ei sovellu sisämarkkinoille, siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, jollei perussopimuksissa toisin määrätä. Valtiontuen määrittelmä perustuu SEUT 107 -artiklan tulkintaan. Tuen katsotaan olevan valtiontukea, jos kaikki seuraavat ehdot täyttyvät: jäsenvaltion myöntämä tai valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki (eli etu on peräisin valtion varoista); suosii jotakin yritystä tai tuotannonalaa (eli etu on valikoiva); vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua; vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Jos jokin etu täyttää kriteerit ja se katsotaan valtiontueksi, tuen tulee täyttää

¹ Ympäristöministeriö: Ohje SOVA-lain mukaisen ympäristöarvioinnin soveltamiseen asetusvalmistelussa. 22.6.2023.

² Esim. Asia C-290/15 ja Asia C-24/19.

SEUT 107 artiklan 2 tai 3 kohdan vaatimukset, jotta tuki katsottaisiin sallituksi valtiontueksi. Valtiontuet voidaan katsoa sallituiksi suoraan jonkin säädöksen nojalla, kuten komission asetuksen (EU) N:o 651/2014 tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi perussopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti (ns. *ryhmäpoikkeusasetus*), tai komissio voi sallia ne ilmoitusmenettelyn (ns. *notifiointimenettely*) kautta.

Julkisen omaisuuden tai luonnonvarojen käyttöoikeuden taikka erityis- tai yksinoikeuksien myöntäminen ilman markkinahintojen mukaista riittävää korvausta voi merkitä valtion tuloista luopumista (sekä edun myöntämistä). Näissä tapauksissa on arvioitava, toimiiko valtio kyseisten julkisten varojen hallinnoijan roolinsa lisäksi sääntelijänä, joka pyrkii poliittisiin tavoitteisiin sisällyttämällä asianomaisiin yrityksiin sovellettavaan valintamenettelyyn laatuksiteereitä. (jotka vahvistetaan etukäteen avoimella ja syrjimättömällä tavalla). Kun valtio toimii sääntelijänä, se voi päättää laillisesti olla maksimoimatta tuloja, jotka muutoin olisi voitu saavuttaa, ilman että valtiontukisääntöjä sovellettaisiin, jos kaikkia asianomaisia toimijoita kohdellaan syrjinnän kieltävän periaatteen mukaisesti ja jos sääntelytavoitteen saavuttamisen ja tulojen menetyksen välillä on olennainen yhteys. Valtion toimiessa sääntelijänä voi se Joka tapauksessa on kyse valtion varojen siirtämisestä, jos tietyssä tapauksessa viranomaiset eivät peri tavallista korvausta julkisen omaisuuden tai luonnonvarojen käytöstä tai eräiden erityis- tai yksinoikeuksien myöntämisestä.³

Toimenpiteen tarkalla muodolla ei ole merkitystä määritettäessä, tarjoaako se yritykselle taloudellista etua. Myönteisten taloudellisten etujen myöntämisellä on merkitystä valtiontuen käsitteen kannalta, mutta vapautus taloudellisista rasitteista voi myös muodostaa edun. Julkisyhteisöjen toteuttamat taloudelliset transaktiot eivät anna etua, eivätkä näin ollen ole valtiontukea, jos niissä noudatetaan tavanomaisia markkinaehtoja (EU:n oikeuskäytännössä luotu ns. markkinataloustoimijaperiaate). Yksi tapa osoittaa markkinataloustoimijaperiaatteen mukaisuus on kilpailuun perustuva, läpinäkyvä ja syrjimätön tarjouskilpailu.⁴

2.6 Käyttöoikeussopimukset

Julkiset käyttöoikeussopimukset eli konsessiot ovat vastikkeellisia sopimuksia yhden tai useamman hankintayksikön ja yhden tai useamman toimittajan, kuten yrityksen, välillä. Hankintayksiköitä ovat muun muassa valtion viranomaiset. Käyttöoikeussopimuksen tunnusmerkistöön kuuluvat kohteen tai palvelun käyttöoikeuden sekä toiminnallisen ja taloudellisen riskin siirtäminen palveluntuottajalle tai urakoitsijalle.

Käyttöoikeussopimukset ovat vastikkeellisia sopimuksia. Sopimuksen vastikkeellisuus merkitsee sitä, että sopimuksen tehnyt hankintayksikkö saa vastiketta vastaan suorituksen. Käyttöoikeussopimuksissa toimittaja ei saa vastiketta suoraan, jolloin se ottaa vastattavakseen palveluun tai urakkaan liittyvän toiminnallisen riskin. Toimittaja saa korvauksensa sitä kautta, että hankintayksikkö antaa sille oikeuden tarjota ja hyödyntää jotakin palvelua tai rakennettavaa kohdetta. Tällöin on myös mahdollista, että toimittaja menettää investointinsa.

Käyttöoikeussopimuksista säännellään Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2014/23/EU käyttöoikeussopimusten tekemisestä

³ Komission tiedonanto Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontuen käsitteestä (2016/C 262/01), kohta 53-55.

⁴ Komission tiedonanto Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontuen käsitteestä (2016/C 262/01), kohta 68, 74 ja 89.

(jäljempänä *käyttöoikeussopimusdirektiivi*). Direktiiviä sovelletaan muun ohella rakennusurakoita ja palveluja koskevien käyttöoikeussopimusten tekemiseen hankintaviranomaisten ja talouden toimijoiden välillä.

Käyttöoikeussopimuksilla tarkoitetaan direktiivin 5 artiklan 1 kohdan mukaan käyttöoikeusurakoita ja palvelujen käyttöoikeussopimuksia. Käyttöoikeusurakalla tarkoitetaan rahallista vastiketta vastaan tehtyä kirjallista sopimusta, jolla yksi tai useampi hankintaviranomainen tai hankintayksikkö siirtää rakennusurakan toteuttamisen yhdelle tai useammalle talouden toimijalle ja jossa siirtämisen vastikkeena on joko yksinomaan rakennettavan kohteen käyttöoikeus tai tällainen oikeus ja maksu yhdessä. Palvelujen käyttöoikeussopimuksella tarkoitetaan rahallista vastiketta vastaan tehtyä kirjallista sopimusta, jolla yksi tai useampi hankintaviranomainen tai hankintayksikkö siirtää muiden kuin käyttöoikeusurakoita koskevien palvelujen tarjoamisen ja hallinnoimisen yhdelle tai useammalle talouden toimijalle ja jossa siirtämisen vastikkeena on joko yksinomaan palvelujen käyttöoikeus tai tällainen oikeus ja maksu yhdessä. Käyttöoikeusurakan tai palvelujen käyttöoikeussopimuksen tekemiseen liittyy se, että käyttöoikeussopimuksen saajalle siirtyy urakkaa tai palveluja toteuttaessa toiminnallinen riski, joka voi käsittää joko kysyntä- tai tarjontariskin tai molemmat. Käyttöoikeussopimuksen saajan katsotaan vastaavan toiminnallisesta riskistä tavanomaisissa käyttöolosuhteissa silloin, kun hankinnan kohteena olevien urakoiden tai palvelujen toteuttamiseksi tehtyjen investointien ja niistä aiheutuneiden kustannusten takaisin saamisesta ei ole varmuutta. Osaan käyttöoikeussopimuksen saajalle siirtyneestä riskistä sisältyy todellinen altistuminen markkinoiden epävarmuustekijöille, jolloin käyttöoikeussopimuksen saajalle koituva mahdollinen tappio ei ole pelkästään nimellinen tai merkityksetön.

Direktiiviä sovelletaan sen 8 artiklan mukaan käyttöoikeussopimukseen, joiden arvo on vähintään 5 538 000 euroa. Hankintaviranomainen on vapaa määrittämään menettelyn, jolla käyttöoikeussopimuksen saaja valitaan, edellyttäen, että käyttöoikeussopimusdirektiivin määräyksiä noudatetaan. Direktiivissä säädellään vaatimuksista, joita käyttöoikeussopimuksen tekemistetyssä tulee noudattaa. Vaatimukset koskevat muun muassa ilmoituksia, joita menettelyn eri vaiheissa on tehtävä (31-33 artikla), ehdokkaiden valintaa ja laadullista arviointia (38 artikla), käyttöoikeussopimusta koskevien hakemusten ja tarjousten vastaanottamisen määräaikoja (39 artikla), käyttöoikeussopimuksen tekoperusteita (41 artikla), sopimusten muuttamista niiden voimassaoloaikana (43 artikla) ja sopimusten irtisanomista (44 artikla).

Käyttöoikeussopimukseen liittyvästä muutoksenhausta säädetään neuvoston direktiivissä julkisia tavaranhankintoja ja rakennusurakoita koskeviin sopimukseen liittyvien muutoksenhakumennettelyjen soveltamista koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta (89/665/ETY, jäljempänä *valvontadirektiivi*).

Käyttöoikeussopimusdirektiivi ja valvontadirektiivi on Suomessa täytäntöönpantu lailla julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016, jäljempänä *hankintalaki*). Hankintalaki koskee käyttöoikeussopimusten lisäksi julkisia hankintoja, joiden sääntely pohjautuu pitkälti Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2014/24/EU julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta. Julkisia hankintoja ja käyttöoikeussopimuksia koskee osin sama sääntely. Hankintalain 116 §:ssä säädetään, mitkä hankintalain pykälät soveltuvat käyttöoikeussopimukseen.

Käyttöoikeussopimusdirektiivin johdanto-osan perustelukappaleen 13 mukaan järjestelyjä, joissa kaikilla tietyt edellytykset täyttävillä toimijoilla on erotuksetta oikeus harjoittaa tiettyä toimintaa, kuten asiakkaan valinnanvapauten perustuvia järjestelmiä ja palvelusetelijärjestelmiä, ei olisi pidettävä käyttöoikeussopimuksina, mukaan lukien järjestykset, jotka perustuvat viranomaisen ja talouden toimijoiden oikeudellisiin sopimuksiin. Tällaiset järjestelmät perustuvat

tyypillisesti viranomaisen päätökseen, jossa määritellään avoimet ja syrjimättömät edellytykset talouden toimijoiden jatkuvalle pääsulle erityispalvelujen, esimerkiksi sosiaalipalvelujen, tarjoamisen piiriin, jolloin asiakkaat voivat valita toimijan.

Perustelukappaleen 14 mukaan tiettyjä jäsenvaltion asiakirjoja, kuten toimilupia ja muita lupia, joissa jäsenvaltio tai sen viranomainen vahvistaa taloudellisen toiminnan harjoittamisedellytykset, myös edellytyksen tietyn sellaisen toiminnan toteuttamiseksi, johon myönnetään tavanomaisesti lupa talouden toimijan pyynnöstä eikä hankintaviranomaisen tai hankintayksikön aloitteesta ja joissa talouden toimijalla säilyy vapaus peruuttaa urakoiden tai palvelujen tarjoaminen, ei pitäisi katsoa käyttöoikeussopimuksiksi. Direktiivin 10 artiklan 8 kohdan mukaan direktiiviä ei sovelleta palvelujen käyttöoikeussopimukseen, jotka koskevat muun ohella maan, olemassa olevien rakennusten tai muun kiinteän omaisuuden hankintaa tai vuokrausta millä tahansa rahoitusmuodolla tai näihin liittyviä oikeuksia.

Käyttöoikeussopimuksiksi ei katsota myöskään sopimuksia, jotka koskevat tietyn toimittajan yksityis- tai julkisoikeudellista oikeutta käyttää tiettyjä julkisia alueita tai varoja kuten maata tai julkista omaisuutta erityisesti merenkulun, sisämaan satamien tai lentoasemien alalla. Tällöin viranomainen tai muu hankintayksikkö ainoastaan vahvistaa yleiset ehdot alueiden tai varojen käytölle, muttei hanki itselleen urakoita tai palveluja. Tämä koskee esimerkiksi julkisia alueita koskevia sopimuksia tai maanvuokraussopimuksia, joissa on yleensä ehtoja, jotka koskevat hallinnan siirtymisajankohtaa vuokralaiselle, vuokranantajan ja vuokralaisen velvollisuuksia kiinteistön ylläpidossa, vuokra-ajan pituutta, hallinnan luovutusta vuokranantajalle sekä vuokralaisen maksettavia kustannuksia. Jos maankäytösopimus katsotaan kuitenkin sellaiseksi vastikkeelliseksi sopimukseksi, jossa hankintayksiköllä on välitön taloudellinen intressi sopimuksen kohteena oleviin palveluihin tai urakoihin, olisi sopimus luokiteltava joko hankintasopimukseksi tai käyttöoikeussopimukseksi.⁵

Jotta kyseessä olisi käyttöoikeussopimus, keskeistä on siis se, että toimijalla on taloudellinen riski (mm. Asiat C-206/08⁶ ja C-274/09⁷, ja toisaalta että hankintayksiköllä on taloudellinen intressi sopimuksen kohteena oleviin palveluihin tai urakoihin (mm. Asiat C-451/08⁸ ja C-271/08⁹). Välitöntä taloudellista intressiä voivat osoittaa myös hankintayksikön hankinnan kohteelle asettamat lukuisat tai yksityiskohtaiset vaatimukset ja muut ehdot, jolla hankintayksikkö käyttää vaikutusvaltaa hankinnan toteuttamisessa¹⁰.

Markkinaoikeudella on runsaasti oikeuskäytäntöä liittyen siihen, millainen järjestely katsotaan käyttöoikeussopimukseksi. Esimerkiksi tapauksessa MAO:H197/2021 markkinaoikeus totesi, että pelkästään se, että hankintalaissa tarkoitettu hankintayksikkö vuokraa yritykselle kahvila- tai kioski-alueen, ei merkitse sitä, että kysymyksessä olisi julkisia hankintoja koskevissa oikeusohjeissa tarkoitettu hankinta. Asiaa on tarkasteltava kokonaisuutena sen erityispiirteet huomioon ottaen. Toisaalta myöskään sopimuksen nimittämisellä vuokrasopimukseksi ei ole merkitystä asian ratkaisemisen kannalta. Markkinaoikeus totesi, että hankintayksikkö on asettanut

⁵ HE 108/2016 vp, s. 78 ja käyttöoikeussopimusdirektiivin johdanto-osan perustelukappale 15.

⁶ Wasser- und Abwasserzweckverband Gotha und Landkreisgemeinden (WAZV Gotha) vastaan Eurawasser Aufbereitung- und Entsorgungsgesellschaft mbH.

⁷ Privater Rettungsdienst und Krankentransport Stadler vastaan Zweckverband für Rettungsdienst und Feuerwehralarmierung Passau.

⁸ Helmut Müller GmbH vastaan Bundesanstalt für Immobilienaufgaben.

⁹ Euroopan komissio vastaan Saksan liittotasavalta.

¹⁰ HE 108/2016 vp, s. 75.

tarjouspyynnön tarjousten valintaa koskevassa kohdassa lukuisia kriteereitä, joiden osalta tarjoajien on tullut antaa selvitystä ja joiden perusteella hankintayksikkö on valinnut vuokralaiset sairaalataloihin. Vaikka myös vuokrasopimuksiin on katsottava sisältyvän julkisyhteisön vuokralaisen valintaan liittyvää harkintavaltaa, mainittujen kriteerien tarjoajia ja tarjouksia arvottava luonne ja suuri lukumäärä osoittavat, että hankintayksikkö on käyttänyt siinä määrin vaikutusvaltaa hankinnan toteuttamiseen, että hankintayksiköllä voidaan katsoa olleen intressi siitä, että kahvila- ja kioskipalvelut järjestetään ja toteutetaan hinnan ja laadun suhteen kokonaistaloudellisesti edullisesti siten kuin hankintayksikkö on tarjouspyynnössään määrittänyt. Markkinaoikeus katsoi tarjouspyyntöasiakirjoja ja vuokrasopimuksia kokonaisuutena arvioiden, että vaikka palveluja ei luovuteta välittömästi hankintayksikölle, hankintayksiköllä on välitön taloudellinen intressi vuokrattavissa tiloissa tarjottaviin kahvila- ja kioskipalveluihin ja että kysymyksessä on vastikkeellinen sopimus. Markkinaoikeus katsoi, että palveluntuottaja on ottanut vastattavakseen kahvila- ja kioskipalveluiden hyödyntämiseen liittyvän riskin. Edellä esitetyn perusteella markkinaoikeus katsoi, että hankintayksikön ja kahvila- ja kioskipalvelujen tuottajien välisiä sopimuksia oli siitä huolimatta, että tarjouspyyntöasiakirjoissa ja sopimuksissa järjestelyä on kuvattu vuokrasopimuksena, pidettävä palveluja koskevinä käyttöoikeussopimuksina.

2.7 EU:n nettonolla-asetus

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus Euroopan nettonollateknologiatuotteiden valmistus-ekosysteemiä vahvistavasta toimenpidekehyksestä ja asetuksen (EU) 2018/1724 muuttamisesta ((EU) 2024/xx, jäljempänä *nettonolla-asetus*) on annettu xxx. Nettonolla-asetuksen 26 artikla koskee huutokauppoja uusiutuvien energialähteiden käyttöön ottamiseksi. Merellä tuotettavan uusiutuvan energian teknologiat kuuluvat artiklan soveltamisalaan. Asetus velvoittaa jäsenvaltioita asettamaan merituulivoimaa koskeviin huutokauppoihin esivalintakriteerejä, jotka liittyvät vastuulliseen liiketoimintaan, kyberturvallisuuteen ja tietoturvaan sekä kykyyn toteuttaa hanke kokonaisuudessaan ja aikataulun mukaisesti. Huutokaupoilla on oltava häiriönsietokykyä edistävä vaikutus ottaen huomioon kolmannelta maasta peräisin olevien nettonollateknologioiden tai niiden pääasiallisten erityisten komponenttien osuus, joka on yli 50 prosenttia kyseisten erityisten nettonollateknologioiden tai niiden pääasiallisten erityisten komponenttien tarjonnan unionissa. Huutokaupoilla on oltava myös edistävä vaikutus joko sovellettavan lainsäädännön vähimmäisvaatimukset ylittävään ympäristökestävyyteen, innovointiin tai energijärjestelmän integrointiin. Asetuksessa on asetettu vähimmäispainotukset asetuksen mukaisesti asetettaville esivalinta- ja valintakriteereille. Komissio tulee hyväksymään yhdeksän kuukauden kuluessa asetuksen voimaantulosta täytäntöönpanosäädöksen, jossa täsmennetään esivalinta- ja valintakriteerit. Huutokauppoja koskevaa artiklaa tulee soveltaa asetuksen voimaantulosta alkaen.

2.8 Talusvyöhykkeen merituulivoimahankkeet

Suomen talusvyöhykkeen alueiden hyödyntäminen kiinnostaa laajalti kotimaisia ja ulkomaisia merituulivoimatoimijoita. Kantaverkkoyhtiö Fingrid on saanut merituulivoiman liittymiskyselyitä yli 90 gigawatin edestä. Merituulivoiman rakentaminen ei ole vielä Suomessa taloudellisesti kannattavaa, mutta tilanteen odotetaan muuttuvan merituulivoimateknologian kehittyessä. Sähkön markkinahintojen kehityksellä on vaikutusta hankkeiden kannattavuudelle. Hankkeiden rakentamiskustannusten arvioidaan olevan kalliimpia talusvyöhykkeellä kuin alueveksillä, koska meri on keskimäärin syvempää talusvyöhykkeellä ja sähkön siirtojohtojen pituus kasvaa kun mantereelle on pidempi matka. Kustannuksissa on kuitenkin hankkeiden välillä suurta vaihtelua.

Talusvyöhykkeellä tutkimuslupaa on haettu 22 merituulivoimahankkeelle. Valtioneuvosto on myöntänyt toistaiseksi 14 merituulivoima-aluetta koskevat tutkimusluvut. Käynnissä olevat

hankkeet ovat eri vaiheissa hankekehitystä. Merituulivoimaloita ei talousvyöhykkeellä vielä ole. Osalla hankkeista on käynnissä ympäristövaikutusten arviointimenettely (YVA). Monet hankkeista ovat alueellisesti päällekkäisiä toistensa kanssa. Merituulivoimahankkeen kehitys rakennusvalmiiksi on kallista ja maksaa vähintään noin 100 miljoonaa euroa. Toimijoiden riskintomahdollisuudet kehityskustannuksissa ovat rajallisia nykyisessä tilanteessa, joissa yksinoikeutta merituulivoima-alueeseen ei ole myönnetty yhdellekään toimijalle talousvyöhykkeellä. Työ- ja elinkeinoministeriöön on jätetty 17 merituulivoima-alueita koskevat hyödyntämisoikeushakemukset, joilla on haettu yksinoikeutta tiettyyn merituulivoima-alueeseen. Valtioneuvosto on toukokuussa 2024 tehnyt kielteisen päätöksen kaikkiin hyödyntämisoikeushakemuksiin.

Käynnissä olevien merituulivoimahankkeiden kehittämisen ja rakentamisen aikataulut vaihtelevat paljon. Näin hankekehityksen alkuvaiheessa valmistumista koskevat aikataulut ovat vasta karkeita arvioita. Hankkeiden toteutumiseen vaikuttavat voimakkaasti näkymät sähkön kysynnän ja hinnan kehitymisestä. Suomessa merituulivoimaa arvioidaan rakentuvan pääosin 2030-luvulta lähtien.

Talousvyöhykkeen merituulivoima-alueista on tullut erittäin haluttuja resursseja, joiden kysyntä ylittää niiden tarjonnan. Talousvyöhykkeen merituulivoiman osalta on tunnistettu selkeä tarve parantaa investointivarmuutta ja selkeyttää yksinoikeuden myöntämiseen johtavaa prosessia. Talousvyöhykelaisissa ei määritetä selkeästi missä vaiheessa merituulivoimahankkeelle voidaan myöntää yksinoikeus. Hankkeiden korkeista kehityskustannuksista johtuen on tärkeää, että yksinoikeus merialueeseen myönnetään riittävän aikaisessa vaiheessa.

2.9 Aluevedet

Suomelle kuuluville aluevesille sijoittuvia merituulivoimahankkeita koskevaa sääntelyä ei ole tähän hallituksen esitykseen sisältyvillä säädösehdotuksilla tarkoitus muuttaa. Aluevesien merituulivoimahankkeet ja sääntely-ympäristö on kuitenkin tarkoituksenmukaista käydä läpi vertailukohtana.

Maa- ja metsätalousministeriön ohjauksessa toimiva valtion liikelaitos Metsähallitus hallinnoi Suomen yleisiä vesialueita. Talouspoliittinen ministerivaliokunta on joulukuussa 2021 puoltanut merituulivoimaa varten vuokrattavien yleisten vesialueiden huutokaupparamallia. Huutokaupparamallin mukaisesti Metsähallitus tekee esiselvityksiä merituulivoima-alueista ja esittää valtioneuvostolle alueita huutokauppanemettelyyn. Valtioneuvosto tekee päätöksen kilpailutettavista merituulivoima-alueista lain oikeudesta luovuttaa kiinteistövarallisuutta (973/2002) mukaisesti. Huutokauppanemettelyssä toimija valitaan kilpailuttamalla. Alueiden vuokraoikeudet kilpailutetaan kansainvälisillä markkinoilla. Huutokaupparamallin mukainen kilpailutus on yrityskaupprosessia vastaava yksityisoikeudellinen menettely. Kilpailutus käynnistetään tiedottamalla markkinoita. Määräaikaan mennessä saatujen alustavien tarjousten jälkeen hankkeista kiinnostuneilta pyydetään sitovia tarjouksia, joista valitaan yksi tai useampi kumppani lopullisiin neuvotteluihin. Kilpailutuksen voittaneen toimijan kanssa tehtävä määräaikainen sopimus merialueen luovuttamisesta jakautuu varaus- ja käyttöoikeussopimusvaiheeseen. Sopimukset oikeuttavat vuokralaisen jatkamaan alueen kehittämistä ja hakemaan tarvittavia lupia sekä näiden perusteella rakentamaan merituulivoimaa ja tuottamaan uusiutuvaa energiaa sopimusalueella. Valtio ei myy hallinnoimiaan yleisvesialueita. Alueen vuokraamisesta päättää valtioneuvosto maa- ja metsätalousministeriön esittelystä, kun hankkeella on periaatteellisesti huomattava merkitys, tai vuokrattavan omaisuuden käypä arvo on yli 10 miljoonaa euroa. Pääosin merituulivoimahankkeet kuuluvat kyseiseen suuruusluokkaan. Metsähallitus voi sopia kilpailutuk-

sen voittaneen hankekehittäjän kanssa yhteistyöstä hankkeen kehityksessä kilpailutuksen jälkeen. Metsähallitus ei kuitenkaan osallistu energian tuotantoon, vaan jää alun kehitysvaiheen jälkeen vuokraajan rooliin.

Valtioneuvosto on tehnyt marraskuussa 2023 päätöksen huutokaupparamallin ottamisesta käyttöön ja malliin perustuvan huutokauppanettelyn käynnistämisestä viidellä Suomen yleisillä vesialueilla sijaitsevalla merituulivoima-alueella. Kahden alueen huutokauppanettely on käynnistynyt vuoden 2023 lopussa. Metsähallitus on kilpailuttanut vuoden 2022 aikana Korsnäsin merituulivoima-alueen. Lisäksi Metsähallituksen ja hankekehittäjien välillä on voimassa olevia sopimuksia kahdelle merituulivoima-alueelle aiemman varauksiin perustuvan mallin mukaisesti.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on edistää merituulivoimaa talousvyöhykkeellä, selkeyttää talousvyöhykkeen merituulivoimahankkeita koskevaa sääntelyä varsinkin tarvittavien lupien osalta sekä varmistaa, että oikeudet merituulivoiman hyödyntämiseen myönnetään tasapuolisella, läpinäkyvällä ja ennakoitavalla tavalla.

Tavoitteena on selkeyttää sääntelyä erityisesti siltä osin, miten oikeudet merituulivoiman hyödyntämiseen myönnetään tilanteessa, jossa useampi merituulivoimahankkeiden kehittäjä on kiinnostunut samoista talousvyöhykkeen alueista. Tarkoituksena on selkeyttää talousvyöhykkeen merituulivoimahankkeiden kehityksen puitteita siten, että pelisäännöt hankkeiden luvitukselle ovat nykyistä selkeämmät. Siten parannetaan merituulivoimatoimijoiden toimintaympäristön ennakoitavuutta ja siten investointivarmuutta. Tavoitteena on, että merituulivoimahankkeille on toimiva kehikko pitkälle tulevaisuuteen – hankkeet eivät vielä ole talousvyöhykkeellä kannattavia, mutta ne todennäköisesti ovat tulevaisuudessa. Tavoitteena on luoda menettely, joka on valtiontukisääntelyn näkökulmasta pätevä markkinatilanteen muutoksista huolimatta. Tavoitteena on myös, että aluevesien ja talousvyöhykkeen hankkeiden pelisäännöt eivät poikkeaisi toisistaan ellei poikkeamiselle ole perusteltua syytä.

Tarkoituksena on edistää merituulivoima-alaa lisäämällä merituulivoimahankkeiden toteutusvarmuutta. Lisäksi tarkoituksena on varmistaa, että kullekin alueelle valitaan toimija, jolla on edellytykset pitkäkestoisen ja kalliin merituulivoimahankkeen loppuunsaattamiselle.

Tarkoituksena on myös varmistaa, että valtio saa luovuttamistaan oikeuksista markkinahinnan ja näin varmistetaan myös EU:n valtiontukisääntelyn noudattaminen. Oikeuksista saatavan hinnan maksimointi ei ole tavoite, vaan tavoitteena on yhteensovittaa yhtäältä se, että oikeuksista saadaan markkinahinta ja toisaalta sellaisen toimijan valinta, jolla on kyky edistää hanketta ja joka on myös yhteiskunnan kokonaisedun, kuten kansallisen turvallisuuden, kannalta suotava. Tavoitteena on parantaa valtion mahdollisuuksia puuttua toimintaan talousvyöhykkeellä kansallisen turvallisuuden perusteella.

Esityksellä pyritään ohjaamaan merituulivoimahankkeiden sijoittumista alueille, jotka ovat yhteiskunnan kokonaisedun kannalta parhaita mahdollisia. Tällä tarkoitetaan muun muassa sitä, että hankkeet sijoittuisivat alueille, jotka soveltuvat parhaiten merituulivoimarakentamiseen, ovat sähköjärjestelmän kannalta sopivia ja samalla haitat ympäristölle, liikenteelle, kalastukselle ja muulle meren käytölle olisivat mahdollisimman vähäiset. Tarkoituksena on myös varmistaa se, että Suomen talousvyöhykkeelle sijoittuvista merituulivoimahankkeista tulisi hyötyä Suomelle.

Esitykseen sisältyvällä kilpailutusmallilla pyritään yllä mainituista tavoitteista varmistamaan EU:n valtioneuvoston sääntelyn noudattaminen, määrittämään merituulivoiman hyödyntämisoikeuden markkinahinta, varmistamaan toimijan valinta, jolla on edellytykset edistää hanketta sekä tekemään toimijan valintaprosessista avoin, läpinäkyvä ja tasapuolinen. Avoimuutta, läpinäkyvyyttä ja tasapuolisuutta edistää, että toimijan valintaa koskevat kriteerit ovat ennakoita laissa ja asetuksessa säädetty ja valintaa koskevat päätökset ovat julkisia ja hallintoprosessissa valmisteltuja. Lisäksi kilpailutusmallin tavoitteena on yhteensovittaa merituulivoimahankkeiden pelisääntöjä aluevesillä ja talousvyöhykkeellä. Myös aluevesillä toimijan valinta ratkaistaan kilpailutuksella.

Esitykseen sisältyvällä hyödyntämislupamenettelyllä pyritään aikaistamaan ns. yksinoikeuden saamisajankohtaa eli ajankohtaa, jolloin merituulivoiman hankekehittäjällä on varmuus siitä, että se voi käyttää tiettyä aluetta merituulivoimahankkeeseen mikäli se saa muut tarvittavat luvat. Samalla pyritään selkeyttämään lupamenettelyä ja edistämään merituulivoiman toteutusta parantamalla valtion mahdollisuuksia vapauttaa alue toisen toimijan käyttöön, jos hanke ei etene.

Esitykseen sisältyvällä talousvyöhykkeellä sovellettavien lakien tarkentamisella pyritään ensinnäkin edistämään merituulivoiman hankekehitystä selkeyttämällä hankkeisiin sovellettavaa lainsäädäntöä ja tarvittavia lupia. Toisekseen pyritään varmistamaan, että aluevesien ja talousvyöhykkeen hankkeisiin soveltuvat mahdollisimman pitkälle samat vaatimukset.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan talousvyöhykkeelle suunniteltaville merituulivoimahankkeille kilpailutusmallia, jossa oikeus talousvyöhykkeen hyödyntämiseen ratkaistaisiin Energiaviraston järjestämässä tarjouskilpailussa. Kilpailutettavat alueet valitsisi valtioneuvosto huomioiden yhteiskunnan kokonaisedun, kuten eri merenkäyttömuodot ja mahdollisuudet tuotetun energian siirtoon. Energiavirasto ratkaisisi kilpailutuksen voittajan sekä tarjotun hinnan että laadullisten tekijöiden perusteella, ja tarkoista laadullisista tekijöistä sekä hinnan ja laadullisten tekijöiden painotuksesta säädettäisiin myöhemmin annettavalla valtioneuvoston asetuksella. Kilpailutuksen voittaja saisi yksinoikeuden hakea valtioneuvostolta oikeutta hyödyntää kilpailutettua aluetta merituulivoimahankkeeseen. Valtioneuvosto voisi olla myöntämättä hyödyntämislupaa voittajalle vain rajatuissa tilanteissa, kuten jos luvan myöntäminen voittajalle vaarantaisi kansallisen turvallisuuden. Valtioneuvoston harkintavalta keskittyisi sen sijaan alueen valintaan ja sen kilpailutuksen aikatauluun. Toimijan valintaan vaikuttavista tekijöistä valtioneuvosto voisi säätää erikseen annettavalla asetuksella.

Kilpailutusmallilla ratkaistaisiin se, miten oikeudet tuulienergian hyödyntämiseen talousvyöhykkeellä jaetaan tasapuolisella ja avoimella tavalla valtioneuvoston sääntely huomioiden ja siten, että varmistetaan sellaisen toimijan valinnasta, jolla on edellytykset pitkäkestoisesta ja kalliin merituulivoimahankkeen edistämiseen. Talousvyöhykkeellä on merituulivoimaoikeuksista nykyisin tosiasiallinen kilpailutilanne useiden yritysten ollessa kiinnostuneita samoista alueista. Siksi kilpailutusmalli on perusteltu keino juuri merituulivoimalle. Muiden merenkäytön muotojen osalta samanlaista tarvetta ei tällä hetkellä ole, minkä vuoksi esitetään erillistä talousvyöhykkeen merituulivoimaa koskevaa lakia. Koska keinoksi on valikoitunut kilpailutus, kilpailutettavat alueet on valittava jollakin tavalla. Koska talousvyöhykkeen taloudellisen hyödyntämisen yksinoikeus on Suomen valtiolla ja aluevalinnassa tulisi huomioida meren muut käyttömuodot, ehdotetaan aluevalinnan tekijäksi valtioneuvostoa.

Kilpailutukseen osallistujien tarjous muodostuisi maksusta, jonka ne ovat valmiita maksamaan oikeudesta hyödyntää merituulivoima-aluetta sekä laadullisia tekijöitä koskevasta tiedoista. Laadulliset tekijät voisivat koskea tarjoajan taloudellista tilaa, kokemusta, osaamista ja muuta kykyä edistää hanketta, hankkeen ympäristövaikutuksia, paikallisen hyväksyttävyyden edistämistä, verkkoon liittämistä, turvallisuutta sekä EU-sääntelyssä edellytettäviä seikkoja. Tarjoaja valittaisiin hinta-laatusuhteen perusteella siten, että tarjoajat saisivat pisteitä sekä maksusta että laadullisista tekijöistä.

Muutoksen myötä merituulivoimahankekehittäjät eivät voisi enää suoraan hakea valtioneuvostolta talousvyöhykelain mukaisia suostumuksia talousvyöhykkeen hyödyntämiselle ja rakentamiselle kuten nykyisin. Jatkossa ainoa väylä oikeuksien saamiselle merituulivoimahankeelle talousvyöhykkeellä olisi osallistua Energiaviraston järjestämään kilpailutukseen. Uutta järjestelmää sovellettaisiin hankkeisiin, joissa hyödynnetään tuulienergiaa. Siten myös merituulivoimaloiden yhteyteen suunniteltava vedyntuotanto olisi mahdollista toteuttaa samalla hyödyntämisluvalla. Sen sijaan putkien ja kaapeleiden laskeminen, meritieteellinen tutkimus ja muunlaiset rakennus- ja muut hankkeet edellyttäisivät nykyiseen tapaan talousvyöhykelain mukaisia suostumuksia valtioneuvostolta.

Hyödyntämisluvalla kilpailutuksen voittaja voisi tutkia merituulivoima-aluetta ja hakea hankkeelle tarvittavat luvat. Hyödyntämislupa antaisi hankekehittäjälle yksinoikeuden merituulivoima-alueen hyödyntämiseen merituulivoimaan hankekehityksen varhaisessa vaiheessa, jotta sillä olisi pienempi riski tehdä kalliita merialueen tutkimuksia ja kehittää hanketta sekä mahdollisuus hakea tarvittavia lupia. Hyödyntämisoikeuden lisäksi merituulivoimahankeelle tarvitaan talousvyöhykkeellä muun muassa ympäristövaikutusten arviointi ja vesilupa.

Kilpailutukseen osallistujien sekä hyödyntämisluvalla saaneen tulisi asettaa vakuudet, joiden tarkoituksena on varmistaa toimijoiden sitoutuminen ja kyky edistää hanketta. Kilpailutusvaiheessa asetettu vakuus palautettaisiin, mikäli häviää kilpailutuksessa. Voittaja saisi vakuuden takaisin, jos se hyödyntämisluvalla saatuaan asettaisi toisen vakuuden, edistämismakuuden. Edistämismakuuden tarkoituksena on varmistaa, että hyödyntämisluvalla haltija todellisuudessa kehittää hanketta, ja jotta voidaan tarvittaessa vapauttaa alue tuleviin kilpailutuksiin, jos sitä ei todellisuudessa hyödynnetä. Vakuutta tulisi kerryttää, ja jos sitä ei kerrytettäisi, valtioneuvosto voisi peruuttaa hyödyntämisluvalla. Luvalla voisi peruuttaa myös esimerkiksi, jos luvanhaltija rikkoisi olennaisesti lupaehtoja, kuten niiden laadullisten tekijöiden noudattamista, joiden perusteella kilpailutuksen voittaja on valittu.

Ehdotettua menettelyä, joka koostuu kilpailutuksesta ja kilpailutuksen voittajalle myönnettävästä hyödyntämisluvasta voidaan pitää sekamuotoisena toimiluvalla ja sen hakijaksi oikeutetun kilpailuttamisen yhdistelmänä, jossa toteutuu myös käyttöoikeussopimuksen tunnusmerkistöä. Tästä syystä menettelyssä olisi noudatettava käyttöoikeussopimusdirektiiviä ja käyttöoikeussopimusten muutoksenahakuun liittyvää valvontadirektiiviä (ks. tarkemmin jakso 2.6). Menettelyssä ei kuitenkaan suoraan sovellettaisi hankintalakiä, jolla käyttöoikeussopimusdirektiivi ja valvontadirektiivi on täytäntöönpantu kansallisesti. Hankintalaki on hankintoja ja käyttöoikeussopimuksia koskeva yleislaki, josta voidaan poiketa erityislailla. Ehdotettu talousvyöhykkeen merituulivoimalaki on erityislaki, joka täyttää osin suoraan käyttöoikeussopimusdirektiivin ja valvontadirektiivin vaatimukset, ja siltä osin, kun ei täytä, viitattaisiin täydentävästi hankintalain säännöksiin. Oikeusturvakeinona ehdotetussa kilpailutuksessa olisi hankintalain markkinaoikeuteen tehtävän valituksen sijaan mahdollisuus hakea oikaisua tai valittaa päätöksestä hallintotuomioistuimeen. Käyttöoikeussopimusdirektiiviä sovelletaan sen 8 artiklan 1 kohdan mukaan vain käyttöoikeussopimuksiin, joiden arvo on vähintään 5 538 000 euroa. Ehdotetun hyödyntämisluvalla arvoa on vaikea tarkalleen etukäteen arvioida, mutta arvo käytännössä aina ylitt

tyy, joten käyttöoikeussopimusdirektiiviä sovellettaisiin ehdotettuun menettelyyn hyödyntämisluvan ennakoidusta arvosta riippumatta. Ehdotetun lain mukaisen hyödyntämislupa katsottaisiin käyttöoikeussopimusdirektiivin 5 artiklan 1 kohdan mukaiseksi käyttöoikeusurakaksi.

Esityksellä ehdotetaan myös tarkennettavaksi talousvyöhykkeellä sovellettavaa lainsäädäntöä. Talousvyöhyke on kansainvälistä aluetta, joten Suomen lainsäädäntö ei sovellu automaattisesti. Tarkennuksien myötä merituulivoimahankkeilta muun muassa edellytettäisiin lentoestelupaa ja hankelupaa suurjännitejohdon rakentamiselle, ja vedyntuotantolaitoksilta edellytettäisiin kemikaaliturvallisuuslupaa. Tarkoituksena on selkeyttää hankkeiden sääntely-ympäristöä ja yhteensovittaa aluevesien ja talousvyöhykkeen merituulivoimahankkeiden luvitusvaatimuksia.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset yrityksiin

Yritysten kustannukset

Esitys kohdistuu ennen kaikkea merituulivoiman hankekehittäjiin ja tuottajiin, joita arvioidaan olevan globaalisti noin sata yritystä. Merituulivoimahankkeet ovat miljardiluokan investointeja, mikä rajaa alalla toimivien yritysten määrää. Hankekehittäjäyritysten taustalla voi olla yritysten lisäksi esimerkiksi sijoitusrahastoja. Ala on kansainvälistä ja pääosin toimijat ovat aktiivisia useilla eri markkinoilla. Esitys vaikuttaa voimakkaimmin niihin hankekehittäjiin, jotka toimivat ainoastaan Suomessa. Tällaisia yrityksiä on kuitenkin vain yksittäisiä. Esitys koskee merituulivoimaa talousvyöhykkeellä, ja Suomessa merituulivoimaa voidaan talousvyöhykkeen lisäksi rakentaa myös aluevesille. Esityksen arvioidaan lisäävän merituulivoimahankkeiden toteutumisen todennäköisyyttä talousvyöhykkeellä. Hankkeiden myötä vaikutuksia voi tulla myös muihin yrityksiin, kuten rakennusvaiheen alihankkijoihin, satamiin ja ylläpito- ja huoltopalveluita tarjoaviin yrityksiin. Monia hankkeiden tarvitsemia toimintoja ei ole vielä tarjolla, joten hankkeet voivat luoda uutta yritystoimintaa tai laajentaa jo olemassa olevien yritysten toimintakenttää. Osa yrityksistä, esimerkiksi rakennusvaiheeseen osallistuvat satamat, tarvitsevat huomattavia lisäinvestointeja pystyäkseen tarjoamaan hankkeiden tarvitsemia palveluita.

Nykytilanteessa yksinoikeuden myöntämisen ajankohta talousvyöhykelaisissa ei ole selkeä. Yritykset ovat alkaneet tehdä selvityksiä talousvyöhykkeellä ennen kuin heillä on varmuutta yksinoikeudesta alueeseen. Useampi yritys on aloittanut YVA-menettelyn tekemisen talousvyöhykelain 6 §:n nojalla myönnetyn ns. tutkimusluvan saatuaan. Tutkimuslupia on myönnetty päällekkäisille merialueille, joten samaa aluetta voi tutkia useampi toimija. Merituulivoima-alueen YVA-menettelyn kustannukset ovat miljoonia euroja. Kilpailutusmallin käyttöönotto selkeyttäisi yksinoikeuden myöntämisen pelisääntöjä ja vähentäisi päällekkäisiä tutkimuksia potentiaalisilla merituulivoima-alueilla. Ehdotetun lain tultua voimaan merituulivoimahankkeille ei enää olisi mahdollista myöntää tutkimiseen oikeuttavia suostumuksia talousvyöhykelain nojalla. Jo myönnetyt tutkimusluvut ovat voimassa pisimmillään vuoteen 2027 asti. Tutkimusten tekeminen vaatii huomattavissa määrin asiantuntijaresursseja. Alalla tilataan tavanomaisesti selvityksiä konsulteilta, joten samojen alueiden päällekkäisen tutkimisen päätyminen voi johtaa konsulttiyritysten tilausten vähenemiseen.

Oikeus merituulivoima-alueeseen ratkaistaisiin kilpailutuksessa, jonka voittaja valittaisiin laadullisten tekijöiden ja tarjotun hinnan perusteella. Talousvyöhykelaki ei mahdollista hinnan perimistä merituulivoima-alueesta. Kilpailutuksen voittajan tulisi nykytilanteeseen verrattuna lisäkustannuksena maksaa kilpailutuksessa tarjoamansa hyödyntämismaksu. Nykytilanteeseen sisältyy kuitenkin riski EU:n valtioneuvoston noudattamisesta. Kilpailutuksen voittaneelle

yritykselle tulisi kustannuksia myös kilpailutukseen osallistumiseen vaadittavasta osallistumisvakuudesta sekä hyödyntämisluvan myöntämisen jälkeen asetettavasta edistämismaksusta.

Kilpailutuksessa tarjottu hinta tulisi maksaa merituulivoimahankkeen tuotantoaikana, jolloin yrityksellä olisi myös tuloja merituulipuiston tuottaman sähkön myynnistä. Talousvyöhykkeellä on arvioitu merituulivoiman edistämisen kannalta parhaaksi ratkaisuksi periä maksua vasta tuotantovaiheessa, koska etenkin hankekehityksen alkuvaiheessa hankkeen toteutettavuuteen liittyy suuria epävarmuuksia. Hankekehityksen kustannukset ovat yrityksille huomattavia koko hankekehityksajan, arviolta 100-200 miljoonaa euroa yhtä hanketta kohden. Maksun periminen vasta tuotantovaiheesta alkaen vähentää yritysten kustannuksia ja riskiä hankekehitysaikana, mikä voi lisätä kiinnostusta kilpailutukseen osallistumiseen.

Kilpailu ja markkinoiden toimivuus

Merituulivoima-alueiden hanketoimijoiden valinta kilpailutuksella vahvistaa markkinan kilpailullisuutta ja avoimuutta. Kilpailutuksessa sovellettavat arviointiperusteet ja niiden painotukset valinnassa säädettäisiin asetuksella ja ne ovat julkisia. Mallin avoimuus parantaa oikeusvarmuutta ja yritysten mahdollisuuksia ennakoita omaa asemaansa kilpailutuksessa.

Merituulivoima-alueista on niukkuutta. Nykytilanteessa talousvyöhykkeellä on useita alueita, joista on kiinnostunut haettujen tutkimuslupien perusteella useampi hankekehittäjä. Esityksen mukaisen kilpailutuksen tavoitteena on määrittää rajallisen hyödykkeen arvo. Esitetyn edistämismaksun tavoitteena on sitouttaa kilpailutuksen voittanut toimija alueen kehittämiseen ja vähentää riskiä alueiden varaamisesta tilanteesta, jossa toimijalla ei ole aitoa tarkoitusta edistää hanketta.

Usea hankekehittäjä on jo aloittanut talousvyöhykkeen tutkimisen ns. tutkimusluvan nojalla. Hankekehittäjät eivät ole julkaisseet selvitystensä tuloksia. Tutkimuslupia on myönnetty niin monelle merialueelle, että on todennäköistä, että kilpailutettavat merituulivoima-alueet ovat ainakin osittain päällekkäin alueiden kanssa, joille tutkimuslupia on myönnetty. Näin ollen on oletettavaa, että kilpailutushetkellä potentiaalisten osallistujien pohjatiedot kilpailutettavasta alueesta eroavat toisistaan ja kilpailuasetelma tulisi olemaan tämän johdosta epäreilinen. Esityksen valmisteluvaiheessa ei ole tunnistettu ongelman täysin poistavaa keinoa, mutta myöhemmin annettavalla valtioneuvoston asetuksella asiaan voidaan vaikuttaa. Asetuksella säädettävä kilpailutusmalli voisi olla esimerkiksi kahteen tarjouskierrokseen perustuva kilpailutus. Näin olisi mahdollista julkaista ensimmäisellä tarjouskierroksella jätetyt tarjoukset hyödyntämismaksusta ja liittää tarjottuun maksuun tieto siitä, onko tarjoajalla ollut tutkimuslupa kyseiselle alueelle vai ei. Toiselle tarjouskierrokselle jatkaisivat parhaat tarjoukset, ja omaa tarjoustaan voisi vielä korottaa. Näin tutkimuksia tehneiden tarjoajien arvioima hintataso välittyisi muille kilpailutuksen osallistujille kilpailutuksen aikana. Oikeudenmukaiseksi voitaisiin arvioida omalla kustannuksellaan tutkimuksia tehneen yrityksen saama etu kilpailutustilanteesta. Vaarana kuitenkin on, että vähäisemmät pohjatiedot omaava tarjoaja tarjoaa kilpailutuksessa alueen arvoon nähden liian korkeaa hyödyntämismaksua, ja voittaa näin kilpailutuksen. Tällöin tutkimuksia jo tehneen yrityksen parempaan tietoon perustuvalla realistisemmalla tarjouksella ei olisi mahdollista voittaa kilpailutusta. Hankkeen toteutus voi vaarantua, kun kilpailutuksen voittaja huomaa tutkimusten myötä, että on tarjonnut alueesta liian korkeaa maksua.

Kilpailutuksen riskinä voidaan nähdä, että kilpailutuksessa ei löydetä aitoa markkinahintaa. Kilpailutukset olisi tarkoituksenmukaista järjestää porrastetusti, jotta saatuja kokemuksia voidaan hyödyntää seuraavilla kerroilla.

Resurssien tehokkaan käytön kannalta on tavoiteltavaa, että yritykset eivät jatkossa tekisi päällekkäisiä tutkimuksia samoilla alueilla, kuten tällä hetkellä.

Investoinnit

Puhtaan ja kohtuuhintaisen energian saatavuus on keskeistä energiaintensiivisen teollisuuden sijoittumista koskeviin päätöksissä. Kasvavan uusiutuvan sähkön tuotannon toivotaan houkuttavan Suomeen uutta teollisuutta. Toisaalta odotuksilla sähkön hinnan ja kysynnän kehityksestä on vaikutusta hankkeiden kannattavuuteen ja toteutusmahdollisuuksiin. Liian alhainen sähkön hinta ei edistä investoimista sähköntuotantoon. Merituulivoimalla tuotettavalle sähkölle tulee nähdä kysyntää hankkeen kannattavuuden kannalta riittäväällä hintatasolla tulevaisuudessa, jotta hankkeita olisi kannattavaa rakentaa.

Merituulivoima-alueita koskevien yksinoikeuksien ratkaiseminen laissa ja asetuksessa säädettyllä kilpailutuksella lisää läpinäkyvyyttä. Kilpailutuksen osallistumisen ehdoista, esivalinta- ja valintakriteereistä säädettäisiin yksityiskohtaisesti myöhemmin annettavassa asetuksessa. Kilpailu merituulivoima-alueista voi lisääntyä ehdotetun lain myötä, koska alueista voivat kiinnostua myös sellaiset toimijat, jotka eivät heikosta investointivarmuudesta ja suurista riskeistä johtuen ole hakeneet tutkimuslupaa ja aloittaneet tutkimuksia nykyainsäädännön mukaisesti.

Ehdotetun kilpailutusmallin arvioidaan lisäävän merituulivoimainvestointien toteutumisen todennäköisyyttä talousvyöhykkeellä. Laadullisten tekijöiden huomioimisella kilpailutuksessa valtio voi arvioida kilpailutukseen osallistuvien kyvykkyyttä edistää merituulivoimahanketta. Toisaalta nykytilanteeseen verrattuna hankekehitys talousvyöhykkeellä voi hidastua. Nyt käynnissä on monien hankkeiden kehitys rinnakkain jopa päällekkäisillä alueilla. Nykytilanteessa on riskinä, että yritykset panostavat sellaisten alueiden kehittämiseen, joille ei esimerkiksi merellisten toimintojen yhteensovittamisen tai energian siirron järjestämisen kannalta ole mahdollista rakentaa merituulivoimaa. Kilpailutusmallissa valtioneuvosto ohjaa alueiden valintaa ja kilpailutusten järjestämisen aikataulutusta, ja tulee huomioimaan päätöstä tehdessään yhteiskunnan kokonaisedun, mikä sisältää muun muassa toimintojen yhteensovittamisen merellä, kansalliset tavoitteet merituulivoimakapasiteetin kasvattamiselle sekä hankkeiden mahdollisuudet liittyä kantaverkkoon. Näin ollen hankekehityksen tahti voi rauhoittua nykyisestä, mutta kehitettävien hankkeiden toteutumisen todennäköisyys voi kasvaa.

Merituulivoimahankkeet voivat toteutuessaan parantaa sähkön saatavuutta Suomessa, mikä saattaa lisätä teollisia investointeja. Jos merituulivoimalla tuotettu sähkö syötetään Suomen kantaverkkoon, parantaa se myös kansallista sähkön saatavuutta. Mikäli merituulivoimapuisto taas yhdistetään suoraan kulutuskohteeseen mantereella, on sillä paikallisia vaikutuksia. Merituulivoimapuistot voidaan periaatteessa liittää myös esimerkiksi Ruotsin kantaverkkoon, mutta tähän on mahdollista vaikuttaa toiminnalle asetettavilla ehdoilla. Merituulipuiston tuottama sähkö voidaan myös jalostaa esimerkiksi vedyksi joko mantereella tai merellä. Tuotettua vetyä voidaan myydä kotimaisille tai ulkomaisille toimijoille. Sääriippuvaisen tuotannon lisääntyminen lisää myös sähkön hinnan vaihtelua. Yritykset voivat tehdä sähkön tuottajien kanssa pitkäaikaisia sähkön ostosopimuksia (PPA-sopimuksia), joilla hintavaihteluita voidaan tasata. PPA-sopimukset ovat tärkeitä myös sähkön tuottajille hankkeen rahoituksen varmistamiseksi. Maatuulivoimaan verrattuna merellä kuitenkin tuulee tasaisemmin.

Vaikutukset sähkön kantaverkkoon

Merituulivoimapuistot ovat suuria, ydinvoimalaitoskoluokan sähköntuotantoyksiköitä ja niiden liittäminen kantaverkkoon vaatii huomattavia lisäinvestointeja. Hankekehittäjät vastaavat kantaverkon liittymispisteeseen rakennettavan liittymisjohdon toteuttamisesta ja kustannuksista

sekä maksavat Fingridille liittymismaksun. Liittymismaksulla katetaan lähinnä liittymisestä aiheutuvat välittömät kustannukset. Fingrid vastaa liittymän edellyttämien vahvistusten toteuttamisesta kantaverkkoon sekä niiden kustannuksista, jotka voivat olla jopa satoja miljoonia euroja hanketta kohden. Kantaverkon vahvistamisen myötä kantaverkko ja hankkeiden liittymisjohdot tulevat vaatimaan nykyistä enemmän maa-alaa mantereelta sähkön siirtoon.

Kantaverkkoyhtiö Fingrid selvittää mahdollisia kantaverkon liittymispisteitä merituulivoimalle. Selvityksen tuloksia odotetaan syksyyn 2024 mennessä. Fingrid on saanut liittymiskyselyjä merituulivoimalle noin 95 gigawatin edestä, mutta osa hankealueista on päällekkäisiä. Näin paljoo merituulivoimaa ei ole realistista liittää kantaverkkoon lähivuosisikymmeninä. Fingridin alustavan arvion mukaan 2030-luvulla voisi olla mahdollista liittää noin viisi hanketta. Sähköverkon tekniset reunaehdot tulee huomioida hankkeita liitettäessä, eikä yksittäiseen liittymispisteeseen voi liittyä yli 1300 megawatin edestä tuotantokapasiteettia. Huomioitavaa on, että merituulivoimahankkeet keskittyvät Suomessa länsirannikolle, ja samoilla alueilla kehitetään aktiivisesti myös maatuulivoima- ja aurinkosähköhankkeita. Eri tuotantomuodot kilpailevat kantaverkon liityntäkapasiteetista. Merituulivoimahankkeissa on tarpeen miettiä myös muita tapoja sähkön siirtoon kuin liittyminen kantaverkkoon. Sähköä voidaan esimerkiksi siirtää suoraan kulutuskohteeseen mantereelle, esimerkiksi vedyntuotantolaitokseen tai muuhun teollisuuslaitokseen, tai tulevaisuudessa jalostaa vedyksi jo merellä.

Sääntelytaakka

Esityksen valmistelussa on huomioitu sääntelytaakan säilyminen kohtuullisena yrityksille. Esitys tuo talousvyöhykkeelle merituulivoimatoimintaa suunnitteleville veloitteen hakea hyödyntämislupaa, jonka voi saada vain osallistumalla kilpailutukseen. Hyödyntämislupa tulee kuitenkin nykyisten talousvyöhykelain 6 ja 7 §:n mukaisten hyödyntämis- ja rakentamisoikeuksien tilalle. Yritykset ovat nykytilanteessa hakeneet erikseen tutkimuslupaa (6 §) merituulivoimahankkeille. Lisäksi yritysten tulisi hakea rakentamisoikeutta (7 §) ennen hankkeen rakentamista. Esityksen mukainen uusi hyödyntämislupa sisältäisi oikeuden tutkia aluetta sekä hakea rakentamiseen oikeuttavia lupia, eli tältä osin tarvittavien lupien määrä vähenisi. Kuitenkin hyödyntämisluvan voisi saada vain kilpailutuksella, ja lisäksi toimijan tulisi hankkia vakuudet, joten kilpailutukseen osallistumisesta ja vakuuksien hankkimisesta muodostuisi kuluja. Kuitenkaan nykyisen talousvyöhykelain mukainen menettely ei tarjoa suoraa vertailukohtaa esitettylle lainsäädännölle, koska yksinoikeuden myöntäminen merituulivoimahankkeille nykyisen talousvyöhykelain mukaan olisi riski EU:n valtioneuvoston näkökulmasta. Koska nykyisen lainsäädännöllä jatkaminen ei ole rinnasteinen vaihtoehto esitettyyn sääntelyyn nähden eikä talousvyöhykkeen merituulivoimamarkkinoita vielä ole, uuden kilpailutus- ja lupamallin luominen on perusteltua, vaikka siitä aiheutuu yrityksille jonkin verran sääntelytaakkaa. Toisaalta lainsäädännön tulkinnanvaraisuuden väheneminen uuden lain myötä vähentää sääntelytaakkaa.

Esitetyillä talousvyöhykelain muutoksilla tuotaisiin talousvyöhykkeelle sovellettavaksi uutta lainsäädäntöä, jonka myötä merituulivoimahanke tarvitsisi talousvyöhykkeellä uusia lupia, kuten sähkömarkkinalain mukaisen hankeluvan ja ilmailulain mukaisen lentoesteluvan. Näistä aiheutuu yrityksille sääntelytaakkaa, joka on kuitenkin perusteltua, koska merituulivoimahankkeisiin tulisi sekä aluevesillä että talousvyöhykkeellä soveltaa lähtökohtaisesti samoja vaatimuksia. Talousvyöhyke on kansainvälistä aluetta ja talousvyöhykelain sääntelytekniikasta johtuen siellä sovellettavasta lainsäädännöstä säädetään erikseen. Asiasta ei ole aiemmin linjattu, koska talousvyöhykkeelle ei ole vielä rakennettu merituulivoimaa.

Esityksen valmistelun yhteydessä on tunnistettu tarve talousvyöhykkeen rakentamisvaatimusten tarkentamiselle sekä tuulivoimaloiden purkamisen varmistavien menettelyiden luomiselle.

Nämä menettelyt tullaan valmistelemaan myöhemmin ja valmistelun yhteydessä arvioimaan näihin liittyvä sääntelytaakka ja kustannukset yrityksille.

4.2.2 Vaikutukset julkiseen talouteen

Esitys lisää valtion tuloja hyödyntämismaksujen muodossa. Hyödyntämismaksutulojen saaminen riippuu siitä, onko kilpailuksiin riittävästi osallistujia, millaista hintaa kilpailutukseen osallistujat tarjoavat, kuinka monta aluetta kilpailutetaan ja kuinka monelle kilpailutettavista alueista tullaan rakentamaan merituulivoimaa. Hyödyntämismaksua maksettaisiin vasta merituulivoimahankkeen tuotantovaiheessa, joten hankkeiden rakentaminen on edellytys valtion hyödyntämismaksutulolle. Toimijoiden taloudellinen sitoutuminen merituulivoima-alueisiin pyritään varmistamaan esityksen mukaisella edistämisvakuudella. Kilpailutuksen laadullisten tekijöiden avulla puolestaan pyritään varmistamaan, että voittaneella toimijalla on riittävät edellytykset hankkeen edistämiseen.

Kilpailutuksessa määrittäyty kullekin merituulivoima-alueelle markkinahinta. Markkinahintaa on mahdotonta ennakoida, koska vastaavia merituulivoimakilpailutuksia ei ole Suomen talousvyöhykkeellä järjestetty aikaisemmin. Suomen aluevesillä on toistaiseksi järjestetty yksi merituulivoima-alueen kilpailutus, mutta kilpailutuksessa määräytyntä hintaa ei ole julkaistu. Erona aluevesiin pohjatiedot alueesta ovat vähäisemmät talousvyöhykkeellä, joten riski hankkeen toteutumiskelpoisuudesta on suurempi. Vähäisten pohjatietojen aiheuttaman riskin arvioidaan vaikuttavan tarjottuihin hyödyntämismaksuihin niitä laskevasti. Alueiden kilpailutuksessa ilman kattavia esiselvityksiä nähdään kuitenkin myönteisiä vaikutuksia hankkeiden kilpailuttamisen ja kehittämisen aikatauluihin. Toisaalta talousvyöhykkeellä hyödyntämismaksu ajoittuu vasta hankkeen tuotantovaiheeseen, jolloin hanke on jo otettu käyttöön ja sähkön myynnistä on tuloja. Kansainväliset kilpailutukset merituulivoimassa ovat koskeneet pääasiassa toiminnalle myönnettävien tukien tasoa. Odotettavissa on, että ensimmäisissä kilpailutuksissa tulot eivät ole välttämättä merkittävät, mutta ne todennäköisesti kasvavat talousvyöhykkeelle sijoittuvan merituulivoimarakentamisen kannattavuuden parantuessa. Merituulivoima on vasta saavuttamassa kannattavuutta talousvyöhykkeellä. Merituulivoimassa hankekehitysajat ovat pitkiä ja ensimmäisten merituulivoimahankkeiden arvioidaan rakentuvan talousvyöhykkeelle 2030-luvulla.

4.2.3 Ympäristövaikutukset

Esitetty laki luo menettelyn yksinoikeuden saamiselle merituulivoimahankkeille talousvyöhykkeellä. Menettely hankkeille on jo nykyisin olemassa, mutta siihen liittyy edellä (mm. sääntelytaakka-osio) katsotulla tavalla oikeudellisia riskejä nykytilanteessa. Siksi voidaan yhtäältä katsoa, että lakiesityksen johdosta merituulivoimahankkeiden etenemisestä tulee talousvyöhykkeellä mahdollista ja siten rakentamisesta aiheutuu uusia ympäristövaikutuksia. Toisaalta voidaan katsoa, että hankekehitys on jo nykyisin mahdollista, jolloin lakiesityksellä ei olisi uusia suoria ympäristövaikutuksia, koska ympäristövaikutuksia tulee riippumatta siitä, millä menettelyllä oikeudet talousvyöhykkeen alueeseen saadaan. Joka tapauksessa ehdotetun lain katsotaan lisäävän merituulivoimahankkeiden toteutumisen todennäköisyyttä talousvyöhykkeellä, mistä johtuen myös ympäristövaikutukset lisääntyvät.

Ympäristövaikutuksia aiheutuu talousvyöhykkeen tutkimisesta sekä merituulivoimaloiden rakentamisesta, toiminnasta ja purkamisesta. Kilpailutuksessa voidaan laadullisten tekijöiden asettamisen ja painotusten kautta vaikuttaa hankkeen ympäristövaikutuksiin. Myös hyödyntämisluvassa voidaan antaa ympäristöön liittyviä lupaehtoja. Pääosin hankkeiden ympäristövaikutuksista annetaan määräyksiä kuitenkin muissa luvissa, kuten vesiluvassa. Se, että hyödynnettävän merituulivoima-alueen valitsisi uuden lain myötä valtioneuvosto, eikä hankekehittäjä, parantaisi mahdollisuuksia huomioida ympäristö aluevalinnassa.

Ympäristövaikutuksina on arvioitu yleisesti talousvyöhykkeelle sijoittuvan merituulivoiman ympäristövaikutuksia. Merituulivoimahankkeen hankekehitys kestää arviolta 8–10 vuotta, ja merituulivoima on Suomessa vasta saavuttamassa kannattavuuttaan, joten merituulivoiman rakentumisessa talousvyöhykkeellä voi hyvin mennä pitkälle 2030-luvulle.

Suomen aluevesille tai talousvyöhykkeelle ei ole vielä rakennettu suuria merituulivoimapuis-toja. Myöskään Ruotsi ei ole rakentanut merituulivoimaa Pohjanlahdelle. Tutkimustietoa meri-tuulivoiman ympäristövaikutuksista on vain rajoitetusti saatavilla ja kansainvälistä tutkimusta ei voida monin osin suoraan soveltaa, koska olosuhteet ovat erilaiset. Ympäristövaikutusten arvioinnissa on hyödynnetty Merituulivoiman edistäminen -selvitystä, joka on julkaistu valtio-neuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarjassa.

Vaikutukset linnustoon

Merituulivoima saattaa vaikuttaa haitallisesti lintuihin. Merituulivoimapuistot ovat laajoja ja vaikuttavat lintujen elinympäristöön. Lintuja voi kuolla törmäyksissä merituulivoimaloihin.

Merituulivoiman vaikutuksista lintujen muuttoreitteihin on vähän tietoa saatavilla. Selvityksen mukaan asiantuntijat ovat arvioineet, että pääosa lintujen muutosta tapahtuu lähellä rannikkoa saaristovyöhykkeitä ja matalia merialueita seuraten, mutta myös ulkomerialueet voivat olla merkityksellisiä ruokailu- ja levähtämisalueina muuton aikana siltä osin, kun alue on syvyydel-tään sopivaa. Tuulivoimaloiden estevaikutus voi johtaa lintujen muuttomatkan pidentymiseen.¹¹

Merituulivoimalla saattaa olla vaikutuksia merilintuihin. Monet merilinnut elävät suurimman osan elämästään merellä. Merilinnut eivät kuitenkaan jakaannu tasaisesti merialueelle vaan kes-kittyvät tietyille alueille. Merituulivoimalle suotuisat alueet saattavat sijoittua samoille alueille kuin lintujen suosimat alueet. Herkkien alueiden tunnistaminen on kuitenkin hankekehityksessä haastavaa, koska linnut liikkuvat paljon ja käyttävät eri elinympäristöjä eri vuodenaikoina.¹²

Vaikutukset kalastoon ja vedenalaiseen luontoon

Talousvyöhyke on keskimäärin syvempää merialuetta kuin aluevedet ja syvillä merialueilla mo-nimuotoisuus on keskimäärin alhaisempaa kuin matalammilla aluevesien alueilla. Merituulivoi-malla voi olla vaikutuksia kalastoon ja vedenalaiseen luontoon useassa hankkeen elinkaaren vaiheessa. Voimaloiden rakentamisvaiheeseen ajoittuvien vaikutusten arvioidaan olevan mer-kittävimpiä. Rakentamisen aikaiset vaikutukset liittyvät pohjan muokkaamiseen, siitä aiheutu-vaan veden samentumiseen ja rakennusmeluun. Merituulivoimaloiden perustusten rakentami-sen ja merikaapeleiden asentamisen vaikutuksia voidaan verrata ruoppaushankkeisiin, joissa kiintoaineen leviäminen voi ulottua satojen metrien päähän ruopattavasta alueesta. Rakennus-työt sekä massojen läjittäminen hävittävät merenpohjan eliöstöä, habitaattia ja suojapaikkoja rakennusalueilla, joilla puolestaan on edelleen vaikutusta pohjaeliöstöä syövään kalastoon. Poh-jaeläimistön arvioidaan kuitenkin palautuvan alueille verrattain nopeasti, joten ravintoverkkoon kohdistuva vaikutus on tältä osin arvioitu tilapäiseksi. Rakennustöistä aiheutuva veden sam-en-

¹¹ Vihavainen, Saari ym. 2024. Merituulivoiman edistäminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoi-minnan julkaisusarja 2024:4.

¹² Vihavainen, Saari ym. 2024. Merituulivoiman edistäminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoi-minnan julkaisusarja 2024:4.

tuminen vaikuttaa kaikkiin lajeihin, jotka ovat valosta riippuvaisia. Kiintoaineiden lisääntymisen vedessä vähentää valon määrää vaikeuttaen makrolevien ja vesikasvien yhteyttämistä. Veden samentuminen voi aiheuttaa esimerkiksi kalojen väliaikaista karkottumista alueelta.¹³

Melun vaikutukset kalastoon ja vedenalaiseen luontoon arvioidaan olevan suhteellisen rajattuja. Melun aiheuttamat vaikutukset riippuvat merkittävästi käytetystä perustamismenetelmästä, joka valitaan pohjan syvyyden ja laadun mukaan. Meluvaikutuksiltaan vähäisin on gravitaatioperustus. Rakennustöiden aikainen melu voi aiheuttaa kaloille fysiologista stressiä, kuolleisuutta, fyysisiä vammoja tai vaikuttaa niiden käyttäytymiseen. Mahdollisista rakennustyöhön liittyvistä räjäytyksistä voi aiheutua kaloille hetkellisesti vaarallisen voimakasta melua. Tuulivoimalan käytön aikainen melu ylittää tyypillisesti vedenalaisen taustamelun, ja Itämerellä tehtyjen mitausten mukaan 1,5 megawatin tehoisen tuulivoimalan käyntiäänien vedenalaisen kuuluvuussäteen kaloille on arvioitu ulottuvan kilometrien etäisyydelle tuulivoimalasta. Käyntiäänien ei ole kuitenkaan osoitettu häiritsevän kaloja kuin melutasoilla, jotka vallitsevat aivan tuulivoimalan välittömässä läheisyydessä muutaman metrin säteellä. Eri kalalajien välillä on kuitenkin suurta vaihtelua kuulon tarkkuudessa.¹⁴

Merituulivoimarakenteet muuttavat paikallisesti elinympäristöä. Elinympäristön muuttuminen hankealueella riippuu merkittävästi paikallisista ympäristöolosuhteista. Esimerkiksi pohjaeläimistö saattaa voimaloiden lähialueilla muuttua. Muokattavien pohjien pinta-ala on voimalakohtaisesti kuitenkin pääsääntöisesti verrattain pieni suhteessa hankealueiden kokoon, joten pohjaeläinvaikutuksen näkyminen kalojen ravinnonhankinnassa voi jäädä vähäiseksi. Pohjaeläimistön palautuminen hankkeissa tehtävän ruoppauksen tai pohjanmuokkauksen jälkeen voi kestää arviolta 1–3 vuotta. Vesikasvillisuuden palautuminen puolestaan voi kestää tätä kauemmin.¹⁵

Merituulivoimahankkeilla voi olla vaikutuksia vaelluskaloihin. Hankkeet voivat vaikuttaa vaelluskalojen käyttämiin reitteihin, jos ne päätyvät kiertämään hankealueita. Merituulivoiman seurauksena esimerkiksi ravintolajien määrä tai lajisto vaelluskalojen syönnösalueilla voi muuttua hankkeiden seurauksena, ja vaikuttaa siten syönnösvaellukseen.¹⁶

Hankkeiden purkamisen vaikutusten arvioidaan olevan verrannollisia rakennusvaiheen vaikutuksiin, joskin lyhytkestoisempia. Purkamisen vaikutukset talousvyöhykkeellä riippuvat tulevista vaatimuksista sen suhteen, missä määrin voimalan rakenteita täytyy purkaa käyttöiän päättyttyä.¹⁷

Ilmastovaikutukset

¹³ Vihavainen, Saari ym. 2024. Merituulivoiman edistäminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:4.

¹⁴ Vihavainen, Saari ym. 2024. Merituulivoiman edistäminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:4.

¹⁵ Vihavainen, Saari ym. 2024. Merituulivoiman edistäminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:4.

¹⁶ Vihavainen, Saari ym. 2024. Merituulivoiman edistäminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:4.

¹⁷ Vihavainen, Saari ym. 2024. Merituulivoiman edistäminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:4.

Lakiesityksen arvioidaan lisäävän merituulivoimahankkeiden toteutumisen todennäköisyyttä talousvyöhykkeellä ja siten tuotetun uusiutuvan energian määrää. Merituulivoimahankkeet ovat erittäin suuria, ydinvoimalaitoskokoluokan sähköntuotantoyksiköitä. Uusiutuvan energian tarjonnan lisääntyminen mahdollistaa muun muassa teollisuuden kasvihuonekaasupäästöjen vähentymistä ja siten esityksen ilmastovaikutukset ovat myönteiset.

4.2.4 Vaikutukset kalastukseen

Merituulivoimahankkeiden kalastoon kohdistuvat mahdolliset vaikutukset heijastuvat myös kalastuksen toimintaedellytyksiin ja voivat siten heikentää elinkeinon harjoittamisen mahdollisuuksia tai kannattavuutta nykytilanteeseen verrattuna. Hankkeiden rakentamisvaihe saattaa aiheuttaa haittaa kalastukselle väliaikaisesti pohjanmuokkauksesta johtuvasta veden samentumisesta ja melusta johtuen esimerkiksi kalojen karkottumisen myötä, vähentäen siten kalansaaliita. Lisäksi rakentamisen aikana joudutaan todennäköisesti asettamaan liikkumisrajoituksia hankealueelle, mikä osaltaan haittaa niin kaupallista, kuin vapaa-ajan kalastustakin. Rakennusajan olosuhteiden nähdään kuitenkin tasaantuvan puistojen käytön aikana, viimeistään muutaman vuoden kuluttua rakennustöiden päättymisestä.¹⁸

Vaikutukset kalastukseen talousvyöhykkeellä kohdistuvat erityisesti troolikalastukseen. Hankealueiden tuomien rajoitusten lisäksi myös hankkeiden kaapeli- ja putkireititykset rannikolle voivat haitata kalastusta, joka voi jatkossa yhä useammin sijoittua näiden kanssa samoille alueille. Tämänhetkinen näkemys on, että suurilla trooleilla ei voitaisi pyytää silakkaa merituulivoima-alueiden sisällä. Muikun troolauksessa käytettävät alukset ja troolit ovat huomattavasti pienempiä ja ainakin periaatteessa troolaaminen voisi näillä siten onnistua myös tuulivoima-alueiden sisällä. Tässäkin tapauksessa riskinä kuitenkin on nähty mahdollinen osuminen kaapeleihin.¹⁹

Valtioneuvoston nykytilaa vahvemman roolin alueiden valinnassa arvioidaan mahdollistavan nykyistä paremmin merellisten toimintojen yhteensovittaminen ja vähentämään merituulivoiman vaikutuksia kalastukseen.

4.2.5 Vaikutukset merenkulkuun

Merituulivoimalla voi olla haitallisia vaikutuksia merenkulkuun erityisesti talviaikaan, kun meri on jäässä. Merituulivoima-alueet tulevat toteutuessaan vaikuttamaan nykyisiin merenkulun liikennöintialueisiin. Vaikutukset merenkulkuun riippuvat kuitenkin merkittävästi tarkasteltavasta merituulivoima-alueesta. Merenkulun ja merituulivoiman yhteensovittamisen haasteiden odotetaan olevan merkittävimpiä Perämerellä ja Merenkurkussa, Selkämerellä haasteiden taas odotetaan olevan vähäisempiä. Talvimerenkulussa pyritään valitsemaan jäätilanteesta riippuen helppoin ja turvallisin reitti. Talvimerenkulussa käytettävät reitit hajaantuvat laajemmille alueille ja voivat poiketa merkittävästi avovesiaikaisista reiteistä. Merituulivoiman aiheuttama liikennöintialueiden väheneminen voi aiheuttaa häiriöitä talvimerenkulussa, matka-aikojen pidentymistä sekä polttoainekulutuksen lisääntymistä. Myös tarpeet luotsaukselle ja jäänmurrolle voivat

¹⁸ Vihavainen, Saari ym. 2024. Merituulivoiman edistäminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:4.

¹⁹ Vihavainen, Saari ym. 2024. Merituulivoiman edistäminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:4.

lisääntyä. Merituulivoimaloista voi aiheutua varjostus- tai heijastusvaikutuksia myös merenkulun tutkille.²⁰

Valtioneuvoston nykytilaa vahvemman roolin alueiden valinnassa arvioidaan mahdollistavan nykyistä paremmin merellisten toimintojen yhteensovittaminen ja vähentämään merituulivoiman vaikutuksia merenkulkuun.

4.2.6 Vaikutukset viranomaisiin

Työ- ja elinkeinoministeriö

Työ- ja elinkeinoministeriö tulee tarvitsemaan resursseja esitetyn lain nojalla annettavan asetuksen, merituulivoima-alueiden valintaa koskevien päätösten sekä hyödyntämislupapäätösten valmisteluun. Toisaalta työ- ja elinkeinoministeriön viranomaistyö yhtäältä vähenisi, kun talousvyöhykelain mukaisia suostumuksia merituulivoimahankkeille ei olisi enää käsiteltävänä muutoin, kuin kaapelien ja putkien osalta. Merituulivoima-alueiden valinta edellyttää laajaa yhteistyötä useiden ministeriöiden ja sidosryhmien kanssa, jotta yhteiskunnan kokonaisedun huomioimisesta voidaan varmistua. Merituulivoiman edistämisen kannalta on tärkeää edetä kilpailutusten järjestämisessä mahdollisimman nopeasti ja lisäresurssitarvetta asetuksen ja alueiden valinnan valmistelun osalta on jo vuodesta 2025 alkaen. Työ- ja elinkeinoministeriön lisäresurssitarve vuodelle 2025 on 1 htv. Merituulivoima-alueiden valintapäätöksen ympäristövaikutusten arviointiin (SOVA) tulee varata 90 000 euroa vuodelle 2025.

Energiavirasto

Energiaviraston tehtävänä olisi järjestää merituulivoima-alueiden kilpailutukset valtioneuvoston päättämällä alueilla ja aikataulussa. Energiaviraston tulisi laatia kilpailuihin liittyvä ohjeistus ja lomakkeet sekä huolehtia tarjouskilpailuja koskevasta neuvonnasta ja tiedottamisesta. Suunnitteilla oleviin tarjouskilpailuihin osallistuvia tarjoajia arvioidaan olevan 4-8 per kilpailu, sillä yksi konserni voi osallistua yhteen kilpailuun vain yhdellä tarjouksella. Vain voittava tarjous tulisi käsitellä kokonaisuudessaan kilpailun ratkaisemiseksi, mutta kilpailutus sisältää ehdon osallistujien riittävästä määrästä sekä osallistumisen edellytyksiä ja mahdollisesti esivalintakriteerejä, jotka edellyttävät koko tarjouksen tarkastelua.

Energiavirastolla on kokemusta ja osaamista uusiutuvan energian tuen ja liikenteen infrastruktuurituen tarjouskilpailuista. Näiden järjestelmien tietojärjestelmiä tai ohjeistusta ei kuitenkaan voida soveltaa sellaisenaan merituulivoima-alueiden kilpailutukseen. Kilpailutusmallista säädetään asetuksella ja se voi muuttua eri alueilla, mikä ei mahdollista tietojärjestelmän kustannus-tehokasta suunnittelua kilpailun toteuttamiseksi. Lisäksi tietojärjestelmän toimeenpano edellyttäisi määrärahaa virastolle. Tarjoukset tulisi ottaa vastaan ja käsitellä käsin. Lisäksi kilpailutus sisältää aiempiin kilpailuihin verrattuna täysin uusia elementtejä, kuten yritysten taloudellisen tilanteen arviointia ja hankintalain soveltamista, mikä vaatii Energiaviraston osaamisen kehittämistä ja uudelleensuuntaamista.

Työ- ja elinkeinoministeriö on arvioinut, että esityksen toimeenpanon valmisteluvaiheessa Energiaviraston lisäresurssitarve olisi ensimmäisen kilpailutuksen järjestämisen osalta 2—2,5 henkilötyövuotta (htv). Myöhempien kilpailutusten osalta lisäresurssitarpeen arvioidaan olevan

²⁰ Vihavainen, Saari ym. 2024. Merituulivoiman edistäminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:4.

0,75-1 htv kilpailutusta kohden. Resurssitarpeen ajoittuminen riippuu kilpailutusten ajankohdista. Koska esitys ei sisällä tarkkaa tietoa asetuksella valittavasta kilpailutusmallista, arvio on karkea. Jos järjestelmä katetaan osallistumismaksuilla ja osallistujia olisi keskimäärin kuusi tarjousta kuudessa eri kilpailussa ja yhden htv:n arvo olisi 80 000 euroa, tarkoittaisi se karkeasti noin 13 000 euron osallistumismaksua arviohaarukan pienimmällä työn määrällä. Kustannukseen vaikuttaisi merkittävästi valittava kilpailumalli ja sen pysyvyys.

Kustannuksien muodostumisen kannalta on huomioitava, että Energiavirasto voisi kerätä maksuja kilpailutukseen osallistumisesta ja kattaa näillä maksutuloilla kilpailutuksen valmisteluun ja toteuttamiseen tarvittavat lisäresurssit. Osallistumismaksun suuruus pyritään määrittämään niin, että niistä saatavat tulot kattaisivat kilpailutuksen järjestämisestä aiheutuneet kulut Energiavirastolle. Osallistumismaksuja voitaisiin kerätä tarjousten jättövaiheessa, eli vasta siinä vaiheessa, kun kilpailutuksen valmisteluun liittyvä työ olisi jo tehty. Energiaviraston tulisi kattaa muista varoista resurssitarpeet kilpailutushetken asti. Etenkin ensimmäisen kilpailutuksen kohdalla valmisteluun liittyvä työmäärä on huomattava osa kilpailutuksen toteutukseen tarvittavista resursseista. Lisäksi kilpailutusten osallistujamääriä ei tiedetä etukäteen, mistä johtuen on riskinä, että Energiavirasto ei saa osallistumismaksuilla katettua kaikkia kilpailutuksesta aiheutuneita kustannuksia, jos kilpailutuksen osallistujamäärä jää arvioitua alhaisemmaksi.

Energiavirastolla on ehdotuksen mukaisesti myös merkittävä rooli lain toimeenpanon valvonnassa. Valvonta kattaisi kilpailutuksen voittajan asettamien vakuuksien valvonnan sekä hyödyntämisluvassa asetettujen ehtojen noudattamisen valvonnan. Työ- ja elinkeinoministeriö arvioi, että Energiavirastolla ei kuitenkaan ole lisäresurssitarpeita ehdotetun lain toimeenpanon valvontaan vielä vuonna 2025. Valvontatehtävät aiheuttaisivat lisäresurssitarpeita vuodesta 2026 eteenpäin, painottuen kuitenkin vuodesta 2030 alkaen. Valvonnan vaatimat lisäresurssit kasvavat huomattavasti, kun hankkeiden hankekehitys etenee ja etenkin rakentamisaikavaiheessa, jolloin hyödyntämisluvassa sisältämien, etenkin rakentamista koskevien ehtojen valvonta korostuu. Energiavirastolle tulee turvata riittävät resurssit valvontaan seuraavissa talousarvioehdotuksissa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Nykylainsäädännöllä jatkaminen

Vaihtoehtona esitetyille lakimuutoksille olisi, ettei uutta talousvyöhykkeen merituulivoimalakia esitettäisi, vaan merituulivoimahankkeiden kehitys jatkuisi kuten tähänkin mennessä talousvyöhykelain pohjalta. Talousvyöhykelain 6 §:n mukaan valtioneuvosto voi antaa suostumuksen talousvyöhykkeen taloudelliseen hyödyntämiseen ja 7 §:n nojalla rakentamiseen. Tähän mennessä valtioneuvosto on myöntänyt 6 §:n nojalla ns. tutkimuslupia talousvyöhykkeen tutkimiseen merituulivoimahankkeita varten. Talousvyöhykettä ei omista kukaan, joten yksinoikeutta alueeseen, johon tuulivoimahanketta suunnitellaan, ei voi saada vuokrasopimuksella kuten Suomessa. Mantereella alueen hallinta varmistetaan usein vuokrasopimuksin jo tuulivoimahankkeen alkuvaiheessa ja aluevesillä Metsähallitus tekee käyttöoikeussopimuksen huutokaupan voittajan kanssa. Varmuus alueen hallinnasta onkin tärkeä hankkeen riskin madaltamiseksi ja myös edellytys esimerkiksi vesiluvan saamiselle.

Koska mahdollisuutta vuokrasopimuksen solmimiseen talousvyöhykkeellä ei ole, toiminnanharjoittajat ovat tavoitelleet yksinoikeutta alueeseen hakemalla talousvyöhykelain 6 §:n nojalla yksinoikeutta alueen taloudelliseen hyödyntämiseen merituulivoimaan. Hankkeen kehittäminen ilman yksinoikeutta alueeseen on suuri riski, mikä rajoittaa toimijoiden mahdollisuuksia tehdä

tutkimuksia alueella. Samoille talousvyöhykkeen alueille on jätetty useita ns. yksinoikeushakemuksia, mutta talousvyöhykelaisissa ei ole säännöksiä siitä, millä perusteella toimija valitaan tämänkaltaisessa kilpailutilanteessa. Talousvyöhykelaki ei estä tällaisen ns. yksinoikeuden myöntämistä, koska talousvyöhykelaki ja talousvyöhykkeen käyttöä sääntelevä YK:n merioikeusyleissopimus sallii valtioneuvostolle laajan harkintavallan siinä, millä perusteella se myöntää suostumuksia. Yksinoikeuksien myöntäminen olisi kuitenkin EU:n valtioneuvoston sääntelyn kannalta riski, koska oikeuden myöntämisestä ilman että siitä perittäisiin maksua, voitaisiin valittaa EU-tuomioistuimeen ja on mahdollista, että oikeus voitaisiin katsoa kielletyksi valtioneuvostoksi. Jos näin todettaisiin, myönnetyn oikeuden arvo tulisi periä takaisin ja yksinoikeuspäätös perua. Julkisen omaisuuden tai luonnonvarojen käyttöoikeuden taikka erityis- tai yksinoikeuksien myöntäminen ilman markkinahintojen mukaista riittävää korvausta voi merkitä valtion tuloista luopumista (sekä edun myöntämistä). Riski on olemassa, koska Suomen aluevesillä ainakin Korsnäsin merituulivoimahankkeessa on maksettu oikeuksista alueeseen. Tämä on osoitus siitä, että oikeuksilla on arvo. Talousvyöhykkeen merituulivoimahankkeiden kannattavuuden odotetaan paranevan, mikä lisää riskiä sille, että oikeuksien myöntämisessä olisi kyse kielletystä valtioneuvostosta ja samalla lisää tarvetta sille, että käytössä olisi tapa myöntää oikeuksia tavalla, johon ei sisältyisi riskiä kielletystä valtioneuvostosta. Avoimen, läpinäkyvän ja tasapuolisen tarjouskilpailun järjestämisellä varmistetaan, että oikeudet jaetaan tavalla, jossa valtioneuvosto ei muodostu, vaan oikeuksista saadaan markkinahinta. Nykymallilla jatkamisen huono puoli olisi myös, että valtio menettäisi mahdollisuuden saada korvaus oikeuksien myöntämisestä.

Kilpailutusmallin luomiseen uudella lainsäädännöllä on päädytty myös siitä syystä, että esityksen tavoitteena on yhteensovittaa aluevesien ja talousvyöhykkeen menettelyt. Myös aluevesillä oikeudet jaetaan kilpailutuksella. Lisäksi kilpailutusmallia puoltavat lakihankkeen muut tavoitteet, ennen kaikkea sääntelyn selkeyttäminen ja ennakoitavuuden lisääminen. Oikeuksien myöntäminen perustuu nykyisin valtioneuvoston kokonaisvaltaiseen harkintaan, eivätkä toimijat voi ennakoita, millä perusteella suostumuksia myönnetään. Talousvyöhykelakia ei ole pidetty yksiselitteisenä sen suhteen, montako valtioneuvoston suostumusta yksi merituulivoimahanke tarvitsee, ja valtioneuvostolla onkin tämän suhteen liikkumavaraa. Epäselvän sääntely-ympäristön ja hankekehityksen suurten riskien vuoksi kaikki merialueista kiinnostuneet hankekehittäjät eivät ole hakeneet talousvyöhykelain suostumuksia. Suostumusten myöntäminen nykymallilla ei varmistaisi välttämättä sellaisen toimijan valintaa, jolla on parhaat edellytykset edistää merituulivoimahanketta. Merituulivoimahankkeiden kehitys vie vuosia ja tuotantovaihe kymmeniä vuosia. Hankkeilla on suuria taloudellisia vaikutuksia ja potentiaalisia vaikutuksia myös Suomen turvallisuuteen. Siksi tarkoituksenmukaisempaa on luoda menettely, jossa on mahdollisuus valita paras toimija kaikista kiinnostuneista. Samalla kilpailutus olisi myös nykymallia tasapuolisempi toimijoiden kannalta, koska kaikilla olisi sama aika valmistautua kilpailutukseen.

Nykymallilla jatkamista ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi myöskään siitä syystä, että siinä alueet valitsevat merituulivoimatoimijat. Toisin kuin Suomessa, talousvyöhykkeellä ei ole kaavoitusta, joten alueiden soveltuvuutta tuulivoimaan ei selvitetä kaavoitusprosessissa. Etenkin sen takia olisi tarpeen, että alueiden valinnassa huomioitaisiin nykyistä paremmin yhteiskunnan kokonaisuus, eli alueiden taloudellisen kannattavuuden lisäksi myös ympäristö, liikenne, kalastus, merialueiden muu käyttö sekä mahdollisuudet liittää hankkeita sähköverkkoon eri alueilla. Tämän takia esityksessä ehdotetaan mallia, jossa alueen valitsee valtioneuvosto eri intressejä yhteensovittaen. Merituulivoimatoimijoiden tieto soveltuvista alueista olisi yksi tekijä, joka huomioitaisiin päätöksenteossa.

Valtioneuvostolla on myös vaihtoehtona olla myöntämättä talousvyöhykelain mukaisia suostumuksia merituulivoimahankkeille. Tätä vaihtoehtoa yhdistettynä siihen, ettei uutta lakia esitetäisi, ei ole kuitenkaan tarkasteltu, koska tavoitteena on edistää merituulivoimaa.

5.1.2 Metsähallituksen toimintamalli

Toinen tarkasteltu vaihtoehto esitetyille lakimuutoksille olisi ulottaa Metsähallituksen alueveksillä käyttämä malli talousvyöhykkeelle siltä osin, kuin se on alueiden oikeudellisten erojen puitteissa mahdollista.

Metsähallitus on maa- ja metsätalousministeriön ohjauksessa ja sen hallinnonalalla toimiva valtion liikelaitos, jonka toiminnasta säädetään laissa Metsähallituksesta (234/2016). Metsähallitus hallinnoi Manner-Suomen yleisiä vesialueita ja järjestää aluevesien merituulivoimakilpailutukset. Kilpailutuksen lopputuloksena voittajan kanssa solmitaan käyttöoikeussopimukseksi kutsuttu sopimus alueen käytöstä merituulivoimaan. Metsähallituksen toiminta on jaettu julkisiin hallintotehtäviin, joissa se toimii viranomaisena, sekä liiketoiminnan alaan. Tuulivoimatoiminta kuuluu Metsähallituksen liiketoiminnan alaan, jossa sillä on tuottotavoite. Tuulivoimatoiminta perustuu metsähallituslain 3 §:ään, jonka mukaan Metsähallituksen liiketoiminnan toimialana on sen hallintaan osoitetun valtion maa- ja vesiomaisuuden taloudellinen hyödyntäminen sekä maa- ja vesiomaisuuden hallintaan liittyvää liiketoimintaa harjoittavien tytä- ja osakkuusyhtiöiden osakkeiden hallinnointi. Tässä tarkoituksessa Metsähallitus harjoittaa maa- ja vesialueita koskevaa vuokraus- ja myyntitoimintaa ja hanke- ja kehitystoimintaa. Metsähallitus etsii tuulivoiman tuotantoon soveliaita alueita maa- ja merialueilta ja toimii tuulivoimahankkeiden kehittäjänä niiden alkuvaiheessa. Merialueella Metsähallitus tekee esiselvityksiä alueista ennen alueiden kilpailutusta, mutta kaavoitus ja luvitus jäävät kilpailutuksen jälkeen toteutettaviksi. Metsähallitus voi toimia kilpailutuksen voittajan kanssa yhteistyössä hankkeen kehittäjänä myös kilpailutuksen jälkeen, jos osapuolet sopivat näin.

Valtioneuvosto tekee päätöksen Metsähallituksen huutokaupamallin soveltamisesta tietyille merituulivoima-alueille ennen kilpailutuksen aloittamista. Metsähallitus toteuttaa aluevesien tuulivoima-alueiden kilpailutuksen hyödyntäen ulkopuolisia konsultteja yrityskaupprosessia (M&A) vastaavassa menettelyssä. Toimija valitaan sekä hinnan että laadullisten kriteerien avulla. Kilpailutusmenettelystä ei säädetä lailla, eikä valintakriteereitä koskevaa yksityiskohtaista tietoa tai hintaa, jolla oikeuksia on tähän mennessä myönnetty, ole julkistettu. Kun kilpailutuksen tuloksena on tiedossa voittaja, maa- ja metsätalousministeriö valmistelee valtioneuvoston ratkaistavaksi päätöksen, jolla Metsähallitus saa luvan vuokrata alueen. Valtioneuvoston myönteinen päätös on edellytys käyttöoikeussopimuksen solmimiselle. Lain oikeudesta luovuttaa kiinteistövarallisuutta (973/2002) 9 §:n mukaan valtion maaomaisuuden vuokraamisesta päättää valtioneuvosto, jos vuokrattavan maaomaisuuden käypä arvo on yli kymmenen miljoonaa euroa ja vuokra-aika on pitempi kuin 50 vuotta tai jos vuokrauksella on periaatteellisesti huomattava merkitys. Laissa valtion maaomaisuudella tarkoitetaan myös valtion omistamia vesialueita.

Aluevesien merituulivoimamallin soveltaminen talousvyöhykkeellä tarkoittaisi, että valtioneuvosto myöntäisi oikeuden talousvyöhykkeen hyödyntämiseen merituulivoimaan lain oikeudesta luovuttaa valtion kiinteistövarallisuutta mukaisina erityisinä oikeuksina (3 §:n 1 momentin 4 kohta), mitä ennen Metsähallitus järjestäisi kilpailutuksen, jossa toimijan tosiasiallinen valinta määrittäisi. Tämä edellyttäisi myös, että lakia Metsähallituksesta muutetaan siten, että Metsähallituksen liiketoiminnan alaan kuuluisivat myös talousvyöhykkeen oikeudet merituulivoiman osalta.

Lainvalmistelussa ei ole päädytty Metsähallituksen järjestämään kilpailutukseen ensinnäkin lakihankkeen tavoitteisiin liittyvistä syistä. Lakihankkeen tavoitteena on avoin, läpinäkyvä ja toimijoiden kannalta ennakoitava malli. Metsähallitus ei julkista toimijan valinnan perusteita. Lakihankkeessa tavoitteena on malli, jossa taloudellisesti ja muutoin merkityksellisiä merialueita koskevien oikeuksien luovutuksen perusteet ovat julkisesti arvioitavissa. Perusteet olisivat

laissa ja tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa. Tämä antaisi valtioneuvostolle mahdollisuuden asetuksen antamisen kautta vaikuttaa siihen, millä perusteella Suomelle kuuluvat oikeudet luovutetaan yksityiselle toimijalle. Metsähallituksen mallissa Metsähallitus määrittelee kriteerit ja valtioneuvoston ohjaus toimijan valinnan perusteisiin on hyvin yleispiirteistä.

Talousvyöhykkeen asema eroaa monilta osin aluevesistä. Metsähallituksen hallinnoimat aluevedet ovat Suomen valtion kiinteistövarallisuutta, ja niihin liittyy tuottotavoite. Mahdollisuudet määrätä omistusoikeuden piiriin kuuluvien vesialueiden käytöstä ovat laajemmat, kuin talousvyöhykkeellä, jota Suomi ei omista. Talousvyöhykkeellä tulee huomioida myös muiden valtioiden oikeudet, eikä Suomella ole mahdollisuutta säännellä talousvyöhykkeen käyttöä vapaasti. Eri intressien huomiointilla on siten talousvyöhykkeellä suurempi merkitys. Liiketoimintamalli soveltuisi siten huomattavasti talousvyöhykkeelle. Lakihankkeen tavoitteena ei ole maksimoida talousvyöhykkeeltä saatavaa tuottoa, vaan varmistaa markkinahinta ja sellaisen toimijan valinta, jolla on edellytykset edistää hanketta.

Metsähallituksen huutokaupamallissa alueen käyttöä koskevat ehdot sisältyvät yksityisoikeudellisiin sopimuksiin. Esitetystä mallista toimijoiden oikeudet ja velvollisuudet olisivat julkisissa hallintopäätöksissä. Avoimuus ja esitettyyn malliin sisältyvät muutoksenhakumahdollisuudet voisivat lisätä myös merituulivoiman yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä.

Lakihankkeen avoimuuden ja läpinäkyvyyden tavoitteesta ja toisaalta siitä, että toimija halutaan valita myös muun kuin hinnan perusteella johtuu, että valinnan tueksi tarvitaan laadullisia kriteereitä, joista säädetäisiin lailla ja asetuksella. Laadullisten kriteerien soveltaminen edellyttää harkintavaltaa, jossa on kyse tosiasiallisesta vaikuttamisesta yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Talousvyöhykkeen alueiden kilpailutustehtävän siirtäminen Metsähallitukselle edellyttäisi perustuslain 124 §:n mukaista harkintaa siitä, voidaanko kilpailutustehtävä antaa muulle kuin viranomaiselle. Metsähallitus ei toimi liiketoimintapuolellaan viranomaisena. Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

Säännöksen tarkoituksena on rajoittaa julkisten hallintotehtävien osoittamista varsinaisen viranomaiskoneiston ulkopuolelle. Säännöksen sanamuodolla korostetaan sitä, että julkisten hallintotehtävien hoitamisen tulee pääsääntöisesti kuulua viranomaisille ja että tällaisia tehtäviä voidaan antaa muille kuin viranomaisille vain rajoitetusti. Julkisella hallintotehtävällä viitataan tässä yhteydessä verraten laajaan hallinnollisten tehtävien kokonaisuuteen, johon kuuluu esimerkiksi lakien toimeenpanoon sekä yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja koskevaan päätöksentekoon liittyviä tehtäviä. Pykälä kattaa sekä viranomaisille nykyisin kuuluvien tehtävien siirtämisen että hallintoon luettavien uusien tehtävien antamisen muille kuin viranomaisille. Pykälän mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. Tarkoituksenmukaisuusvaatimus on oikeudellinen edellytys, jonka täyttyminen jää tapauskohtaisesti arvioitavaksi. Pykälän mukaan siirto ei saisi vaarantaa perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Tällä viitataan muun muassa muutoksenhakuoikeuteen. (HE 1/1998 vp, s. 178-179). Se, mikä katsotaan julkiseksi hallintotehtäväksi, määritellään tapauskohtaisesti perustuslakivaliokunnan käytännössä. Perustuslain 124 §:n piiriin voi kuulua myös tosiasiallinen, tekniluonteinen julkinen hallintotehtävä, johon ei liity harkintaan perustuvaa julkista päätöksentekoa.

Koska esitetty kilpailutusmalli sisältää hinnan ohella laadullisia kriteerejä ja myös muunlaista harkintavaltaa esimerkiksi poissulkuperusteiden ja osallistumisedellytysten kautta siitä, kuka

kilpailutuksen voi voittaa, on katsottava, että esitetyssä kilpailutuksessa on kyse julkisesta hallintotehtävästä. Lisäksi julkisen hallintotehtävän siirto voisi tarkoittaa muutoksia Metsähallitusta koskevaan lainsäädäntöön, jotta siirto olisi perusteltavissa. Lakihankkeen tavoitteena ei ole kuitenkaan muuttaa aluevesien mallia, vaan selkeyttää toimintamallia talousvyöhykkeellä.

Etuna Metsähallituksen järjestämässä kilpailutuksessa olisi, että sama taho järjestäisi molempien merialueiden kilpailutukset, mikä olisi kahta mallia tehokkaampaa ja tukisi osaamisen keskittymistä. Toinen tunnistettu etu olisi prosessin nopeus ja ketteryys, koska valitusoikeuksia ei Metsähallituksen mallissa ole. Lakihankkeen yhtenä tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti, että Suomen talousvyöhykkeeseen kuuluvia vesialueita koskeva lainsäädäntö, lupaprosessit sekä korvaus- ja veroasiat yhteensovitetaan aluevesillä ja maa-alueilla toteutettavien hankkeiden pelisääntöjen kanssa. Se, että Metsähallitus järjestäisi talousvyöhykkeen kilpailutuksen, ei kuitenkaan tarkoittaisi, että malleista aluevesillä ja talousvyöhykkeellä saisi samanlaiset. Tämä johtuu aluevesien ja talousvyöhykkeen hyvin erilaisesta asemasta Suomen lainsäädäntökehikossa. Talousvyöhykkeellä ei esimerkiksi ole kaavoitusta. Kun eri tahojen intressejä ei huomioida kaavassa, tulee asia ratkaista talousvyöhykkeellä toisella tapaa. Tämän vuoksi aluevesien malli, jossa Metsähallitus kartoittaa soveltuvia alueita valtion omistamilta alueilta, ei ole suoraan sovellettavissa talousvyöhykkeelle.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

5.2.1 Ruotsi

Ruotsi on Suomen kanssa merituulivoiman suhteen monella tapaa samankaltaisessa tilanteessa. Erillistä merituulivoimaa koskevaa lainsäädäntöä ei Ruotsissa ole, eikä merituulivoima-alueen yksinoikeuden saamista ole erikseen määritelty lainsäädännössä. Käytössä on ns. avoimien ovien malli, jossa toimijat hakevat oma-aloitteisesti merituulivoiman tarvitsemia lupia. Ruotsissa on Suomen tapaan talousvyöhykelaki²¹, jonka mukaan muissa kuin luonnonvarojen hyödyntämistä ja kalastusta koskevissa tapauksissa (joita koskevat eri säännöt), talousvyöhykkeen tutkimiseen, hyödyntämiseen sekä rakentamiseen talousvyöhykkeellä tarvitaan valtioneuvoston lupa. Lupaharkinnassa sovelletaan Ruotsin ympäristökaaren periaatetta, jonka mukaan etusijalle on asetettava alueen käyttö, joka johtaa yleiseltä kannalta ”hyvään taloudenpitoon”. Ruotsissa sääntely ei mahdollista sitä, että valtio perisi maksua toiminnanharjoittamisesta talousvyöhykkeellä.

Ruotsin hallitus asetti vuonna 2023 komitean laatimaan ehdotuksen siitä, miten merialueiden käyttöä tuulivoimaan liittyvää sääntelyä voidaan kehittää ja lupaprosesseja talousvyöhykkeellä selkeyttää ja tehostaa. Osa selvitystä on ehdottaa ratkaisua yksinoikeuden määrittämiseksi. Ehdotuksen on määrä valmistua 28.6.2024 mennessä.²²

Ruotsin valtioneuvosto teki toukokuussa 2023 talousvyöhykelain nojalla kaksi päätöstä, joissa kahdelle eri yritykselle myönnettiin oikeudet rakentaa ja käyttää merituulivoimaloita tietyillä talousvyöhykkeellä sijaitsevilla merialueilla 40 vuodeksi. Kahden yhtiön hakemukset olivat osin päällekkäisiä. Päätösten perustelut ovat melko tiiviit, ja niissä todetaan, että hanke, joka voitti alueen päällekkäisen alueen osalta täytti hyvää taloudenpitoa koskevan vaatimuksen pa-

²¹ Lag (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon.

²² Kommittédirektiv 2023:61 En ordnad prövning av havsbaserad vindkraft.

remmin. Perusteluina oli myös, että voittava hanke oli edennyt pidemmälle ja että hallitus katsoo eduksi, että useammalle toimijalle annetaan lupa harjoittaa suuren mittakaavan merituuli-voimatuotantoa. Päätöksissä veloitettiin toimijat asettamaan vakuus voimaloiden poistamisen varalle, minkä talousvyöhykelaki mahdollistaa. Vakuus on toisessa hankkeessa 5 miljoonaa ja toisessa 6 miljoonaa kruunua per voimala ja se on asetettava viimeistään, kun voimaloita aletaan rakentaa.²³

Merituulivoimaloita ei vielä ole Ruotsin talousvyöhykkeellä toiminnassa. Suomen tapaan Ruotsin merialuesuunnitelmat eivät ole oikeusvaikutteisia eli niitä ei tarvitse noudattaa luvituksessa. Niin ikään kaapeleiden, johtojen tai putkien laskeminen edellyttää valtioneuvoston lupaa²⁴. Talousvyöhykelain nojalla perustetulla tekosaarella, rakennuksella tai muuhun laitoksella sovelletaan Ruotsin lakia samalla tavoin kuin jos se sijaitisi Ruotsin alueella. Laitoksen katsotaan tällöin sijaitsevan Ruotsin merialueen lähimmällä osalla.²⁵

5.2.2 Tanska

Tanskan hallituksen tavoite käytössä olevalle merituuli-voimakapasiteetille on 12,6 gigawattia vuoteen 2030 mennessä. Tähän mennessä tuotannossa on 2,3 gigawattia.

Tanskassa merituuli-voimaa säännellään uusiutuvan energian edistämisestä annetussa laissa (lov om fremme af vedvarende energi). Merituuli-voimahanke tarvitsee tutkimusluvan, rakentamisluvan ja sähköntuotantoluvan. Toimijat valitaan tarjouskilpailulla, jonka tuloksena voittaja saa yksinoikeuden tutkimuslupa. Kilpailutus järjestetään EU:n hankintadirektiivien mukaan: jos jaossa on tukea, kilpailutus järjestetään julkisista hankinnoista annetun direktiivin 2014/24/EU²⁶ nojalla ja jos tukea ei ole jaossa, käyttöoikeussopimusdirektiivin 2014/23/EU²⁷ nojalla. Toiminnan ehdoista määritellään pitkälti näissä hankinta- ja käyttöoikeussopimuksissa.

Kilpailutettavia merituuli-voima-alueita kartoittavat Energiavirasto ja Merenkulkuvirasto. Tarjouskilpailuista päätetään poliittisilla päätöksillä. Kilpailutukset järjestää Energiavirasto ja niiden taustaksi on tehty alustavia tutkimuksia alueesta; myös strateginen ympäristövaikutusten arviointi (SOVA). Tanskassa merialuesuunnitelmat ovat oikeudellisesti sitovia, eli luvissa on noudatettava suunnitelmia.

Tähän asti kilpailutusten voittajille on jaettu valtiontukea. Esimerkisi Thor-hanke on notifoitu komissiolle valtiontukena. Tuki oli ns. contract for difference -tukea. Tarjoajat saattoivat tarjota tarvitsemansa tuen lisäksi myös hintaa oikeuksista, ja kun useampi kuin yksi tarjoaja tarjosi hintaa, voittaja arvottiin. Kilpailutuksessa oli hintakatto 2,8 miljardia Tanskan kruunua, johon

²³ Regeringsbeslut: Ansökan om tillstånd enligt lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon för uppförande och drift av vindkraftparken Kattégatt Syd. Klimat- och näringslivsdepartementet KN2023/01060 ja Ansökan om tillstånd enligt lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon för uppförande och drift av vindkraftparken Galatea-Galene. Klimat- och näringslivsdepartementet KN2023/01077.

²⁴ Lag (1966:314) om kontinentalsöckeln.

²⁵ Lag (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon.

²⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/24/EU, annettu 26 päivänä helmikuuta 2014, julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta.

²⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/23/EU, annettu 26 päivänä helmikuuta 2014, käyttöoikeussopimusten tekemisestä.

hinta asetui. Tukea ei siis tosiasiassa makseta, koska voittaja tulee maksaa saamistaan oikeuksista.²⁸

Jatkossa Tanska järjestää kuitenkin kilpailutuksia, joissa tukea ei jaeta. Malli perustuu poliittiseen sopimukseen kilpailuttaa 6 gigawattia merituulivoimaa. Tarjouskilpailussa tarjotaan vuotuista käyttöoikeusmaksua valtiolle 30 vuoden ajaksi, ja voittaja veloitetaan maksamaan tätä maksua. Malli poikkeaa aiemmasta myös siten, että valtio omistaa hankkeesta (projektiyhtiöstä) 20 prosenttia holding-yhtiön kautta. Voittajilla on mahdollista tuottaa myös enemmän kuin huutokaupataan, mutta silloin ylijäämätuotantoa ei voi syöttää sähköverkkoon. Huutokaupassa on erilaisia erityisesti ympäristöön liittyviä minimivaatimuksia (ns. ennakkovalintakriteereitä), mutta jos ne läpäisee, voittaja valitaan pelkän tarjotun hinnan perusteella.

Hankkeiden toteutumista varmistetaan muun muassa sopimukseen sisältyvillä määräajoilla ja sopimussakoina. Ehtona voi olla esimerkiksi, että hanke on liitettävä verkkoon tiettyyn päivään mennessä tai muuten menettää valtiontuen.

Tuulivoimaloiden teknisestä sertifiointista ja huollosta on annettu asetus²⁹, jonka tarkoituksena on varmistaa, että voimalat ovat turvallisia. Tuulivoimaloilta vaaditaan sertifikaattia, ja tietyn kokoluokan ylittävien voimaloiden omistajilta vaaditaan toista sertifikaattia.

Rakentamisluvassa voidaan määrätä myös purkamisesta. Rakennusluvuissa on määrätty esimerkiksi, että luvansaaajan on toimitettava käytöstä poistamisesta suunnitelma ja sen ympäristövaikutusten arviointi kaksi vuotta ennen luvan voimassaolon päättymistä. Luvassa on määrätty esimerkiksi, että luvanhaltijan on asetettava riittävä purkamisvakuus 15 vuotta sähköntuotannon aloittamisesta. Vakuuden määrään vaikuttaa kolmannen osapuolen arvio, jonka luvanhaltija hankkii.³⁰

Tanskassa oli aiemmin käytössä tarjouskilpailumallin lisäksi rinnakkainen, ns. avoimien ovien malli. Malli muistutti siinä mielessä Suomen ja Ruotsin nykyisiä malleja, että hankekehittäjät saattoivat itse hakea tutkimuslupaa ilman varsinaista kilpailutusta, ja luvan saattoi saada ensin hakemuksen jättänyt toimija. Tutkimuslupa taas tuotti etuoikeuden rakentamislupa. Vuonna 2022 malli poistui käytöstä talousvyöhykkeellä.

Tanska päätti kuitenkin ensin keskeyttää hakemuskäsittelyn ja lopulta luopui mallista kokonaan vuonna 2023. Ilmasto- energia- ja yleishyödyllisten palvelujen ministeriö perusteli mallista luopumista EU:n valtiontukisääntelyllä. Ongelmat kilpistyivät siihen, että alueita oli mahdollista saada avoimien ovien mallissa ilmaiseksi sillä perusteella, että ehti jättää hakemuksen ensin, kun samaan aikaan markkina oli muuttunut niin, että tarjouskilpailuissa tarjoajat olivat halukkaita maksamaan alueista, eli alueilla oli taloudellinen arvo. Taustalla oli Thor-hankkeen kilpailutus vuonna 2021, jossa ensimmäistä kertaa tarjoajat olivat halukkaita maksamaan oikeuksista.

²⁸ Euroopan komissio: State Aid SA.57858 (2021/N) - Denmark - Thor Offshore wind farm.

²⁹ Bekendtgørelse om teknisk certificering og servicering af vindmøller.

³⁰ Tilladelse til etablering af elproduktionsanlægget Aflandshage Vindmøllepark. Energistyrelsen 11.11.2022. Saatavilla: https://ens.dk/sites/ens.dk/files/Vindenergi/etableringstilladelse_af-landshage_vindmoellepark.pdf

5.2.3 Saksa

Saksan merituulivoiman tuotanto on 8,3 gigawattia ja lakiin kirjattuna tavoitteena on tuotannon lisääminen vähintään 30 gigawattiin vuonna 2030. Saksalla on merituulivoimaa koskeva, kattava erillislaki Gesetz zur Entwicklung und Förderung der Windenergie auf See (WindSeeG). Lain tavoitteena on kasvattaa tuulivoimakapasiteettia ja lailla myös määritellään, kuinka paljon tuulivoimakapasiteettia kilpailutetaan ja milloin.

Saksassa on käytössä ns. valtiojohtoinen malli, jossa viranomaiset määrittelevät kilpailutettavat tuulivoima-alueet. Käytettäviä tarjouskilpailumalleja on kaksi: Saksan merenkulku- ja vesiviraston ennakkoon tutkimia alueita koskeva malli, jossa voittaja ratkaistaan hinnan (60 %) ja laadullisten kriteerien (40 %) perusteella sekä viranomaisen tutkimattomia alueita koskeva malli, jossa voittaja ratkaistaan pelkän hinnan perusteella. Tarjouskilpailut järjestää liittovaltion verkkovirasto (Bundesnetzagentur).

Viranomaisen ennakkoon tutkimien kohteiden mallissa merenkulku- ja vesivirasto tekee tai teettää tutkimuksia, jotka vievät vuosia. Kustannukset tutkimuksista maksaa voittaja kilpailutuksen yhteydessä. Mallissa maksettiin ennen valtiontukea, mutta ei enää nykyisessä, vuonna 2023 käyttöön otetussa mallissa. Laatuksiteerit ovat seuraavat: panos merituulivoiman laajenuksen hiilestä irtautumiseen, joka perustuu tuuliturbiinien tuotantoprosessin uusiutuvan energian ja vihreän vedyn osuuteen (enintään 10 pistettä) pitkäaikaisten sähkönostosopimusten (ns. PPA) määrä (enintään 10 pistettä), melusaasteen vähyys perustusten rakennusvaiheen aikana sekä pohjavaikutukset (enintään 10 pistettä) ja osaavan työvoiman koulutuspanokset, joka perustuu harjoittelijoiden osuuteen työvoimasta (enintään 10 pistettä).³¹

Viranomaisten tutkimattomia kohteita koskevassa mallissa maksetaan valtiontukea (senttiä/kilowattitunti), ja voittaja on alinta tukea tarjoava toimija. Kuitenkin jos useampi kuin yksi tarjoaa nollaa, tulee käyttöön dynaaminen tarjousmenettely (dynamic bidding procedure), jossa voittaja on se, joka maksaa eniten (sentti/kilowattitunti).³² Tämä malli on erillisnotifioitu valtiontukena komissiolle perustuen Komission tiedonantoon ”Vuoden 2022 suuntaviivat ilmastotoimiin, ympäristönsuojeluun ja energia-alalle myönnettävälle valtiontuelle” (2022/C 80/01).

Viimeksi kilpailutuksia järjestettiin Saksassa vuonna 2023, kun neljä tutkittua (yhteensä 1,8 GW) ja neljä tutkimatonta (yhteensä 7 GW) kohdetta kilpailutettiin. Tutkimattomat kohteet menivät kaikki dynaamiseen tarjousmenettelyyn. Tuotto oli yhteensä 12,6 miljardia euroa. Tutkituista kohteista tulot olivat 784 miljoonaa euroa.

Saksassa merialueiden käyttöä ohjaavat merialuesuunnitelmat, joista vastaa merenkulku- ja vesivirasto. Merialuesuunnitelmat ovat oikeudellisesti sitovia, eli niiden merituulivoima-alueiden rajoja täytyy noudattaa. Virasto valikoi merituulivoima-alueita merialuesuunnitelmiin ja merituulitavoitteisiin pohjautuen. Tämän jälkeen laaditaan kohdekehityssuunnitelmat (Flächenentwicklungsplan, site development plan). Ne sisältävät monenlaista ympäristötietoa esimerkiksi tuulisuudesta. Tämän vuoksi myös Saksan ”tutkimattomia kohteita” on todellisuudessa tutkittu melko paljon verrattuna Suomen talousvyöhykkeeseen. Niiden osalta toimijoiden tärkeimmäksi tutkimuskohteeksi jää lähinnä merenpohjan tutkimus.

Molemmissa tarjouskilpailumalleissa tarjoajien on asetettava kilpailutuksen alkuun mennessä vakuus, jota voittajan on vielä kasvatettava huomattavasti voiton jälkeen. Voittaja saa vakuuden

³¹ WindSeeG § 53.

³² WindSeeG § 19 ja 21.

takaisin kun tuulivoimalat ovat toimintavalmiita. Tarjouskilpailun järjestäjä voi yhteisymmärryksessä liittovaltion talous- ja ilmastoministeriön kanssa sulkea yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvin perustein kilpailutuksen ulkopuolelle tarjoajan, joka tai jonka omistus on EU:n tai EFTA:n (Euroopan vapaakauppajärjestö, eli Islanti, Liechtenstein, Norja ja Sveitsi) ulkopuolella.³³

Molemmissa tarjouskilpailuissa voittaja saa yksinoikeuden lupaprosessiin. Luvanhakijan on muun muassa kuvattava turvallisuustoimet, aikataulu, käytöstä poistamisen suunnitelma ja YVA-selostus. Luvanhakijan on myös varmistettava, että se noudattaa viranomaisen asettamaa yksityiskohtaista standardia rakentamiselle talousvyöhykkeellä³⁴. Lupa myönnetään 25 vuodeksi ja sitä on haettava 12 kuukauden (tutkitut) tai 24 kuukauden (tutkimattomat) kuluttua kilpailutuksesta.³⁵

Saksan siirtoverkonhaltija vastaa verkon rakentamisesta merelle, ja kilpailutustuloja käytetään kustannuksiin. Vuoden 2023 kilpailutustuloilla kustannetaan valtaosa kustannuksista, mutta ei kaikkea. Saksassa strateginen ympäristövaikutuksen arviointi eli ns. SOVA tehdään sekäerialuesuunnitelmalle että kohdekehityssuunnitelmalle. YVA:n tekee selostusta lukuun ottamatta merenkulku- ja vesiviranomainen.

Laitosten rakentamista ja toimintaa valvoo merenkulku- ja vesivirasto. Kun lupa ei ole enää voimassa, laitokset on poistettava. Merenkulku- ja vesivirasto päättää poistamisen kattavuudesta. Luvassa voidaan lisäksi asettaa vakuus purkamisvelvoitteen täyttämisen varmistamiseksi. Jos vakuus määrätään, se on asetettava ennen rakentamisen aloittamista. Viranomaisen on tarkistettava vakuuden määrää vähintään neljän vuoden välein, jotta sen on riittävä.³⁶

5.2.4 Hollanti

Myös Hollannilla on merituulivoimaa koskeva erillislaki (Wet windenergie op zee). Merituulivoimaloiden rakentaminen aluevesille ja talousvyöhykkeelle edellyttää elinkeino- ja ilmastoministerin lupaa. Laki mahdollistaa neljä erilaista menettelyä luvansaajan valinnalle. Menettelystä päätetään asetuksella. Menettelyt ovat tukimenettely, vertaileva testi, vertaileva testi yhdistettynä rahalliseen tarjoukseen tai huutokauppa.³⁷ Tukimenettelyssä voittaja on se, joka tarjoaa alhaisinta tukea. Tätä mallia on käytetty kahdesti vuonna 2016.

Hollannissa valtiolla on iso rooli merituulivoimahankkeissa ja elinkeino- ja ilmastoministeriö ja infrastruktuuri- ja ympäristöministeriö osoittaa alueita merituulivoimakäyttöön vesialueita koskevassa kaavoituksessa (water plan). Kilpailutettavat merituulivoima-alueet määrittellään laakisäätteisessä tiekartassa. Valtio teettää myös tutkimukset ja ympäristövaikutusten arvioinnin ennen kilpailutusta. Ennen kilpailutusta hallitus julkaisee vielä aluepäätöksen (site decision), jossa määritellään tuulivoimapuiston paikka ja ehdot toiminnalle ja rakentamiselle, kuten voimaloiden koko ja ympäristötekijöiden huomiointi.

³³ WindSeeG § 15, 18, 52 ja 88.

³⁴ https://www.bsh.de/DE/PUBLIKATIONEN/_Anlagen/Downloads/Offshore/Standards/Standard-Minimum-requirements-concerning-the-constructive-design-of-offshore-structures-within-the-Exclusive-Economic-Zone-EEZ-en.pdf?__blob=publicationFile&v=3

³⁵ WindSeeG § 69 ja 81.

³⁶ WindSeeG § 79-80 ja Appendix.

³⁷ Wet windenergie op zee, artikla 12 ja 14a.

Kilpailutuksen voittaja saa automaattisesti luvan merituulivoimahankkeen rakentamiseen ja toimintaan. Tuulipuisto on rakennettava noin 4–5 vuodessa ja lupa on voimassa korkeintaan 40 vuotta. Suunnittelua, rakentamista ja toimintaa valvoo infrastruktuuri- ja ympäristöministeriö.³⁸

Lupa myönnetään sillä ehdolla, että luvansaaja asettaa rakentamisvakuuden. Jos vakuutta ei aseteta säädetyllä tavalla, lupa myönnetään sille, joka oli seuraavana kilpailutuksessa. Jos lupaa ei noudata, vakuuden määrää kasvatetaan. Ministeri voi muuttaa tai kumota luvan muun muassa jos hakemuksessa on esitetty virheellisiä tai epätäydellisiä tietoja siinä määrin että päätös olisi ollut erilainen, toimintaa ei enää harjoiteta tai luvanhaltijan teknisissä tai taloudellisissa edellytyksissä on tapahtunut muutoksia. Lupa voidaan kumota muun muassa jos luvanhaltija ei noudata toiminnassaan lupaa, merituulivoimalakia tai vesilakia.³⁹

Merituulivoimalan aluepäätöksessä (site decision) voidaan määrätä myös purkamisvakuudesta. Vesiasetuksen (Waterbesluit) mukaan käyttämätön tuulivoimala on poistettava. Esimerkiksi Hollandse Kust (west) VI:n aluepäätöksellä määrättiin purkamisvakuudeksi 120 000 euroa per megawatti, josta tuli 760 megawatin asennetulla kapasiteetilla 91,2 miljoonaa euroa. Vakuus on sidottu indeksiin, joten sen määrä kasvaa. Vakuuden maksu alkaa sähköntuotannon alettua. Purkaminen tulee aloittaa kahden vuoden kuluessa sähköntuotannon lopettamisesta.⁴⁰

Vesiasetuksella säädetään rakentamista ja turvallisuutta koskevista vaatimuksista. Rakennusten kantavuuden on oltava riittävä, mikä varmistetaan muun muassa ulkopuolisen asiantuntijan lausunnolla. Huoltotoimissa on noudatettava kansallista standardia.

Vertailevan testin ja rahallisen tarjouksen yhdistelmällä on ratkaistu esimerkiksi Hollandse Kust (west) VI:n ja Hollandse Kust (west) VII -alueiden kilpailutus. Molemmissa hinta muodosti 10 prosenttia valinnasta ja laatukriteerit 90 prosenttia. Ensin mainitussa alueessa pisteiden osuudet jakautuivat seuraavasti: myötävaikutus Pohjanmeren ekologiaan (50 %), arvioitu tuulipuiston verkkoon syöttämä tuotantomäärä (20 %), tuulipuiston toteutusvarmuus (20 %) ja hinta (10 %). Viimeksi mainitun alueen kilpailutuksessa pisteiden osuus oli muutoin sama, mutta ekologian sijaan 50 % pisteistä tuli tuulipuiston integraatiosta Hollannin energiajärjestelmään. Asettavan vakuuden määrä näissä kilpailutuksissa oli 70 miljoonaa euroa per hanke.

5.2.4.1 Huomioita oikeusvertailusta

Oikeusvertailussa on keskitytty ennen kaikkea Suomea oikeudellisesti lähellä oleviin maihin, joissa merituulivoimakehitys on jo pitkällä. Vertailumaista Ruotsi on monella tapaa samassa tilanteessa kuin Suomi, koska erillistä yksinoikeuden määrittävää menettelyä ei ole, eikä merituulivoimalakia. Tanskassa, Hollannissa ja Saksassa merituulivoimaspesifiä sääntelyä on ollut pitkään. Yksinoikeus saavutetaan näissä maissa lakisääteisellä kilpailutuksella, ja myös merituulivoimarakentamista säädellään erikseen. Suurin ero näiden maiden talousvyöhykkeessä verrattuna Suomeen kuitenkin on, että merialueiden käyttöä ohjataan Suomea tarkemmin suunnittelulla ja kaavoituksella, minkä vuoksi myös tutkimustietoa merialueesta on käytössä kattavasti kilpailutusvaiheessa.

³⁸ Artikla 14a, 15.

³⁹ Artikla 15a ja 17.

⁴⁰ Neatherlands Enterprise Agency: Hollandse Kust (west) Wind Farm Zone. Appendix A: Applicable Law Part of Project and Site Description. https://offshorewind.rvo.nl/file/download/c85ef7b0-6229-4055-964b-9667164e4624/hkw_20220413_psd_appendix-a.pdf

6 Lausuntopalaute

Täydennetään lausuntokierroksen jälkeen.

7 Säännökohtaiset perustelut

7.1 Laki merituulivoimasta talousvyöhykkeellä

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Soveltamisala.* Ehdotettua lakia sovellettaisiin tuulienergian hyödyntämiseen ja siihen tähtääviin tutkimuksiin Suomen talousvyöhykkeellä. Kyseessä olisi erillislaki, jota sovellettaisiin merituulivoimahankkeisiin Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 3 luvun sijasta lukuun ottamatta tuulienergian hyödyntämiseen liittyvien kaapeleiden ja putkien asentamista ja käyttöä ja niihin liittyviä, 2 §:ssä tarkoitetun talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen ulkopuolella tapahtuvia tutkimuksia, johon sovellettaisiin talousvyöhykelain 3 lukuun sisältyvää 6 §:ää. Soveltamisalassa olisi siis ensinnäkin talousvyöhykkeen tutkiminen, jota tehtäisiin merituulivoimahanketta varten. Toiseksi lakia sovellettaisiin tuulienergian hyödyntämiseen. Pykälän seurauksena merituulivoimahankkeiden tutkiminen ja rakentaminen ei edellyttäisi enää talousvyöhykelain 3 luvun mukaisia valtioneuvoston suostumuksia, vaan sen sijaan oikeus tutkia ja hyödyntää aluetta perustuisi valtioneuvoston myöntämään hyödyntämislupaun, johon oikeutettu yritys ratkaistaisiin kilpailutuksella. Muuhun tutkimiseen ja talousvyöhykkeen hyödyntämiseen, kuin tuulienergiaan liittyvään, sovellettaisiin yhä talousvyöhykelain 3 lukua. Uuden lain soveltamisalan mukaiseen tuulienergian hyödyntämiseen kuuluisivat tutkimisen lisäksi tuulivoimalat ja niihin liittyvät rakennukset, kuten sähköasemat ja mahdolliset vetylaitokset.

Muiden valtioiden oikeuksien ja meressä jo olevien kaapelien ja putkien huomioimiseksi uusien kaapelien ja putkien paikat on hyväksyttävä jossakin luvassa, mutta uuteen talousvyöhykkeen merituulivoimalakiin ehdotettava hyödyntämislupa voidaan myöntää vaiheessa, jossa merituulivoimaloiden paikat ja mahdollinen liittymispiste kantaverkkoon mantereella eivät ole vielä tiedossa, minkä vuoksi myöskään kaapelien ja putkien paikkoja ei voida vielä siinä vaiheessa vahvistaa. Kaapeli käsitteenä kattaa myös johdoiksi kutsuttavat esineet, kuten sähköjohdot. Kaapeleihin ja putkiin liittyvä tutkiminen ei edellyttäisi erillistä talousvyöhykelain 6 §:n mukaista lupaa, jos se tapahtuisi talousvyöhykkeen merituulivoima-alueella, vaan tutkiminen voitaisiin tehdä ehdotetun talousvyöhykkeen merituulivoimalain hyödyntämisluvan nojalla. Kuitenkin talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen ulkopuolella tutkiminen edellyttäisi talousvyöhykelain 6 §:n suostumusta.

2 §. *Talousvyöhykkeen merituulivoima-alue.* Pykälän mukaan valtioneuvosto voisi tehdä päätöksen Suomen talousvyöhykkeellä sijaitsevan alueen osoittamisesta tuulienergian hyödyntämistä koskevaan käyttöön. Tällaista aluetta kutsuttaisiin talousvyöhykkeen merituulivoima-alueeksi. Valtioneuvoston päätettävissä olisi, halutaanko mahdollistaa talousvyöhykkeen alueiden hyödyntäminen merituulivoimaan. Valtioneuvosto voisi tehdä päätöksen myös siitä, että talousvyöhykkeen merituulivoima-alue tulee kilpailuttaa. Tämä päätös voisi sisältää myös kilpailutuksen aloittamisen aikataulun. Valtioneuvosto valitsisi alueen, jonka se haluaa kilpailutettavan ja samassa valintapäätöksessä se voisi määritellä sen, mihin mennessä Energiaviraston on käynnistettävä kilpailutus. Valtioneuvoston harkinnassa olisi, tekeekö se samalla kerralla päätöksen yhdestä vai useammasta talousvyöhykkeen merituulivoima-alueesta ja samoin, päättääkö se samalla myös niiden kilpailutusaikataulusta. Mahdollista olisi esimerkiksi päätös, jossa määritellään useampi alue talousvyöhykkeen merituulivoima-alueiksi, mutta päätetään aluksi vain yhden alueen kilpailuttamisesta. Päätös voisi sisältää myös alueen hyödyntämistä koskevia ehtoja. Ehtojen asettamisessa tulisi huomioida, että toimintaa koskevat ehdot määriteltäisiin suurelta

osin myöhemmin hyödyntämisluvassa, jota kilpailutuksen voittaja voi hakea. Valtioneuvostolla tulisi kuitenkin olla mahdollisuus jo merituulivoima-alueen valintaa koskevassa päätöksessä määrittellä sellaiset ehdot, joiden tulee olla tiedossa ennen kilpailutukseen osallistumista. Jos esimerkiksi haluttaisiin asettaa ehto, joka koskee hyödynnettävän alueen käytön minimitehokkuutta, eli kuinka paljon tuulivoimakapasiteettia asennetaan per hyödynnettävä neliökilometri, taikka ehto, jonka mukaan osa tuotetusta energiasta on tuotava Suomeen, tällaisten tekijöiden olisi syytä olla merituulivoimatoimijoiden tiedossa jo niiden suunnitellessa kilpailutukseen osallistumista.

Valtioneuvoston olisi otettava talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen valinnassa huomioon yhteiskunnan kokonaisuus. Valtioneuvostolla olisi alueen valinnassa harkintavaltaa, mutta sitä rajaisi yhteiskunnan kokonaisedun huomiointi. Yhteiskunnan kokonaisedulla viitattaisiin eri intressien huomiointiin. Se tarkoittaisi meren muun käytön, ennen kaikkea liikenteen ja kalastuksen, sekä ympäristötekijöiden huomiointia. Lisäksi sillä tarkoitettaisiin laajemmin eri intressien huomiointia. Näihin voisivat kuulua esimerkiksi aluevesille sijoittuvien merituulivoimahankkeiden huomiointi niin, että hankkeiden välille jätetään riittävä suoja-etäisyys, merituulivoimahankkeen mahdollisuudet sähkön siirtoon sekä sähköjärjestelmälle aiheutuvat kustannukset hankkeen liittämisestä kantaverkkoon. Kokonaisedun huomioimiseen kuuluisi myös se, että alue olisi taloudellisesti mahdollisimman soveltuva merituulivoimahankkeille, mihin vaikuttavat esimerkiksi tuulisuus, jääolosuhteet ja merenpohjan ominaisuudet rakentamisen kannalta. Taloudellisen soveltuvuuden huomiointi lisäisi myös hankkeen toteutumismuuttoa. Hallintolain (434/2003) 31 §:n mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. Taloudellisesti soveltuvimpien merituulivoima-alueiden selvittämiseksi olisi mahdollista kuulla esimerkiksi hankekehittäjiä, joilla on tietoa alueiden sopivuudesta. Yhteiskunnan kokonaisedun huomioimiseksi valmistellusta päätöksestä olisi kuultava hallintolain mukaisesti asianosaisia. Hallintolain 11 §:n mukaan hallintoasiassa asianosainen on se, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee. Kuultaviin lukeutuisivat esimerkiksi puolustusvoimat, aluevesiä hallinnoiva Metsähallitus, merialueiden käyttöön liittyvät ministeriöt kuten maa- ja metsätalousministeriö, merenkulkuun liittyvät viranomaiset ja hankkeen lähikunnat.

Valtioneuvosto tekisi päätöksen työ- ja elinkeinoministeriön esittelystä. Työ- ja elinkeinoministeriö tekisi päätösehdotuksen valmistelussa yhteistyötä muiden ministeriöiden kanssa sellaisten merituulivoima-alueiden tunnistamisessa, jotka ovat mahdollisia merellisten toimintojen yhteensovittamisen kannalta. Muista merellisistä toiminnoista erityisesti merenkulku ja kalastus ovat olennaisia merituulivoima-alueiden valinnassa. Merenkulun osalta tavoitteena on turvata merenkulku kaikkiin Suomen satamiin jatkossakin ympäri vuoden. Kalastuksen osalta huomioidaan merkittävät kalastusalueet talousvyöhykkeellä ja tavoitteena on turvata riittävät toimintaedellytykset kalastuselinkeinolle myös jatkossa. Kilpailutukseen soveltuvien alueiden selvittämiseksi olisi mahdollista tarkastella merialuesuunnitelmia. Merialuesuunnitelmissa on tarkasteltu eri meren käyttömuotojen tarpeita ja pyritty sovittamaan ne yhteen. Merialuesuunnitelmissa tarkasteltavia käyttömuotoja ovat erityisesti energia-alat, meriliikenne, kalastus ja vesiviljely, matkailu, virkistyskäyttö sekä ympäristön ja luonnon säilyttäminen, suojelu ja parantaminen. Merialuesuunnitelmat eivät ole sitovia, joten merialuesuunnitelmien energiantuotantoon tarkoitettujen alueiden rajauksia ei tulisi päätöksenteossa noudattaa, mutta merialuesuunnitelmia voisi hyödyntää soveltuvien alueiden selvittämisessä. Merialuesuunnitelmissa ei ole tällä hetkellä riittävästi tietoa esimerkiksi merialueiden taloudellisesta soveltumisesta merituulivoimaan, ja energiantuotantoalueiden rajaukset eivät tämän vuoksi anna tarpeeksi tietoa esimerkiksi kyseisten alueiden merenpohjan soveltuvuudesta merituulivoimarakentamiseen.

Valtioneuvoston alueen valintaa koskevalle päätökselle tulisi tehdä suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi (ns. SOVA), jota on kuvattu tarkemmin jaksossa 2.4. SOVAan

sisältyvä ympäristöselostus tulee SOVA-lain 8 §:n 1 momentin mukaisesti laatia osana päätöksen valmistelua ennen sen tekemistä.

3 §. Kilpailutus. Pykälän mukaan oikeus hyödyntää talousvyöhykkeen tuulienergiaa ja tehdä siihen tähtäävää tutkimusta edellyttäisi valtioneuvoston lupaa. Tätä lupaa kutsuttaisiin hyödyntämislupaksi. Hyödyntämislupasta ja sen hakemisesta säädettäisiin ehdotetun lain 3 luvussa. Oikeus hakea hyödyntämislupaa ratkaistaisiin kilpailutuksella. Valtioneuvosto tekisi siis ensin 2 §:n mukaan aluevalintapäätöksen, sitten alue kilpailutettaisiin, ja voittaja saisi oikeuden hakea hyödyntämislupaa kyseiselle alueelle.

4 §. Kilpailutuksen järjestäminen. Pykälän 1 momentin mukaan Energiaviraston tulisi järjestää talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen kilpailutus tasapuolisella ja syrjimättömällä tavalla sekä tiedottaa määräajoista ja muista seikoista, joilla on olennaista merkitystä kilpailutuksessa ja tarjouten tekemisessä. Momenttiin sisältyisi ensinnäkin Energiaviraston velvoite järjestää kilpailutus. Velvoite seuraisi valtioneuvoston päätöstä talousvyöhykkeen merituulivoima-alueesta. Kilpailutuksen olisi oltava tasapuolinen ja syrjimätön, jotta EU:n valtioneuvoston edellytykset täyttyvät eikä kilpailutuksen seurauksena myönnettävää hyödyntämisoikeutta voitaisi katsoa valtiontueksi. Myös käyttöoikeussopimusdirektiivin vaatimukset, ja erityisesti sen 37 artiklan 4 kohdan ensimmäisen virkkeen vaatimus sekä 3 artiklan mukaisen yhdenvertaisen kohtelun, syrjimättömyyden ja avoimuuden periaate täyttyisivät. Energiaviraston harkintavallassa olisi, miten se tarkalleen ottaen tiedottaisi kilpailutukseen liittyvistä seikoista, mutta sen olisi huomioitava valtioneuvoston ja käyttöoikeussopimusdirektiivin edellytykset ja kohtuullinen aika tarjouten valmisteluun. Erityisesti olisi huomioitava lain 26 §:ään ehdotetut viittaussäännökset hankintalain 28, 68, 69 ja 120 §:ään, jotka liittyvät ennakoitujen arvon laskemiseen, tarjouspyyntöön ja kilpailutuksesta ilmoittamiseen, ja joita käsitellään tarkemmin ehdotetun 26 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Pykälän 2 momentin mukaan Energiavirasto voisi päätöksellään järjestää saman talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen kilpailutuksen kerran uudelleen, jos kilpailutuksen voittanut yritys tai yhteisö ei hakisi hyödyntämislupaa viimeistään kolmen kuukauden kuluttua lainvoimaisesta, kilpailutuksen tulosta koskevasta päätöksestä. Jos voittaja ei jostain syystä haluaisinkaan hyödyntää oikeuksiaan ja alkaa edistämään hanketta, alue voitaisiin siis kilpailuttaa kerran uudelleen ilman, että valtioneuvosto tekisi erillisen päätöksen. Järjestämisharkinta olisi kuitenkin Energiavirastolla. Energiaviraston tulisi harkita, onko kilpailutuksen järjestämiselle perusteita. Ratkaisun taustaksi olisi arvioitava markkinatilannetta sekä muita kilpailutuksen kannalta olennaisia olosuhteita. Esimerkiksi jos kilpailutettavasta alueesta on selvinnyt valtioneuvoston alueen valintaa koskevan päätöksen jälkeen joitain olennaisia tekijöitä, jotka estävät tai olennaisesti hankaloittavat merituulivoimahankkeen toteuttamista alueelle, voisi Energiavirasto olla kilpailuttamatta aluetta uudelleen. Kuitenkin lähtökohtaisesti Energiaviraston tulisi järjestää kilpailutus uudelleen, jos se arvioi markkinatilanteen olevan otollinen kilpailutuksen järjestämiselle. Momentin tarkoituksena olisi estää tilanne, jossa alueita kilpailutettaisiin turhaan. Samaan aikaan olisi tarkoituksena estää se, että jos voittaja ei jostakin syystä hakisi hyödyntämislupaa, tulisi aina aloittaa prosessi alusta valtioneuvoston päätöksellä. Energiavirasto voisi tällaisella päätöksellään järjestää kilpailutuksen kerran uudelleen. Saman alueen kilpailuttaminen olisi tämän jälkeen mahdollista vain valtioneuvoston päätöksellä.

Ehdotetun 3 momentin mukaan tarkempia säännöksiä kilpailutuksen järjestämisestä voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella.

5 §. Kilpailutusmenettely. Kilpailutusmenettelyssä Energiavirasto määrittäisi hinta-laatusuhteitaan parhaan tarjouksen kilpailutuksen voittajaksi siten, että tarjoajat saavat pisteitä sekä tarjoamastaan hyödyntämisoikeusmaksusta että laadullisista tekijöistä. Kilpailutuksen voittajan

valinta perustuisi siis sekä hyödyntämisoikeudesta tarjottuun hyödyntämismaksuun että laadullisiin tekijöihin. Laadullisilla tekijöillä tarkoitettaisiin laadullisia seikkoja, jotka tarjoaja esittäisi osana tarjoustaan tarjotun hinnan ohella ja joita Energiavirasto pisteyttäisi. Laadullisten tekijöiden pisteytyksestä eli valintakriteereistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Laadulliset tekijät, joista valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin, voisivat koskea tarjoajan taloudellista tilaa, kokemusta, osaamista ja muuta kykyä edistää hanketta, hankkeen ympäristövaikutuksia, paikallisen hyväksyttävyyden edistämistä, verkkoon liittämistä, turvallisuutta sekä EU-sääntelyssä edellytettäviä seikkoja. Taloudellista tilaa koskevat kriteerit voisivat liittyä esimerkiksi tarjoajan liikevaihtoon ja luottoluokitukseen. Taloudellista tilaa koskevien tekijöiden arvioinnin tarkoituksena on varmistua riittävällä tasolla tarjoajan mahdollisuuksista rahoittaa suuren mittaluokan merituulivoimahanke. Kokemukseen, osaamiseen ja muuhun kykyyn edistää hanketta liittyvät kriteerit voisivat koskea esimerkiksi tarjoajan kokemusta tuulivoimalalla. Edellä mainittujen kriteerien tarkoituksena olisi varmistaa sellaisen toimijan valinta, jolla on uskottavat edellytykset edistää hanketta. Kokemuksen ja osaamisen arviointi on myös tärkeää, jotta voidaan varmistua tarjoajan kyvystä arvioida hankkeen edistämisen kannalta olennaisia tekijöitä ja hankkeen kannattavuutta tarjouta laadittaessa. Hankkeen ympäristövaikutuksia koskevat kriteerit voisivat koskea sitoutumista esimerkiksi sellaisiin ympäristön tilaa parantaviin toimiin hankkeessa, joita lainsäädäntö tai lupakäytäntö ei edellytä. Tällaiset toimet voisivat koskea esimerkiksi meriluontoa.

Verkkoon liittämistä koskeva kriteeri voisi koskea esimerkiksi sitä, miten iso osa hankkeen tuottamasta sähköstä liitetään sähköverkkoon. Verkkokapasiteetin riittävyyden ja verkon vahvistamisen kustannusten optimoinnin vuoksi voisi olla tarpeen antaa enemmän pisteitä, mitä vähemmän hankkeen kapasiteetista liitetään sähköverkkoon. Merituulivoimapuistoja on teknisesti mahdollista liittää suoraan kulutuskohteisiin, kuten erilaisiin teollisuuslaitoksiin. Turvallisuuteen liittyvät kriteerit voisivat koskea esimerkiksi sitoutumista erityyppisiin liittyviin standardeihin, jotka ovat Suomen lainsäädäntöä tiukempia. EU-sääntelyssä edellytettävillä seikoilla viitataan laadullisiin kriteereihin, joiden soveltamista edellytetään EU:n sääntelyssä. Tällä tarkoitettaisiin ennen kaikkea EU:n nettonolla-asetukseen (NZIA) sisältyviä tarjouskilpailujen laadullisia kriteerejä koskevia vaatimuksia.

Kuitenkin jos samanaikaisesti järjestettäisiin useamman talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen kilpailutus, yksi tarjoaja voisi voittaa vain yhden kilpailutuksen. Valtioneuvosto voisi tehdä samalla päätöksen useammasta talousvyöhykkeen merituulivoima-alueesta ja niiden kilpailuttamisesta. Teknisesti yksi kilpailutus koskee vain yhtä aluetta, mutta Energiavirasto voisi valtioneuvoston päätöksen mukaisesti järjestää useamman kuin yhden alueen kilpailutuksen kerralla. Tällaisessa tilanteessa yksi toimija voisi voittaa vain yhden kilpailutuksen. Näin varmistettaisiin, että voittajalla on tosiasialliset edellytykset toteuttaa hanke. Esimerkiksi jos kilpailutuksia järjestettäisiin samanaikaisesti kaksi, ja sama osallistuja olisi hinta-laatusuhteeltaan paras molemmissa, tulisi tehdä päätös, jonka mukaan kyseinen osallistuja voittaa etusijajärjestyksessä vain toisen alueen. Toisessa kilpailutuksessa puolestaan tehtäisiin päätös, jossa kilpailutuksen voittaa hinta-laatusuhteeltaan toiseksi tullut tarjoaja. Se, kumman alueen hinta-laatusuhteeltaan paras voittaisi, perustuisi tarjoajan ilmoitukseen alueiden ensisijaisuusjärjestyksestä, josta säädettäisiin ehdotetun 6 §:n 2 momentissa.

Pykälän 2 momentti sisältäisi kilpailutusmenettelyyn sisältyvät asetuksenantovaltuudet, joita kuvataan tarkemmin jaksossa 8. Pykälän 3 momentin mukaan Energiaviraston olisi tehtävä kilpailutuksen tuloksesta kirjallinen päätös.

6 §. Tarjous. Ehdotetun 1 momentin mukaan tarjous kilpailutukseen osallistumiseksi olisi toimitettava Energiavirastolle sähköisesti viimeistään sen ilmoittamana määräpäivänä ja tavalla.

Energiaviraston tulisi huomioida tarjousten määräajoissa hankintalain 121 §, jota tulisi soveltaa 26 §:ään ehdotetun viittaussäännöksen nojalla. Hankintalain 121 §:n mukainen pääsääntö tarjousten jättöajalle on vähintään 30 päivää. Energiaviraston tulisi määräajoista päättäessään ottaa kuitenkin huomioon kilpailutuksen luonne ja määräajan riittävyys. Energiavirasto tiedottaisi viimeisestä tarjouksen jättämisaikakohdasta ja siitä, miten tarjous tulisi jättää. Tarjous tulisi jättää sähköisellä tavalla. Oikeutta osallistua kilpailutukseen ei olisi, ellei toimittaisi tarjousta viimeistään Energiaviraston ilmoittamana määräpäivänä. Tarjous koostuisi tarjotusta hyödyntämismaksusta, laadullisten tekijöiden arvioinnissa tarvittavista tiedoista sekä muista osallistujaa ja sen toimintaa koskevista tiedoista, jotka ovat tarpeen tarjousten arvioinnissa. Tarjous vastaisi käsitteellisesti monella tapaa hakemusta, koska siinä olisi esitettävä kaikki ne tiedot, jotka ovat tarpeen asian käsittelyssä. Ehdotetun 3 momentin mukaan tarjouksesta ja sen sisällöstä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 2 momentin mukaan tarjoaja ei määräpäivän jälkeen saisi muuttaa tarjoustaan omaaloitteisesti eikä peruuttaa tarjoustaan. Koska Energiavirasto vertailisi tarjouksia keskenään tarjouksessa ilmoitettujen tietojen perusteella, tarjoajien ei pitäisi voida enää määräpäivän jälkeen voida muuttaa tarjouksiaan. Olisi myös tarjoajien kannalta tasapuolista, että kaikilla olisi sama määräpäivä toimittaa tarvittavat tiedot.

Mikäli kilpailutusmalliksi valittaisiin valtioneuvoston asetuksella malli, jossa on useampi kuin yksi tarjouskierros, pitäisi kuitenkin tarjoajilla olla mahdollisuus tarjota uudelleen. Tämän vuoksi pykälässä säädettäisiin, ettei tarjouksia voitaisi muuttaa omaaloitteisesti. Esimerkiksi kahden kierroksen kilpailutuksessa Energiavirasto antaisi tietyn määräajan aikana tarjoajille mahdollisuuden korottaa tarjouksiaan tarjotun hyödyntämismaksun osalta. Energiavirasto voisi myös pyytää tarjoajilta selvitystä tarjouksiin, mikäli toimitetut tiedot olisivat epäselviä. Selvityspyyntö ei voisi kuitenkaan koskea keskeisiä, tarjousten pisteytykseen vaikuttavia elementtejä, esimerkiksi tarjotun hyödyntämismaksun puuttuessa kokonaan tarjouksesta tulisi katsoa, ettei tarjousta ole annettu. Tarjouksien peruutuskiellon tarkoituksena olisi varmistaa muun ohella, että kolmen osallistujan minimivaatimusta, josta säädettäisiin ehdotetussa 13 §:ssä, ei olisi mahdollista kiertää. Lisäksi kilpailutuksen kesto voisi pidentyä ja hallinnollinen taakka lisääntyä, jos tarjouksia voisi peruuttaa, koska Energiaviraston tulisi uudelleenkohdistaa arviointia. Energiaviraston ei tarvitsi arvioida kaikkia tarjouksia samalla tarkkuudella, vaan esimerkiksi pakolliset poissulkuperusteet, joista säädettäisiin ehdotetussa 11 §:ssä, voitaisiin tarkastaa vain niiden tarjousten osalta, jotka ovat vertailun kärjessä.

Jos samanaikaisesti järjestettäisiin useamman talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen kilpailutus ja tarjoaja osallistuisi useamman alueen kilpailutukseen, tarjoajan olisi ilmoitettava alueiden ensisijaisuusjärjestys. Tämän avulla Energiavirasto ratkaisisi kilpailutusten lopputulokset tilanteessa, jossa samanaikaisesti olisi järjestetty useampi kuin yksi kilpailutus. Ehdotetun 5 §:n 1 momentin mukaan, jos samanaikaisesti järjestetään useamman merituulivoima-alueen kilpailutus, yksi tarjoaja voi voittaa vain yhden kilpailutuksen.

7 §. Kilpailutukseen osallistuminen. Pykälän 1 momentin mukaan oikeus osallistua kilpailutukseen olisi yrityksellä, yhteisöllä ja niiden ryhmittymällä. Ryhmittymien osallistumisoikeus perustuisi käyttöoikeussopimusdirektiivin 26 artiklan 2 kohdan 1 alakohtaan. Osallistujalla olisi oltava riittävä osaaminen, kokemus ja taloudelliset valmiudet merituulivoimahankkeen edistämiseen. Osallistujan valmiuksista voitaisiin ehdotetun 3 momentin mukaisesti antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Osallistumisen edellytysten ja 5 §:n perusteluissa käsiteltyjen laatukriteerin avulla täyttyisivät käyttöoikeussopimusdirektiivin 37 artiklan 1 kohdan ja 38 artiklan 1 kohdan vaatimukset.

Kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 6 §:ssä tarkoitetusta konsernista kilpailutukseen saisi osallistua yksin tai osana ryhmittymää vain yksi yritys. Kirjanpitolain 1 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan, jos kirjanpitovelvollisella on 5 §:n mukainen määräysvalta kohdeyrityksessä, on edellinen emoyritys ja jälkimmäinen tytäryritys. Emoyritys tytäryrityksineen muodostaa konsernin. Emoyritystä ja sen tytäryrityksiä kutsutaan kirjanpitolaissa konserniyrityksiksi. Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan myös, jos kirjanpitovelvollisella on yhdessä yhden tai useamman tytäryrityksensä kanssa taikka kirjanpitovelvollisen tytäryrityksellä yksin tai yhdessä muiden tytäryritysten kanssa määräysvalta kohdeyrityksessä. Rajaamalla osallistumisoikeutta vain yhteen konserniyritykseen pyritään varmistamaan aito kilpailu. Tämä liittyy erityisesti ehdotettuun 13 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan Energiaviraston tulee tehdä päätös kilpailutuksen keskeyttämisestä, jos poissulkuperusteiden ja mahdollisten esivalintakriteerien soveltamisen jälkeen jäljellä on alle kolme osallistujaa. Jos esimerkiksi kaikki kolme jäljellä olevaa osallistujaa olisivat samasta konsernista, käsillä ei olisi aitoa kilpailutilannetta. Konsernirajaus koskisi myös ryhmittymään kuuluvan yhtiön tai yrityksen konserniyrityksiä. Samaan kilpailutukseen ei siten esimerkiksi voisi osallistua sekä ryhmittymä että itsenäinen yritys, mikäli ryhmittymään kuuluvan yrityksen konserniyritys kuuluisi samaan konserniin, kuin itsenäisen yrityksen konserniyritys. Oikeutta osallistua kilpailutukseen yksin tai osana ryhmittymää ei kuitenkaan olisi, jos yhteisöllä, yrityksellä tai sen konserniyrityksellä olisi yksin tai yhdessä yksinoikeus kolmeen tai useampaan Suomessa tai Suomen talousvyöhykkeellä sijaitsevaan merituulivoima-alueeseen, joilla ei ole otettu tuulivoimapuistoa suunniteltuun käyttöön. Säännöksen tarkoituksena olisi varmistaa kilpailutuksen voittajan mahdollisuus ja tarkoitus aidosti edistää merituulivoimanhanketta. Jos toimijalla on kehityksessä useita hankkeita, kasvaa todennäköisyys, että toimijalla ei ole resursseja kaikkien kehittämiseen ainakaan kohtuullisessa aikataulussa. Yksinoikeudella viitattaisiin sekä ehdotetun lain mukaiseen yksinoikeuteen talousvyöhykkeellä hyödyntämisluvan nojalla, että yksinoikeuteen aluevesillä sijaitseviin alueisiin. Aluevesillä yksinoikeudet perustuvat käyttöoikeussopimuksiin Metsähallituksen kanssa ja Ahvenanmaalla vuokrasopimuksiin Ahvenanmaan maakuntahallituksen kanssa. Sillä, ettei tuulivoimapuistoa ole otettu suunniteltuun käyttöön, tarkoitettaisiin, että alue olisi vielä hankekehitys- tai rakentamisvaiheessa, eikä alueelle luvitettuja merituulivoimaloita tai näiden tuottaman energian siirtoon tarvittavia laitteistoja olisi vielä rakennettu valmiiksi tai liitetty siirtoverkkoon. Liittämistä siirtoverkkoon ei vaadittaisi, koska on mahdollista, että tuotetusta sähköstä valmistetaan vetyä, jolloin liityntä ei olisi pakollinen. Suunnitelulla käyttöön otolla tarkoitettaisiin, että tuulivoimalat, joita toimija on alueelle suunnitellut ja joihin se on saanut luvat, ovat valtaosaltaan toiminnassa. Jos alueelle olisi saatu tarvittavat luvat esimerkiksi 80:lle tuulivoimalalle, ja toimija ei jostakin syystä rakentaisi kuin 70 voimalaa, olisi silti katsottava, että tuulivoimapuisto on otettu suunniteltuun käyttöön.

Kolmen merituulivoima-alueen rajaus koskisi myös osallistujien, tai ryhmittymäosallistujien tapauksessa siihen kuuluvien yhteisöjen tai yritysten konserniyrityksiä, eli emoyritystä ja emoyrityksen tytäryrityksiä. Esimerkiksi tilanteessa, jossa osallistujaksi mielivällä yrityksellä olisi yksinoikeus yhteen merituulivoima-alueeseen ja yrityksen kanssa samaan emoyhtiöön kuuluvalla tytäryrityksellä olisi yksinoikeus kahteen merituulivoima-alueeseen, yritys ei voisi osallistua kilpailutukseen – ei itsenäisesti eikä osana ryhmittymää.

Oikeutta osallistua kilpailutukseen yksin tai osana ryhmittymää ei olisi myöskään, jos yhteisö, yritys tai sen konserniyritys olisi aiemmin voittanut kilpailutuksen, joka koskee suurimmalta osaltaan kilpailutettavana olevaa talousvyöhykkeen merituulivoima-alueetta, mutta ei olisi ottanut alueella tuulivoimapuistoa suunniteltuun käyttöön. Jos toimija olisi jo luopunut samaa aluetta koskevasta hankkeesta, sen ei pitäisi voida osallistua kilpailutukseen uudelleen. Tarkoituksena on varmistaa, että merituulivoima-alueet päätyvät hankekehittäjille, joilla on edellytykset ja tahto edistää hanketta. Osallistumisesteen edellytyksenä olisi, että kyse olisi suurimmalta

osaltaan samasta alueesta. Siten jos kilpailutettavaa aluetta olisi muutettu vain hiukan aiemmasta, osallistumisen este tulisi kyseeseen. Suurimmalla osalla tarkoitetaan pinta-alaltaan yli puolta suurempaa aluetta.

Pykälän 2 momentin mukaan kilpailutukseen osallistujat eivät saisi tehdä kilpailutukseen liittyvää yhteistyötä. Säännös ei estäisi osallistumista ryhmittymänä, koska ryhmittymä katsottaisiin yhdeksi osallistujaksi, ja kiellettyä olisi vain osallistujien välinen yhteistyö. Kiellettyä yhteistyönä pidettäisiin tarjousten sisältöä koskevia sopimuksia, tarjousten sisältöä koskevaa tietojen vaihtoa kilpailutuksen aikana tai ennen sitä sekä muuta osallistujien välistä toimintaa, jonka tarkoituksena on vaikuttaa kilpailutuksen kulkuun ja lopputulokseen. Tavoitteena on estää sellaiset kilpailunrajoitukset, joilla voidaan katsoa olevan vahingollisia vaikutuksia kilpailutuksen onnistuneen lopputuloksen kannalta. Säännöksellä pyrittäisiin estämään kilpailutuksen lopputuloksen manipulointi. Pykälässä tarkoitettu kielletty yhteistyö olisi kiellettyä suoraan myös kilpailulain (948/2011) 5 §:n nojalla. Kilpailulain 5 §:n 1 momentin mukaan sellaiset elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien päätökset sekä elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena on merkittävästi estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu merkittävästi estyy, rajoittuu tai vääristyy, ovat kiellettyjä. Erillinen kiellettyä yhteistyötä koskeva säännös olisi kuitenkin tarpeen ehdotettuun lakiin, koska jos kielletty yhteistyö tulisi ilmi kilpailutuksen aikana, Energiaviraston olisi mahdollista sulkea kiellettyä yhteistyötä tehnyt toimija kilpailutuksen ulkopuolelle ehdotetun 11 §:n 3 momentin nojalla.

Pykälän 3 momentin nojalla osallistujan valmiuksien lisäksi myös kilpailutukseen osallistumisen edellytyksistä voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

8 §. Osallistumismaksu. Pykälän 1 momentin mukaan kilpailutuksesta aiheutuvien kokonaiskustannusten kattamiseksi kilpailutukseen osallistuja olisi viimeistään tarjouksen antamisen määräpäivänä velvollinen suorittamaan Energiavirastolle osallistumismaksun. Osallistumismaksua ei palautettaisi. Kilpailutuksen järjestämisestä aiheutuu Energiavirastolle hallinnollisia kustannuksia, jotka on katettava. Tällaisia kustannuksia ovat ensisijaisesti suoraan kilpailutukseen liittyvät henkilöstökustannukset. Kilpailutuksen järjestämisestä aiheutuneet kokonaiskustannukset perittäisiin osallistumismaksulla. Osallistumismaksu kilpailutukseen osallistumisesta olisi tarjouskohtainen. Energiaviraston arvion mukaan suuruus olisi noin 13 000 euroa. Osallistumismaksu muodostuu tarjousten vertailusta sekä hyväksyttävien tarjousten lain mukaisten edellytysten täyttymisen tarkastamisesta. Lisäksi osallistumismaksun tulisi kattaa kilpailutukseen liittyvien ohjeiden ja lomakkeiden valmistelu ja käännätys sekä kilpailutukseen liittyvä neuvonta ja tiedotus. Maksu olisi suoraan ulosottokelpoinen. Maksun perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007). Osallistumismaksua ei palautettaisi, vaikka osallistuja ei voittaisi kilpailutusta tai se suljettaisiin kilpailutuksen ulkopuolelle.

Osallistumismaksu täyttäisi käyttöoikeussopimusdirektiivin 3 artiklan yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden periaatteet. Kilpailutuksella pyritään valitsemaan toimija, joka kykenee toteuttamaan merituulivoimahankkeen. Merituulivoimahankkeen loppuunsaattaminen edellyttää tavanomaisesta poikkeavaa vakavaraisuutta ja kyvykkyyttä, jotka ovat keskeinen osa kilpailutukseen osallistumisen edellytyksiä ja tarjoajien vertailua. Johtuen hankkeiden kokoluokasta ja luonteesta, pienillä ja keskisuurilla yrityksillä ei ole niiden toteuttamiseen tosiasiallisia mahdollisuuksia. Osallistumismaksua ei voida siten katsoa syrjiväksi. Osallistumismaksun tarkoitus on kattaa kilpailutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset ja vaihtoehto sille olisi päätös-maksu. Ehdotetussa menettelyssä on piirteitä sekä lupaprosessista että käyttöoikeussopimusmenettelystä, ja osallistumismaksun tarkoitus liittyy menettelyn lupaprosessiluonteisuuteen.

Pykälän 2 momentin mukaan työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella säädettäisiin osallistumismaksusta. Kyseessä olisi informatiivinen säännös, ja asetus annettaisiin valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla.

9 §. Osallistumisvakuus. Pykälän 1 momentin mukaan kilpailutukseen osallistujan olisi viimeistään tarjouksen teon määräpäivänä annettava Energiaviraston hyväksi osallistumisvakuus. Mikäli tarjoaja ei ole asettanut vakuutta viimeistään Energiaviraston ilmoittamana ajankohtana, Energiaviraston olisi jätettävä tarjous huomiotta. Vakuuden asettaminen olisi siis ehdoton edellytys kilpailutukseen osallistumiselle. Vakuuden tarkoituksena olisi varmistaa, että kilpailutukseen osallistujilla on edellytykset ja kiinnostus edistää hanketta ja saada hyödyntämislupa. Osallistumisvakuuden asettamisella pyrittäisiin varmistamaan erityisesti tarjoajan sitoutuminen kyseisen merituulivoima-alueen edistämiseen siinä missä ehdotettuun 7 §:ään sisältyvillä osallistumisen edellytyksillä pyrittäisiin yleisemmällä tasolla varmistamaan tarjoajan kyvyistä edistää hanketta. Osallistumisvakuuden asettamisvelvollisuus varmistaisi, että tarjoaja olisi analysoinut jo tarjousta jättäessään omat mahdollisuutensa edistää hanketta, koska tarjouksen jättämiseen liittyisi osallistumisvakuuden kautta huomattava taloudellinen riski. Vakuuden määrän tulisi olla oltava riittävä varmistamaan osallistujan sitoutuminen hankkeen edistämiseen. Vakuuden määrästä voitaisiin ehdotetun 3 momentin mukaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 2 momentin mukaan vakuudeksi hyväksyttäisiin omavelkainen takaus, pantattu talletus taikka vakuus, jonka Energiavirasto saa käyttöönsä vaatimuksen nojalla. Omavelkaisella takauksella tarkoitettaisiin lain takauksesta ja vierasvelkapanntauksesta (361/1999) 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaista omavelkaista takausta. Omavelkaisella takauksella tarkoitetaan takausta, jonka mukaan takaaja vastaa päävelasta samalla tavalla kuin henkilökohtaisesti vastuussa oleva velallinen. Velkoja voi vaatia maksua suoraan takaajalta kääntymättä ensin velallisen puoleen. Velkojan ei tarvitse esittää takaajalle selvitystä velallisen maksukyvyttömyydestä tai maksuhaluttomuudesta. Omavelkainen takaus olisi tarpeen vakuuden realisoinnin helpottamiseksi, koska muutoin takaus voisi olla toissijainen takaus, jossa takaaja vastaa päävelasta vain, jollei suoritusta saada velalliselta. Tuolloin suoritusta voitaisiin vaatia takaajalta vasta sen jälkeen, kun velallinen olisi ulosotossa todettu varattomaksi tai kun hänen maksukyvyttömyytensä olisi osoitettu jollakin muulla tavalla. Pantatulla talletuksella tarkoitetaan järjestelyä, jossa toiminnanharjoittaja tallettaa tilille rahaa, jotka pantataan panttaussopimuksella tai -sitoumuksella viranomaiselle asianomaisten velvoitteiden vakuudeksi. Vakuudeksi, jonka Energiavirasto saisi käyttöönsä vaatimuksen nojalla, laskettaisiin ns. ”on first demand” -takuut, jolle ei ole olemassa vakiintunutta suomenkielistä nimitystä. Vakuustyyppi olisi syytä mainita laissa erikseen, koska sitä ei pidetä takauslain piiriin kuuluvan takauksena. On first demand -takuun ja takauksen erona on takuun itsenäisyys suhteessa päävelkaan. Takauksella ei ole itsenäistä merkitystä, ellei velka ole erääntynyt, mutta on first demand -takuu voidaan vaatia suoritettavaksi milloin hyvänsä.

Vakuuden antajan olisi oltava luotto- tai vakuutuslaitos tai muu ammattimainen rahoituslaitos, jolla on kotipaikka Euroopan talousalueeseen (ETA) kuuluvassa valtiossa. Vakuutta ei voisi antaa toiminnanharjoittajan kanssa samaan konserniin kuuluva yritys, esimerkiksi konsernin emoyhtiö.

Vakuuden tulisi olla voimassa 12 kuukautta tarjouksen jättämisen määräpäivästä. Kilpailutuksen voittajan vakuuden tulisi kuitenkin olla voimassa siihen asti, että se on asettanut edistämismaksuvakuuden. Edistämismaksuvakuudesta säädettäisiin 18 §:ssä. Kilpailutuksen voittajan tulisi siis varmistua vakuuden voimassaolon jatkamisesta siten, että vakuus on koko ajan voimassa siihen asti, että edistämismaksuvakuus on asetettu. Jos vakuuden voimassaoloa tällä tavalla jatketaan, uusi-

minen olisi tehtävä hyvissä ajoin ennen vakuuden voimassaolon päättymistä. Näin varmistuttaisiin siitä, että valvontaviranomainen Energiavirastolla olisi riittävä aika puuttua siihen, ettei vakuutta uusittaisi ajoissa, ja varmistua, ettei vakuus vanhene. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin ehdotetun 3 momentin mukaan antaa tarkempia säännöksiä uusimisen määräajasta.

10 §. Osallistumisvakuuden vapauttaminen ja realisointi. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan Energiaviraston olisi vapautettava muiden kuin voittavan tarjouksen tehneiden osallistujien osallistumisvakuudet kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun Energiavirasto on tehnyt päätöksen kilpailutuksen tuloksesta. Tämä sisältäisi myös niiden osallistuneiden vakuuksien vapauttamisen, jotka on poissuljettu kilpailutuksesta 11 §:n nojalla. Kolmen kuukauden aika vakuuden vapauttamiselle olisi tarpeen, koska kilpailutuksen lopputulosta koskevaan päätökseen voidaan vaatia oikaisua. Olisi tarkoituksenmukaista, että mahdolliset oikaisuvaatimukset ehdittäisiin käsitellä ennen vakuuksien vapauttamista, jotta vakuuksia ei olisi vapautettu, jos Energiavirasto muuttaisi kilpailutuksen tulosta koskevaa päätöstä oikaisuvaatimuksen johdosta. Momentin 2 kohdan mukaan voittaneen tarjouksen tehneen osallistujan osallistumisvakuus olisi kuitenkin vapautettava vasta, kun 18 §:ssä tarkoitettu edistämismaksu on annettu. Siten voittajalla olisi aina jokin vakuus asetettuna hankkeen edistämisen varmistamiseksi. Osallistumisvakuuden tarkoituksena on varmistaa, että tarjoajat ovat paitsi sitoutuneita kilpailutukseen, myös tosiasiaa kiinnostuneita toteuttamaan merituulivoimahankkeen. Mikäli voittajan vakuus vapautettaisiin heti kilpailutuksen päättyttyä, yrityksen tai yhteisön olisi mahdollista osallistua kilpailutukseen ja tarjota korkeaa hyödyntämismaksua ilman että sille tulisi huomattavia taloudellisia vaikutuksia. Esimerkiksi korkean hinnan tarjouksella voittomahdollisuudet olisivat suuret, ja voittaja voisi jättää hakematta hyödyntämislupaa. Näin olisi mahdollisuus viivästyttää merituulivoima-alueen edistämisen aloittamista. Siksi voittaneen tarjoajan vakuus tulisi vapauttaa vasta, kun se on saanut hyödyntämisluvan ja antanut edistämismaksun.

Voittaja menettäisi osallistumisvakuuden, jos se ei saisi hyödyntämislupaa eikä siten voisi asettaa edistämismaksua. Tämä ei kuitenkaan olisi voittajan kannalta kohtuutonta, koska valtioneuvoston on myönnettävä hyödyntämislupa voittajalle, ellei se olisi toimittanut kilpailutuksessa virheellisiä tietoja sekä olisi hakenut hyödyntämislupaa ajallaan, toimittanut sitä varten tarvittavat tiedot ja olisi yhä kykenevä noudattamaan tarjoustaan. Tämän lisäksi kansallinen turvallisuus ei saisi vaarantua. Kansallista turvallisuutta käsitellään tarkemmin ehdotetun 15 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteluissa. Käytännössä yrityksellä olisi jonkinlaiset mahdollisuudet jo kilpailutukseen osallistuessaan arvioida, ovatko sen omistajat sellaisia, jotka voisivat antaa perusteen evätä lupa kansallisen turvallisuuden perusteella. Vakuuden menettämisen riskin tarkoituksena olisikin lisäksi varmistaa, ettei kilpailutukseen olisi kannusteita osallistua taholla, joka tietää, että se ei todennäköisesti saa hyödyntämislupaa kansallisen turvallisuuden perusteella. Tällöin kilpailutus voitaisiin järjestää turhaan ja merituulivoima-alueen hyödyntämistä viivästyttää.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan nojalla Energiaviraston olisi vapautettava kaikkien osallistujien osallistumisvakuudet, kun Energiavirasto on tehnyt päätöksen kilpailutuksen keskeyttämisestä. Keskeyttämisestä säädettäisiin 13 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että Energiavirastolla olisi oikeus ryhtyä kilpailutuksen voittajan asettaman vakuuden realisointiin, jos voittaja olisi laiminlyönyt osallistumisvakuuden voimassaolosta huolehtimisen, ei olisi antanut edistämismaksua määräajassa tai jos valtioneuvosto olisi tehnyt kielteisen hyödyntämislupapäätöksen. Tarkoituksena on, että koko ajan on voimassa jokin vakuus, jotta varmistetaan toimijan sitoutuminen ja se, ettei toimija voisi osallistua kilpailutukseen ilman tosiasiallisia aikeita hankkeen edistämiseen. Edistämismaksun asettamisen varmistamiseksi osallistumisvakuus voitaisiin realisoida, jos edistämismaksua ei

asetettaisi. Koska osallistumisvakuuden voimassaolosta huolehtimisen laiminlyönti johtaisi siihen, ettei vakuutta voitaisi realisoida, vakuus tulisi olla realisoitavissa jo juuri ennen kuin se vanhenee.

11 §. Poissulkuperusteet. Pykälän 1 momentin mukaan Energiavirastoon sovellettaisiin sen järjestäessä kilpailutusta julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016, hankintalaki) 80, 81, 88 ja 171 §:ää, jotka liittyvät pakollisiin ja harkinnanvaraisiin poissulkuperusteisiin. Energiaviraston tulisi siis noudattaa hankintalain hankintayksikköä koskevia, kyseisten pykälien velvoitteita. Viittauksilla täytettäisiin käyttöoikeussopimusdirektiivin 38 artiklan poissulkua koskevat vaatimukset, paitsi viittaus 88 §:ään olisi kansallinen vaatimus.

Hankintalain 80 §:n mukaan hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas, tarjoaja tai alihankkija tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokas, tarjoaja tai alihankkija taikka sen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu jostakin kyseissä pykälässä luetellusta rikoksesta rangaistukseen. Hankintayksikön on suljettava tarjouskilpailusta myös ehdokas tai tarjoaja, joka on lainvoimaisella päätöksellä tai tuomiolla todettu laiminlyöneen velvollisuutensa maksaa Suomen tai sijoittautumismaansa veroja tai sosiaaliturvamaksuja, paitsi jos ehdokas tai tarjoaja on maksanut verot tai sosiaaliturvamaksut taikka sopinut sitovasta järjestelystä niiden maksamista varten.

Energiavirastolla olisi poissulkemisvelvollisuus missä tahansa kilpailutuksen vaiheessa, jos kävisi ilmi, että tarjoajaa rasittaa jokin pakollinen poissulkemisperuste joko ennen kilpailutusta tai sen aikana toteuttamiensa tai toteuttamatta jättämiensä toimien johdosta. Energiavirastolla ei olisi pakollisten poissulkuperusteiden suhteen harkintavaltaa poissulkemisessa. Pakollisista poissulkuperusteista on selostettu tarkemmin hallituksen esityksessä eduskunnalle hankintamennettelyä koskevaiksi lainsäädännöksi (HE 108/2016 vp) sivuilla 179–183.

Hankintalain 81 §:ssä säädetään harkinnanvaraisista poissulkuperusteista, joihin kuuluu muun muassa erilaisia maksukyvyttömyystilanteita, verojen tai sosiaaliturvamaksujen laiminlyönti, ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisten velvoitteiden laiminlyönti, kilpailun vääristämiseen liittyviä perusteita sekä eräitä muita epäluotettavuuteen liittyviä seikkoja. Osaa harkinnanvaraisista poissulkuperusteista sovelletaan vain ehdokkaaseen ja tarjoajaan ja osaa myös ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävään henkilöön. Ehdokasta tai tarjoajaa ei saa sulkea tarjouskilpailusta, jos tapahtumasta on kulunut yli kolme vuotta. Harkinnanvaraisista poissulkuperusteista on selostettu tarkemmin hallituksen esityksessä HE 108/2016 vp sivuilla 183–189.

Kilpailutuksessa on tarpeen varmistaa, että voittajalla on toisaalta kyky edistää merituulivoimahanketta ja että oikeudet merialueen käyttöön päätyvät luotettavalle taholle. Hankintalain pakolliset ja harkinnanvaraiset poissulkuperusteet varmistavat tietynlaisen minimitason. Tämänkin lisäksi on tarpeen olla erilaisia laadullisia kriteereitä, jotta varmistetaan hinta-laatusuhteellaan parhaan tarjoajan valinta.

Energiaviraston harkinnassa olisi harkinnanvaraisten poissulkuperusteiden soveltaminen. Niiden soveltamisen harkinnassa tulisi kuitenkin huomioida, että kilpailutuksen osallistumisedellytyksinä olisi 7 §:n mukaan riittävä osaaminen, kokemus ja taloudelliset valmiudet merituulivoimahankkeen edistämiseen. Tämän vuoksi ei voitaisi katsoa, että esimerkiksi konkurssissa oleva yritys tai yritys, jonka konkurssi on vireillä, voitaisiin jättää sulkematta pois kilpailutuksesta. Harkinnanvaraisten poissulkuperusteiden soveltamisharkinnassa tulisi huomioida myös merituulivoimahankkeiden luonne. Esimerkiksi hankintalain 81 §:n 1 momentin 5 kohdan mu-

kaisena ympäristövelvoitteiden laiminlyöntinä voitaisiin pitää hankintalain hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan rikoslain 48 luvun mukaisia ympäristörikoksia. Ottaen huomioon merituulivoimarakentamisen ympäristövaikutukset, tämän poissulkuperusteen soveltamiselle voitaisiin katsoa olevan matala kynnyks.

Hankintalain 88 §:ssä säädetään poissulkemisen edellytysten ja soveltuvuusvaatimusten täyttymisen selvittämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan ennen hankintasopimuksen tekemistä hankintayksikön on vaadittava valittua tarjoajaa toimittamaan ajantasaiset todistukset ja selvitykset sen tutkimiseksi, koskeeko sitä 80 §:ssä tarkoitettu pakollinen poissulkemisperuste ja täyttyvätkö hankintayksikön asettamat 83 §:ssä tarkoitettut soveltuvuusvaatimukset. Pykälän 3 momentin mukaan hankintayksikkö voi myös milloin tahansa hankintamenettelyn aikana pyytää ehdokkaita ja tarjoajia toimittamaan kaikki tai osan 1 momentissa tarkoitetuista selvityksistä, jos se on tarpeen menettelyn asianmukaisen kulun varmistamiseksi. Käyttöoikeussopimusdirektiivi ei edellytä kyseisen säännöksen soveltamista, mutta se olisi tarpeen sen selkeyttämiseksi, miten Energiavirasto saa poissulkuperusteiden soveltamiseksi tarvittavat tiedot ja millaiset tiedot ovat riittävät. Poissulkemisen edellytysten ja soveltuvuusvaatimusten täyttymisen selvittämisestä on selostettu tarkemmin hallituksen esityksessä HE 108/2016 vp sivuilla 194-197.

Hankintalain 171 §:n mukaan tietyillä hankintayksiköllä, joihin kuuluvat valtion viranomaiset, on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta välttämättömät tiedot yritys- ja yhteisötietolain (244/2001) 3 §:ssä tarkoitetuista yrityksistä ja yhteisöistä hankintalain 81 §:n 1 momentissa tarkoitettujen harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden olemassaolon selvittämiseksi. Hankintalain hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan säännöksellä pyritään vähentämään sekä hankintoihin osallistuvien tarjoajien että hankintayksiköiden hallinnollista työtä, kun julkisissa hankinnoissa tarvittavat välttämättömät viranomaisselvitykset olisivat suoraan hankintayksiköiden saatavilla vaivattomasti ja veloitusetta (HE 108/2016 vp, s. 245).

Poissulkuperusteiden soveltamisessa on huomioitava 26 §:ään ehdotettu viittaussäännös hankintalain 82 §:ään, jonka nojalla tarjoajalla on mahdollisuus korjaavien toimenpiteiden esittämiseen poissulkemisen estämiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan Energiaviraston tulisi sulkea osallistuja kilpailutuksen ulkopuolelle, jos sen omistus muuttuu kilpailutuksen aikana siten, ettei se enää täytä kilpailutukseen osallistumisen edellytyksiä. Poissulkuperuste liittyy ehdotettuun 7 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan valtioneuvosto voi asetuksella antaa säännöksiä kilpailutukseen osallistumisesta ja osallistujan valmiuksista. Mikäli tarjoajan omistusrakenne muuttuisi kesken kilpailutuksen siten, etteivät valtioneuvoston asetuksella osallistujalle asetut edellytykset enää täyty, Energiaviraston tulisi sulkea tarjoaja kilpailutuksen ulkopuolelle.

Jos kilpailutukseen osallistuisi kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 6 §:ssä tarkoitettusta konsernista useampi kuin yksi yritys, Energiaviraston tulisi sulkea ne kaikki kilpailutuksen ulkopuolelle. Emoyritys tytäryrityksineen muodostaa konsernin. Yhdestä konsernista saisi osallistua kilpailutukseen vain yksi yritys. Tästä osallistumisen edellytyksestä säädettäisiin 7 §:ssä. Tämä jättää kuitenkin avoimeksi, miten määritetään, millä konserniyrityksellä osallistumisoikeus olisi, jos useampi jättäisi tarjouksen. Tämän vuoksi säädettäisiin erikseen, että tällaisessa tilanteessa kaikki saman konsernin konserniyritykset tulisi sulkea kilpailutuksen ulkopuolelle.

Pykälän 3 momentin mukaan Energiavirasto voisi sulkea osallistujan kilpailutuksen ulkopuolelle, jos se olisi antanut oleellisesti vääriä tietoja kilpailutuksen kannalta merkityksellisistä seikoista tai tehnyt kiellettyä yhteistyötä. Tietojen tulisi olla sekä oleellisesti vääriä että kilpailu-

tuksen kannalta merkityksellisiä, jotta väärää tietoa koskeva poissulkuedellytys tulisi kyseen. Jos tiedot eivät olisi luonteeltaan sellaisia, että niillä olisi merkitystä kilpailutuksen lopputuloksen kannalta tai jos kyse olisi pienestä virheestä, poissulkuedellytystä ei olisi. Kiellettyä yhteistyötä kuvataan kiellettyä yhteistyötä koskevan ehdotetun 7 §:n 2 momentin perusteluissa. Energiavirastolla olisi harkintavaltaa poissulkemisessa, mutta sen toimivaltaa rajoittavat kuitenkin hallinnon oikeusperiaatteet kuten suhteellisuusperiaate ja tarkoitussidonnaisuuden periaate (hallintolain 6 §).

Poissulkuperusteet olisivat luonteeltaan sellaisia, ettei niitä voisi soveltaa pelkästään ennen kilpailutusta esivalintakriteerien tapaan, vaan poissulkuperusteiden soveltamisen tulisi olla mahdollista koko kilpailutuksen ajan.

12 §. Ilmoitusvelvollisuus Energiavirastolle. Pykälän mukaan kilpailutukseen osallistujan olisi ilmoitettava välittömästi Energiavirastolle sen omistuksessa tapahtuneista muutoksista, muutoksista sen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistössä tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävissä henkilöissä sekä muista muutoksista, jotka saattavat vaikuttaa kilpailutukseen. Jos omistuksessa on tapahtunut muutoksia, ei tarjoaja välttämättä omistuksen muutoksen jälkeen täyttäisi kilpailutuksen osallistumisen edellytyksiä. Osallistumisen edellytyksistä voitaisiin säätää valtioneuvoston asetuksella ja ne voisivat koskea myös omistukseen liittyviä tekijöitä. Muutokset hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistössä tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävissä henkilöissä voivat vaikuttaa poissulkuperusteiden soveltamiseen, joista säädettäisiin 11 §:ssä. Siksi tällaisista muutoksista tulisi ilmoittaa.

13 §. Kilpailutuksen keskeyttäminen. Pykälän 1 momentin mukaan Energiaviraston olisi keskeytettävä kilpailutus, jos poissulkuperusteiden ja mahdollisten esivalintakriteerien jälkeen jäljellä olisi alle kolme osallistujaa. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että kilpailutuksessa on käsillä aito kilpailutilanne. Kolme osallistujaa olisi vähimmäismäärä, jolla voitaisiin katsoa riittävän kilpailun toteutuvan. Riittäväällä kilpailutilanteella myös varmistettaisiin, että hyödyntämisoikeudesta saadaan markkinahinta. Ehdotus on käyttöoikeussopimusdirektiivin 37 artiklan 3 kohdan mukainen. Energiaviraston olisi keskeytettävä kilpailutus myös, jos tarjottavalle hyödyntämismaksulle on asetettu 5 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettu minimitaso, eikä se täyty. Sanotun lainkohdan mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin asettaa tarjottavalle hyödyntämismaksulle minimitaso, jonka alittavalla tarjouksella ei voi voittaa kilpailutusta. Jos tällainen minimitaso on asetettu, kilpailutusta ei voisi voittaa minimitason alittavilla tarjouksilla. Kilpailutuksen keskeytyksen mahdollinen ajankohta riippuisi kilpailutusmallista, joka on valtioneuvoston asetuksella valittu.

14 §. Julkisuus. Pykälän 1 momentissa olisi pykälän muun sisällön vuoksi tarpeellinen informatiivinen viittaus, jonka mukaan tarjousten julkisuuteen sovellettaisiin, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään. Julkisuuslain soveltamisesta poikettaisiin kuitenkin siten, että asianosaisella ei olisi julkisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaista oikeutta toisen tarjoajan liikesalaisuutta koskeviin tietoihin. Julkisuuslain asianosaisjulkisuutta koskevan 11 §:n 1 momentin mukaan hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (*asianosainen*), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Asianosaisjulkisuutta koskevan julkisuuslain säännöksen nojalla kilpailutukseen osallistujat voisivat saada tietoonsa myös toisten tarjoajien tarjousten tietoja. Tämä voisi vaarantaa kilpailun toteutumisen, minkä vuoksi säännöksestä olisi tarpeen poiketa. Samankaltainen poikkeussäännös on jo julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 6 kohdassa, mutta se koskee vain julkisia hankintoja, joihin merituulivoimakilpailutus ei lukeudu.

Muilta osin tarjouksiin sovellettaisiin julkisuuslakia. Tarjouksiin voisi sisältyä tietoja, jotka voitaisiin katsoa liikesalaisiksi julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 20 kohdan nojalla myös kilpailutuksen päätyttyä. Muiden kuin voittavien tarjousten euromäärät olisi katsottava salaisiksi myös julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 17 kohdan nojalla, koska tieto tarjousten euromääristä voisi vaikuttaa markkinahinnan määräytymiseen muissa vastaavissa merituulivoima-alueiden kilpailutuksissa ja aiheuttaa niin valtiolle taloudellista vahinkoa. Jos kaikki tarjoajat saisivat jälkikäteen tietoon toisensa tarjoukset, se voisi vaikuttaa tulevissa kilpailutuksissa jätettyihin tarjouksiin kilpailua heikentävästi. Voittavan tarjouksen euromäärä olisi kuitenkin katsottava julkiseksi tiedoksi.

Pykälän 2 momentin mukaan Energiavirasto voisi kuitenkin salassapitosäännösten estämättä antaa muun kuin viimeisen kilpailutuskierroksen jälkeen tiedon kunkin annetun tarjouksen euromäärästä sekä euromääräiseen tarjoukseen yhdistetyn tiedon siitä, onko tarjouksen antajalle myönnetty Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 6 §:n mukainen, merituulivoimaa koskeva hyödyntämisoikeus, joka koskee ainakin osin kilpailutettavaa aluetta. Säännös olisi tarpeen, mikäli kilpailutusmenettelyksi säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella sellainen kilpailutusmalli, jossa on useampi kuin yksi kierros. Esimerkiksi kaksikierroksisessa kilpailutuksessa kilpailuviranomainen voisi julkistaa ensimmäisen kierroksen päätyttyä tarjotut euromäärät, ja toisella kierroksella tarjoajat voisivat korottaa tarjouksiaan hyödyntäen tietoa. Energiavirasto voisi yhdistää kuhunkin tarjottuun euromäärään tiedon siitä, onko tarjouksen tekijälle myönnetty talousvyöhykelain mukainen hyödyntämisoikeus merituulivoimalle kilpailutettavalle alueelle. Myönnettyjen hyödyntämisoikeuksien nojalla on ollut mahdollista tehdä tutkimuksia. Tieto olisi tarpeen, koska kilpailutukseen osallistujilla voi olla erilainen tietopohja tarjouksen tekemisen tueksi. Niillä, joilla on ollut mahdollisuus tutkia edes osin kyseisen talousvyöhykkeen alueen soveltuvuutta merituulivoimahankkeeseen, on todennäköisesti paremmat tiedot tarjouksen tekemiseksi kuin niillä, jotka eivät ole tutkimuksia tehneet. Tieto hyödyntämisoikeudesta ei anna takeita siitä, että sen turvin olisi tutkittu, mutta on hyvin todennäköistä, että myönnettyjä suostumuksia olisi hyödynnetty kilpailutusta varten.

3 luku. **Hyödyntämislupa**

15 §. Hyödyntämislupa. Pykälässä säädettäisiin hyödyntämisluvasta, joka antaisi oikeuden hyödyntää talousvyöhykkeen tuulienergiaa ja tehdä siihen tähtävää tutkimusta. Kyseessä olisi lupa, jolla valtioneuvosto myöntäisi YK:n merioikeussopimuksen 56 artiklan mukaisen oikeutensa tuulista saatavan energian tuottamiseen tietyllä alueella. Alue, jolle lupa voidaan myöntää, olisi päätetty valtioneuvoston aluevalintaa koskevassa, 2 §:n mukaisessa päätöksessä. Alue olisi siten sama, kuin kilpailutettu alue. Mikään ei kuitenkaan estäisi kilpailutuksen voittajaa hake-masta hyödyntämislupaa pienemmälle alueelle, kuin kilpailutettava alue, mutta aluetta ei voitaisi muutoin muuttaa tai laajentaa. Hyödyntämislupaa sovellettaisiin nykyisen talousvyöhykelain 3 luvun mukaisten suostumusten sijasta merituulivoimaan. Hyödyntämislupa antaisi yksinoikeuden vain alueen käyttöön merituulivoimaan, eikä se siten estäisi täysin alueen muuta käyttöä. Hyödyntämislupa ei antaisi oikeutta rakentaa, koska rakentamisoikeus ratkaistaisiin muissa lupamenettelyissä, kuten vesilupaprosessissa. Hyödyntämislupa ei siten olisi vielä takuu mahdollisuudesta toteuttaa hanke. Hyödyntämisoikeus antaisi vasta oikeuden tehdä tutkimuksia talousvyöhykkeellä ja mahdollistaisi merituulivoimahankkeen tarvitsemien lupien hankkimisen. Luvanmyöntämisvaiheessa ei edellytetä tietoa voimaloiden ja muiden rakennusten määrästä, aiotuista sijainneista tai koosta. Tarkoituksena on, että toimija selvittää rakentamismahdollisuuksia muun muassa merenpohjan tutkimuksilla ja hakee sitten rakennuksille tarvittavia ympäristö- ja muita lupia. Hyödyntämislupaa ei siten voitaisi katsoa lain ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (252/2017) 2 §:n 1 momentin 9 mukaiseksi luvaksi, koska hyödyntämislupa ei koske saman momentin 10 kohdan mukaista hanketta. Siten hanketoimija voisi toteuttaa ympäristövaikutusten arviointimenettelyn vasta hyödyntämisluvan saamisen jälkeen.

Hyödyntämislupa ei antaisi oikeutta kaapelien tai putkien laskemiseen. Kaapelit ja putket tarvitsisivat talousvyöhykelain 6 §:n mukaisen suostumuksen. Tuulienergian hyödyntämistä olisi sekä tuulivoimatoiminta että tuulivoimasta saatavan sähkön hyödyntäminen esimerkiksi vetylaitoksissa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin edellytyksistä, joiden kaikkien täyttyessä valtioneuvoston olisi myönnettävä hyödyntämislupa kilpailutukseen osallistuneelle, jonka tarjous on voittanut kilpailutuksen. Mikäli edellytykset täytyisivät, valtioneuvostolla ei olisi siis harkintavaltaa luvan myöntämisessä. Valtioneuvoston harkintavalta koskisi 2 §:n mukaista päätöstä alueen valinnasta ja sen kilpailuttamisesta. Kun tietty merituulivoima-alue on kilpailutettu, voittajalla olisi oikeus hyödyntämislupaan, jos voittaja täyttäisi tämän momentin mukaiset vaatimukset.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan lupa olisi myönnettävä kilpailutuksen voittajalle, jos se on toimittanut lupahakemuksen 16 §:ssä tarkoitetussa ajassa ja 9 §:ssä tarkoitettu osallistumisvakuus on voimassa. 16 §:n 1 momentin mukaan hyödyntämislupaa on haettava viimeistään kolmen kuukauden kuluttua lainvoimaisesta kilpailutuspäätöksestä. Tarkoituksena olisi varmistaa, että mikäli voittaja ei hae lupaa määräajassa, alue ei jää hyödyntämättä, vaan se voidaan kilpailuttaa uudelleen. Osallistumisvakuuden tulisi olla voimassa 9 §:n 2 momentin mukaan siihen asti, että edistämismakuus on asetettu. Hyödyntämislupaa myönnettäessä tulisi vielä tarkastaa, että luvanhakijan osallistumisvakuus on yhä voimassa, ja voimassa oleva vakuus olisi luvan myöntämisen edellytys.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan nojalla toinen edellytys luvan myöntämiselle kilpailutuksen voittajalle olisi, että se on toimittanut hakemuksen arvioimiseksi tarvittavat tiedot. Lupaa ei voitaisi myöntää, jos tiedot lupahakemuksen arvioimiseksi olisivat puutteelliset.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan nojalla kolmas edellytys luvan myöntämiselle kilpailutuksen voittajalle olisi, ettei ole painavia perusteita epäillä luvan myöntämisen vaarantavan kansallista turvallisuutta. Valtioneuvoston harkintavalta olisi säännöksessä sidottu tilanteisiin, joissa on painavia perusteita epäillä hyödyntämisluvan myöntämisen vaarantavan kansallista turvallisuutta. Tarkoituksena on varmistaa, ettei Suomen puolustukselle ja muulle turvallisuudelle merkitykselliselle talousvyöhykkeelle pääse toimimaan yritys, jonka toiminta voisi vaarantaa turvallisuutta. Säännös olisi erityisen tärkeä myös siksi, ettei Suomella ole aluevesien kaltaisia toimivaltuuksia talousvyöhykkeellä. Kansallisen turvallisuuden vaarantumisen peruste voisi tulla kyseeseen, jos luvanhakijan omistaisi esimerkiksi Suomelle vihamielinen valtio, jonka vahingoittamistarkoituksesta on vahva epäily. Käytännössä valtioneuvoston päätöksenteko asiassa perustuisi esimerkiksi suojelupoliisin hakijasta antamaan lausuntoon ja laajaan turvallisuusselvitykseen.

Kansallista turvallisuutta ei ole lain tasolla yksiselitteisesti määritelty. Kuitenkin perustuslain yksityiselämän suojaa koskevassa 10 §:n 4 momentissa käytetään käsitettä ”toiminta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta”. Lainkohta on lisätty perustuslakiin hallituksen esityksellä eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 198/2017 vp), jonka 10 §:ää koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan kansallisen turvallisuuden käsite esiintyy Euroopan unionin oikeusjärjestyksessä ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ihmisoikeuksien rajoitusperusteena. Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkinnaassa valtioilla on katsottu olevan varsin laaja harkintamarginaali sen suhteen, millaisen toiminnan ne katsovat vaarantavan kansallista turvallisuuttaan (esim. Kennedy v. Yhdistynyt Kuningaskunta, 18.5.2010). Perustelujen mukaan kansallisen turvallisuuden kannalta keskeisiä ovat sellaiset yhteiskunnan perustoiminnot, joiden häirintä tai lamauttaminen saattaisi viime kädessä johtaa ihmisten hengen tai terveyden vakavaan vaarantumiseen. Tällaisiin kuuluvat esimerkiksi

sähkö-, viestintä- ja liikenneverkot taikka elintarvike- ja lääkehuoltoa tai kansallista huoltovarmuutta kaiken kaikkiaan ylläpitävät toiminnot. Kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavaa voi olla sellainenkin ulkoinen toiminta, joka tähtää kansanvaltaisen yhteiskunnan ja sen instituutioiden häirintään tai niiden toiminnan lamauttamiseen taikka mahdollistaa niiden toiminnan häirinnän tai lamauttamisen. Ilmaisuuksien ”kansallinen turvallisuus” tarkoittaisi sitä, ettei säännöksessä tarkoitettu uhkaava toiminta kohdistuisi ensisijaisesti kehenkään yksilönä vaan yleisemmin yhteiskuntaan ja sen ihmisyhteisöön.

Mahdollisimman laaja kansallisen turvallisuuden määritelmä on tarpeellinen, jotta voidaan huomioida turvallisuusympäristön muutokset. Laaja määritelmä on myös perusteltu, koska päätöksen tekisi valtioneuvosto. Suomen talousvyöhykkeen hyödyntämisoikeus kuuluu Suomen valtiolle, joten valtiolla on lähtökohtaisesti laaja harkintavalta siinä, millä perusteella se luovuttaa oikeuden toiselle. Samasta syystä kansallinen turvallisuuden edellytyksen täytyminen on syytä tarkastaa vasta hyödyntämislupavaiheessa, eikä Energiaviraston järjestämässä kilpailutuksessa, vaikka hanketoimijoiden kannalta varmuus kansallisen turvallisuuden ehdon täyttymisestä olisi tarkoituksenmukaista olla mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Vastaavankaltainen luvan myöntämisen este on kaivoslaissa (621/2011), jonka mukaan kaivoslupaa, malminetsintälupaa ja kullanhuuhtontalupaa ei saa myöntää, jos toiminnan arvioidaan vaarantavan maanpuolustusta, huoltovarmuutta, yhteiskunnan kannalta välttämättömän infrastruktuurin toimintaa tai muuta näihin rinnastettavaa kansallisen turvallisuuden etua (48 §:n 3 momentti ja 46 §:n 1 momentin 10 kohta). Toinen vertailukohta on laki eräiden kiinteistöhankintojen luvanvaraisuudesta (470/2019), jonka mukaan EU:n ja ETA-alueen ulkopuolinen yhteisö tai henkilö tarvitsee puolustusministeriön luvan kiinteistönhankintaan. Lain 5 §:n 1 momentin mukaan lupaa kiinteistön hankinnalle ei myönnetä, jos hankinnan voidaan arvioida uhkaavan kansallista turvallisuutta tai vaikeuttavan maanpuolustuksen järjestämistä, alueellisen koskemattomuuden valvontaa ja turvaamista tai rajavalvonnan, rajaturvallisuuden tai huoltovarmuuden varmistamista.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan neljäs edellytys luvan myöntämiselle kilpailutuksen voittajalle olisi, ettei ole ilmennyt, että voittaja olisi antanut kilpailutuksessa väärää tai puutteellisia tietoja kilpailutuksen lopputuloksen kannalta olennaisista seikoista taikka että yrityksen tai yhteisön kyky toimia kilpailutukseen annetun tarjouksen mukaisesti olisi olennaisesti heikentynyt. Koska kilpailutuksen voi voittaa vain yksi osallistuja ja voittaja valitaan hinnan lisäksi laadullisilla tekijöillä, laadullisten tekijöiden oikeellisuudella on suuri merkitys. Tämän vuoksi myös hyödyntämislupa täytyisi voida evätä, mikäli tulisi vielä kilpailutuksen jälkeen ilmi, että voittaja olisi antanut kilpailutuksessa sellaisia väärää tai puutteellisia tietoja, jotka ovat kilpailutuksen lopputulokseen kannalta olennaisia. Väärällä tiedolla tarkoitetaan tietoja, jotka eivät vastaa tosiasioita tiedon antamishetkellä. Puutteellisella tiedolla tarkoitetaan, ettei ole toimitettu vaadittua tietoa tai vain osa siitä. Edellytyksenä olisi myös, että tiedot olisivat luonteeltaan sellaisia, että ne olisivat olennaisia kilpailutuksen lopputuloksen kannalta. Kyseeseen tulisivat siis lähinnä erilaiset laadullisiin tekijöihin ja osallistumisen edellytyksiin liittyvät tiedot, joiden ollessa toisenlaisia myös kilpailutuksen lopputulos voisi olla toinen. Lainkohdan tarkoituksena ei ole, että valtioneuvoston tulisi uusien Energiaviraston tekemä arviointi, vaan mahdollistaa hyödyntämisluvan evääminen tilanteissa, jossa vasta kilpailutuksen jälkeen ilmenee, että voittanut toimija on toimittanut väärää tai puutteellisia tietoja, jotka olisivat voineet johtaa toisen toimijan voittoon.

Lisäksi este luvan myöntämiselle olisi, että voittajan kyky toimia kilpailutukseen annetun tarjouksen mukaisesti olisi olennaisesti heikentynyt. Vasta hyödyntämislupa tekee kilpailutuksessa tarjotut laadulliset tekijät voittajaa velvoittaviksi. Säännöksen tarkoituksena on estää ti-

lanne, jossa luvanhakija saisi hyödyntämisluvan, vaikka sen toiminta ei enää täyttäisi niitä tekijöitä, joiden perusteella se on voittanut kilpailutuksen, eli ennen kaikkea laadullisia tekijöitä ja mahdollisia osallistumisen edellytyksiä. Edellytyksenä hyödyntämisluvan myöntämiselle olisi kaikkien 1 momentin mukaisten edellytysten täyttyminen.

Pykälän 2 momentin mukaan hyödyntämislupaa ei kuitenkaan voitaisi myöntää ryhmittymälle. Jos kilpailutuksen voittaja olisi ryhmittymä, hyödyntämislupa voitaisiin myöntää pelkästään kaikista ryhmittymän jäsenistä muodostetulle yritykselle tai yhteisölle. Ryhmittymän tulisi siis muodostaa esimerkiksi osakeyhtiö hyödyntämislupaa hakeakseen. Luvanhakijayrityksen tai -yhtiön olisi koostuttava pelkästään voittaneen ryhmittymän jäsenistä, ja kaikkien ryhmittymän jäsenten tulisi olla mukana. Vaatimus on mahdollinen käyttöoikeussopimusdirektiivin 26 artiklan 3 kohdan nojalla. Ryhmittymän jäsenistä muodostetun yhteisön tai yrityksen omistussuhteiden tulisi vastata tarjouksessa ilmoitettua, mikä johtuu 1 momentin 4 kohdan vaatimuksesta.

Pykälän 3 momentin mukaan hyödyntämislupa voitaisiin myöntää kilpailutuksen jälkeen vain kerran. Säännöksen tarkoituksena olisi selkeyttää sitä, että jos lupa peruutetaan 24 §:n mukaisesti, valtioneuvoston ei ole myönnettävä sitä 1 momentin mukaisesti enää uudelleen. Hyödyntämislupa voitaisiin kuitenkin siirtää toiselle toimijalle 22 §:n mukaisesti.

Hyödyntämislupa voitaisiin myöntää ehdollisena, vaikka päätös kilpailutuksen tuloksesta ei olisi lainvoimainen. Säännös olisi tarpeen, jotta kilpailutus päätöksen muutoksenhaku ei viivästyttäisi hankekehitystä, mikäli kilpailutuksen voittaja olisi halukas hakemaan hyödyntämislupaa omalla riskillään. Merituulivoimahankkeen kehitys vie vuosia, ja esitetystä mallissa on useita päätöksiä. Ottaen huomioon lakihankkeen uusiutuvan energian edistämisestä koskevat tavoitteet, olisi tarkoituksenmukaista mahdollistaa se, että hyödyntämislupaprosessi voisi edetä, vaikka kilpailutuksen muutoksenhaku olisi kesken. Säännös vastaisi asiallisesti sitä, että kilpailutus päätös olisi täytäntöönpanokelpoinen muutoksenhausta huolimatta. Lain oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (jäljempänä myös HOL) 122 §:n 1 momentin mukainen lähtökohta on, että päätöstä ei saa panna täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman. Kuitenkin saman pykälän 3 momentin mukaan päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana muun ohella, jos laissa niin säädetään. Energiaviraston tekemällä päätöksellä kilpailutuksen tuloksesta ei kuitenkaan ole itsenäisiä oikeusvaikutuksia. Päätöksen merkitys olisi se, että kilpailutuksen voittaja saisi päätöksen johdosta oikeuden hakea valtioneuvoston hyödyntämislupaa. Siten kilpailutus päätöksen suoralla täytäntöönpanokelpoisuudella ei olisi vaikutuksia, vaan sen sijaan ehdotetaan, että hyödyntämislupa voitaisiin myöntää, vaikka kilpailutus päätöksen muutoksenhaku olisi kesken. Ehdollisuus tarkoittaisi, että hyödyntämisluvan voimassaolo tulisi sitoa siihen, että kilpailutuksen lopputulos pysyy muutoksenhausta huolimatta. Hyödyntämislupaa ei kuitenkaan voitaisi myöntää, jos kilpailutuksen tulosta koskevaan päätökseen olisi vaadittu oikaisua, eikä oikaisuvaatimukseen olisi annettu päätöstä. Oikaisuvaatimus olisi siis este hyödyntämisluvan myöntämiselle siihen asti, että Energiavirasto olisi antanut asiassa päätöksen.

HOL 122 §:n 3 momentti mahdollistaa, että hyödyntämislupapäätöksessä voitaisiin määrätä, että se on täytäntöönpanokelpoinen muutoksenhausta huolimatta. Kyseinen lainkohta mahdollistaa päätöksen täytäntöönpanon muun ohella, jos päätöksen täytäntöönpanoa ei yleisen edun vuoksi voida lykätä. Kuitenkin HOL 122 §:n 2 momentin mukaan täytäntöönpanoon ei saa ryhtyä, jos valitus käy täytäntöönpanon johdosta hyödyttömäksi. Lisäksi 123 §:n 1 momentin mukaan hallintotuomioistuin voi valituksen ollessa vireillä kieltää päätöksen täytäntöönpanon, määrätä täytäntöönpanon keskeytettäväksi tai antaa päätöksen täytäntöönpanoa koskevan muun määräyksen. Hyödyntämisluvan nojalla luvanhaltija olisi suoraan oikeutettu aloittamaan tutkimustoimet talousvyöhykkeellä. Alukselta ja merenpohjassa suoritettavat tutkimukset aiheuttavat hetkellisiä, paikallisia ja vähäisiä vaikutuksia. Luvanhaltija ei olisi suoraan hyödyntämisluvan nojalla oikeutettu rakentamiseen, koska se edellyttäisi muun muassa vesilupaa. Siten luvan

myöntämisen suorat vaikutukset talousvyöhykkeellä olisivat vähäiset ja mahdollisen valittajan valitus ei kävisi välittömän täytäntöönpanon johdosta hyödyttömäksi. Hyödyntämisluvan välittömällä täytäntöönpanolla voisi kuitenkin olla suuri merkitys hankkeen aikataulun kannalta, koska hankkekehitys vie vuosia aikaa, mutta ilman hyödyntämisluvan tuomaa yksinoikeutta riski pidemmälle viedylle hankekehitykselle voi olla liian suuri. Ottaen huomioon lain tavoitteet uusiutuvan energian edistämisestä, olisi mahdollista katsoa suora täytäntöönpano yleisen edun kannalta tärkeäksi, jolloin mahdolliset valitukset eivät estäisi tutkimusten tekemistä talousvyöhykkeellä ja siten esimerkiksi ympäristövaikutusten arviointimenettelyn edistämistä. Myös nykyisen talousvyöhykelain 6 §:n mukaiset suostumukset tutkimiseen ovat olleet suoraan täytäntöönpantavissa.

16 §. Hyödyntämislupahakemus. Pykälän 1 momentin mukaan hyödyntämislupaa olisi haettava viimeistään kolmen kuukauden kuluttua lainvoimaisesta kilpailuspäätöksestä. Tarkoituksena olisi varmistaa, että mikäli voittaja ei hae lupaa määräajassa, alue ei jää hyödyntämättä, vaan se voidaan kilpailuttaa uudelleen. Se, että kilpailuspäätös ei ole lainvoimainen, ei olisi kuitenkaan este hyödyntämisluvan hakemiselle. Kilpailituksen voittaja voisi halutessaan hakea hyödyntämislupaa, vaikka heti kilpailuspäätöksen antamisen jälkeen. Lainvoimaisuusasiaa on kuvattu edellä 15 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Pykälän 2 momentin mukaan hyödyntämislupahakemus tulisi toimittaa työ- ja elinkeinoministeriöön. TEM toimisi hyödyntämisluvan valtioneuvostolle esittelevänä ministeriönä. Hakemuksessa tarvittavista tiedoista voitaisiin säätää valtioneuvoston asetuksella.

17 §. Hyödyntämisluvan ehdot. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin seikoista, joista hyödyntämisluvassa annettaisiin tarpeelliset määräykset. Momentin 1 kohta koskisi kilpailituksen voitaneeseen tarjoukseen sisältyvän tarjotun hyödyntämismaksun maksua. Maksuvelvollisuudesta säädettäisiin erikseen 20 §:ssä, mutta hyödyntämisluvassa voitaisiin antaa tarkempia määräyksiä maksamisesta, kuten maksutavoista ja –aikataulusta.

Momentin 2 kohta koskisi kilpailituksen voitaneeseen tarjoukseen sisältyvien laadullisten tekijöiden noudattamista. Kilpailutuksessa voittajan valinta perustuisi tarjotun hyödyntämismaksun lisäksi erilaisiin laadullisiin kriteereihin, joista osa voisi olla esivalintakriteerejä. Hyödyntämisluvassa näiden kriteereiden noudattamisesta, ja mikäli kilpailutukseen osallistumisen edellytyksistä säädetään asetuksella, myös niiden noudattamisesta olisi tarpeen asettaa ehdot, jotta varmistetaan, että voittaja myös noudattaa niitä seikkoja, joiden perusteella se on kilpailituksen voittanut. Kilpailituksen voittajan tulisi siis pystyä täyttämään tarjoamansa laadulliset tekijät ei vain kilpailituksen aikana, vaan myös hyödyntämislupaa haettaessa ja luvan myöntämisen jälkeen.

Momentin 3 kohta koskisi hankkeessa noudatettavia määräaikoja, muita edistymisen kannalta tarpeellisia seikkoja sekä niistä raportointia. Hyödyntämisluvassa olisi tarpeen asettaa ainakin jokin määräaika liittyen hankkeen etenemiseen. Tarkoituksena on estää se, että hyödyntämisluvalla vain varattaisiin merialuetta ilman aikeita hankekehitykseen ja toisaalta varmistaa se, että hankekehitys etenee kohtuullisessa aikataulussa. Määräajat voisivat koskea esimerkiksi tutkimusten tekemistä, hankkeen tarvitsemien lupien hakemista tai ympäristöarvioinnin tekemistä sekä merituulivoimapuiston valmistumista. Määräajoista määrättäessä tulisi huomioida, että hankkeen etenemiseen pyritään myös edistämislupavakuuden (18 §) avulla. Muut edistymisen kannalta tarpeelliset seikat ja niistä raportointi voisivat koskea esimerkiksi jo ennen jonkin määräajan päättymistä olevaa raportointivelvoitetta hankkeen edistymisestä.

Momentin 4 kohta koskisi hyödyntämiseen liittyviä tutkimuksia. Luvassa olisi asetettava tarpeelliset ehdot liittyen tutkimusten suorittamiseen ja siinä huomioitaviin seikkoihin.

Momentin 5 kohta koskisi edistämislupaa. Edistämislupaa säädetäisiin erikseen 18 §:ssä, mutta hyödyntämislupassa voitaisiin tarpeen mukaan antaa tarkempia määräyksiä muun muassa lupaa maksamisesta.

Momentin 6 kohta koskisi muita seikkoja, jotka ovat turvallisuuden tai talousvyöhykelain mukaan valtiolle kuuluvien oikeuksien tai velvollisuuksien kannalta tarpeellisia. Hyödyntämislupassa voisi olla tarpeen antaa määräyksiä sen varmistamiseksi, että YK:n merioikeusyleissopimusta noudatetaan ja Suomen turvallisuudelle ei aiheudu haittaa tai vaaraa. YK:n merioikeusyleissopimuksen mukaan Suomella on talousvyöhykkeellään esimerkiksi yleissopimuksen asiantuntijoiden määräysten mukainen lainkäyttövalta meriympäristön suojelun ja säilyttämisen osalta, mikä mahdollistaa ympäristön huomiointia koskevien määräysten antamisen esimerkiksi koskien talousvyöhykkeellä tehtäviä tutkimuksia. Kansallisen turvallisuuden kannalta voisi olla välttämätön esimerkiksi ehto, jonka mukaan alueella olevien rakennusten, rakenteiden ja laitteiden omistusoikeutta ei saa luovuttaa alueen hyödyntämisoikeudesta erillään. Kohdan nojalla voitaisiin antaa myös muita tarpeellisia ehtoja.

Pykälän 2 momentin mukaan hyödyntämislupaa nojalla tehtyjen tutkimusten tulokset olisi toimitettava työ- ja elinkeinoministeriölle. Velvoitetta on pidettävä tarpeellisena toisaalta valvonnan kannalta sekä merituulivoimahankkeiden yhteisvaikutusten selvittämiseksi ja toisaalta sen vuoksi, että tutkimustuloksista saatu tietoaineisto voidaan kerätä talteen ja tarvittaessa hyödyntää, mikäli toiminnanharjoittaja luopuu hankkeesta ja alue kilpailutetaan uudelleen. Lähtökohtaisesti tietoaineistoa on julkisuuslain nojalla pidettävä julkisina tietoina. Tehtyjen tutkimusten tulosten toimitusvelvollisuus olisi voimassa myös, jos hyödyntämislupa ei olisi enää voimassa, mutta tietoja ei olisi vielä toimitettu. Lisäksi hyödyntämislupassa voitaisiin määrätä, että tuotettu energia tai osa siitä on tuotava Suomeen. Tällainen määräys voisi olla tarpeen sen varmistamiseksi, että Suomi hyötyy merituulivoimahankkeen tuottamasta energiasta. Mikäli talousvyöhykkeellä tuotettava sähkö tai esimerkiksi vety viettäisiin suoraan talousvyöhykkeeltä Suomen ulkopuolelle, hankkeen hyödyt Suomelle voisivat jäädä vähäiseksi. Koska oikeus tuulienergian hyödyntämiseen Suomen talousvyöhykkeellä on YK:n merioikeussopimuksen mukaan Suomen valtiolla, valtioneuvoston on mahdollista, jos se sen tarpeelliseksi katsoo, asettaa ehtoja koskien tuotetun energian tuontia Suomeen. Säännöksen tavoitteena ei ole, että energian vienti Suomesta estettäisiin, vaan vaikuttaa siihen, että talousvyöhykkeen hyödyntämisestä tulisi riittävästi hyötyä myös Suomeen.

Pykälän 3 momentin mukaan hyödyntämislupa olisi annettava määräajaksi. Ottaen huomioon merituulivoimapuistojen käyttöä ja hankekehitykseen kuluvan pitkän ajan, hyödyntämislupaa voimassaoloa voitaisiin kuitenkin rajata siten, että hyödyntämislupa koskisi tietyn määräajan jälkeen vain aluetta, jolle merituulivoimahanke sijoittuu. Ehto olisi tarpeellinen, koska hanketoimija tutkisi merituulivoima-alueita vasta hyödyntämislupaa saatuaan. Koska alueen pohjan tarkoista olosuhteista ja muista rakennettavuuteen vaikuttavista seikoista ei ole aluevalintaa tehtäessä vielä tarkkaa tietoa, kilpailutettavan alueen on tarpeen olla kooltaan melko suuri. Siten hanketoimijalla on suurempi varmuus siitä, että alueelta löytyy riittävä ala, jolle taloudellisen kannattavuuden kannalta riittävän suuri merituulivoimapuisto on mahdollista rakentaa ottaen huomioon muun muassa merenpohjan olosuhteet, jääolosuhteet, tuuliolosuhteet sekä ympäristötekijät. Tutkimusten ja ympäristövaikutusten arvioinnin perusteella rakentamiselle otollinen alue todennäköisesti rajautuisi ja toimija voisi hakea tälle alueelle hankkeen tarvitsemia muita lupia. Kuitenkaan valtion kannalta ei ole tarkoituksenmukaista, että hyödyntämisoikeus koskee useita kymmeniä vuosia koko kilpailutettua laajaa merialuetta, mikäli koko merialuetta ei käytetä merituulivoimahankkeeseen. Ottaen huomioon tämän sekä tarpeen rajata säädettyjen valtioneuvoston suostumusten määrää, lupassa voisi olla tarpeen määrätä, että tietyn määräajan jälkeen hyödyntämislupa on voimassa vain sillä alueella, jolle rakentaminen sijoittuu. Lupanhaltijalla olisi siis

oikeus hyödyntää koko aluetta merituulivoimahankkeen rakentamiseen, mikäli se näin haluaisi ja saisi toiminnalle tarvittavat luvat. Sille osalle aluetta, jolle se ei lupia hakisi tai saisi, hyödyntämisluvan kesto olisi rajattu. Tarkoituksena on varmistaa, että alueesta, jolle merituulivoimahankkeita ei sijoitu, voidaan tarvittaessa tehdä uusi kilpailutus päätös tai hyödyntää alue muuhun käyttöön. Kilpailutus päätöksessä olisi huomioitava, että merituulivoima-alueiden väliin jää riittävä ja merituulivoiman edistämisen kannalta kohtuullinen tila.

18 §. Edistämismakuus. Edistämismakuuden tarkoituksena on varmistaa, että hanketta tosiasiaassa edistetään riittävällä tahdilla ja tiettyjä hyödyntämisluvan ehtoja noudatetaan. On tarpeen pyrkiä vauhdittamaan hankekehitystä erityisesti alkuvaiheessa, jolloin aluetta on vasta tarkoitus tutkia eikä esimerkiksi lupien hakeminen ole vielä ajankohtaista. Siten tarvitaan jokin keino, jolla varmistaa hankkeen aktiivinen kehittäminen. Myös lupaan sisältyvillä määräaikoja koskevilla ehtoilla voidaan asettaa hankkeen etenemiselle vaatimuksia, mutta koska tarkkojen määräaikojen toteutumisen seuranta ja sen arviointi, onko mahdollinen myöhästyminen johtunut hyödyntämisluvan haltijasta johtuvista seikoista, on työlästä, tarvitaan myös jokin muu keino edistymisen varmistamiseksi.

Pykälän 1 momentin mukaan hyödyntämisluvan haltijan olisi kahden kuukauden kuluessa hyödyntämislupapäätöksestä annettava Energiaviraston hyväksi vakuus merituulivoimahankkeen aktiivisen kehittämisen ja hyödyntämisluvan laadullisia tekijöitä ja määräaikoja koskevien ehtojen noudattamisen varmistamiseksi. Muiden hyödyntämisluvan ehtojen, kuin määräaikoja ja laadullisia tekijöitä koskevien, noudattamisesta voitaisiin varmistua muilla keinoin, joten niihin ei tarvittaisi vakuutta. Esimerkiksi hyödyntämismaksu olisi suoraan ulosottokelpoinen, ja kun on kyse korjattavissa olevista luvan ehtojen rikkomuksista, olisi mahdollista asettaa uhkasakko. Laadullisten tekijöiden noudattamisesta varmistuminen on keskeistä, koska oikeus merituulivoima-alueeseen ratkaistaisiin kilpailutuksessa, ja laadullisilla tekijöillä olisi siinä iso rooli. Jos laadullisia tekijöitä rikkoisi olennaisesti, hyödyntämislupa olisi mahdollista peruuttaa. Koska laadullisten tekijöiden noudattaminen on keskeistä, tulisi olla kuitenkin jokin keino turvata niiden noudattaminen myös tilanteessa, jossa lupaehtojen rikkominen ei olisi olennainen. Vakuuden määrän olisi oltava riittävä varmistamaan luvan haltijan sitoutuminen hankkeen edistämiseen hyödyntämisluvassa määrättyllä tavalla.

Pykälän 2 momentin mukaan vakuudeksi hyväksyttäisiin omavelkainen takaus, pantattu talletus taikka vakuus, jonka Energiavirasto saa käyttöönsä vaatimuksen nojalla. Vakuuden antajan olisi oltava luotto- tai vakuutuslaitos tai muu ammattimainen rahoituslaitos, jolla on kotipaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Ehdotetut säännökset olisivat samat kuin osallistumisvakuutta koskevassa 9 §:n 2 momentissa, jonka yksityiskohtaisissa perusteluissa on taustoitettu ehdotuksia. Edistämismakuuden olisi oltava voimassa siihen asti, että tuulivoimapuisto on otettu suunniteltuun käyttöön. Suunniteltuun käyttöön ottamisella tarkoitettaisiin samaa, kuin ehdotetussa 7 §:ssä. Jos vakuuden voimassaoloa jatkettaisiin, uusiminen olisi tehtävä hyvissä ajoin ennen vakuuden voimassaolon päättymistä. Näin varmistuttaisiin siitä, että valvontaviranomainen Energiavirastolla olisi riittävä aika puuttua siihen, ettei vakuutta uusittaisi ajoissa, ja varmistua, ettei vakuus vanhene.

Pykälän 3 momentin mukaan vakuutta tulisi kerrittää vuoden välein. Tarkoituksena olisi, että vakuus on ensin melko matala, koska alkuvaiheessa hankkeen toteutumisen riskit ovat suuremmat, kun aluetta ei ole vielä tutkittu eikä tarvittavia lupia saatu. Siten hyödyntämisluvan haltija voisi vielä ensimmäisten vuosien aikana päästä hyödyntämisluvasta ja vakuudesta irti melko matalin kustannuksin. Hyödyntämismakuuden määrän nouseminen hankkeen edetessä kannustaisi näin ollen hankkeen toteutumisen kannalta olennaisten tutkimusten tekemiseen mahdollisimman pian hyödyntämisluvan myöntämisestä. Hankkeen edetessä nouseva hyödyntämismakuus kannustaisi hankkeen toteuttamiseen ripeässä aikataulussa. Valtioneuvoston asetuksella

voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä vakuuden määrän laskemisesta ja kerryttämisestä sekä vakuuden uusimisen määräajasta.

19 §. Edistämismaksun vapauttaminen ja realisointi. Pykälän 1 momentin mukaan Energiaviraston olisi hakemuksesta vapautettava vakuus, kun tuulivoimapuisto olisi otettu suunniteltuun käyttöön ja hyödyntämisluvan haltija olisi täyttänyt laadullisia tekijöitä ja määräaikoja koskevat velvoitteensa. Hyödyntämisluvan haltijan tulisi siis hakea vakuuden vapauttamista toimittamalla tuulivoimapuiston käyttöönottoa koskevat tiedot. Suunniteltuun käyttöön otamisella tarkoitettaisiin samaa, kuin ehdotetussa 7 §:ssä.

Pykälän 2 momentin mukaan Energiavirastolla olisi oikeus ryhtyä vakuuden realisointiin, jos hyödyntämislupa on peruttu tai siitä on luovuttu. Pääsääntö siis olisi, että luvanhaltija menettää vakuuden, jos se menettää hyödyntämisluvan. Hyödyntämisluvan voisi menettää ensinnäkin, jos luvanhaltija itse luopuu siitä ehdotetun 25 §:n mukaisesti. Luvan voisi menettää myös 24 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa. Esimerkiksi jos luvanhaltija ei kerryttäisi edistämismaksua, se menettäisi hyödyntämisluvan ja vakuus voitaisiin realisoida. Samoin vakuuden voisi menettää, jos luvanhaltija rikkoisi olennaisesti hyödyntämisluvan ehtoja. Kuitenkin jo kyse ei olisi olennaisista lupaehtojen rikkomisesta eikä lupaa peruutettaisi, Energiavirastolla olisi oikeus ryhtyä vakuuden realisointiin kokonaan tai osittain, jos hankkeessa olisi rikottu hyödyntämisluvan laadullisia tekijöitä tai määräaikoja koskevia ehtoja, eikä luvanhaltija tilanteessa, jossa rikkomus on korjattavissa, kehotuksesta huolimatta kohtuullisessa määräajassa korjaa menettelyään. Säännöstä ehdotetaan, koska tulisi olla jokin keino puuttua lupaehtojen rikkomiseen, vaikka rikkomus ei olisi olennainen. Jos rikkomus olisi korjattavissa, Energiaviraston tulisi kehottaa luvanhaltija kohtuullisessa määräajassa korjaamaan menettely. Kuitenkin jos olisi rikottu sellaista ehtoa, joka ei ole korjattavissa, esimerkiksi rakentamisen ympäristövaikutuksia vähentävän rakentamistekniikan käyttöä, ja rikkomus havaittaisiin rakentamisen jälkeen, rikkomuksen ei voitaisi katsoa olevan korjattavissa ja tällöin vakuus voitaisiin realisoida ilman korjaamiskehotusta. Ottaen huomioon hallinnon yleiset oikeusperiaatteet, kuten suhteellisuusperiaatteen, vakuus olisi realisoitavissa tällaisen rikkomuksen takia vain osittain.

20 §. Hyödyntämismaksu. Pykälän 1 momentin mukaan hyödyntämisluvan haltija olisi velvollinen suorittamaan Energiavirastolle hyödyntämismaksun oikeudesta talousvyöhykkeen tuulienergian hyödyntämiseen. Hyödyntämismaksu olisi kilpailutuksen voittaneeseen tarjoukseen sisältyvä tarjottu hyödyntämismaksu. Hyödyntämismaksulla saatava vastike olisi oikeus hyödyntää tiettyä talousvyöhykkeen aluetta tuulienergian hyödyntämiseen. Maksun valtiosääntöoikeudellista luonnetta on kuvattu tarkemmin jaksossa 12.4. Tarjotun hyödyntämismaksun määräytymisperusteista voitaisiin säätää valtioneuvoston asetuksella ehdotetun 5 §:n 2 momentin mukaisesti. Velvollisuutta hyödyntämismaksun maksuun ei kuitenkaan olisi, jos voittaneeseen tarjoukseen sisältyvä tarjottu hyödyntämismaksu on nolla. Jos tarjoaja ei siis olisi tarjouksessaan ollut valmis maksamaan hyödyntämisoikeudesta mitään ja olisi voittanut laadullisten tekijöiden perusteella eikä valtioneuvoston asetuksella olisi asetettu kilpailutukselle minimihintaa, velvoitetta maksaa hyödyntämismaksua ei olisi. Hyödyntämismaksusta annettaisiin tarpeelliset määräykset hyödyntämisluvassa. Maksuvelvollisella olisi siis maksua koskeva muutoksenhakuoikeus sitä kautta, että se voisi valittaa hyödyntämislupapäätöksestä. Hyödyntämislupapäätöksen tekisi valtioneuvosto, joten valitustie olisi suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Pykälän 2 momentin mukaan maksamattomalle määrälle perittäisiin vuotuista viivästyskorkoa korkolain (633/1982) 4 §:ssä tarkoitetun korkokannan mukaan, jos maksua ei suoritettaisi viimeistään eräpäivänä. Korkolain 4 §:n pääsäännön mukaan velan maksun viivästyessä velallisen on maksettava viivästyneelle määrälle vuotuista viivästyskorkoa, joka on seitsemän prosenttiyksikköä korkeampi kuin kulloinkin voimassa oleva 12 §:ssä tarkoitettu viitekorko. Viitekorko on korkolain 12 §:n mukaan Euroopan keskuspankin viimeisimpään perusrahoitusoperaatioon

ennen kunkin puolivuotiskauden ensimmäistä kalenteripäivää soveltama korko pyöristettynä ylöspäin lähimpään seuraavaan puoleen prosenttiyksikköön.

Pykälän 3 momentin mukaan maksu olisi suoraan ulosottokelpoinen. Sen perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa. Maksu olisi siis mahdollista periä ulosotossa ilman, että ulosotosta on annettu tuomio tai erillinen päätös.

21 §. Hyödyntämisluvan muuttaminen. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan hyödyntämisluvan ehtoja voitaisiin muuttaa, jos se olisi tarpeen sen varmistamiseksi, ettei kansallinen turvallisuus vaarannu. Turvallisuusympäristö voi muuttua hyödyntämisluvan pitkän keston aikana, minkä vuoksi hyödyntämisluvan ehtoja voisi olla tarpeen muuttaa. Ehdot voisivat koskea esimerkiksi sitä, miten luvanhaltijan on huomioitava toiminnassaan kansallinen turvallisuus. Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan hyödyntämisluvan ehtoja voitaisiin muuttaa, jos se olisi tarpeen luvan myöntämisen jälkeen Euroopan unionin säädöksessä tai kansainvälisessä sopimusvelvoitteessa tapahtuneen muutoksen vuoksi. Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan lupaa voitaisiin muuttaa luvan myöntämisen jälkeen tapahtuneen toiminnan ulkopuolisten olosuhteiden olennaisen muutoksen vuoksi. Ehdotukset ovat käyttöoikeussopimusdirektiivin 43 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisia.

Lisäksi 4 kohdan mukaan lupaa ehtoja voitaisiin muuttaa 17 §:n 3 momentissa tarkoitetun alueen rajaamisen vuoksi. Muutos voisi olla tarpeen, jotta tarkemmin määritellään, mikä on se alue, jolle tarvittavat luvat on saatu ja merituulivoimahanke rakentuu ja jota hyödyntämisluvan koko kesto koskee. Ehdotus on käyttöoikeussopimusdirektiivin 43 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukainen. Ehtojen muutoksessa on huomioitava hallintolain hallinnon oikeusperiaatteet, erityisesti suhteellisuusperiaate ja luottamuksensuojaperiaate. Aiotuista muutoksista olisi myös hallintolain mukaisesti kuultava luvanhaltijaa.

Pykälän 2 momentin mukaan hyödyntämisluvan ehtoja voitaisiin muuttaa myös luvanhaltijan hakemuksesta. Hakemuksesta luvan muuttaminen olisi siis mahdollista myös muista, kuin 1 momentissa johtuvista syistä. Muuttaminen olisi kuitenkin harkinnanvaraista. Ehtoja, jotka koskevat laatutekijöiden noudattamista, ei kuitenkaan voitaisi muuttaa muissa kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa erityisestä syystä. Hyödyntämisluvan saaminen perustuu kilpailutukseen, jossa voittaja valitaan tarjotun hyödyntämismaksun lisäksi laadullisten tekijöiden perusteella. Hyödyntämisluvalla laadullisten tekijöiden noudattaminen tehdään tarpeellisilta osin velvoittavaksi, jotta voittajan tulee myös tosiasiasa noudattaa niitä seikkoja, joihin sen voitto perustuu. Siten näiden lupaehtojen muuttamisen ei pitäisi olla mahdollista kuin rajatuissa tilanteissa, joita ovat 1 momentissa tarkoitetut kansallisen turvallisuuden peruste, EU-säädöksessä tai kansainvälisessä sopimusvelvoitteessa tapahtunut muutos, ulkopuolisten olosuhteiden olennainen muutos tai alueen rajaus. Lisäksi muutokselle tulisi olla vielä erityinen syy. Muutos tällä perusteella voisi tulla kyseeseen esimerkiksi, jos jokin ympäristön tilaa parantava toimi, joka on luvanhaltijaa velvoittava, on olosuhteiden muutoksen vuoksi tullut hyödyttömäksi. Muuttaa ei voitaisi myöskään maksettavaa hyödyntämismaksua, koska sen maksu perustuu suoraan lakiin. Myöskään merituulivoima-alueita ei voitaisi laajentaa luvan muutoksella, koska aluevalinta perustuu erilliseen valtioneuvoston päätökseen. Hakemus luvan muuttamiseksi tulisi toimittaa työ- ja elinkeinoministeriölle.

Pykälän 3 momentin nojalla kansalliseen turvallisuuteen liittyvän muutospäätöksen tekisi valtioneuvosto ja muut muutospäätökset työ- ja elinkeinoministeriö. Hyödyntämislupapäätöksen tekee valtioneuvosto, mutta sen muuttaminen muussa kuin kansalliseen turvallisuuteen liittyvissä tapauksissa ei olisi sen luonteista, että se edellyttäisi valtioneuvoston päätöksentekoa.

22 §. Siirrettävyys. Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvosto voisi luvanhaltijan hakemuksesta siirtää hyödyntämisluvan toiselle yritykselle tai yhteisölle, jos valtioneuvostolla ei ole painavia perusteita epäillä siirron vaarantavan kansallista turvallisuutta ja lisäksi on ilmeistä, että toiminta jatkuu lupaehdojen mukaisena eikä valtioneuvostolla ole perusteita epäillä, ettei siirronsaaja kykenisi niitä noudattamaan. Molempien edellytysten olisi täyttyvä, että siirto olisi mahdollinen. Siirto olisi mahdollinen vain luvanhaltijan hakemuksesta.

Momentin 1 kohtaan sisältyvä kansallisen turvallisuuden edellytyksen täyttymisen harkinta vastaisi harkintaa, joka tehtäisiin hyödyntämislupaa myönnettäessä (15 §). Momentin 2 kohdan mukaan edellytyksenä siirrolle olisi sen ilmeisyys, että toiminta jatkuu lupaehdojen mukaisena eikä valtioneuvostolla olisi lisäksi perusteita epäillä, ettei uusi luvanhaltija kykenisi niitä noudattamaan. Tarkoituksena on ennen kaikkea varmistaa, että siirronsaajan toiminta vastaisi riittävällä tavalla niitä tekijöitä, joiden perusteella alkuperäinen hyödyntämisluvan haltija on voittanut kilpailutuksen. Muutoin kilpailutuksen voisi voittaa esimerkiksi toimijan talouteen tai kokemukseen liittyvien laadullisten tekijöiden perusteella ja siirtää merituulivoimahanke sitten yritykselle, joka ei näitä edellytyksiä täytä. Hyödyntämisluvan siirtoharkinnassa valtioneuvoston olisi siis muun ohella tarkasteltava siirronsaajan toimintaa siitä näkökulmasta, että se täyttää hyödyntämislupapäätökseen kirjatut, laadullisiin tekijöihin liittyvät ehdot. Siirronsaajalla tulisi olla myös edellytykset jatkaa toimintaa hyödyntämislupapäätöksen edellyttämällä tavalla. Ilmeisyydellä tarkoitetaan selvyyttä ja riidattomuutta. Jos 1 momentin edellytykset täyttyisivät ja siirron tarpeelle olisi jokin objektiivinen syy, lähtökohtana tulisi olla, että lupa siirrettäisiin, koska siirrettävyys on hankkeen rahoituksen saamisen kannalta keskeistä. Siirrettävyysharkinnassa olisi lisäksi huomioitava täydentävänä hankintalain 136 §, jota sovellettaisiin 26 §:ään ehdotetun viittaussäännöksen nojalla.

Pykälän 2 momentin mukaan luvanhaltija voisi pyytää valtioneuvostolta ennakkopäätöksen siirron vaikutuksesta lupaan. Liiketoimintakaupassa yrityksille voi olla erityisen tärkeää varmistaa etukäteen, että suunnitellut muutokset eivät johda hyödyntämisluvan peruuttamiseen.

Pykälän 3 momentin mukaan siirtopäätöksellä kaikki hyödyntämislupaan sisältyvät ja ehdotetun talousvyöhykkeen merituulivoimalain hyödyntämisluvan haltijaa koskevat oikeudet ja velvollisuudet siirtyisivät siirronsaajalle. Siirronsaaja olisi siis velvollinen noudattamaan hyödyntämislupaa, vakuutta koskevia velvoitteita sekä maksamaan hyödyntämismaksua.

23 §. Ilmoitus- ja tiedonantovelvollisuus. Pykälän 1 momentin mukaan hyödyntämisluvan haltijan olisi ilmoitettava sen osakeomistuksessa tapahtuneista vähäistä suuremmista muutoksista sekä vastaavassa tosiasiallisessa vaikutusvallassa tapahtuneista muutoksista välittömästi työ- ja elinkeinoministeriölle. Ilmoituksen johdosta valtioneuvoston olisi harkittava, peruuttaako se hyödyntämisluvan 24 §:n nojalla. Käytännössä peruuttamisen edellytykset voisivat tulla käsille, jos osakeomistuksen tai vastaavan tosiasiallisen vaikutusvallan muutos johtaisi siihen, että olisi painavia perusteita epäillä kansallisen turvallisuuden vaarantuvan, tai että uuden omistuksen johdosta toiminta ei enää olisi hyödyntämisluvan ehtojen mukaista. Jälkimmäinen tilanne voisi tulla kyseeseen, jos kilpailutuksen voittajan valintaan olisi ollut vaikutusta esimerkiksi kokemukseen liittyvillä tekijöillä, jotka eivät enää uudella omistuksella täytyisi.

Ilmoitusvelvollisuus olisi tarpeen rajata vähäistä suurempiin osakeomistuksen muutoksiin, koska osakkeilla voidaan käydä kauppaa jatkuvasti. Kuitenkaan ilmoituskyynnystä ei olisi syytä rajata vain sellaisiin omistuksen muutoksiin, jotka täyttävät kirjanpitolain 1 luvun 5 §:n määräysvallan määritelmän. Kyseisen pykälän mukaan kirjanpitovelvollisella katsotaan olevan määräysvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa muun muassa, jos kirjanpitovelvollisella on enemmän kuin puolet kohdeyrityksen kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä ja

tämä äänen enemmistö perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin taikka muuhun sopimukseen.

Myös pienemmän omistusosuuden, kuin yli puolen, myynti voisi nimittäin johtaa kansallisen turvallisuuden vaarantumiseen tai siihen, että lupaehtojen noudattaminen ei olisi enää mahdollista. Ilmoituskynnyksen olisi oltava riittävän matala myös siksi, että perättäiset omistuksenvaihdokset yhdessä voisivat johtaa luvan peruutusedellytysten muodostumiseen yhdessä, vaikka erikseen ne eivät sitä aiheuttaisi. Vähäistä suuremmiksi osakeomistuksen muutoksiksi olisi edellä sanotuista syistä katsottava yli 10 prosentin muutokset osakeomistuksessa. Vastavalla tosiasiallisella vaikutusvallalla tarkoitettaisiin sellaista muuta kuin osakeomistukseen perustuvaa vaikutusvaltaa luvanhaltijayritykseen, joka vastaisi yli 10 prosentin osakeomistusosuuden tuomaa vaikutusvaltaa. Kyse voisi olla esimerkiksi osakassopimukseen perustuvasta järjestelystä, jolla osakkeenomistaja voisi vaikuttaa luvanhaltijayrityksen päätöksiin omistusosuut-taan suuremmalla vaikutusvallalla.

Luvanhaltija voisi pyytää valtioneuvostolta ennakkopäätöksen osakeomistuksen tai vastaavan tosiasiallisen vaikutusvallan muutoksen vaikutuksesta lupaan. Yritysjärjestelyihin ja yritys-kauppoihin liittyen yrityksille voi olla erityisen tärkeää varmistaa etukäteen, että suunnitellut muutokset eivät johda hyödyntämisluvan peruuttamiseen.

Pykälän 2 momentin mukaan luvanhaltijan tulisi antaa oikeat ja riittävät tiedot työ- ja elinkeinoministeriölle hyödyntämislupaan liittyvää siirto-, muutos- ja peruutusharkintaa varten ja Energiavirastolle ja Rajavartiolaitokselle lupapäätöksen noudattamisen valvontaa varten. Energiavirasto valvoisi ehdotetun 27 §:n nojalla hyödyntämisluvan noudattamista, ja sillä olisi oikeus saada luvanhaltijalta tarvittavia tietoja valvontaa varten. TEM puolestaan tarvitsisi luvanhaltijalta tietoja ehdotetun 21 §:n mukaista hyödyntämisluvan muuttamista varten, 22 §:n mukaista luvan siirtoa ja 24 §:n mukaista peruuttamista varten. Kyseiset ratkaisut tekisi valtioneuvosto TEMin esittelystä lukuun ottamatta osaa muutospäätöksistä, jotka tekisi TEM. Ehdotetun momentin nojalla luvanhaltijan olisi esimerkiksi omistuksenmuutostilanteessa pyynnöstä ilmoitettava, miten hyödyntämisluvan ehtojen noudattamisesta varmistutaan omistuksenmuutoksesta huolimatta.

24 §. Peruuttaminen. Pykälässä säädettäisiin tilanteista, joissa valtioneuvosto voisi tai sen pitäisi peruuttaa hyödyntämislupa. Peruuttaminen olisi ensinnäkin 1 momentin 1 kohdan mukaan mahdollista, jos luvanhaltija olisi rikkonut ehdotetun talousvyöhykkeen merituulivoimalain säännöksiä tai olennaisesti hyödyntämisluvan ehtoja eikä se olisi kehotuksesta huolimatta kohtuullisessa määräajassa korjannut menettelyään. Lain rikkomisesta olisi kysymys esimerkiksi, jos luvanhaltija olisi laiminlyönyt hyödyntämismaksun maksamisen. Olennaisesta hyödyntämisluvan ehtojen rikkomisesta voisi olla kyse esimerkiksi, jos luvanhaltija ei noudattaisi lupaan sisältyviä määräaikoja tai ehtoja siltä osin, kuin niissä on kyse kilpailutuksen valintakriteerien noudattamisesta. Lupaehtojen rikkomisen olennaisuusedellytys on seurausta perustuslakivaliokunnan luvan peruuttamista koskevasta lausuntokäytännöstä, jota käsitellään jaksossa 12.3. Kilpailutuksen valintakriteerien noudattamiseen liittyvät ehdot on katsottava aina olennaisiksi ehdoiksi, koska hyödyntämisluvan saanti riippuu keskeisesti siitä, mitä tietoja luvanhaltija on aiemmin kilpailutustarjouksessaan esittänyt. Luvanhaltijalle tulisi antaa ensin kohtuullinen määräaika korjata menettelynsä, ennen kuin luvan voisi peruuttaa. Peruuttamisharkinnassa olisi huomioitava hallintolain hallinnon oikeusperiaatteet, erityisesti suhteellisuusperiaate ja luottamuksensuojaperiaate.

Ehdotetun 2 kohdan mukaan valtioneuvosto voisi peruuttaa hyödyntämisluvan, jos olisi painavia perusteita epäillä kansallisen turvallisuuden vaarantuvan. Kansallisen turvallisuuden vaarantuminen olisi peruste olla myöntämättä hyödyntämislupaa sekä muuttaa lupaa viranomaisen aloitteesta. Samoilla perusteilla myös luvan peruuttamisen tulisi olla mahdollista.

Ehdotetun 3 kohdan mukaan valtioneuvosto voisi peruuttaa hyödyntämisluvan, jos luvanhaltija olisi kilpailutuksessa antanut vääriä tai puutteellisia tietoja kilpailutuksen lopputuloksen kannalta olennaisista seikoista. Mahdollisuus hyödyntämislupaansa ratkaistaan kilpailutuksessa. Perumisen tulisi olla mahdollista tilanteessa, jossa jälkikäteen tulisi ilmi, että voittanut toimija on toimittanut vääriä tai puutteellisia tietoja, jotka olisivat voineet johtaa toisen toimijan voittoon.

Ehdotetun 4 kohdan mukaan valtioneuvosto voisi peruuttaa hyödyntämisluvan, jos luvanhaltija siirtäisi luvan toiselle yritykselle tai yhteisölle luvatta. Luvan siirtoa on käsitelty ehdotetun 22 §:n perusteluissa. Luvan siirtoa olisi haettava valtioneuvostolta ja siitä olisi mahdollista pyytää valtioneuvostolta ennakkopäätös. Siten peruuttaminen ei voisi tulla luvanhaltijalle yllätyksenä.

Ehdotetun 5 kohdan mukaan valtioneuvosto voisi peruuttaa hyödyntämisluvan, jos luvan nojalla ei harjoitettaisi toimintaa. Säännös olisi tarkoitettu ennen kaikkea merituulivoimapuiston toimintavaihetta varten, jos sähköntuotanto merellä lopetettaisiin. Hankekehitysaikana hankkeen edistämiseksi varmistuttaisiin vakuuden avulla, ja hyödyntämisluvassa olisi myös mahdollista määrätä jonkinlaisista määräajoista, eli takarajoista hankkeen etenemiselle. Tarkoituksena ei ole mahdollistaa luvan peruuttamista tilanteessa, jossa sähköntuotanto keskeytyy joksikin aikaa yllättävästä syystä, vaan mahdollistaa se, että jos toiminta on selvästi lopetettu, lupa voidaan peruuttaa ja alue saada muuhun käyttöön.

Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvoston olisi peruutettava hyödyntämislupa, jos luvanhaltija ei aseta edistämismaksua tai kerrytä sitä 18 §:ssä säädettyssä ajassa eikä kehotuksesta huolimatta kohtuullisessa määräajassa korjaa menettelyään. Valtioneuvostolla ei olisi harkintavaltaa, vaan sen olisi peruutettava hyödyntämislupa. Edistämismaksulla ja sen kerryttämällä varmistetaan se, että merialuetta todella hyödynnetään eikä vain varata käyttöön. Edistämismaksu on keskeinen toimi, jolla varmistetaan luvanhaltijan sitoutuminen hankkeen edistämiseen. Valtioneuvoston tulisi peruuttaa hyödyntämislupa, ellei vakuutta aseteta tai sitä kerrytetä. Kuitenkin luvanhaltijalle tulisi ennen peruuttamista antaa vielä mahdollisuus korjata kohtuulliseksi katsotussa määräajassa vakuuden asettamis- tai kerrytysvelvoitteen laiminlyönti. Ei olisi kohtuullista, jos lupa peruutettaisiin välittömästi esimerkiksi unohduksen vuoksi. Kovin pitkää lisämääräaikaa vakuuden asettamiselle ei voitaisi kuitenkaan asettaa.

Peruuttamisen seurauksena luvanhaltijan hyödyntämislupaansa liittyvät oikeudet ja velvollisuudet lakkaisivat, ellei laissa tai hyödyntämislupapäätöksessä ole toisin määrätty tai säädetty. Esimerkiksi hyödyntämismaksun maksuvelvollisuus ja vakuuden kerryttämismaksuvelvollisuus lakkaisi. Toimija ei enää saisi tutkia aluetta eikä sen ole mahdollista rakentaa alueelle, vaikka se olisi saanut siihen tarvittavat luvat. Energiavirastolla olisi oikeus ryhtyä vakuuden realisointiin. Valtioneuvosto voisi halutessaan päättää alueen kilpailuttamisesta uudelleen.

Lisäksi peruuttaminen voitaisiin tehdä 26 §:ään ehdotetun hankintalakiin tehdyn viittaussäännöksen nojalla.

25 §. Hyödyntämisluvasta luopuminen. Pykälän mukaan luvanhaltija voisi luopua hyödyntämisluvasta ilmoittamalla asiasta työ- ja elinkeinoministeriölle. Ilmoituksen vaikutukset olisivat samat kuin luvan peruutus päätöksen.

4 luku. Erinäiset säännökset

26 §. Hankintalain soveltaminen. Pykälässä säädettäisiin hankintalain soveltamisesta ehdotettuun kilpailutuksesta ja hyödyntämisluvasta koostuvaan menettelyyn. Tarkoituksena on varmistaa EU:n käyttöoikeussopimusdirektiivin ja valvontadirektiivin vaatimusten täyttyminen siltä osin, kun ehdotettu laki ei suoraan niitä täytä. Hankintalaki koskee sekä julkisia hankintoja että käyttöoikeussopimuksia. Lain sääntelytekniikka on sellainen, että 116 §:ssä luetellaan käyttöoikeussopimukseen sovellettavat hankintalain säännökset. Ehdotetussa talousvyöhykkeen merituulivoimalaissa ei sovellettaisi kuitenkaan kaikkia 116 §:ssä lueteltuja säännöksiä, koska ehdotettu laki täyttää monilta osin käyttöoikeussopimusdirektiivin ja valvontadirektiivin vaatimukset suoraan. Johtuen kuitenkin hankintalain sääntelytekniikasta, monissa hankintalain pykälissä puhutaan hankinnoista, vaikka pykälää sovelletaan myös käyttöoikeussopimuksiin.

Ehdotetun 1 momentin mukaan sen lisäksi mitä 2 luvussa säädetään, sovellettaisiin kilpailutusmenettelyssä hankintalain 4, 5, 28, 68, 69 ja 82 §:ää, 92 §:n 2-4 momenttia, 120 ja 121 §:ää sekä 123 §:n 1-2 momenttia. Hankintalain 4 §:ssä ovat hankintalain määritelmät. Ehdotettu talousvyöhykkeen merituulivoimalaki ei monelta osin noudata hankintalain määritelmiä, mutta määritelmäpykälään viitattaisiin hankintalakiviittausten tulkinnan vuoksi. Ehdotetun lain hyödyntämislupa katsottaisiin hankintalaissa tarkoitetuksi käyttöoikeussopimukseksi.

Hankintalain 5 §:ssä säädetään hankintayksiköistä, joita ovat muun ohella valtion viranomaiset. Siten Energiavirasto, työ- ja elinkeinoministeriö ja valtioneuvosto katsottaisiin hankintayksiköiksi.

Hankintalain 28 § koskee käyttöoikeussopimuksen ennakoitun arvon laskemista. 28 §:n mukaan käyttöoikeussopimuksen ennakoitua arvoa laskettaessa perusteena on käytettävä hankintayksikön arvioimaa sopimuksensaajan sopimuksen voimassaoloaikana tuottamaa liikevaihtoa ilman arvonlisäveroa. Käyttöoikeussopimuksen ennakoitu arvo on laskettava hankintailmoituksessa, tarjouspyynnössä tai muissa hankinta-asiakirjoissa yksilöidyllä objektiivisella menetelmällä. Velvoite laskea ennakoitu arvo tulee käyttöoikeussopimusdirektiivin 8 artiklan 3 kohdasta ja se koskisi ehdotetussa menettelyssä Energiavirastoa. Ehdotetussa menettelyssä hankintasopimusta vastaa hyödyntämislupa. Sen arvo ei ole kilpailutusvaiheessa tarkasti tiedossa, mutta direktiivin vaatimusten täyttämiseksi arvo olisi ilmoitettava sillä tarkkuudella, kun se on mahdollista, esimerkiksi ilmoittamalla haarukka, jossa arvo voi liikkua.

Hankintalain 68 § koskee tarjouspyynnön sisältöä. Tarjouspyynnössä, hankintailmoituksessa, ehdokkaille osoitetussa kutsussa tai niiden liitteissä on oltava muun ohella hankinnan kohteen määrittely tai hankekuvaus, hankinnan kohteeseen liittyvät muut laatuvaatimukset sekä keskeiset sopimusehdot. Energiavirasto soveltaisi pykälää ehdotetun, kilpailutuksen järjestämistä koskevan 4 §:n ohella. Tarjoajien tiedossa olisi oltava hyödyntämisluvan keskeiset ehdot. Hyödyntämisluvasta päättää kuitenkin valtioneuvosto vasta kilpailutuksen jälkeen. Käytännössä Energiaviraston olisi kilpailutuksessa annettava tarjoajien saataville valtioneuvoston aiempi aluevalintaa koskeva päätös, valtioneuvoston asetuksella säädetyt edellytykset sekä yleispiirteisesti kuvaus niistä asioista, joista hyödyntämisluvassa voidaan määrätä.

Hankintalain 69 § koskee tarjouspyynnön ja muiden hankinta-asiakirjojen asettamista ehdokkaiden ja tarjoajien saataville. Viittauksella varmistetaan käyttöoikeussopimusdirektiivin 34 artiklan noudattaminen kilpailutuksessa.

Hankintalain 82 §:ssä säädetään ehdokkaiden ja tarjoajien korjaavista toimenpiteistä, jotka liittyvät 80-81 §:ssä säädettyihin pakollisiin ja harkinnanvaraisiin poissulkukriteereihin. Hankintalain pakollisia ja harkinnanvaraisia poissulkukriteerejä sovellettaisiin ehdotetun 11 §:n mukaan muiden poissulkukriteerien ohella. Energiavirasto voisi sulkea tarjoajan pois kilpailutuksesta tietyissä tapauksissa. Hankintalain 82 §:n mukaan tarjoaja voisi kuitenkin esittää näyttöä

luotettavuudestaan siitä huolimatta, että sitä rasittaa 80 tai 81 §:ssä tarkoitettu poissulkemisperuste. Jos hankintayksikkö katsoo näytön ja luotettavuuden riittäväksi, se ei saa sulkea kyseistä ehdokasta tai tarjoajaa pois tarjouskilpailusta.

Hankintalain 92 §:n 2-4 momentissa säädetään siitä, miten tarjoaja voi käyttää hankinnan toteuttamiseen muiden yksiköiden voimavaroja. 92 §:n 3 momentin mukaan hankintayksikön on vaadittava ehdokasta tai tarjoajaa korvaamaan toimittaja, jonka voimavaroja se käyttää hyväkseen, jos kyseistä toimittajaa koskee 80 §:ssä tarkoitettu pakollinen poissulkemisperuste tai jos toimittaja ei täytä 83 §:ssä tarkoitettuja vaatimuksia soveltavuudesta. Viittauksella täytetään käyttöoikeussopimusdirektiivin 38 artiklan 2 ja 3 kohdan vaatimukset.

Hankintalain 120 §:n mukaan hankintayksikön on ilmoitettava 13 luvun mukaisista käyttöoikeussopimuksista kuten 7 luvussa säädetään. Viittauksen seurauksena Energiaviraston olisi ilmoitettava kilpailutusmenettelystä hankintalain 7 luvun mukaisesti. Keskeinen velvoite olisi julkaista kilpailutuksesta ilmoitus sähköisessä ilmoituskanavassa HILMAssa (www.hankintailmoitukset.fi). HILMAsta ilmoitukset toimitetaan edelleen julkaistaviksi EU:n TED-tietokannassa (Tenders Electronic Daily). Energiavirasto huolehtisi ilmoitusvelvollisuuksista siltä osin, kun ne koskevat kilpailutusmenettelyä. Hyödyntämislupaan liittyvistä ilmoitusvelvollisuuksista huolehtisi työ- ja elinkeinoministeriö ehdotetun 2 momentin viittaussäännöksen nojalla. Viittauksella varmistettaisiin käyttöoikeussopimusdirektiivin 31-33 artiklan sekä 37 artiklan 2 kohdan ja 4 kohdan toisen virkkeen noudattaminen.

Hankintalain 121 §:ssä säädetään tarjousten jättämiselle varattavista määräajoista. Viittauksella varmistetaan käyttöoikeussopimusdirektiivin 39 artiklan noudattaminen.

Hankintalain 123 §:n 1-2 momentissa säädetään hankintaa koskevasta päätöksestä. Ehdotetussa talousvyöhykkeen merituulivoimalaissa tämä vastaisi Energiaviraston 5 §:n 3 momentin mukaista päätöstä kilpailutuksen tuloksesta. Muutoin hankintalain 123 §:n 1-2 momentin vaatimukset täyttyvät jo ehdotetussa laissa sovellettuina yhdessä hallintolain kanssa, mutta lisäksi tulisi noudattaa hankintalain 123 §:n 2 momentin vaatimusta, jonka mukaan, jos hankinnassa on noudatettava 129 §:ssä tarkoitettua odotusaikaa, päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on lisäksi käytävä ilmi, minkä ajan kuluttua hankintasopimus voidaan tehdä. Vaatimus perustuu valvontadirektiivin 2 a artiklan 2 kohdan 4 alakohdan toiseen luetelmakohtaan.

Ehdotetun 2 momentin mukaan sen lisäksi mitä 3 luvussa säädetään, sovelletaan hyödyntämislupaprosessiin ja hyödyntämislupaan, mitä hankintalain 4 ja 5 §:ssä, 77 §:n 2 momentissa, 117 ja 120 §:ssä, 129 §:n 1 momentissa sekä 136 ja 137 §:ssä säädetään hankintamenettelystä, hankintasopimuksesta ja käyttöoikeussopimuksesta. Talousvyöhykkeen merituulivoimalain 3 luku koskee hyödyntämislupaa. Hankintalain mainittuja pykäläiä sovellettaisiin siis 3 luvun ohella. Hankintalain 4 ja 5 § sisältävät hankintalain määritelmät ja hankintayksikön määrittelyn.

Hankintalain 77 §:n 2 momentin mukaan rakennusurakoissa ja sellaisissa palveluhankinnoissa, jotka suoritetaan hankintayksikön välittömässä valvonnassa olevissa tiloissa, hankintayksikön on velvoitettava viimeistään hankintasopimuksen toteuttamisen alkaessa valittua tarjoajaa ilmoittamaan sellaisten alihankkijoiden nimet, yhteystiedot ja lailliset edustajat, jotka osallistuvat rakennusurakkaan tai palveluhankintaan, jos ne ovat kyseisenä ajankohtana tiedossa. Vaatimus perustuu käyttöoikeussopimusten osalta käyttöoikeussopimusdirektiivin 42 artiklan 3 kohtaan. Koska ilmoitus tulee tehdä viimeistään hankintasopimuksen toteuttamisen alkaessa, velvoite kohdistuisi työ- ja elinkeinoministeriöön.

Hankintalain 117 §:n mukaan käyttöoikeussopimuksen sopimuskauden on oltava määräaikainen. Yli viisi vuotta kestävien käyttöoikeussopimusten enimmäiskesto ei saa ylittää aikaa, jona

käyttöoikeuden saaja voisi kohtuudella odottaa saavansa takaisin tekemänsä investoinnit urakoiden tai palvelujen toteuttamiseksi ja saadakseen tuoton sijoitetulle pääomalle ja sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tehdyille investoinneille. Säännös ei estäisi hyödyntämisluvan myöntämistä useammaksi vuosikymmeneksi, koska tuulivoimapuistojen investointien takaisinmaksuaika on pitkä. Viittauksella hankintalain 117 §:ään varmistettaisiin käyttöoikeussopimusdirektiivin 18 artiklan noudattaminen.

Hankintalain 120 § koskee käyttöoikeussopimuksista ilmoittamista hankintalain 7 luvun mukaisesti. Ilmoitusvelvoitteista huolehtisi työ- ja elinkeinoministeriö siltä osin, kun on kyse hyödyntämislupaan liittyvistä ilmoitusvelvoitteista.

Hankintalain 129 §:n 1 momentin nojalla EU-kynnysarvon ylittävässä hankinnassa sekä kansallisen kynnysarvon ylittävässä liitteen E mukaisessa palveluhankinnassa tai käyttöoikeussopimuksessa voidaan tehdä sopimus aikaisintaan 14 päivän kuluttua siitä, kun ehdokas tai tarjoaja on saanut tai hänen katsotaan saaneen päätöksen ja valitusosoituksen tiedoksi (*odotusaika*). Viittauksen seurauksena hyödyntämislupaa ei voitaisi myöntää, ennen kuin Energiaviraston kilpailutusta koskevan päätöksen odotusaika on kulunut. Odotusaikaa koskeva vaatimus pohjautuu valvontadirektiivin 2 a artiklaan.

Hankintalain 136 §:ssä säädetään hankintasopimuksen muuttamisesta sopimuskauden aikana. Muuttamista koskevia vaatimuksia sovellettaisiin sen lisäksi, mitä ehdotetussa 21 §:ssä säädetään hyödyntämisluvan muuttamisesta ja 22 §:ssa hyödyntämisluvan siirtämisestä. Suurimmalta osin ehdotetut säännökset täyttävät jo käyttöoikeussopimusdirektiivin 43 artiklan vaatimukset. Kuitenkin erityisesti siirrettäessä hyödyntämislupaa on huomioitava 136 §:n 2 momentin 4 kohta, jonka nojalla hankintasopimuksen voidaan tehdä muutos ilman uutta hankintamenettelyä muun ohella jos alkuperäisen sopimuskumppanin asema siirtyy yhtiön rakennejärjestelyjen, yriytostojen, sulautumisten ja määräysvallan muutosten tai maksukyvyttömyyden seurauksena kokonaan tai osittain toiselle toimittajalle, joka täyttää alun perin vahvistetut laadulliset soveltuvuusvaatimukset edellyttäen, ettei tästä aiheudu muita olennaisia muutoksia sopimukseen eikä tällä pyritä kiertämään tämän lain soveltamista. Ehdotetun 22 §:n mukaan siirtäminen on mahdollista vain, jos on ilmeistä, että toiminta jatkuu lupaehtojen mukaisena eikä valtioneuvostolla ole perusteita epäillä, ettei siirronsaaja kykenisi niitä noudattamaan. Hyödyntämisluvan siirto olisi valtioneuvoston harkintavallassa, mutta siirron tulisi olla mahdollista, koska olisi myös yhteiskunnan kokonaisedun kannalta kielteistä, että yritysjärjestelytilanteen johdosta hanketta ei voisi jatkaa, vaan olisi aloitettava alusta kilpailuttamalla alue.

Hankintalain 137 §:ssä säädetään hankintasopimuksen irtisanomisesta erityistilanteissa. Pykälää sovellettaisiin täydentävästi ehdotetun hyödyntämisluvan peruuttamista koskevan 24 §:n ohella. Hankintalain 137 § perustuu käyttöoikeussopimusten osalta käyttöoikeussopimusdirektiivin 44 artiklaan.

Ehdotetun 3 momentin mukaan Energiavirastoon sovellettaisiin hankintalain 172 §:n 2 momenttia. 172 §:n 2 momenttiin sisältyy säännös tiedonantovelvollisuudesta, jonka mukaan hankintayksiköiden ja muiden viranomaisten on pyynnöstä toimitettava seurantaraportin tekemistä ja tilastointia sekä tietojenvaihtoa varten tarvittavat tiedot työ- ja elinkeinoministeriölle.

27 §. Valvonta. Pykälän 1 momentin mukaan talousvyöhykkeen merituulivoimalain mukaisia valvontaviranomaisia olisivat Rajavartiolaitos ja Energiavirasto. Hyödyntämisluvan noudattamista talousvyöhykkeellä ja sitä, että hyödyntämislupaa edellyttävällä toiminnalla on hyödyntämislupa, valvoisi Rajavartiolaitos. Rajavartiolaitoksen valvontavastuulla olisi hyödyntämisluvan valvonta siltä osin, kun toiminta tapahtuu fyysisesti talousvyöhykkeellä. Tällaista valvontaa olisi esimerkiksi hyödyntämisluvan nojalla tehtävien tutkimusten valvonta. Tämä sisältäisi

myös tutkimusmenetelmien valvonnan. Valvontaan kuuluisi myös se, onko talousvyöhykkeellä harjoitettavalla toiminnalla, kuten tuulienergiaan hyödyntämiseen tähtäävillä tutkimuksilla, hyödyntämislupa. Rajavartiolaitos on tarkoituksenmukainen valvontaviranomainen, koska sillä on valvontaan tarvittavaa kalustoa ja koska se valvoo myös talousvyöhykelain suostumusten mukaista toimintaa. Siten samalla tavalla kuin Rajavartiolaitos valvoo talousvyöhykelain nojalla, onko tutkimuksia talousvyöhykkeellä tekeville toimijoilla siihen oikeus talousvyöhykelain mukaan ja onko tutkiminen myönnetyn suostumuksen mukaista, Rajavartiolaitos valvoisi myös ehdotetun talousvyöhykkeen merituulivoimalain mukaista toimintaa. Muilta osin ehdotetun talousvyöhykkeen merituulivoimalain noudattamista valvoisi Energiavirasto. Tämä tarkoittaisi valvontaa sellaisten asioiden osalta, jotka eivät tapahdu fyysisesti talousvyöhykkeellä, eli esimerkiksi vakuuksiin liittyvä valvontaa ja hyödyntämisluvan määräaikojen ja valintakriteerien noudattamisen valvontaa.

Pykälän 2 momentin nojalla rajavartioviranomaisella olisi oikeus määrätä välittömästi lopetettavaksi hyödyntämislupaa edellyttävä toiminta, jota harjoitetaan ilman lupaa. Jos esimerkiksi merituulivoimahankkeeseen liittyviä tutkimuksia tai rakennustöitä tehtäisiin ilman lupaa tai sen alueen ulkopuolella, jolle hyödyntämislupa on myönnetty, Rajavartiolaitoksella olisi oikeus määrätä toiminta välittömästi lopettavaksi.

Pykälän 3 momentin nojalla työ- ja elinkeinoministeriön olisi ilmoitettava Energiavirastolle ja Rajavartiolaitokselle hyödyntämislupapäätöksestä, 21 §:ssä tarkoitettu muutospäätöksestä, 22 §:ssä tarkoitettu siirtopäätöksestä, 24 §:ssä tarkoitettu peruutuksesta ja 25 §:ssä tarkoitettu luopumisesta. Tämä olisi tarpeen, jotta valvontaviranomaiset voisivat valvoa toimintaa. Tieto olisi tarpeen myös, jotta Energiavirasto voisi vapauttaa tai realisoida edistämislupavakuuden. Sen vapauttamisesta ja realisoimisesta säädettäisiin 19 §:ssä.

28 §. Valvontaviranomaisten pääsyoikeus aluksille. Pykälän mukaan hyödyntämisluvalla nojalla harjoitettavan toiminnan valvontaa ehdotetun talousvyöhykkeen merituulivoimalain tai muun lain nojalla tekeville viranomaisilla olisi oikeus päästä mukaan hyödyntämisluvalla haltijan käyttämille aluksille niiden käydessä valvottavalla kohteella. Merituulivoimahankkeita valvovat talousvyöhykkeellä myös muut viranomaiset, kuin Rajavartiolaitos. Etenkin merituulivoimaloiden ja mahdollisten liitännäisten rakennusten ja rakennelmien rakennus- ja toimintavaiheessa valvovia viranomaisia voi olla useita, esimerkiksi vesilupaa valvoo aluehallintovirasto ja kemikaaliturvallisuuslain noudattamista Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. Näillä viranomaisilla ei ole tarvittavaa kalustoa talousvyöhykkeelle pääsyyn. Tämän vuoksi olisi tarpeen, että viranomaiset voisivat valvontaa varten päästä mukaan luvanhaltijan käyttämille aluksille silloin, kuin alukset olisivat muutoinkin menossa kohteeseen, jota valvotaan. Kyseessä voisivat olla esimerkiksi merituulivoimaloiden huoltoa varten tehtävät matkat. Rajavartiolain (578/2005) 77 §:n mukaan sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, Rajavartiolaitos voi antaa pyynnöstä virka-apua valtion viranomaiselle sen laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi. Siten valvontaviranomaisilla on mahdollisuus pyytää virka-apua valvontakohteeseen pääsyyn myös Rajavartiolaitokselta. Rajavartiolaitoksella on virka-avun antamisessa kuitenkin harkintavalta, ja virka-avun antamisen edellytyksenä on, että se ei vaaranna Rajavartiolaitokselle säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista. Ottaen lisäksi huomioon potentiaalinen merituulivoimaloiden määrä ja niiden sijainnit kaukana toisistaan, valvontaa varten olisi tarkoituksenmukaista, että valvontaviranomaisilla olisi oikeus päästä valvontakohteisiin ja sieltä pois myös toiminnanharjoittajien käyttämällä aluksilla.

29 §. Tarkastusoikeus. Tarkastuksella tarkoitettaisiin sitä, että viranomainen käy itse paikalla hankkimassa selvitystä, eikä selvitä asiaa pelkästään kirjallisen aineiston perusteella hyödyntämällä tiedonsaantioikeuttaan. Pykälän 1 momentin mukaan valvontaviranomaisilla olisi oikeus

päästä hyödyntämisluvan haltijan hallinnassa oleviin tiloihin, jos se on ehdotetussa talousvyöhykelaisissa tarkoitettun valvonnan kannalta tarpeen, sekä tehdä siellä tarkastuksia ja ryhtyä muihin valvonnan edellyttämiin toimenpiteisiin. Tilojen tarkastukset voisivat liittyä ensinnäkin talousvyöhykkeellä sijaitseviin rakennelmiin ja rakennuksiin, ennen kaikkea tuulivoimaloihin. Merituulivoimaloiden tarkastukset voisivat olla tarpeen ensinnäkin hyödyntämisluvan laadullisia tekijöitä koskevien ehtojen täyttymisen varmistamiseksi. Laadulliset tekijät voisivat koskea myös seikkoja, jotka vaativat fyysistä toteamista, kuten tietyllä tavalla valmistetut merituulivoimalan osat. Myös merituulivoimaloiden käyttöönoton toteaminen voisi vaatia valvontaa paikan päällä. Tilojen tarkastukset voisivat liittyä myös luvanhaltijan mantereella sijaitseviin toimitiloihin sen osalta, kun olisi tarpeen tarkastaa luvanhaltijan asiakirjoja.

Tarkastuksessa olisi noudatettava, mitä hallintolain 39 §:ssä säädetään. Hallintolain 39 §:n säännösten hallintoasian käsittelyyn liittyvässä tarkastuksessa noudatettavan menettelyn voidaan yhdessä hallintolain 6 §:n sisältämien hallinnon oikeusperiaatteiden kanssa katsoa täyttävän tarkastusten toteuttamista koskevalle lainsäädännölle asetettavat vaatimukset. Koska hallintolain 39 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 72/2002 vp, s. 93) todetaan, että pykäläehdotus koskisi ainoastaan sellaista viranomaisen toimivaltaan muun lainsäädännön nojalla kuuluvaa tarkastusta, jonka suorittaminen on tarpeen tietyn hallintoasian selvittämiseksi tai päätöksen edellytysten toteamiseksi, ja että viranomaisen toimivaltaan kuuluvat valvontatyypiset tarkastukset jäisivät vastaisuudessakin muun lainsäädännön varaan. Siten ehdotettuun pykälään on tarpeen lisätä viittaussäännös, jonka nojalla tarkastuksissa noudatetaan hallintolain 39 §:n säännöksiä.

Pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitettuihin tiloihin valvontatoimenpiteet voitaisiin kuitenkin ulottaa vain, jos on syytä epäillä, että on tehty rikoslain (39/1889) 16 luvun 8 §:ssä (väärän todistuksen antaminen viranomaiselle) taikka 33 luvun 1 §:ssä (väärennys) tarkoitettu rikos, ja tarkastus on välttämätön tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Perustuslain 10 §:n 1 momentin nojalla on turvattu kotirauha. Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan lailla voidaan kuitenkin säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Kotirauhan piirissä viranomaistarkastukset ovat mahdollisia, kun on aihetta epäillä tapahtuneen rikos, josta seuraamuksena voi olla vankeusrangaistus. Tämän vuoksi valvontaviranomaisen tarkastuksia koskeva toimivalta olisi rajoitettu, kun kyse on pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyistä tiloista.

Asiakirjoihin kohdistuvat tarkastukset voisivat olla tarpeen muun muassa hyödyntämisluvan noudattamisen valvonnassa niiden ehtojen osalta, jotka koskevat kilpailutuksessa voittajan valintaan vaikuttaneita laadullisia tekijöitä. Pykälän 2 momentin mukaan valvontaviranomaisilla olisikin tarkastusta suorittaessaan oikeus ottaa hyödyntämisluvan haltijan asiakirjat ja muuta aineistoa haltuunsa, jos se on tarkastuksen tavoitteiden toteuttamisen kannalta välttämätöntä. Haltuunotto voisi tulla kyseeseen silloin, kun asiaa ei voida tarkastuksen vaatimalla tavalla selvittää tarkastuksen yhteydessä ja aineiston haltuunotto on siksi tarkastuksen tavoitteiden toteuttamisen kannalta välttämätöntä. Aineisto tulisi palauttaa viipymättä, kun tarkastuksen suorittaminen ei enää edellytä aineiston hallussapitoa. Pykälän 3 momentin mukaan hyödyntämisluvan haltijan tulisi avustaa valvontaviranomaisia tarkastuksen suorittamisessa. Tämä tarkoittaa, että tarkastuksen kohteena olevan olisi toimittava hyvässä yhteistyössä tarkastusta suorittavan kanssa ja annettava kaikki tarkastuksen kannalta tarpeellinen aineisto sekä tarkastuksen suorittamisessa tarpeelliset tiedot ja selvitykset.

30 §. Uhkasakko. Ehdotetun pykälän mukaan, jos hyödyntämisluvan haltija rikkoo luvan ehtojen noudattamista, Energiavirasto voi velvoittaa luvanhaltijan korjaamaan rikkomuksen ja päätöksen ehtojen noudattamisen tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko. Uhkasakosta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990). Uhkasakon tarkoituksena on saada asianomainen noudattamaan

velvoitetta. Uhkasakko voisi olla tarpeellinen puuttumiskeino erityisesti hyödyntämisluvan ehtojen noudattamisen tehosteeksi sellaisessa tilanteessa, jossa ehdon noudattaminen on vielä korjattavissa.

31 §. Tiedonsaantioikeus. Pykälän mukaan Energiavirastolla, työ- ja elinkeinoministeriöllä, Rajavartiolaitoksella ja valtioneuvostolla olisi oikeus tehtäviensä suorittamista varten saada salassapitosäännösten estämättä välttämättömiä tietoja viranomaisilta ja toiminnanharjoittajilta. Kyseessä olisi poikkeus ennen kaikkea julkisuuslain salassapitosäännöksiin. Energiavirasto voisi tarvita tietoja soveltaessaan muun muassa valinta- ja esivalintakriteereitä. Energiavirastolle välttämättömiä tietoja voisivat olla esimerkiksi tarjoajien taloudelliseen tilaan ja niiden omistajiin liittyvät tiedot. Pääasiallisesti Energiavirasto pyytäisi tietoja tarjoajilta, mutta joitain tietoja voisi olla välttämätöntä kerätä myös muista lähteistä. Energiavirasto tarvitsisi tiedonsaantioikeuksia myös edistämismääräyksen ja hyödyntämisluvan valvontaa varten. Energiaviraston tiedonsaantiin sovellettaisiin myös hankintalain 171 §:ää ehdotetun 11 §:n mukaisesti.

Työ- ja elinkeinoministeriö tarvitsisi Energiavirastolta tietoja laadullisiin tekijöihin liittyvää lupaehtojen laadintaa varten. Käytännössä kyse olisi voittaneen tarjoajan Energiavirastolle toimitamista tiedoista ja Energiaviraston arviointiin liittyvistä tiedoista. Valtioneuvosto tarvitsisi tietoja muun muassa kansalliseen turvallisuuteen liittyvän arvioinnin vuoksi.

32 §. Muutoksenhaku. Pykälän 1 momentin nojalla Energiaviraston kilpailutuksen tulosta koskevaan päätökseen, kilpailutuksen ulkopuolelle sulkemista koskevaan päätökseen ja edistämismääräyksen vapauttamista koskevaan päätökseen saisi vaatia oikaisua. Mainittuihin päätöksiin ei saisi siis hakea muutosta valittamalla. Oikaisuvaatimusmenettelystä säädetään hallintolain 7 a luvussa. Tarkoituksena on nykyisin, että oikaisuvaatimus olisi käytössä mahdollisimman laajasti asioissa, joihin se soveltuu. Oikaisuvaatimussääntelyn ulkopuolelle jätetään vain asiat, joihin oikaisuvaatimus ei sovellu.⁴¹

Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun Energiaviraston päätökseen ja Energiaviraston ehdotetun lain nojalla antamaan päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla Vaasan hallinto-oikeuteen. Valitukset Energiaviraston päätöksiin olisi tarkoituksenmukaista keskittää yhteen hallinto-oikeuteen, koska ehdotettu kilpailutusmenettely on uudenlainen menettely, ja lain nojalla tulisi vain melko pieni määrä päätöksiä, koska mahdollisia kilpailutettavia merituulivoima-alueita on rajallinen määrä. Valitus, joka koskee Energiaviraston oikaisuvaatimuksen johdosta antamaa päätöstä ja liittyy 5 §:n 3 momentissa tai 11 §:ssä tarkoitettuun päätökseen, olisi käsiteltävä kiireellisenä. Toisin sanoen, jos Energiaviraston kilpailutuksen lopputulosta koskevaan päätökseen tai poissulkupäätökseen tehtäisiin oikaisuvaatimus, ja Energiavirasto antaisi päätöksen oikaisuvaatimukseen, ja tästä päätöksestä valitettaisiin Vaasan hallinto-oikeuteen, hallinto-oikeuden olisi käsiteltävä asia kiireellisenä. Tämä olisi tarpeen, jotta merituulivoimahankkeiden hankekehitys viivästyisi muutoksenhaun vuoksi mahdollisimman vähän.

Muutoin muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovellettaisiin, mitä laissa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019) säädetään. Muita päätöksiä ovat muun muassa valtioneuvoston päätös talousvyöhykkeen merituulivoima-alueesta ja sen kilpailuttamisesta sekä hyödyntämislupa ja siihen liittyvät päätökset, kuten muutos- ja peruutuspäätökset. Muutoksenhaussa uhkasakon asettamista ja maksettavaksi tuomitsemista koskevaan päätökseen sovellettaisiin kuitenkin, mitä uhkasakkolaissa 1113/1990) säädetään.

⁴¹ HE 230/2014 vp, s. 1.

Valitustie hallinto-oikeuteen poikkeaa hankintalain menettelystä, jossa valitetaan markkinaoikeuteen. Valvontadirektiivi antaa jäsenvaltioille liikkumavaraa määrittellä muutoksenhakutiet. Ehdotetussa laissa on valittu valitustieksi hallinto-oikeus, koska kilpailutusta koskevaan päätökseen sisältyy myös elementtejä, jotka eivät liity käyttöoikeussopimusdirektiiviin ja hankintalain tulkintaan. Valitusmahdollisuus Energiaviraston, TEMin ja valtioneuvoston päätöksistä täyttäisi myös käyttöoikeussopimusdirektiivin 45 artiklan vaatimuksen käyttöoikeussopimusten tekosääntöjen soveltamisen valvonnasta.

33 §. Vahingonkorvaus. Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin vahingonkorvausvelvollisuudesta sille, joka ehdotetun talousvyöhykkeen merituulivoimalain, Euroopan unionin lainsäädännön taikka Maailman kauppajärjestön julkisia hankintoja koskevan sopimuksen vastaisella menettelyllä aiheuttaa tarjoajalle vahinkoa. Ehdotettu säännös perustuu valvontadirektiivin 2 artiklan 1 kohdan c alakohtaan ja vastaa sisällöltään hankintalain 169 §:ää. Hankintalain 169 §:ää on perusteltu hallituksen esityksen eduskunnalle hankintamenettelyä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 108/2016 vp) sivuilla 244-245.

34 §. Luvaton merituulivoimatoiminta talousvyöhykkeellä. Ehdotetun pykälän mukaan luvattomasta merituulivoimatoiminnasta talousvyöhykkeellä olisi tuomittava sakkoon se joka tahallaan tai huolimattomuudesta ryhtyy ehdotetun talousvyöhykkeen merituulivoimalain soveltamisalaan 1 §:n mukaisesti kuuluvaan toimintaan ilman valtioneuvoston hyödyntämislupaa. Ehdotettu säännös vastaisi talousvyöhykelain 16 §:n 1 momentin 1 kohtaa. Sakkoon tulisi siis tuomita se, joka hyödyntäisi talousvyöhykkeen tuulienergiaa tai tekisi siihen tähtäävää tutkimusta ilman valtioneuvoston hyödyntämislupaa. Kuitenkin koska ehdotetun 1 §:n mukaisesti tuulienergian hyödyntämiseen liittyvien kaapeleiden ja putkien asentamiseen ja käyttöön sovelletaan Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain (1058/2004) 6 §:ää, tuulienergian hyödyntämiseen liittyvien kaapeleiden ja putkien asentaminen ja käyttö ei vaatisi hyödyntämislupaa, eikä olisi siten myöskään rangaistavaa luvattomana merituulivoimatoimintana talousvyöhykkeellä.

Rangaistavuuden edellytyksenä olisi toiminnan tahallisuus tai huolimattomuus. Säännös on tarpeen ensinnäkin, koska yksinoikeus esimerkiksi rakentamiseen Suomen talousvyöhykkeellä kuuluu YK:n merioikeusyleissopimuksen mukaan Suomelle, joten on tarpeen varmistaa, että oikeutta ei käytä taho, jolla ei sitä ole. Hyödyntämisen tulee olla valtioneuvoston hyväksynnän takana pelkästään jo turvallisuussyistä. Toisekseen tasapuolisuuden kannalta hyödyntämisen ilman valtioneuvoston hyväksyntää tulisi olla kriminasioitu riippumatta siitä, onko kyse merituulivoimasta vai muusta toiminnasta, josta säännellään talousvyöhykelaisissa. Talousvyöhykelain 16 §:n mukaan luvattomasta toiminnasta talousvyöhykkeellä on tuomittava sakkoon myös se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta toimii vastoin 6 §:ssä (hyödyntämisoikeus) tai 7 §:ssä (suostumus rakentamiseen) tarkoitettussa päätöksessä määrättyjä ehtoja. Ehdotetussa talousvyöhykkeen merituulivoimalaissa hyödyntämislupaehtojen vastaista toimintaa ei kuitenkaan ehdoteta kriminalisoitavaksi, vaan sanktiokeinona olisi luvan peruuttaminen.

7.2 Laki Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain muuttamisesta

3 §. Ympäristönsuojeluun, vesirakentamiseen ja merialuesuunnitteluun sovellettava lainsäädäntö. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin ensinnäkin siten, että viittaus öljyvahinkojen torjuntalakiin muutettaisiin viittaukseksi pelastuslakiin. Öljyvahinkojen torjuntalaki on kumottu 1.1.2019 lailla öljyvahinkojen torjuntalain kumoamisesta (1358/2018) ja öljyvahinkojen torjuntalain öljyvahinkojen sekä aluskemikaalivahinkojen torjuntaa koskevia toimenpiteitä koskevat säännökset on siirretty pelastuslakiin.

Lisäksi pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että jätelaki soveltuisi talousvyöhykkeellä kokonaisuudessaan. Nykyisin talousvyöhykkeellä sovelletaan jätelakia siten kuin siitä erikseen

säädetään. Jätelain 18 §:ssä säädetään kiellosta polttaa jätettä talousvyöhykkeellä, mutta muutoin jätelaissa ei säädetä sen soveltumisesta talousvyöhykkeellä. Muutos on tarpeen, jotta talousvyöhykkeelle rakennettavien rakennusten ja rakennelmien rakentamisessa, käytössä ja purkamisessa huolehdittaisiin jätteen asianmukaisesta käsittelystä ja muista jätelain vaatimuksista.

3 a §. *Tekosaariin, laitteisiin ja muihin rakennelmiin sekä niiden toimintaan liittyviin putkiin ja kaapeleihin sovellettava lainsäädäntö.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jolla tuotaisiin talousvyöhykkeelle sovellettavaksi lainsäädäntöä, joka on tarpeen merituulivoimaloiden sekä liitännäisten rakennelmien rakentamisen ja putkien ja kaapeleiden asentamisen ja käytön kannalta. Nykyisessä talousvyöhykelaisissa on valittu informatiivisuuden vuoksi sääntelytekniikka, jossa talousvyöhykkeellä sovellettava lainsäädäntö luetellaan erikseen, eikä vain nojaututa YK:n merioikeusyleissopimuksen mukaisesti rantavaltiolle kuuluvaan lainkäyttövaltaan.

Pykälän 1 momentin mukaan talousvyöhykkeelle rakennettavien tekosaarten, rakennelmien, laitteiden sekä niiden toiminnan yhteydessä asennettavien tai käytettävien putkien ja kaapeleiden osalta sovellettaisiin Suomen ja EU:n sähkö- ja kaasumarkkinoista annettua lainsäädäntöä, lakia vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2005), painelaitelakia (1144/2016), päästökauppalakia (1270/2023) sekä ilmailulain (864/2014) lentoesteitä koskevia säännöksiä. Mainittu lainsäädäntö, jota sovellettaisiin tekosaarten, rakennelmien, laitteiden sekä niiden toiminnan yhteydessä asennettavien tai käytettävien putkien ja kaapeleiden osalta olisi nykyistä 3 §:ää täydentävä.

Tarkoituksena olisi, että aluevesien ja talousvyöhykkeen merituulivoimahankkeiden luvitus ja muut vaatimukset, kuten erilaiset sähkömarkkina- ja kaasulainsäädännön vaatimukset, vastaisivat mahdollisimman paljon toisiaan. Pykälän sanamuodoilla rakennettava, asennettava, käytettävä ja osalta tarkoitettaisiin, että kyseisen momentin lainsäädäntöä voitaisiin soveltaa jo ennen, kuin tekosaari, laite tai muu rakennelma on valmis taikka siihen yhteydessä oleva kaapeli tai putki paikallaan, koska esimerkiksi erilaisia lupia tulee usein hakea jo etukäteen.

Käsitejoukkoa ”tekosaari, laite ja muu rakennelma” käytetään YK:n merioikeusyleissopimuksessa, jonka 60 artiklan mukaan rantavaltiolle on talousvyöhykkeellä yksinomainen oikeus rakentaa ja antaa lupa rakentaa ja käyttää: a) tekosaaria; b) 56 artiklassa mainittuihin ja muihin taloudellisiin tarkoituksiin käytettäviä laitteita ja rakennelmia; c) laitteita ja rakennelmia, jotka saattavat haitata rantavaltion oikeuksien käyttämistä vyöhykkeellä; sekä säännellä näiden rakentamista ja käyttöä. Rantavaltiolle on tällaisiin tekosaariin, laitteisiin ja rakennelmiin nähden yksinomainen lainkäyttövalta. Merituulivoimalat, sähköasemat, vetylaitokset ja vastaavat on katsottava kuuluvan tämän käsitejoukon piiriin.

Sääntelyn ulottaminen tekosaarten, laitteiden ja muiden rakennelmien yhteydessä oleviin putkiin ja kaapeleihin on mahdollista YK:n merioikeusyleissopimuksen 79 artiklan 4 kappaleen nojalla. 79 artikla koskee mannerjalustaa, joka Suomen tapauksessa kattaa maantieteellisesti saman alueen kuin talousvyöhyke. Tarkoitus olisi selventää lakien soveltumista vain tekosaarten, laitteiden ja muiden rakennelmien toiminnan yhteydessä asennettavien tai käytettävien putkien ja kaapeleiden osalta. Suomen talousvyöhykkeelle sijoittuviin putkiin ja kaapeleihin, jotka eivät ole yhteydessä talousvyöhykkeellä sijaitseviin tekosaariin, laitteisiin ja muihin rakennelmiin, sovellettaisiin Suomen lakia kuten nykyisinkin. Niiden asema YK:n merioikeusyleissopimuksen valossa on erilainen.

Ehdotetun 1 momentin mukaan ensinnäkin Suomen ja EU:n sähkö- ja kaasumarkkinoista annettua lainsäädäntöä sovellettaisiin talousvyöhykkeelle rakennettujen tekosaarten, laitteiden ja muiden rakennelmien sekä niiden toiminnan yhteydessä asennettavien tai käytettävien putkien

ja kaapeleiden osalta. Suomen sähkö- ja kaasumarkkinoista annetulla lainsäädännöllä tarkoitetaan sähkömarkkinalakia (588/2013), maakaasumarkkinalakia (587/2017) ja sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annettua lakia (590/2013). Viittauksen nojalla myös kyseisten lakien nojalla annetut säädökset tulisivat sovellettaviksi. Viittauksella sähkö- ja kaasumarkkinoista annettuun EU:n sääntelyyn sovellettavaksi tulisivat energian tukkumarkkinoiden eheydestä ja tarkasteltavuudesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1227/2011 ja sen nojalla annetut säännökset, Euroopan unionin energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyöviraston perustamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/942, sähkön sisämarkkinoista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/943 ja sen nojalla annetut säännökset, verkkoon pääsyä koskevista edellytyksistä rajat ylittävässä sähkön kaupassa ja asetuksen (EY) N:o 1228/2003 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 714/2009 nojalla annetut säännökset, energian tukkumarkkinoiden eheydestä ja tarkasteltavuudesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1227/2011 ja sen nojalla annetut säännökset, uusiutuvan kaasun, maakaasun ja vedyn sisämarkkinoista, asetusten (EU) N:o 1227/2011, (EU) 2017/1938, (EU) 2019/942 ja (EU) 2022/869 ja päätöksen (EU) 2017/684 muuttamisesta sekä asetuksen (EY) N:o 715/2009 kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/XXX ja sen nojalla annetut säännökset sekä maakaasunsiirtoverkkoihin pääsyä koskevista edellytyksistä ja asetuksen (EY) N:o 1775/2005 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 715/2009 nojalla annetut säännökset.

Sähkömarkkinalain soveltamisen myötä talousvyöhykkeelle sijoitettavalle liittymisjohdolle tarvittaisiin sähkömarkkinalain 14 §:n mukainen hankelupa suurjännitejohdon rakentamiseen. Lisäksi merituulivoimaloihin tulisi sovellettavaksi muun muassa sähkömarkkinalain 64 §:n mukainen velvollisuus ilmoittaa voimalaitoksen rakentamissuunnitelmasta Energiavirastolle (lainkohdassa entisellä nimellään Energiamarkkinavirasto). Sähkömarkkinalainsäädännön soveltaminen talousvyöhykkeellä ei tosiasiaa ulottaisi kaikkia sähkömarkkinalain säännöksiä sovellettavaksi talousvyöhykkeellä. Esimerkiksi sähkömarkkinalain 20 §:n mukainen liittämismvelvollisuus koskee Fingridin osalta valtakunnan aluetta Ahvenanmaan maakuntaa lukuun ottamatta (44 §), joten talousvyöhykkeellä sijaitsevat voimalat eivät nykyisellään kuulu liittämismvelvollisuuden piiriin, koska talousvyöhyke ei kuulu valtakunnan alueeseen. Sähkömarkkinalakia ja maakaasumarkkinalakia on tarkoitus täsmentää myöhemmin talousvyöhykkeellä tapahtuvan taloudellisen toiminnan osalta. Talousvyöhykkeellä tapahtuva taloudellinen toiminta on tarkoitus huomioida myös myöhemmin annettavassa vetymarkkinalainsäädännössä.

Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (kemikaaliturvallisuuslaki) ja painelaitelaki olisi tarpeen lisätä lakiin ennen kaikkea sen varalta, että talousvyöhykkeelle rakentuisi vedyntuotantolaitoksia. Kemikaaliturvallisuuslaissa säädetään muun muassa vaarallisten kemikaalien teollisesta käsittelystä ja varastoinnista, siirrosta sekä säilytyksestä. Kemikaaliturvallisuuslaissa säädetään esimerkiksi erilaisista turvallisuusvaatimuksista, vaarallisen kemikaalin laajamittaiselle teolliselle käsittelylle ja varastoinnille tarvittavasta luvasta (23 §) sekä tällaisen toiminnan valvonnasta. Lupa- ja valvontaviranomaisena toimii Turvallisuus- ja kemikaalivirasto luvanvaraisten tuotantolaitosten osalta. Pelastuslaitokset valvovat ilmoituksenvaraisia tuotantolaitoksia. Painelaitelaki lisittäisiin pykälään vetyä sisältävien painesäiliöiden ja paineistettujen putkien varalta, jotka olisivat liittyneinä merituulivoimaloihin tai niihin yhteyksissä oleviin vetylaitoksiin. Painelaitelakia sovelletaan painelaitteisiin, joilla tarkoitetaan säiliötä, putkistoa ja muuta teknistä kokonaisuutta, jossa on tai johon voi kehittyä ylipainetta, sekä painelaitteen suojaamiseksi tarkoitettuja teknisiä kokonaisuuksia. Laissa säädetään muun muassa painelaitteiden rekisteröinnistä, vaatimuksenmukaisuuden arvioinnista, turvallisuuden varmistamisesta ja niiden tarkastamisesta.

Päästökauppain tuominen sovellettavaksi on tarpeen, koska merituulivoimaloiden yhteyteen voitaisiin rakentaa myös vetylaitoksia. Vetylaitokset tulivat päästökauppain soveltamisalaan vuoden 2024 alusta. Päästökauppaa sovelletaan nykyisin riippumatta siitä, aiheutuuko toiminnosta päästöjä vai ei. Tämä tarkoittaa, että päästökauppaan voi kuulua myös täysin päästöttömiä tuotantomuotoja kuten uusiutuvan vedyn tuotanto.

Viittaus ilmailulain lentoesteitä koskeviin säännöksiin lisättäisiin, koska ellei erityistä syytä ole, merituulivoimaan tulisi soveltaa samoja lupamenettelyitä riippumatta siitä, sijaitseeko merituulivoimahanke aluevesillä vai talousvyöhykkeellä. Ilmailulain lentoestelupaa koskevat säännökset eivät nykyisin sovellu talousvyöhykkeellä. Ilmailulain 158 §:n mukaan mastoa, tuulivoimaa, nosturia, valaistus-, radio- tai muuta laitetta, rakennusta, rakennelmaa tai merkkiä ei saa asettaa, järjestää tai kohdistaa siten, että sitä voidaan erehdyksessä pitää ilmailua palvelevana laitteena tai merkinä. Lentoesteluvan tarve riippuu lentoesteen korkeudesta ja etäisyydestä lentopaikoille, mutta esimerkiksi tuulivoimalan asettamiseen tarvitaan lentoestelupa, jos se ulottuu yli 60 metrin korkeuteen vedenpinnasta, vaikka se sijaitisi kaukanakin lentoasemalta. Ilmailulain 158 a §:n mukaan Liikenne- ja viestintävirasto myöntää hakemuksesta 158 §:n 2 momentissa tarkoitetun lentoesteluvan. Liikenne- ja viestintäviraston on myönnettävä lentoestelupa, jos lentoturvallisuus ei vaarannu ja jos suunnitellun esteen aiheuttamaa haittaa lentoliikenteen sujuvuudelle voidaan käytettävissä olevilla lentomenetelmän suunnittelukriteereillä vähentää siten, ettei se aiheuta lentopaikan pitäjälle kohtuutonta haittaa tai vaikeuta lentoliikenteen sujuvuutta.

Ehdotetun 2 momentin mukaan laitteella tai rakennelmalla ei tarkoiteta putkea tai kaapelia. Kyseessä olisi informatiivinen säännös, jonka tarkoituksena olisi selkeyttää lain terminologiaa, joka on tältä osin peräisin YK:n merioikeusyleissopimuksesta. YK:n merioikeusyleissopimuksen ja talousvyöhykelain sääntely tekosaarten, laitteiden ja muiden rakennelmien osalta sekä putkien ja kaapeleiden osalta eroaa toisistaan.

5 a §. Luvun soveltaminen. 3 lukuun lisättäisiin uusi pykälä, jonka mukaan lukua ei sovellettaisi tuulienergian hyödyntämiseen ja siihen tähtääviin tutkimuksiin Suomen talousvyöhykkeellä lukuun ottamatta tuulienergian hyödyntämiseen liittyvien kaapeleiden ja putkien asentamista ja käyttöä ja niihin liittyviä, talousvyöhykkeen merituulivoimalain 2 §:ssä tarkoitetun talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen ulkopuolella tapahtuvia tutkimuksia, joihin sovellettaisiin 6 §:ää. Tuulienergian hyödyntämiseen ja siihen tähtääviin tutkimuksiin Suomen talousvyöhykkeellä sovellettaisiin sen sijaan ehdotettua talousvyöhykkeen merituulivoimalakia. Merituulivoimahanke ja siihen mahdollisesti liitännäinen vedyntuotantohanke tarvitsisi siis ehdotetun talousvyöhykkeen merituulivoimalain mukaisen hyödyntämisluvan. Kuitenkin hankkeeseen liittyvien putkien ja kaapeleiden laskeminen edellyttäisi talousvyöhykelain 6 §:n mukaista suostumusta. Putkien ja kaapeleiden laskulle ei voisi antaa hyväksyntää ehdotetun talousvyöhykkeen merituulivoimalain hyödyntämisluvassa, koska hyödyntämislupa voidaan myöntää jo ennen, kuin merituulivoimaloiden ja muiden rakennelmien paikat ja siten myöskään kaapeleiden paikat ovat tiedossa.

Lakiehdotuksen seurauksena talousvyöhykkeen merituulivoimahankkeet eivät enää tarvitsisi talousvyöhykelain 7 §:n mukaista suostumusta rakentamiseen. Erillistä menettelyä, jossa valtioneuvosto hyväksyttäisi merituulivoimaloiden paikat, ei siis olisi – paikat määrittäisivät vesiluvassa. Sen sijaan tarvittavat valtioneuvoston lupamääräykset asetettaisiin esitetyn talousvyöhykkeen merituulivoimalain mukaisessa hyödyntämisluvassa.

6 §. Hyödyntämisoikeus. Pykälän 4 momenttiin tehtäisiin tekninen päivitys, jossa maininnat kauppa- ja teollisuusministeriöstä korvattaisiin työ- ja elinkeinoministeriöllä. Kauppa- ja teollisuusministeriö on lakkautettu ja tehtävät ovat siirtyneet työ- ja elinkeinoministeriöön.

7 §. Rakentaminen. Pykälän 2 ja 3 momenttiin tehtäisiin tekninen päivitys, jossa maininnat kauppaja- ja teollisuusministeriöstä korvattaisiin työ- ja elinkeinoministeriöllä. Kauppaja- ja teollisuusministeriö on lakkautettu ja tehtävät ovat siirtyneet työ- ja elinkeinoministeriöön.

7 a §. Euroopan unionin yhteistä etua koskevat energiahankkeet. Pykälään tehtäisiin tekninen päivitys, jossa viittaus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen N:o 347/2013 korvattaisiin viittauksella Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2022/869. Asetus N:o 347/2013 on kumottu asetuksella (EU) 2022/869.

8 §. Meritieteellinen tutkimus. Pykälään tehtäisiin tekninen päivitys, jossa maininnat kauppaja- ja teollisuusministeriöstä korvattaisiin työ- ja elinkeinoministeriöllä. Kauppaja- ja teollisuusministeriö on lakkautettu ja tehtävät ovat siirtyneet työ- ja elinkeinoministeriöön.

9 §. Meritieteellisen tutkimuksen keskeyttäminen ja lopettaminen. Pykälään tehtäisiin tekninen päivitys, jossa maininnat kauppaja- ja teollisuusministeriöstä korvattaisiin työ- ja elinkeinoministeriöllä. Kauppaja- ja teollisuusministeriö on lakkautettu ja tehtävät ovat siirtyneet työ- ja elinkeinoministeriöön.

10 §. Suomen rikosoikeuden soveltaminen talousvyöhykkeellä tehtyyn rikokseen. Pykälän 1 momentin viittaus lain 7 §:ään poistettaisiin siten, että muutetun momentin mukaan talousvyöhykkeellä olevalla tekosaarella, laitteella tai muulla rakennelmalla tehty tai niihin kohdistuva rikos ja sen rangaistava yritys katsottaisiin rikoslain (39/1889) 1 luvun 1 §:n mukaisesti Suomessa tehdyksi. Siten ei vain talousvyöhykelain 7 §:ssä tarkoitettu tekosaari, laite tai muu rakennelma olisi pykälän soveltamisalan piirissä, vaan myös ehdotetun talousvyöhykkeen merituulivoimalain nojalla rakennettu tekosaari, laite tai muu rakennelma. Lisäksi pykälään lisättäisiin uusi säännös, jonka mukaan talousvyöhykkeellä olevan tekosaaren, laitteen tai muun rakennelman yhteydessä asennettavaan tai käytettävään, Suomen talousvyöhykkeellä sijaitsevaan kaapeliin tai putkeen kohdistuva rikos ja sen rangaistava yritys katsottaisiin rikoslain (39/1889) 1 luvun 1 §:n mukaisesti Suomessa tehdyksi. Siten esimerkiksi merituulivoimaloihin yhteydessä olevat kaapelit ja putket tulisivat Suomen rikosoikeuden piiriin siltä osin, kuin ne sijaitsevat Suomen talousvyöhykkeellä. Tämä on mahdollista YK:n merioikeusyleissopimuksen 79 artiklan 4 kappaleen nojalla. Oikeustila sellaisten kaapelien ja putkien osalta, jotka eivät ole yhteydessä Suomen talousvyöhykkeellä sijaitsevaan tekosaareen, laitteeseen tai rakennelmaan, pysyisi ennallaan. Rikosoikeuden soveltamiseen tällaisiin kaapeleihin ja putkiin vaikuttaa usea säännös, esimerkiksi rikoslain 1 luvun 3 § sekä YK:n merioikeusyleissopimuksen 58 artiklan 2 kappale ja 113 artikla.

Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin kielellinen tarkennus, jossa viittaus muualla talousvyöhykkeellä tehtyyn rikokseen muutettaisiin muotoon muutoin talousvyöhykkeellä tehty rikos. Lisäksi täydennettäisiin pykäläluetteloa lukuun lisättävillä rangaistussäännöksillä. Ehdotetun momentin mukaan muutoin talousvyöhykkeellä tehty, 11–15, 15 a–15 d ja 16 §:ssä mainittu rikos ja sen rangaistava yritys katsottaisiin rikoslain 1 luvun 1 §:n mukaisesti Suomessa tehdyksi. Säännöksen johdosta siis siltä osin kuin rikos ei ole tehty tekosaarella, laitteella tai muulla rakennelmalla tai kohdistu siihen tai siihen yhteydessä olevaan kaapeliin tai putkeen, sovelletaan 11–15, 15 a–15 d ja 16 §:ää. 11–16 §:ssä säädetään muun muassa ympäristörikoksista. Talousvyöhykelain 5 lukuun lisättäisiin kriminalisointisäännöksiä, jotka koskevat isoilta osin rakennelman luvanhakuvuorituksen laiminlyöntiä. Kriminalisoinnin kohde olisi siten rakentaminen ilman lupaa ja rikos ei tuolloin tapahtuisi suoranaisesti muualla talousvyöhykkeellä, joten säännöstä tarkennetaan muotoon ”muutoin”.

15 a §. *Luvaton sähköverkko- ja maakaasuverkkotoiminnan harjoittaminen talousvyöhykkeellä.* Uuden pykälän mukaan rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä luvattomasta sähköverkkotoiminnan harjoittamisesta tuomittaisiin sähkömarkkinalain 108 §:n mukaan ja rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä luvattomasta maakaasuverkkotoiminnan harjoittamisesta maakaasumarkkinalain 90 §:n mukaan. Talousvyöhykelaisissa valitun sääntelytavan mukaisesti lisättäisiin lakiin erilliset rangaistussäännökset niiden säännösten, jotka sisältyisivät uuteen 3 a §:ään, rikkomisesta.

15 b §. *Terveysrikos, räjähdერიkos, varomaton käsittely, räjähdessäännösten rikkominen ja painelaiterikkomus talousvyöhykkeellä.* Ehdotetun 1 momentin mukaan rangaistus talousvyöhykkeelle sijoittuvaan tekosaareen, laitteeseen tai muuhun rakennelmaan taikka sen toiminnan yhteydessä asennettavaan tai käytettävään putkeen tai kaapeliin liittyvästä, talousvyöhykkeellä tehdystä terveysrikoksesta tuomittaisiin rikoslain 44 luvun 1 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan, räjähdერიkoksesta rikoslain 44 luvun 11 §:n 1 ja 3 momentin mukaan, varomattomasta käsitteystä rikoslain 44 luvun 12 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan ja räjähdessäännösten rikkomisesta vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 125 §:n mukaan. Lakiin lisättävät säännökset liittyisivät siihen, että talousvyöhykkeelle tuotaisiin sovellettavaksi kemikaaliturvallisuuslaki, joten myös sen rikkominen tulisi säätää rangaistavaksi talousvyöhykkeellä.

Ehdotetun 2 pykälän mukaan rangaistus talousvyöhykkeelle sijoittuvaan tekosaareen, laitteeseen tai muuhun rakennelmaan taikka sen toiminnan yhteydessä asennettavaan tai käytettävään putkeen tai kaapeliin liittyvästä, talousvyöhykkeellä tehdystä painelaiterikkomuksesta tuomittaisiin painelaitelain 104 §:n mukaan. Lisättävä lainkohta liittyisi siihen, että talousvyöhykkeelle tuotaisiin sovellettavaksi painelaitelaki, joten myös sen rikkominen tulisi säätää rangaistavaksi talousvyöhykkeellä.

15 c §. *Päästökaupparikkomus talousvyöhykkeellä.* Lisättävän pykälän mukaan rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä päästökaupparikkomuksesta tuomittaisiin päästökauppalaain 97 §:n mukaan.

15 d §. *Lentoesteitä koskeva ilmailurikkomus talousvyöhykkeellä.* Lakiin lisättävän pykälän mukaan rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä lentoesteitä koskevasta ilmailurikkomuksesta tuomittaisiin ilmailulain 178 §:n 1 momentin 22 kohdan mukaan.

17 §. *Tekosaarilla, laitteilla ja muilla rakennelmilla sovellettava laki.* Pykälää muutettaisiin siten, että talousvyöhykkeelle rakennetuilla tekosaarilla, laitteilla ja muilla rakennelmilla sovellettaisiin Suomen lakia samalla tavoin kuin jos rakennelma sijaitsisi lähinnä olevalla Suomen alueella. Nykyisessä pykälässä puhutaan ”tämän lain mukaisesti” rakennetuista tekosaarista, laitteista ja muista rakennelmista. Muutoksen myötä myös ehdotetun talousvyöhykkeen merituulivoimalain hyödyntämisoikeuden nojalla rakennetut rakennukset ja rakennelmat tulisivat soveltamissäännöksen piiriin. 17 §:n nojalla merituulivoimahankkeisiin soveltuvat sellaiset lait, joiden voidaan katsoa tulevan sovellettavaksi pykälän sanamuodon mukaisesti tekosaarilla, laitteilla ja muilla rakennelmilla. Esimerkkeinä merituulivoimalan huoltotyöhön soveltuisi työlainsäädäntö, ja merituulivoimalassa sijaitsevaan sähkölaitteeseen sähköturvallisuuslaki.

19 §. *Valvonta ja rajavartioviranomaisen määräykset.* Pykälään tehtäisiin tekninen päivitys, jossa maininnat kauppa- ja teollisuusministeriöstä korvattaisiin työ- ja elinkeinoministeriöllä. Kauppa- ja teollisuusministeriö on lakkautettu ja tehtävät ovat siirtyneet työ- ja elinkeinoministeriöön.

22 §. Muutoksenhaku. Pykälään tehtäisiin tekninen päivitys, jossa muutoksenhakusäännökset muutettaisiin nykylainsäädännön ja nykyisten muutoksenhakusäännöksiä koskevien käytäntöjen mukaisiksi. Hallintolainkäyttölaki (586/1996) on kumottu oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetulla lailla (808/2019). Valituslupaa koskevat säännökset poistettaisiin tarpeettomana, koska oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain lähtökohta on se, että hallinto-oikeuden päätöksestä valittaminen korkeimpaan hallinto-oikeuteen edellyttää pääsääntöisesti valituslupaa. Näin ollen pelkkä viittaus muutoksenhakuun oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisesti merkitsee korkeimpaan hallinto-oikeuteen valittamisen osalta valituslupasääntelyä.

23 §. Toimivaltaiset tuomioistuimet. Pykälään lisättäisiin, että talousvyöhykelain lisäksi myös talousvyöhykkeen merituulivoimalaissa tarkoitettujen rikosasiat käsiteltäisiin merilain (674/1994) 21 luvun 1 §:ssä mainituissa käräjäoikeuksissa. Toimivaltainen käräjäoikeus on se, jonka tuomiopiiriä lähinnä rikos voidaan katsoa tehdyksi soveltaen, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 4 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään. Talousvyöhykelain 23 §:ää sovellettaessa näiden käräjäoikeuksien tuomiopiirien rajojen katsotaan jatkuvan aluevesien ulkorajalta suuntaansa muuttamatta talousvyöhykkeen ulkorajaan saakka. Merilain 21 luvun 1 §:n mukaan merilaissa tarkoitettuja asioita käsitteleviä alioikeuksia (*merioikeudet*) ovat Ahvenanmaan ja Helsingin käräjäoikeudet.

Talousvyöhykelaki sisältää rikosoikeudelliset säännökset talousvyöhykkeen osalta. Kuitenkin koska erityislain rikkomisen tulisi säätää rangaistavaksi kyseisessä erityislaissa toisen erityislain sijaan, ehdotetaan kriminalisointisäännöstä merituulivoimatoimintaan talousvyöhykkeellä ryhtymisestä sijoitettavaksi talousvyöhykkeen merituulivoimalain 34 §:ään. Kuitenkin muutoin rikosoikeutta koskevien säännösten olisi tarkoituksenmukaista olla yhdessä laissa, eli talousvyöhykelaissa. Talousvyöhykelaki on puitelaki, joka sääntelee kaikenlaista toimintaa talousvyöhykkeellä. Siten myös toimivaltaisia tuomioistuimia koskevat säännökset olisi tarkoituksenmukaista sijoittaa kokonaisuudessaan talousvyöhykelakiin.

7.3 Laki Energiavirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Tehtävät. Pykälän 2 momentissa on lueteltu Energiaviraston hoitamat tehtävät. Momenttiin lisättäisiin uusi 20 kohta, jonka seurauksena Energiavirasto hoitaisi tehtävät, jotka sille on annettu talousvyöhykkeen merituulivoimalaissa. Samalla 19 kohtaa muutettaisiin teknisesti siten, että muutettaisiin piste puolipisteeksi.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Kilpailutuksen järjestäminen

Ehdotetun 4 §:n 3 momentin mukaan tarkempia säännöksiä kilpailutuksen järjestämisestä voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella. Tällaiset säännökset voisivat koskea esimerkiksi kilpailutusta koskevaa tiedottamista tai määräaikoja. Energiavirasto voisi lähtökohtaisesti arvioida kilpailutuskokemuksensa pohjalta itse, miten kilpailutuksen yksityiskohdat on järjestettävä siten, että tarjoajilla on riittävästi aikaa valmistautua eri kilpailutuksen vaiheisiin ja että ne saavat niistä tarpeeksi tietoa. Lisäksi tulisi huomioida käyttöoikeussopimusdirektiivin vaatimukset. Koska ehdotetun kaltaisesta kilpailutusta ei ole kuitenkaan aiemmin järjestetty, voi olla tarpeen säätää saatujen kokemusten pohjalta tarkemmin reunaehdoista kilpailutuksen järjestämismenetelylelle, minkä vuoksi ehdotetaan asetuksenantovaltuutta kilpailutuksen järjestämisestä.

Esivalintakriteerit

Kilpailutusmenettelyä koskevan, ehdotetun 5 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää esivalintakriteereistä, joilla pisteytettävien tarjousten määrää karsitaan. Ehdotus on käyttöoikeussopimusdirektiivin 37 artiklan 3 kohdan mukainen. Esivalintakriteerit voisivat koskea laadullisia tekijöitä. Niiden soveltaminen voisi olla tarpeen, jos kilpailutukseen olisi odotettavissa paljon tarjoajia, joiden määrää olisi tarpeen karsia ennen tarkempaa ja työläämpää hinta-laatusuhteeseen liittyvää pisteytystä. Esivalintakriteerien tulisikin tulla sovellettavaksi vain tilanteessa, jossa kilpailutukseen on ollut tietty määrä osallistujia, jotta karsiminen olisi tarpeen. Koska esivalintakriteerit ovat yhdenlaisia laadullisia kriteereitä, niistä tulisi muiden valintakriteerien tapaan säätää asetuksella. Ensimmäisissä kilpailutuksissa esivalintakriteerit eivät välttämättä ole vielä tarpeen, koska osallistujia ei odoteta olevan niin paljon. Senkin takia olisi tarkoituksenmukaista määrittellä esivalintakriteerien sisältö vasta silloin, kun markkina on mahdollisesti kehittynyt suuntaan, jossa osallistujia odotetaan olevan enemmän.

Tarjottavan hyödyntämismaksun minimitaso

Kilpailutusmenettelyä koskevan, ehdotetun 5 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan asetuksella voitaisiin asettaa tarjottavalle hyödyntämismaksulle minimitaso, jonka alittavalla tarjouksella ei voisi voittaa kilpailutusta. Minimitason asettaminen voisi olla tarpeen sen varmistamiseksi, että yksinoikeutta ei myönnetä merituulivoima-alueeseen tilanteessa, jossa hanketta ei arvioida kannattavaksi tulevaisuudessakaan. Jos hankkeen kannattavuuteen liittyy vahvoja epäilyjä, jää hankkeen toteutuminen hyvin epävarmaksi. Jos hankkeen toteutumista pidetään hyvin epävarmana, ei yksinoikeuden myöntämistä alueeseen voida pitää tarkoituksenmukaisena. Etenkin ensimmäisiä talousvyöhykkeen merituulivoima-alueita kilpailutettaessa tulee kuitenkin huomioida, että merituulivoima-ala on vasta käynnistymässä Suomessa ja hankkeiden kannattavuuteen liittyy huomattavia epävarmuuksia erityisesti talousvyöhykkeellä, jolla hankkeen rakentamisen kustannukset ovat todennäköisesti aluevesillä sijaitsevia merituulivoimahankkeita korkeammat. Näin ollen olisi mahdollista myös olla asettamatta hyödyntämismaksulle minimitasoa. Minimihinnan määrittämisessä tulisi huomioida mahdollinen Metsähallituksen aluevesille sijoittuviin hankkeisiin soveltama minimihinta. Minimihinnan määrittämisessä voitaisiin hyödyntää esimerkiksi asiantuntija-arviota.

Kilpailutusmenettely, tarjousten arviointi, tarjottava hyödyntämismaksu, valintakriteerit ja voittajan ratkaisu tasatilanteessa

Kilpailutusmenettelyä koskevan, ehdotetun 5 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä kilpailutusmenettelystä, tarjousten arvioinnista, tarjottavasta hyödyntämismaksusta, valintakriteereistä sekä voittajan ratkaisusta tasatilanteessa. Varsinainen kilpailutusmalli, jolla toimija valittaisiin, ratkaistaisiin siis asetustasolla. Kilpailutusmalleja on erilaisia, joista yleisesti käytettyjä ovat suljettu tarjouskilpailu sekä laskeva tai nouseva tarjouskilpailu. Suljettu tarjouskilpailu soveltuu tilanteisiin, joissa kilpailua on melko vähän ja tarjottavan hyödykkeen kustannukset ovat melko hyvin tarjoajien tiedossa. Tietoa talousvyöhykkeen merituulivoima-alueiden soveltuvuudesta merituulikehittämiseen on hyvin niukasti. Suljetun kilpailun etuja on kuitenkin kilpailun yksinkertaisuus ja strategisen käyttäytymisen vaikeutuminen, kun tarjoukset eivät ole toisten tarjoajien tiedossa. Merituulivoima-alueiden kilpailutuksessa osalla tarjoajista voi olla aiemmin myönnetyn tutkimusluvan kautta enemmän tietoa kilpailtavasta alueesta kuin muilla tarjoajilla. Alueita ei myöskään ole tarkoitus tutkia tai kartoittaa etukäteen kuten joissakin maissa ja aluevesillä. Siten hyödyntämisoikeuden tosiasiallista arvoa voi olla vaikeaa määrittää. Tasapuolisen kilpailun varmistamiseksi suljetussa kilpailutuksessa voisi olla tarpeen järjestää useampia kierroksia onnistuneen kilpailutuksen varmistamiseksi. Mallissa voitaisiin esimerkiksi sallia ensimmäisen kierroksen jälkeen tarjousten korottaminen voittavan hinnan tai tarjousten hintajakauman julkaisemisen

jälkeen. Tällöin malli olisi erilaisten kilpailutusmallien yhdistelmä, joka parhaiten mahdollistaa onnistuneen kilpailutuksen.

Kilpailutusmallin valinnassa tulee huomioida esimerkiksi hallinnollinen taakka niin kilpailutukseen osallistuvalla kuin kilpailutuksen järjestäjällä sekä strategisen käyttäytymisen riski. Kilpailutusmallista on tarkoituksenmukaista säätää vasta asetuksella, koska tämänkaltaisesta kilpailutusmallista ei ole vielä kokemusta, ja odotettavissa, että ensimmäisen tai ensimmäisten kilpailutusten jälkeen voi olla tarpeen muuttaa käytettävää kilpailutusmallia etenkin, jos havaitaan että ensin käytetty malli ei toimi tarkoitettulla tavalla.

Asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tarjottavasta hyödyntämismaksusta, tarjousten arvioinnista ja valintakriteereistä. Valintakriteerien tarkempaa sisältöä on selostettu kilpailutusmenettelyä koskevan 5 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa. Hinta-laatusuhteeltaan parhaan tarjoajan määrittäminen perustuisi sekä tarjottuun hyödyntämismaksuun että laadullisiin tekijöihin siten, että molemmista saisi pisteitä. Asetuksella voitaisiin säätää pisteytyksestä muun muassa määrittämällä, mikä osuus maksimipisteistä koostuu tarjotusta hyödyntämismaksusta ja mikä laadullisista tekijöistä, ja kuinka paljon pisteitä saa kustakin laadullisesta tekijästä. Tarkoituksena on, että voittajan valintaan vaikuttavat tekijät määritellään mahdollisimman tarkasti asetuksella, jotta valinnan perusteet ovat mahdollisimman tarkasti kilpailutukseen osallistujien tiedossa sen sijaan, että tarjouksien vertailu perustuisi enemmän kokonaisharkintaan. Laadullisista tekijöistä on tarkoituksenmukaista säätää asetuksella muun muassa koska EU:n nettonolla-asetuksessa edellytetään laadullisia kriteereitä uusiutuvan energian huutokaappoihin, ja kriteerien yksityiskohdista säädetään vasta myöhemmin täytäntöönpanosäädöksellä. Koska myös kansallisesti merituulivoimatoimijan valinta halutaan perustaa hinnan ohella myös laadullisiin tekijöihin, olisi sääntelyn selkeyden vuoksi tarkoituksenmukaista säätää laadullisista tekijöistä samassa säädöksessä, joka olisi asetus. Tarkoituksenmukaiset kriteerit myös muuttuvat alan kehityksen myötä ja kriteereitä voitaisiin asetuksella tarvittaessa muuttaa, kun on saatu kokemuksia ensimmäisestä tai ensimmäisistä kilpailutuksista.

Tarjottava hyödyntämismaksu ei olisi könttäsomma, vaan maksu laskettaisiin laskukaavalla, josta säädettäisiin asetuksella. Hyödyntämismaksulle voitaisiin kuitenkin asettaa minimihinta. Tarkoitus olisi, että hyödyntämismaksun maksaminen ajoittuisi tuulivoimapuiston tuotantoaikaan, ja maksun määrä olisi sidottu tuotantokapasiteettiin sekä viitehintaan, joka kuvastaisi kyseisen tuulivoimapuiston tuotannon keskimääräistä arvoa, jos tuotanto olisi myyty kokonaisuudessaan sähköpörssiin Suomessa. Tarjottu hyödyntämismaksu olisi siis summa, jonka yritys maksaisi valtiolle vuosittain hankkeen tuotantoaikana. Tarjouksessa tarjottu hyödyntämismaksu sidottaisiin ennalta ilmoitettuun ja kaikille tarjoajille samaan oletukseen sähkön keskimääräisestä hinnasta, ja maksettava hyödyntämismaksu määräytyisi tarjottua hyödyntämismaksua alhaisemmaksi tai korkeammaksi, riippuen viitehinnan kehityksestä. Viitehinnan avulla hanke-toimijan riski sähkön hinnan kehityksestä vähenisi, koska hinnan muutokset huomioidaan hyödyntämismaksun määrässä. Merituulivoiman suurimittainen rakentaminen tuo riskiä hankkeen sähköstä saamiin tuloihin, koska sähkön hinta voi laskea hyvin alhaiseksi tai jopa negatiiviseksi niillä tunneilla, jolloin merituulivoima tuottaa hyvin sähköä. Viitehinnan avulla hyödyntämismaksu saataisiin myös indeksoitua oikeudenmukaisella tavalla maksuajankohtaan. Osa hyödyntämismaksun laskukaavan määrittelyä olisi myös maksuvelvoitteen alkamishetken tarkempi määrittely. Laskukaavaan liittyy myös tuotantokapasiteetti, jonka ei tarvitse olla vielä kilpailutusvaiheessa tiedossa.

Voittajan ratkaisulla tasatilanteessa tarkoitettaisiin ratkaisutapaa, jolla voittaja määritettäisiin, jos tarjoukset saisivat yhtä hyvät pisteet. Tasatilanne voitaisiin ratkaista esimerkiksi arvalla tai painottamalla jotakin tai joitakin valintakriteereitä.

Tarjous

Ehdotetun 6 §:n 3 momentin mukaan tarjouksesta ja sen sisällöstä voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Asetuksella voitaisiin tarvittaessa säätää tarkempia edellytyksiä esimerkiksi tarjouksen sisällölle, kuten siinä ilmoitettaville tiedoille. Lähtökohtaisesti tarjous tulisi tehdä Energiaviraston ilmoittamalla tavalla ehdotetun 6 §:n 1 momentin mukaisesti, mutta valtioneuvoston asetuksella voitaisiin kuitenkin tarvittaessa säätää siitä, miten tarjous on toimitettava.

Kilpailutukseen osallistuminen

Ehdotetun 7 §:n 3 momentin nojalla tarkempia säännöksiä kilpailutukseen osallistumisen edellytyksistä ja osallistujan valmiuksista voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella. Pykälän 1 momentin perussäännöksen mukaisesti osallistujalla olisi oltava riittävä osaaminen, kokemus ja taloudelliset valmiudet merituulivoimahankkeen edistämiseen. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin tarkentaa, millainen osaaminen, kokemus ja taloudelliset valmiudet osallistujalla tulisi olla. Näin voitaisiin asettaa kilpailutukseen osallistuvien tarjoajien vähimmäistaso hankkeen edistymisen kannalta erityisen tärkeäksi katsottaville tekijöille. Osallistumisen edellytykset voisivat olla sisällöltään vastaavanlaisia kuin valintakriteerit, mutta ero valintakriteereihin olisi, että kyse olisi minimitasosta, joka kaikkien osallistujien olisi täytettävä.

Osallistumisvakuus

Ehdotetun 9 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä vakuuden määrästä ja sen uusimisen määräajasta. Vaadittavan vakuuden euromääräinen summa voitaisiin siis säätää asetuksella. Ehdotetun 9 §:n 2 momentin perussäännöksen mukaan, jos vakuuden voimassaoloa jatketaan, uusiminen on tehtävä hyvissä ajoin ennen vakuuden voimassaolon päättymistä. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää tarkka määräaika, minkä kuluessa vakuus olisi uusittava, jos sen voimassaoloa jatketaan. Tämä voisi olla tarpeen, jotta Energiavirastolla olisi riittävä aika varmistaa, ettei vakuus vanhene.

Hyödyntämislupahakemus

Ehdotetun 16 §:n 2 momentin nojalla hyödyntämislupahakemuksessa tarvittavista tiedoista voitaisiin säätää valtioneuvoston asetuksella. Kyseessä olisivat tiedot, joita lupaharkinnassa voitaisiin tarvita. Tiedot voisivat koskea esimerkiksi luvanhakijan omistusta ja suunnitelmia tutkimuksesta.

Edistämisyvakuus

Ehdotetun 18 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä vakuuden määrän laskemisesta ja kerryttämisestä sekä vakuuden uusimisen määräajasta. Vakuuden määrä voitaisiin määrittää asetuksella esimerkiksi tietyksi osuudeksi tarjotusta hyödyntämismaksusta sekä määrittää jonkinlainen minimivakuustaso, jos tarjottu maksu olisi alhainen. Kerryttämistä koskevat säännökset voisivat sisältää esimerkiksi sen, kuinka paljon vakuutta on vuosittain kerrytettävä. Vakuuden uusimisen määräaika koskevilla säännöksillä voitaisiin määritellä, kuinka kauan ennen vakuuden voimassaolon päättymistä vakuus olisi uusittava, jos sen voimassaoloa jatketaan. Tämä voisi olla tarpeen, jotta Energiavirastolla olisi riittävä aika varmistaa, ettei vakuus vanhene.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.1.2025.

10 Toimeenpano ja seuranta

10.1 Toimeenpano

Lakiehdotuksen mukaisten talousvyöhykkeen merituulivoima-alueiden kilpailutuksen toteuttaminen edellyttää valmistelevia toimia työ- ja elinkeinoministeriössä ja Energiavirastossa. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa kilpailutettavien merituulivoima-alueiden valmistelusta ja esittelystä valtioneuvostolle. Yhteiskunnan kokonaisedun huomioimiseksi alueiden valmistelussa tulee tehdä yhteistyötä eri ministeriöiden ja sidosryhmien kanssa. Valtioneuvoston aluevalintapäätöksen ympäristövaikutukset tulee arvioida ennen päätöksentekoa. Vaikutukset tulee arvioida viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain (200/2005) mukaisesti.

Energiaviraston tulee valmistautua kilpailutuksen järjestämiseen mm. sisäisten prosessien ja osallistujille suunnattujen ohjeiden laatimisella. Toimeenpanon onnistumisen kannalta olennaista on myös kilpailutuksen voittaneen toimijan valvonta esimerkiksi asetettavien vakuuksien ja hyödyntämisluvassa asetettavien ehtojen noudattamisen osalta.

10.2 Seuranta

Lakiehdotuksen toimeenpanon vaikutuksia seurataan työ- ja elinkeinoministeriössä. Hallitusohjelman mukaisesti hallitus tulee määrittämään kunnianhimoisen tavoitteen merituulivoiman kapasiteetille vuonna 2035. Lakiehdotuksen toimeenpanon vaikutuksia tullaan arvioimaan yhdessä merituulivoimatavoitteen edistymisen kanssa. Merituulivoimatavoitteiden seurannan kannalta on olennaista ylläpitää ajantasaista tilannekuvaa sekä aluevesille että talousvyöhykkeelle sijoittuvista merituulivoimahankkeista ja markkinatilanteesta. Merituulivoiman edistämisen kannalta on tärkeää tehdä yhteistyötä useiden ministeriöiden ja sidosryhmien kanssa kilpailutettavien alueiden valinnassa ja kilpailutusten aikataulutuksessa, jotta alan toimijoiden kannalta tärkeä ennakoitavuus toteutuu ja merituulivoimahankkeiden toteutumisen edellytykset eivät vaarannu kummallakaan alueella.

Merituulivoiman edistämiseen tähtäviä toimia ja kapasiteetin kasvua seurataan myös EU-tasolla niin koko unionin kuin tiettyjen merialueiden osalta osana EU:n merellä tuotettavaa uusiutuvaa energiaa koskevan strategian sekä jäsenvaltioiden uusiutuvan energian osuuden kehityksen seurantaa.

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

11.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2025 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Työ- ja elinkeinoministeriö tulee tarvitsemaan resursseja merituulivoima-alueiden valintaa koskevien päätösten, hyödyntämislupapäätösten sekä lain nojalla annettavan asetuksen valmisteluun ja toimeenpanon seurantaan. Merituulivoiman edistämisen kannalta on tärkeää edetä kilpailutusten järjestämisessä nopeasti ja lisäresurssitarvetta asetuksen ja alueiden valin-

nan valmistelun osalta on jo vuodesta 2025 alkaen. Työ- ja elinkeinoministeriön lisäresurssi-tarve vuodelle 2025 on 1 htv. Merituulivoima-alueiden valintapäätöksen ympäristövaikutusten arviointiin (SOVA) tulee varata 90 000 euroa vuodelle 2025.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

12.1 Tarkastusoikeus

Ehdotetun 29 §:n tarkastusoikeus on merkityksellistä perustuslailla suojatun kotirauhan näkökulmasta. Jokaisen kotirauha on perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan turvattu. Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä.

Perustuslakivaliokunta on käytännössään katsonut kotirauhan piiriin ulottuvan toimen olevan hyväksyttävä "rikosten selvittämiseksi", jos toimi sidotaan siihen, että on olemassa konkreettinen ja yksilöity syy epäillä lakia rikotaan tai rikottavan. Säätelyn oikeasuhtaisuuden näkökulmasta valiokunnan lähtökohtana on ollut, ettei kotirauhan suojaan tule puuttua enimmillään sakolla rangaistavien, moitittavuudeltaan vähäisten rikkomusten selvittämiseksi (esim. PeVL 51/2022 vp, s. 3 ja PeVL 14/2013 vp, s. 2).

Ehdotetun 29 §:n 1 momentin nojalla pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitettuihin tiloihin valvontatoimenpiteet voitaisiin ulottaa vain, jos on syytä epäillä, että on tehty rikoslain (39/1889) 16 luvun 8 §:ssä taikka 33 luvun 1 §:ssä tarkoitettu rikos, ja tarkastus on välttämätön tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Mainittujen lainkohtien nojalla on mahdollista tuomita sakko tai vankeusrangaistus. Tarkastus pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitettuihin tiloihin on sidottu välttämättömyyskriteeriin sekä ”on syytä epäillä” vaatimukseen vankeusuhkaisista rikoksista. Ehdotettua säännöstä ei siten voida pitää perustuslain 10 §:n kannalta ongelmallisena.

Ehdotetun 28 §:n nojalla hyödyntämisluvan nojalla harjoitettavan toiminnan valvontaa tekeville viranomaisilla olisi oikeus päästä mukaan hyödyntämisluvan haltijan käyttämille aluksille niiden käydessä valvottavalla kohteella. Tämä oikeus sisältäisi kuitenkin vain oikeuden päästä mukaan aluksille, eikä esimerkiksi tarkastaa sen tiloja, kuten asumiseen käytettäviä tiloja. Siten ehdotettu säännös ei koskisi kotirauhan piiriin kuuluvia tiloja.

12.2 Hyödyntämisluvan peruuttaminen ja muuttaminen

Ehdotetut hyödyntämisluvan peruuttamista (24 §) ja muuttamista (21 §) koskevat säännökset ovat merkityksellisiä perustuslain 18 §:ssä turvatun elinkeinovapauden kannalta. Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suoje-lusta.

Ehdotetussa hyödyntämisluvassa ei ole kyse elinkeinotoiminnan luvanvaraiseksi muuttamisesta, koska jo nykyisin merituulivoimatoiminta talousvyöhykkeellä edellyttää valtioneuvoston suostumusta, ja yksinoikeus merituulivoimatuotantoon kuuluu YK:n merioikeusyleissopimuksen nojalla Suomen valtiolle. Kuitenkin hyödyntämisluvan luvan muuttamista ja peruuttamista koskevaa säätelyä on syytä tarkastella elinkeinovapauden näkökulmasta. Säätelyn sisällön osalta valiokunta on pitänyt tärkeänä, että säännökset luvan edellytyksistä ja pysyvyydestä antavat riittävän ennustettavuuden viranomaistoiminnasta (esim. PeVL 94/2022 vp, s. 2 ja PeVL 13/2014 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunta on elinkeinotoiminnan sääntelyn yhteydessä vakiintuneesti pitänyt luvan peruuttamista yksilön oikeusasemaan puuttuvana viranomaistoimena vaikutuksiltaan jyrkempänä kuin haetun luvan epäämistä. Sen vuoksi valiokunta on katsonut sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta välttämättömäksi sitoa luvan peruuttamisen mahdollisuuden vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin sekä siihen, että luvanhaltijalle mahdollisesti annetut huomautukset tai varoitukset eivät ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen. (Esim. PeVL 96/2022 vp ja PeVL 36/2021 vp). Esimerkiksi lausunnossaan PeVL 14/2004 vp perustuslakivaliokunta katsoi, että ehdotetun päästökauppalaian ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöntiä voitiin pitää sääntelyn tarkoituksen ja luvanhaltijoiden yhdenvertaisen kohtelun näkökulmista olennaisena rikkomuksena.

Perustuslakivaliokunnan käytännössä on korostettu myös toimiluvan peruuttamisen täsmällistä sääntelyä (PeVL 22/2017 vp, s. 2 ja PeVL 74/2014 vp, s. 3). Valiokunta on katsonut valtiosääntöoikeuden kannalta ongelmattomaksi muun muassa säännökset, joiden mukaan lupa voidaan peruuttaa, jos toimintaa ei enää harjoiteta ja toimilupaa haettaessa on annettu harhaanjohtavia tietoja. (PeVL 16/2003 vp, s. 2-3, HE 110/2003 vp, s. 147) Perustuslakivaliokunta on katsonut myös, että säännöksiä luvan peruuttamisesta tuli täydentää suhteellisuusperiaatetta tarkoittavin maininnoin, sillä ehdotuksen mukaan vähäisetkin puutteet tai epäkohdat voivat johtaa luvan peruuttamiseen. (PeVL 59/2002 vp, s. 4)

Esityksessä hyödyntämisluvan peruuttaminen lupaehtojen rikkomisen takia on perustuslakivaliokunnan käytännön mukaisesti sidottu lupaehtojen olennaiseen rikkomiseen ja luvanhaltijan mahdollisuuteen korjata menettelynsä. Perustuslakivaliokunnan käytäntö huomioiden peruutus myös sillä perusteella, että kilpailutuksessa on annettu vääriä tai puutteellisia tietoja kilpailutuksen kannalta olennaisista seikoista on elinkeinovapautta koskevan perustuslakien säännöksen mukainen. Peruutus olisi myös mahdollista, jos luvanhaltija siirtäisi luvan toiselle luvatta. Siirto olisi mahdollista valtioneuvoston päätöksellä, jos siirronsaaja pystyisi noudattamaan lupaehtoja eikä kansallinen turvallisuus vaarantuisi, joten elinkeinovapautta ei rajattaisi. Luvan peruutus olisi mahdollista myös kansallisen turvallisuuden vaarantuessa, mutta tällöin tarvittaisiin painavat perusteet. Kansallisen turvallisuuden perustetta on kuvattu tarkemmin hyödyntämislupaa koskevan pykälän (15 §) yksityiskohtaisissa perusteluissa. Luvan peruutusta siitä syystä, ettei toimintaa enää harjoiteta, ei olisi katsottava elinkeinovapautteen puuttumisena, koska peruutus tästä syystä olisi mahdollinen vain jos luvanhaltija ei enää käyttäisi aluetta siihen tarkoitukseen, johon lupa on myönnetty.

Toimivalta muuttaa elinkeinon harjoittamiseen oikeuttavaa lupaa ja sen ehtoja on sääntelyn suhteellisuuden kannalta syytä rajata tilanteisiin, joissa muutokset ovat välttämättömiä toiminnan edellytyksissä tapahtuneiden olennaisten muutosten takia (PeVL 36/2004 vp, s. 4, PeVL 62/2002 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunta on katsonut valtiosääntöoikeudellisesti ongelmattomaksi sääntelyn, jossa edellytyksenä viranomaisaloitteisen muutoksen tekemiselle oli muun ohella, että siihen on painava syy olosuhteiden olennaisen muutoksen taikka vanhentuneiden ehtojen tai hinnoittelujärjestelyjen uudistamisen johdosta (PeVL 36/2004 vp, s. 2) Toimiluvan haltijan olisi voitava kuitenkin luottaa lupaehtojen pysyvyyteen niiden sellaista muuttamista vastaan, joka ei perustu toimiluvan myöntämisen jälkeen sattuneeseen erityiseen syyhyn tai tapahtuneeseen yleisempään kehitykseen (PeVL 18/2016 vp, s. 3-4, PeVL 9/2013 vp, PeVL 19/1998 vp).

Hyödyntämisluvan muuttaminen olisi viranomaisaloitteisesti mahdollista rajatuissa tilanteissa, joita olisivat jo edellä käsitelty kansallinen turvallisuus sekä luvan myöntämisen jälkeen Euroopan unionin säädöksessä tai kansainvälisessä sopimusvelvoitteessa tapahtunut muutos ja luvan myöntämisen jälkeen tapahtuneen toiminnan ulkopuolisten olosuhteiden olennainen muutos. Näissä olisi kyse perustuslakivaliokunnan käytännön mukaisesti olosuhteiden olennaisesta

muutoksesta ja yleisemmästä kehityksestä. Lisäksi hyödyntämisluvan muuttaminen olisi mahdollista liittyen siihen, että hyödyntämisluvan voimassaoloa voitaisiin 17 §:n 3 momentin mukaan rajata siten, että hyödyntämislupa koskee tietyn määräajan jälkeen vain aluetta, jolle merituulivoimahanke sijoittuu. Muutoksen tarvetta on kuvattu tarkemmin 17 §:n 3 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa. Muutoksen tarve johtuisi siitä, että vuosikymmeniksi myönnettävä hyödyntämisoikeus on tarkoituksenmukaista rajata vain tosiasiallisesti hyödynnettävään merialueeseen, mutta tämä alue ei ole välttämättä lupaa myönnettäessä vielä tiedossa. Vasta hyödyntämisluvalla tutkitaan rakentamiseen soveltuva tarkempi alue.

12.3 Hyödyntämismaksu

Perustuslain 81 §:n 1 momentin mukaan valtion verosta säädetään lailla, joka sisältää säännökset verovelvollisuuden ja veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta. Saman pykälän 2 momentin mukaan valtion viranomaisten virkatoimien, palvelujen ja muun toiminnan maksullisuuden sekä maksujen suuruuden yleisistä perusteista säädetään lailla.

Ehdotetussa 20 §:ssä olevaa säännöstä hyödyntämismaksusta on tarpeen tarkastella perustuslain 81 §:n valtion veroja ja maksuja koskevan sääntelyn näkökulmasta. Tarkasteltavana on erityisesti veron ja maksun välinen rajanveto. Rahasuorituksen valtiosääntöoikeudellinen luonne vaikuttaa niihin vaatimuksiin, joita perustuslaki kohdistaa suorituksesta säättämisen tapaan.

Perustuslakia koskevan hallituksen esityksen (HE 1/1998 vp) 81 §:ää koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan vero on vakiintuneen määritelmän mukaan rahasuoritus, joka ei ole korvaus tai vastike julkisen vallan maksuvelvolliselle antamista eduista tai palveluista ja jolle on ominaista valtion menojen rahoittaminen. Maksusta todetaan, että lailla tulisi säätää yleisesti siitä, millaisista virkatoimista, palveluista ja tavaroista maksuja voidaan periä tai millaiset suoritukset ovat kokonaan maksuttomia. Samoin lailla olisi säädettävä maksujen suuruuden määrittämisessä noudatettavista periaatteista, kuten omakustannusarvon tai liiketaloudellisten perusteiden noudattamisesta.

Valtion verojen ja maksujen keskeisenä erona perustuslain 81 §:n kannalta onkin pidetty maksun vastikkeellisuutta. Maksujen vastikesuhdetta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota muun muassa suoritteiden yksilöitävyyteen, kustannusvastaavuuteen sekä siihen, onko maksu pakollinen vai vapaaehtoinen (esim. PeVL 49/2006 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunnan käytännössä on katsottu, että mitä suuremmaksi ero maksun ja etenkin julkisoikeudelliseen tehtävään liittyvän suoritteen tuottamisesta aiheutuvien kustannusten välillä kasvaa, sitä lähempänä on pitää suoritusta valtiosääntöoikeudellisena verona. Merkittävää voi myös olla, onko asianomaisen suoritteen vastaanottaminen vapaaehtoista vai pakollista. Veron suuntaan viittaa, jos suoritusvelvollisuuden aiheuttamista suoritteista ei voi kieltäytyä ja velvollisuus koskee suoraan lain nojalla tietyt tunnusmerkit täyttäviä oikeussubjekteja. (esim. PeVL 47/2005 vp, s. 3 ja PeVL 48/2010 vp, s. 8) Kuitenkaan jonkin rahasuorituksen maksun luonteen edellytyksenä ei ole täysi kustannusvastaavuus (esim. PeVL 53/2002 vp, s. 2).

Niiden suoritteiden, joista maksuja peritään, tulee olla jollakin tavoin yksilöitävissä. Perustuslaissa edellytetään lailla säädettäväksi yleisesti siitä, millaisista virkatoimista, palveluista ja tavaroista maksuja voidaan periä tai millaiset suoritukset ovat kokonaan maksuttomia. Samoin lailla on säädettävä maksujen suuruuden määrittämisessä noudatettavista periaatteista. (esim. PeVL 66/2002 vp, s. 3)

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan maksuja ei voida pitää perustuslain 81 §:n 2 momentissa tarkoitetuille valtion maksuille ominaisina korvauksina tai vastikkeina yksilöidystä julkisen vallan palveluista tai muista vastaavista suoritteista, jos maksujen tarkoituksena on yleisesti kattaa viranomaisen toiminnasta aiheutuvia kustannuksia. (esim. PeVL 31/2018 vp, s. 6)

Ehdotettu hyödyntämismaksu olisi maksu oikeudesta hyödyntää tuulienergiaa Suomen talousvyöhykkeellä. Suomella on rannikkovaltiona YK:n merioikeusyleissopimuksen 56 artiklan nojalla täysivaltaiset oikeudet talousvyöhykkeensä taloudelliseen hyödyntämiseen, kuten tuulista saatavan energian tuottamiseen. Hyödyntämismaksu olisi vastike tuon oikeuden saamisesta. Oikeuden hinta määriteltäisiin markkinaehtoisesti kilpailutuksella, mikä on myös EU:n valtioneuvoston päätöksen lähtökohta. Valtioneuvoston päätöksen näkökulmasta yksinoikeuden myöntäminen ilman markkinahintojen mukaista riittävää korvausta tilanteessa, jossa vastaavanlaisesta oikeudesta on aluevesillä maksettu, voisi tarkoittaa kielletyn valtioneuvoston myöntämistä. Kilpailutuksessa tarjoajan tiedossa olisi, että mikäli se voittaa kilpailutuksen ja saa hyödyntämisluvan, se on velvollinen maksamaan tarjoamansa hyödyntämismaksun. Hyödyntämisoikeuden hintaa olisi vaikea määrittellä muulla kuin tarjouskilpailulla, koska Suomen talousvyöhykkeellä ei ole vielä merituulivoimahankeita. Aluevesien kilpailutuksissa tarjottuja hintoja ei ole julkistettu, ja aluevesien tilanne poikkeaa niin monelta osin talousvyöhykkeestä, etteivät hinnat olisi vertailukelpoisia. Hyödyntämismaksun tarkoituksena ei ole kattaa viranomaisen toiminnasta aiheutuvia kustannuksia, vaan saada hyödyntämisoikeudesta markkinahinta ja välttää siten se, että Suomelle sekä rahallisesti että muutoin merkityksellisten merialueiden käyttöoikeutta luovutettaisiin ilmaiseksi.

Aluevesillä ja Suomen mantereella käyttöoikeus tuulivoima-alueeseen hankitaan pääsääntöisesti vuokrasopimuksien kautta. Talousvyöhykkeellä kiinteistöjärjestelmää ja omistajuutta alueeseen ei ole, vaan talousvyöhykkeen käytössä tulee YK:n merioikeusyleissopimuksen mukaan huomioida myös muiden valtioiden oikeudet, joten valtio ei voi vuokrata aluetta, vaan luovuttaa rajatun käyttöoikeuden siihen. Vastikkeellisuuden peruste on kuitenkin samakaltainen maanvuokrassa ja talousvyöhykkeellä käyttöoikeuden luovutuksessa. Siltä osin, kun valtio myöntää hyödyntämisoikeuden yksityiselle yritykselle, valtion mahdollisuudet taloudellisesti hyödyntää aluetta vähenevät merkittävästi.

Edellä katsotuilla perusteilla hyödyntämismaksu on katsottava perustuslain 81 §:n 2 momentin mukaiseksi maksuksi.

Vertailukohtana ehdotetulle hyödyntämismaksulle on myös lain sähköisten viestinnän palveluista (917/2014) toimilupamaksu (287 §), jota huutokauppamenettelyssä verkkotoimiluvan voittanut teleyritys on velvollinen suorittamaan toimilupaviranomaiselle. Toimilupamaksu on huutokaupassa hyväksytty korkein tarjous. Toimilupamaksua koskeva pykälä on alun perin peräisin laista eräiden radiotaajuuksien huutokaupoista (462/2009), jota koskevassa hallituksen esityksessä toimilupamaksu katsottiin perustuslain 81 §:n 2 momentin mukaiseksi maksuksi taajuuden käytöstä (HE 37/2009 vp, s. 36).

12.4 Asetuksenantovaltuudet

Ehdotettuun talousvyöhykkeen merituulivoimalakiin sisältyy useita säännösehdotuksia, joilla valtioneuvosto valtuutetaan antamaan asetuksella tarkempia lakia täydentäviä säännöksiä. Eriyisesti kilpailutusmenettelystä ja siinä sovellettavista valintakriteereistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Sääntelyä on siten arvioitava perustuslain 80 §:n 1 momentin kannalta. Sen mukaan valtioneuvosto voi antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyin valtuuden

nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan.

Perustuslain säännös edellyttää, että kaikki yksilön oikeusasemaan vaikuttavat keskeiset säännökset tulisi säätää lailla. Asetuksen antaja voitaisiin kuitenkin lailla valtuuttaa antamaan tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvistä vähäisistä yksityiskohdista. (HE 1/1998 vp, s. 131-132) Valtuuttavan lain olisi tällöin täytettävä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä edellytetyt täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset. (HE 1/1998 vp, s. 131-132 ja esim. PeVL 24/2021 vp, s. 2). Valiokunta on painottanut tämän merkitsevän sitä, että kun asetuksia voidaan antaa vain laissa säädetyn valtuuden nojalla eikä asetuksenantovaltaa voida antaa asioissa, joista perustuslain mukaan on säädettävä lailla, on lakiin otettava asetuksenantovaltuus laadittava niin, että valtuuden sisältö selvästi ilmenee laista ja että se rajataan riittävän tarkasti. Perustuslain 80 §:n takia on olennaista, että säänneltävästä asiasta on riittävät perussäännökset laissa ja että valtuus on syytä sijoittaa pääsääntöisesti lain asianomaisen perussäännöksen yhteyteen. (PeVL 74/2022 vp, s. 2-3 ja PeVL 26/2017 vp, s. 26).

Perustuslakivaliokunta on maininnut erityisinä normaalia väljempää delegointisääntelyä puoltavina seikkoina muun muassa velvoitteiden kohdistumisen määrätyillä aloilla kohdistuviin elinkeinonharjoittajiin (PeVL 24/2021 vp, s. 2 ja PeVL 1/2004 vp, s. 2). Perustuslakivaliokunnan mukaan esimerkiksi ympäristölainsäädännöllä on tyypillistä, että huomattava osa yksityiskohtaisesta sääntelystä jää lakia alemmanasteisiin säädöksiin (ks. esim. PeVL 24/2021 vp, PeVL 106/2022 vp, s. 6). Tämä johtuu pitkälti siitä, että sääntelyn on tarpeen olla varsin yksityiskohtaista ja teknisluonteista. Lisäksi valtuudet ovat tarpeellisia Euroopan unionin varsin runsaan ja yksityiskohtaisen lainsäädännön täytäntöönpanemiseksi (PeVL 45/2016 vp, s. 4 ja PeVL 24/2021 vp, s. 2)

Laajat asetuksenantovaltuudet kilpailutuksen yksityiskohdista olisivat tarpeen ensinnäkin, koska vastaavista kilpailutuksista talousvyöhykkeellä ei ole vielä kokemusta. Kokemuksen karttuessa sekä merituulivoima-alan kehittyessä voitaisiin esimerkiksi kilpailutusmallia ja kilpailutuksessa arvioitavia laadullisia tekijöitä muuttaa kilpailutusten välissä asetuksella. Toimivan kilpailutusmallin valinta on riippuvainen myös siitä, paljonko kilpailutukseen on potentiaalisia osallistujia, mikä vaihtelee markkinatilanteen mukaan. Kilpailutusmallin yksityiskohtia olisi mahdollista asetuksella muuttaa, vaikka jokaisen kilpailutuksen osalta, jotta saataisiin kunkin merituulivoima-alueen osalta toimiva kilpailutus. Esimerkiksi ehdotettu säännös siitä, että valtioneuvoston asetuksella voitaisiin asettaa tarjottavalle hyödyntämismaksulle minimitaso, jonka alittavalla tarjouksella ei voi voittaa kilpailutusta, olisi tarpeen, koska minihinnan asettamisen tarve on riippuvainen markkinatilanteesta.

Lisäksi EU:n nettonolla-asetuksesta tulee velvoite soveltaa laadullisia kriteerejä uusiutuvan energian huutokaupoissa, ja kriteerit asetetaan komission täytäntöönpanosäädöksellä. Samaan aikaan on tarve säätää laadullisista kriteereistä myös kansallisesti, minkä takia sääntelyn selkeyden vuoksi myös EU-sääntelyn vaatimat kriteerit olisi sisällytettävä kansallisiin säädöksiin. Vaihtoehtona kilpailutukselle ja laadullisten kriteerien asettamiselle olisi, että toimijan valinta perustuisi kokonaisvaltaiseen viranomaisarkintaan, josta säädettäisiin lailla. Koska lakihankkeen tavoitteena on määritellä valinnan perusteet avoimesti ja tarkasti etukäteen, on päädytty esittämään, että kilpailutusmenettelyn yksityiskohdista ja valintakriteereistä säädetään asetuksella.

Kilpailutusmenettely koskee hyvin rajattua joukkoa elinkeinonharjoittajia. Kilpailutukseen osallistujat toimivat merituulivoima-alalla, ja potentiaalinen osallistujajoukko on noin kymmenen toimijaa. Laissa säädettäisiin osallistujien oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista, kun

siinä määriteltäisiin, että kilpailutus perustuu hinta-laatusuhteeltaan parhaan tarjoajan määrittämiseen laadullisten tekijöiden ja tarjotun hyödyntämismaksun perusteella. Siten esityksen katsotaan täyttävän perustuslain 80 §:n 1 momentin vaatimukset.

12.5 Säättämisjärjestys

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

merituulivoimasta talousvyöhykkeellä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan tuulienergian hyödyntämiseen ja siihen tähtääviin tutkimuksiin Suomen talousvyöhykkeellä. Tuulienergian hyödyntämiseen liittyvien kaapeleiden ja putkien asentamiseen ja käyttöön ja niihin liittyviin, 2 §:ssä tarkoitetun talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen ulkopuolella tapahtuviin tutkimuksiin sovelletaan kuitenkin Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain (1058/2004), jäljempänä *talousvyöhykelaki*, 6 §:ää.

2 luku

Kilpailutus

2 §

Talousvyöhykkeen merituulivoima-alue

Valtioneuvosto voi tehdä päätöksen Suomen talousvyöhykkeellä sijaitsevan alueen osoittamisesta tuulienergian hyödyntämistä koskevaan käyttöön (*talousvyöhykkeen merituulivoima-alue*), sen kilpailuttamisesta ja alueen hyödyntämistä koskevista ehdoista. Talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen valinnassa on otettava huomioon yhteiskunnan kokonaisuus.

3 §

Kilpailutus

Oikeus hyödyntää talousvyöhykkeen tuulienergiaa ja tehdä siihen tähtäävää tutkimusta edellyttää valtioneuvoston lupaa (*hyödyntämislupa*). Oikeus hakea hyödyntämislupaa ratkaistaan kilpailutuksella.

4 §

Kilpailutuksen järjestäminen

Energiaviraston tulee järjestää talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen kilpailutus tasapuolisella ja syrjimättömällä tavalla sekä tiedottaa määräajoista ja muista seikoista, joilla on olennaista merkitystä kilpailutuksessa ja tarjousten tekemisessä.

Mikäli kilpailutuksen voittaja ei hae hyödyntämislupaa 16 §:n 1 momentissa tarkoitettussa määräajassa, Energiavirasto voi päätöksellään järjestää saman talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen kilpailutuksen kerran uudelleen.

Tarkempia säännöksiä kilpailutuksen järjestämisestä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

5 §

Kilpailutusmenettely

Kilpailutusmenettelyssä Energiavirasto määrittää hinta-laatusuhteeltaan parhaan tarjouksen kilpailutuksen voittajaksi siten, että tarjoajat saavat pisteitä sekä tarjoamastaan hyödyntämismaksusta että laadullisista tekijöistä. Laadulliset tekijät voivat koskea tarjoajan taloudellista tilaa, kokemusta, osaamista ja muuta kykyä edistää hanketta, hankkeen ympäristövaikutuksia, paikallisen hyväksyttävyyden edistämistä, verkkoon liittämistä, turvallisuutta sekä EU-sääntelyssä edellytettäviä seikkoja. Jos samanaikaisesti järjestetään useamman talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen kilpailutus, yksi tarjoaja voi kuitenkin voittaa vain yhden kilpailutuksen.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan:

- 1) säätää esivalintakriteereistä, joilla pisteystettävien tarjousten määrää karsitaan;
- 2) asettaa tarjottavalle hyödyntämismaksulle minimitaso, jonka alittavalla tarjouksella ei voi voittaa kilpailutusta;
- 3) antaa tarkempia säännöksiä kilpailutusmenettelystä, tarjousten arvioinnista, tarjottavasta hyödyntämismaksusta, valintakriteereistä sekä voittajan ratkaisusta tasatilanteessa.

Energiaviraston on tehtävä kilpailutuksen tuloksesta kirjallinen päätös.

6 §

Tarjous

Tarjous kilpailutukseen osallistumiseksi on toimitettava Energiavirastolle sähköisesti viimeistään Energiaviraston ilmoittamana määräpäivänä ja tavalla. Tarjous koostuu tarjotusta hyödyntämismaksusta, laadullisten tekijöiden arvioinnissa tarvittavista tiedoista sekä muista osallistujaa ja sen toimintaa koskevista tiedoista, jotka ovat tarpeen tarjousten arvioinnissa.

Tarjoaja ei määräpäivän jälkeen saa muuttaa tarjoustaan oma-aloitteisesti eikä peruuttaa tarjoustaan. Jos samanaikaisesti järjestetään useamman talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen kilpailutus ja tarjoaja osallistuu useamman alueen kilpailutukseen, tarjoajan on ilmoitettava alueiden ensisijaisuusjärjestys.

Tarjouksesta ja sen sisällöstä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

7 §

Kilpailutukseen osallistuminen

Oikeus osallistua kilpailutukseen on yrityksellä, yhteisöllä ja niiden ryhmittymällä. Osallistujalla on oltava riittävä osaaminen, kokemus ja taloudelliset valmiudet merituulivoimahankkeen edistämiseen. Kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 6 §:ssä tarkoitettua konsernista kilpailutukseen saa osallistua yksin tai osana ryhmittymää vain yksi yritys.

Oikeutta osallistua kilpailutukseen yksin tai osana ryhmittymää ei ole, jos yhteisöllä, yrityksellä tai sen konserniyrityksellä on yksin tai yhdessä yksinoikeus kolmeen tai useampaan Suomessa tai Suomen talousvyöhykkeellä sijaitsevaan merituulivoima-alueeseen, joilla ei ole otettu tuulivoimapuistoa suunniteltuun käyttöön, tai jos yhteisö, yritys tai sen konserniyritys on aiemmin voittanut kilpailutuksen, joka koskee suurimmalta osaltaan kilpailutettavana olevaa talousvyöhykkeen merituulivoima-alueita, mutta ei ole ottanut alueella tuulivoimapuistoa suunniteltuun käyttöön.

Kilpailutukseen osallistujat eivät saa tehdä kilpailutukseen liittyvää yhteistyötä. Kiellettyä yhteistyötä pidetään:

- 1) tarjousten sisältöä koskevia sopimuksia;
- 2) tarjousten sisältöä koskevaa tietojen vaihtoa kilpailutuksen aikana tai ennen sitä;
- 3) muuta osallistujien välistä toimintaa, jonka tarkoituksena on vaikuttaa kilpailutuksen kulkuun ja lopputulokseen.

Tarkempia säännöksiä kilpailutukseen osallistumisen edellytyksistä ja osallistujan valmiuksista voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

8 §

Osallistumismaksu

Kilpailutuksesta aiheutuvien kokonaiskustannusten kattamiseksi kilpailutukseen osallistuja on viimeistään 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuna määräpäivänä velvollinen suorittamaan Energiavirastolle osallistumismaksun, jota ei palauteta. Maksu on suoraan ulosottokelpoinen. Sen perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007).

Työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella säädetään osallistumismaksusta.

9 §

Osallistumisvakuus

Kilpailutukseen osallistujan on viimeistään 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuna määräpäivänä annettava Energiaviraston hyväksi osallistumisvakuus. Vakuuden määrän on oltava riittävä varmistamaan osallistujan sitoutuminen hankkeen edistämiseen. Mikäli osallistuja ei ole asettanut vakuutta määräpäivään mennessä, Energiaviraston on jätettävä osallistujan tarjous huomiotta.

Vakuudeksi hyväksytään omavelkainen takaus, pantattu talletus taikka vakuus, jonka Energiavirasto saa käyttöönsä vaatimuksen nojalla. Vakuuden antajan on oltava luotto- tai vakuutuslaitos tai muu ammattimainen rahoituslaitos, jolla on kotipaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Vakuuden tulee olla voimassa 12 kuukautta 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuna määräpäivästä. Kilpailutuksen voittajan vakuuden tulee kuitenkin olla voimassa siihen asti, että 18 §:ssä tarkoitettu edistämismaksu on asetettu. Jos vakuuden voimassaoloa jatketaan, uusiminen on tehtävä hyvissä ajoin ennen vakuuden voimassaolon päättymistä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä vakuuden määrästä ja sen uusimisen määräajasta.

10 §

Osallistumisvakuuden vapauttaminen ja realisointi

Energiaviraston on vapautettava:

- 1) muiden kuin voittavan tarjouksen tehneiden osallistujien osallistumisvakuudet kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun se on tehnyt päätöksen kilpailutuksen tuloksesta;

2) voittaneen tarjouksen tehneen osallistujan osallistumisvakuus, kun 18 §:ssä tarkoitettu edistämismaksu on annettu;

3) kaikkien osallistuneiden osallistumisvakuudet, kun se on tehnyt päätöksen kilpailutuksen keskeyttämisestä.

Energiavirastolla on oikeus ryhtyä kilpailutuksen voittajan asettaman osallistumisvakuuden realisointiin, jos voittaja on laiminlyönyt osallistumisvakuuden voimassaolosta huolehtimisen 9 §:n mukaisesti, ei ole antanut edistämismaksuutta 18 §:n 1 momentissa säädettyssä ajassa, tai jos valtioneuvosto on tehnyt kielteisen hyödyntämislupapäätöksen.

11 §

Poissulkuperusteet

Mitä lain julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016), jäljempänä *hankintalaki*, 80, 81, 88 ja 171 §:ssä säädetään, sovelletaan myös Energiavirastoon sen järjestäessä kilpailutusta.

Energiaviraston tulee sulkea osallistuja kilpailutuksen ulkopuolelle, jos sen omistus muuttuu kilpailutuksen aikana siten, ettei se enää täytä kilpailutukseen osallistumisen edellytyksiä. Jos kilpailutukseen osallistuu kirjanpitolain 1 luvun 6 §:ssä tarkoitettusta konsernista useampi kuin yksi yritys, Energiaviraston tulee sulkea ne kaikki kilpailutuksen ulkopuolelle.

Energiavirasto voi sulkea osallistuja kilpailutuksen ulkopuolelle, jos se on antanut oleellisesti vääriä tietoja kilpailutuksen kannalta merkityksellisistä seikoista tai tehnyt 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua kiellettyä yhteistyötä.

12 §

Ilmoitusvelvollisuus Energiavirastolle

Kilpailutukseen osallistujan on ilmoitettava välittömästi Energiavirastolle sen omistuksessa tapahtuneista muutoksista, muutoksista sen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistössä tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävissä henkilöissä sekä muista muutoksista, jotka saattavat vaikuttaa kilpailutukseen.

13 §

Kilpailutuksen keskeyttäminen

Energiaviraston on keskeytettävä kilpailutus, jos 11 §:ssä tarkoitettujen poissulkuperusteiden ja 5 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen mahdollisten esivalintakriteerien soveltamisen jälkeen jäljellä on alle kolme osallistujaa. Energiaviraston on keskeytettävä kilpailutus myös, jos tarjottavalle hyödyntämismaksulle on asetettu 5 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettu minimitaso, eikä se täyty.

14 §

Julkisuus

Tarjousten julkisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999), jäljempänä *julkisuuslaki*, säädetään. Asianosaisella ei ole kuitenkaan julkisuuslain 11 §:n 1 momentista poiketen oikeutta toisen tarjoajan liikesalaisuutta koskeviin tietoihin.

Energiavirasto voi salassapitosäännösten estämättä antaa muun kuin viimeisen kilpailutuskierroksen jälkeen tiedon kunkin annetun tarjouksen euromäärästä sekä euromääräiseen tarjoukseen yhdistetyn tiedon siitä, onko tarjouksen antajalle myönnetty talousvyöhykelain 6 §:n mukainen, merituulivoimaa koskeva hyödyntämisoikeus, joka koskee ainakin osin kilpailutettavaa aluetta.

3 luku

Hyödyntämislupa

15 §

Hyödyntämislupa

Valtioneuvoston on myönnettävä hyödyntämislupa kilpailutukseen osallistuneelle, jonka tarjous on voittanut kilpailutuksen, jos:

- 1) voittaja on toimittanut lupahakemuksen 16 §:ssä tarkoitetussa ajassa ja 9 §:ssä tarkoitettu osallistumisvakuus on voimassa;
- 2) voittaja on toimittanut hakemuksen arvioimiseksi tarvittavat tiedot;
- 3) ei ole painavia perusteita epäillä luvan myöntämisen vaarantavan kansallista turvallisuutta;

ja
4) ei ole ilmennyt, että voittaja olisi antanut kilpailutuksessa vääriä tai puutteellisia tietoja kilpailutuksen lopputulokseen kannalta olennaisista seikoista taikka että voittajan kyky toimia 6 §:ssä tarkoitetun kilpailutukseen annetun tarjouksen mukaisesti olisi olennaisesti heikentynyt.

Hyödyntämislupaa ei kuitenkaan voida myöntää ryhmittymälle. Jos kilpailutuksen voittaja on ryhmittymä, hyödyntämislupa voidaan myöntää pelkästään kaikista ryhmittymän jäsenistä muodostetulle yritykselle tai yhteisölle.

Hyödyntämislupa voidaan myöntää kilpailutuksen jälkeen kerran. Hyödyntämislupa voidaan myöntää ehdollisena, vaikka 5 §:n 3 momentissa tarkoitettu päätös kilpailutuksen tuloksesta ei ole lainvoimainen. Hyödyntämislupaa ei voida kuitenkaan myöntää, jos kilpailutuksen tulosta koskevaan päätökseen on vaadittu oikaisua, eikä oikaisuvaatimukseen ole annettu päätöstä.

16 §

Hyödyntämislupahakemus

Hyödyntämislupaa on haettava viimeistään kolmen kuukauden kuluttua lainvoimaisesta, 5 §:n 3 momentissa tarkoitetusta kilpailutuksen tulosta koskevasta päätöksestä. Hyödyntämislupaa voi hakea, vaikka sanottu päätös ei ole lainvoimainen.

Hyödyntämislupahakemus toimitetaan työ- ja elinkeinoministeriöön. Hakemuksessa tarvittavista tiedoista voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella.

17 §

Hyödyntämisluvan ehdot

Hyödyntämisluvassa on annettava tarpeelliset määräykset:

- 1) kilpailutuksen voittaneeseen tarjoukseen sisältyvän tarjotun hyödyntämismaksun maksusta;
- 2) kilpailutuksen voittaneeseen tarjoukseen sisältyvien laadullisten tekijöiden noudattamisesta;
- 3) hankkeessa noudatettavista määräajoista, muista edistymisen kannalta tarpeellisista seikoista sekä niistä raportoinnista;
- 4) hyödyntämiseen liittyvistä tutkimuksista;

5) edistämisvakuudesta;

6) muista seikoista, jotka ovat turvallisuuden tai talousvyöhykelain mukaan valtiolle kuuluvien oikeuksien tai velvollisuuksien kannalta tarpeellisia. Hyödyntämisluvan nojalla tehtyjen tutkimusten tulokset on toimitettava työ- ja elinkeinoministeriölle. Hyödyntämisluvassa voidaan määrätä, että tuotettu energia tai osa siitä on tuotava Suomeen.

Hyödyntämislupa on annettava määräajaksi. Hyödyntämisluvan voimassaoloa voidaan rajata siten, että hyödyntämislupa koskee tietyn määräajan jälkeen vain aluetta, jolle merituulivoimahanke sijoittuu.

18 §

Edistämisvakuus

Hyödyntämisluvan haltijan on kahden kuukauden kuluessa hyödyntämislupapäätöksestä annettava Energiaviraston hyväksi vakuus merituulivoimahankkeen aktiivisen kehittämisen ja hyödyntämisluvan laadullisia tekijöitä ja määräaikoja koskevien ehtojen noudattamisen varmistamiseksi. Vakuuden määrän on oltava riittävä varmistamaan luvanhaltijan sitoutuminen hankkeen edistämiseen hyödyntämisluvassa määrättyllä tavalla.

Vakuudeksi hyväksytään omavelkainen takaus, pantattu talletus taikka vakuus, jonka Energiavirasto saa käyttöönsä vaatimuksen nojalla. Vakuuden antajan on oltava luotto- tai vakuutuslaitos tai muu ammattimainen rahoituslaitos, jolla on kotipaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Vakuuden on oltava voimassa siihen asti, että tuulivoimapuisto on otettu suunniteltuun käyttöön. Jos vakuuden voimassaoloa jatketaan, uusiminen on tehtävä hyvissä ajoin ennen vakuuden voimassaolon päättymistä.

Vakuutta tulee kerryttää vuoden välein. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä vakuuden määrän laskemisesta ja kerryttämisestä sekä vakuuden uusimisen määräajasta.

19 §

Edistämisvakuuden vapauttaminen ja realisointi

Energiaviraston on hakemuksesta vapautettava vakuus, kun tuulivoimapuisto on otettu suunniteltuun käyttöön ja hyödyntämisluvan haltija on täyttänyt laadullisia tekijöitä ja määräaikoja koskevat velvoitteensa.

Energiavirastolla on oikeus ryhtyä vakuuden realisointiin, jos hyödyntämislupa on peruttu tai siitä on luovuttu. Energiavirastolla on lisäksi oikeus ryhtyä vakuuden realisointiin kokonaan tai osittain, jos hankkeessa on rikottu hyödyntämisluvan laadullisia tekijöitä tai määräaikoja koskevia ehtoja, eikä luvanhaltija tilanteessa, jossa rikkomus on korjattavissa, kehotuksesta huolimatta kohtuullisessa määräajassa korjaa menettelyään.

20 §

Hyödyntämismaksu

Hyödyntämisluvan haltija on velvollinen suorittamaan Energiavirastolle hyödyntämismaksun oikeudesta talousvyöhykkeen tuulienergian hyödyntämiseen. Hyödyntämismaksu on kilpailutuksen voittaneeseen tarjoukseen sisältyvä tarjottu hyödyntämismaksu. Velvollisuutta hyödyntämismaksun maksuun ei kuitenkaan ole, jos voittaneeseen tarjoukseen sisältyvä tarjottu hyödyntämismaksu on nolla.

Jos maksua ei suoriteta viimeistään eräpäivänä, maksamattomalle määrälle peritään vuotuista viivästyskorkoa korkolain (633/1982) 4 §:ssä tarkoitetun korkokannan mukaan.

Maksu on suoraan ulosottokelpoinen. Sen perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa.

21 §

Hyödyntämisluvan muuttaminen

Hyödyntämisluvan ehtoja voidaan muuttaa, jos se on tarpeen:

- 1) sen varmistamiseksi, ettei kansallinen turvallisuus vaarannu;
- 2) luvan myöntämisen jälkeen Euroopan unionin säädöksessä tai kansainvälisessä sopimusvelvoitteessa tapahtuneen muutoksen vuoksi;
- 3) luvan myöntämisen jälkeen tapahtuneen toiminnan ulkopuolisten olosuhteiden olennaisen muutoksen vuoksi;
- 4) edellä 17 §:n 3 momentissa tarkoitettun alueen rajaamisen vuoksi.

Hyödyntämisluvan ehtoja voidaan muuttaa myös luvanhaltijan hakemuksesta. Ehtoja, jotka koskevat laatutekijöiden noudattamista, voidaan kuitenkin muuttaa vain 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa erityisestä syystä. Hakemus toimitetaan työ- ja elinkeinoministeriölle.

Kansalliseen turvallisuuteen liittyvän tämän pykälän mukaisen päätöksen tekee valtioneuvosto. Muussa tapauksessa päätöksen tekee työ- ja elinkeinoministeriö.

22 §

Siirrettävyys

Valtioneuvosto voi luvanhaltijan hakemuksesta siirtää hyödyntämisluvan toiselle yritykselle tai yhteisölle, jos:

- 1) valtioneuvostolla ei ole painavia perusteita epäillä siirron vaarantavan kansallista turvallisuutta; ja
- 2) on ilmeistä, että toiminta jatkuu lupaehtojen mukaisena eikä valtioneuvostolla ole perusteita epäillä, ettei siirronsaaja kykenisi niitä noudattamaan.

Luvanhaltija voi pyytää valtioneuvostolta ennakkopäätöksen siirron vaikutuksesta lupaan.

Siirtopäätöksellä kaikki hyödyntämislupaan sisältyvät ja tämän lain hyödyntämisluvan haltijaa koskevat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät siirronsaajalle.

23 §

Ilmoitus- ja tiedonantovelvollisuus

Hyödyntämisluvan haltijan on ilmoitettava sen osakeomistuksessa tapahtuneista vähäistä suuremmista muutoksista sekä vastaavassa tosiasiallisessa vaikutusvallassa tapahtuneista muutoksista välittömästi työ- ja elinkeinoministeriölle. Luvanhaltija voi pyytää valtioneuvostolta ennakkopäätöksen osakeomistuksen tai vastaavan tosiasiallisen vaikutusvallan muutoksen vaikutuksesta lupaan.

Luvanhaltijan tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot työ- ja elinkeinoministeriölle hyödyntämislupaan liittyvää siirto-, muutos- ja peruutusharkintaa varten ja Energiavirastolle ja Rajavartiolaitokselle lupapäätöksen noudattamisen valvontaa varten.

24 §

Peruuttaminen

Valtioneuvosto voi peruuttaa hyödyntämisluvan, jos:

- 1) luvanhaltija on rikkonut tämän lain säännöksiä tai olennaisesti hyödyntämisluvan ehtoja eikä luvanhaltija kehotuksesta huolimatta kohtuullisessa määräajassa korjaa menettelyään;
- 2) on painavia perusteita epäillä kansallisen turvallisuuden vaarantuvan;
- 3) luvanhaltija on kilpailutuksessa antanut väärää tai puutteellisia tietoja kilpailutuksen lopputuloksen kannalta olennaisista seikoista;
- 4) luvanhaltija siirtää luvan toiselle yritykselle tai yhteisölle;
- 5) luvan nojalla ei harjoiteta toimintaa.

Valtioneuvoston on peruutettava hyödyntämislupa, jos luvanhaltija ei aseta edistämismvakuutta tai kerrytä sitä 18 §:ssä säädetyssä ajassa eikä kehotuksesta huolimatta kohtuullisessa määräajassa korjaa menettelyään.

25 §

Hyödyntämisluvasta luopuminen

Luvanhaltija voi luopua hyödyntämisluvasta ilmoittamalla asiasta työ- ja elinkeinoministeriölle.

4 luku

Erinäiset säännökset

26 §

Hankintalain soveltaminen

Sen lisäksi mitä 2 luvussa säädetään, sovelletaan kilpailutusmenettelyssä hankintalain 4, 5, 28, 68, 69 ja 82 §:ää, 92 §:n 2-4 momenttia, 120 ja 121 §:ää sekä 123 §:n 1-2 momenttia.

Sen lisäksi mitä 3 luvussa säädetään, sovelletaan hyödyntämislupaprosessiin ja hyödyntämislupaan, mitä hankintalain 4 ja 5 §:ssä, 77 §:n 2 momentissa, 117 ja 120 §:ssä, 129 §:n 1 momentissa sekä 136 ja 137 §:ssä säädetään hankintamenettelystä, hankintasopimuksesta ja käyttöoikeussopimuksesta.

Energiavirastoon sovelletaan hankintalain 172 §:n 2 momenttia.

27 §

Valvonta

Tämän lain mukaisia valvontaviranomaisia ovat Rajavartiolaitos ja Energiavirasto. Hyödyntämisluvan noudattamista talousvyöhykkeellä ja sitä, että hyödyntämislupaa edellyttävällä toiminnalla on hyödyntämislupa, valvoo Rajavartiolaitos. Muilta osin tämän lain noudattamista valvoo Energiavirasto.

Rajavartioviranomaisella on oikeus määrätä välittömästi lopetettavaksi hyödyntämislupaa edellyttävä toiminta, jota harjoitetaan ilman lupaa.

Työ- ja elinkeinoministeriön on ilmoitettava valvontaviranomaisille hyödyntämislupapäätöksestä, 21 §:ssä tarkoitettusta muutospäätöksestä, 22 §:ssä tarkoitettusta siirtopäätöksestä, 24 §:ssä tarkoitettusta peruutuksesta ja 25 §:ssä tarkoitettusta luopumisesta.

28 §

Valvontaviranomaisten pääsyoikeus aluksille

Hyödyntämisluvan nojalla harjoitettavan toiminnan valvontaa tämän lain tai muun lain nojalla tekevillä viranomaisilla on oikeus päästä mukaan hyödyntämisluvan haltijan käyttämille aluksille niiden käydessä valvottavalla kohteella.

29 §

Tarkastusoikeus

Valvontaviranomaisilla on oikeus päästä hyödyntämisluvan haltijan hallinnassa oleviin tiloihin, jos se on tässä laissa tarkoitettun valvonnan kannalta tarpeen, sekä tehdä siellä tarkastuksia ja ryhtyä muihin valvonnan edellyttämiin toimenpiteisiin. Tarkastuksessa on noudatettava, mitä hallintolain (434/2003) 39 §:ssä säädetään. Pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitettuihin tiloihin valvontatoimenpiteet voidaan kuitenkin ulottaa vain, jos on syytä epäillä, että on tehty rikoslain (39/1889) 16 luvun 8 §:ssä taikka 33 luvun 1 §:ssä tarkoitettu rikos, ja tarkastus on välttämätön tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi.

Valvontaviranomaisilla on tarkastusta suorittaessaan oikeus ottaa hyödyntämisluvan haltijan asiakirjat ja muuta aineistoa haltuunsa, jos se on tarkastuksen tavoitteiden toteuttamisen kannalta välttämätöntä. Aineisto tulee palauttaa viipymättä, kun tarkastuksen suorittaminen ei enää edellytä aineiston hallussapitoa.

Hyödyntämisluvan haltijan tulee avustaa valvontaviranomaisia tarkastuksen suorittamisessa.

30 §

Uhkasakko

Jos hyödyntämisluvan haltija rikkoo luvan ehtojen noudattamista, Energiavirasto voi velvoittaa luvanhaltijan korjaamaan rikkomuksen. Päätöksen ehtojen noudattamisen tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko. Uhkasakosta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

31 §

Tiedonsaantioikeus

Energiavirastolla, työ- ja elinkeinoministeriöllä, Rajavartiolaitoksella ja valtioneuvostolla on oikeus tehtäviensä suorittamista varten saada salassapitosäännösten estämättä välttämättömiä tietoja viranomaisilta ja toiminnanharjoittajilta.

32 §

Muutoksenhaku

Energiaviraston 5 §:n 3 momentissa, 11 §:ssä ja 19 §:n 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa.

Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun Energiaviraston päätökseen ja Energiaviraston tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla Vaasan hallinto-oikeuteen. Valitus, joka koskee Energiaviraston oikaisuvaatimuksen johdosta antamaa päätöstä ja liittyy 5 §:n 3 momentissa tai 11 §:ssä tarkoitettuun päätökseen, on käsiteltävä kiireellisenä. Muutoin

muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään. Muutoksenhaussa uhkasakon asettamista ja maksettavaksi tuomitsemista koskevaan päätökseen sovelletaan kuitenkin, mitä uhkasakkolaissa säädetään.

33 §

Vahingonkorvaus

Joka tämän lain, Euroopan unionin lainsäädännön taikka Maailman kauppajärjestön julkisia hankintoja koskevan sopimuksen vastaisella menettelyllä aiheuttaa tarjoajalle vahinkoa, on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon.

Kun vahingonkorvausvaatimus koskee tarjousmenettelystä aiheutuneita kuluja, korvauksen tuomitsemiseksi riittää, että tarjoaja näyttää toteen 1 momentissa tarkoitetun virheellisen menettelyn ja sen, että virheettömässä menettelyssä hänellä olisi ollut todellinen mahdollisuus voittaa tarjouskilpailu.

Vahingonkorvausasioissa toimivaltainen tuomioistuin on oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 10 luvussa tarkoitettu käräjäoikeus.

34 §

Luvaton merituulivoimatoiminta talousvyöhykkeellä

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta ryhtyy tämän lain soveltamisalaan 1 §:n mukaisesti kuuluvaan toimintaan ilman valtioneuvoston hyödyntämislupaa, on tuomittava *luvattomasta merituulivoimatoiminnasta talousvyöhykkeellä* sakkoon.

35 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

2.

Laki

Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain (1058/2004) 3 §:n 2 momentti, 6 §:n 4 momentti, 7 §:n 2 ja 3 momentti, 7 a, 8–10, 17, 19, 22 ja 23 §, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 2 momentti laissa 656/2011, 7 a § laissa 687/2014 ja 22 § laissa 897/2015, sekä

lisätään lakiin uusi 3 a, 5 a ja 15 a–15 d § seuraavasti:

3 §

Ympäristönsuojeluun, vesirakentamiseen ja merialuesuunnitteluun sovellettava lainsäädäntö

Alusten tavanomaisesta toiminnasta aiheutuvan ympäristön pilaantumisen ehkäisemisestä talousvyöhykkeellä säädetään merenkulun ympäristönsuojelulaissa (1672/2009) ja öljyvahinkojen sekä aluskemikaalivahinkojen torjuntaa koskevista toimenpiteistä talousvyöhykkeellä säädetään pelastuslaissa (379/2011). Lisäksi talousvyöhykkeellä sovelletaan jätelakia (646/2011).

3 a §

Tekosaariin, laitteisiin ja muihin rakennelmiin sekä niiden toimintaan liittyviin putkiin ja kaapeleihin sovellettava lainsäädäntö

Talousvyöhykkeelle rakennettavien tekosaarten, laitteiden ja muiden rakennelmien sekä niiden toiminnan yhteydessä asennettavien tai käytettävien putkien ja kaapeleiden osalta sovelletaan Suomen ja EU:n sähkö- ja kaasumarkkinoista annettua lainsäädäntöä, lakia vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2005), painelaitelakia (1144/2016), päästökauppalakia (1270/2023) sekä ilmailulain (864/2014) lentoesteitä koskevia säännöksiä.

Laitteella tai rakennelmalla ei tarkoiteta putkea tai kaapelia.

5 a §

Luvun soveltaminen

Tätä lukua ei sovelleta tuulienergian hyödyntämiseen ja siihen tähtääviin tutkimuksiin Suomen talousvyöhykkeellä lukuun ottamatta tuulienergian hyödyntämiseen liittyvien kaapeleiden ja putkien asentamista ja käyttöä ja niihin liittyviä, talousvyöhykkeen merituulivoimalain 2 §:ssä tarkoitetun talousvyöhykkeen merituulivoima-alueen ulkopuolella tapahtuvia tutkimuksia, joihin sovelletaan 6 §:ää.

6 §

Hyödyntämisoikeus

Päätöstä voidaan tarkistaa, jos toiminta ei vastaa päätöksessä määrättyjä ehtoja. Toiminta voidaan samoin edellytyksin määrätä keskeytettäväksi. Toiminnan keskeyttämisestä päättää työ- ja elinkeinoministeriö. Päätös voidaan myös peruuttaa, jos toiminnassa rikotaan olennaisesti päätöksessä määrättyjä ehtoja. Valvontaviranomaisen tulee viipymättä ilmoittaa työ- ja elinkeinoministeriölle havaitsemastaan rikkomuksesta.

7 §

Rakentaminen

Suostumuksen saaja on päätöksessä merenkulun turvallisuuden vuoksi velvoitettava poistamaan käytöstä pois jätettävä laite ja rakennelma, jos poistaminen on mahdollista. Suostumuksen saaja on myös velvoitettava ilmoittamaan työ- ja elinkeinoministeriölle sellaisten laitteiden ja rakennelmien sijainti, syvyys ja mitat, joita ei ole poistettu kokonaan.

Suostumus voidaan antaa määräajaksi tai toistaiseksi. Päätöksessä on määrättävä ehdot, jotka ovat turvallisuuden tai tämän lain mukaan valtiolle kuuluvien oikeuksien turvaamisen kannalta välttämättömiä. Jos toiminta ei vastaa päätöksessä määrättyjä ehtoja tai jos päätöksen antamisen jälkeen olot ovat muuttuneet olennaisesti, päätöksen ehtoja voidaan muuttaa tai suostumus voidaan peruuttaa. Valvontaviranomaisen tulee viipymättä ilmoittaa työ- ja elinkeinoministeriölle havaitsemastaan rikkomuksesta.

7 a §

Euroopan unionin yhteistä etua koskevat energiahankkeet

Jos Euroopan laajuisten energiainfrastruktuurien suuntaviivoista, asetusten (EY) N:o 715/2009, (EU) 2019/942 ja (EU) 2019/943 ja direktiivien 2009/73/EY ja (EU) 2019/944 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 347/2013 kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2022/869 tarkoitettu yhteistä etua koskeva energiahanke edellyttää 6 tai 7 §:n mukaista valtioneuvoston suostumusta, suostumuksen käsittelyyn tutkimusta varten annettavaa suostumusta lukuun ottamatta sovelletaan 6 tai 7 §:n lisäksi mainittua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta sekä Euroopan unionin yhteistä etua koskevien energiahankkeiden lupamenettelystä annettua lakia (684/2014).

8 §

Meritieteellinen tutkimus

Muusta kuin sellaisesta tutkimuksesta, johon sovelletaan 4 tai 6 §:ää, on tehtävä ilmoitus työ- ja elinkeinoministeriölle. Jos työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että meritieteellistä tutkimusta koskevassa ilmoituksessa tarkoitettu tutkimushanke kuuluu 6 tai 7 §:n soveltamisalaan, työ- ja elinkeinoministeriön on ilmoitettava siitä ilmoituksen tekijälle mahdollisimman pian ja viimeistään neljän kuukauden kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta. Tutkimushankkeeseen, josta on tehty ilmoitus, voidaan muussa tapauksessa ryhtyä aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua

ilmoituksen vastaanottamisesta, jollei työ- ja elinkeinoministeriö päätä, että siihen voidaan ryhtyä aikaisemmin. Meritieteellistä tutkimusta koskevan ilmoituksen sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Työ- ja elinkeinoministeriö voi kieltää tutkimushankkeeseen ryhtymisen, jos ilmoituksen tiedot tutkimushankkeesta ovat virheellisiä tai jos tutkimushankkeeseen ryhtyvällä ei arvioida olevan kykyä täyttää tutkimushankkeeseen liittyviä Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleis-sopimuksen (SopS 49–50/1996) 249 artiklan mukaisia velvoitteita sen vuoksi, että tutkimushankkeeseen ryhtyvältä on aiemmin jäänyt täyttämättä vastaavia velvoitteita. Työ- ja elinkeinoministeriön on ilmoitettava kieltopäätöksestään neljän kuukauden kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta.

9 §

Meritieteellisen tutkimuksen keskeyttäminen ja lopettaminen

Työ- ja elinkeinoministeriö voi määrätä 8 §:ssä tarkoitetun tutkimuksen keskeytettäväksi, jos tutkimusta tehdään mainitun pykälän 1 momentissa tarkoitetussa ilmoituksessa annetuista tiedoista poiketen tai tutkimusta tekevä ei noudata Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleis-sopimuksen 249 artiklan määräyksiä niistä oikeuksista, joita rantavaltiolla on meritieteelliseen tutkimushankkeeseen. Keskeyttämismääräys on peruutettava heti, kun tutkimusta tekevä antaa tutkimuksesta oikeat tiedot tai täyttää, mitä mainitussa artiklassa määrätään.

Työ- ja elinkeinoministeriö voi määrätä meritieteellisen tutkimuksen lopetettavaksi kokonaan, jos 8 §:n 1 momentissa tarkoitetussa ilmoituksessa annetuista tiedoista poikkeaminen merkitsee huomattavaa muutosta tutkimushankkeeseen tai -toimintaan taikka jos tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettuja puutteita ei korjata kohtuullisessa ajassa.

Valvontaviranomaisen tulee viipymättä ilmoittaa työ- ja elinkeinoministeriölle havaitsemastaan rikkomuksesta tai laiminlyönnistä.

10 §

Suomen rikosoikeuden soveltaminen talousvyöhykkeellä tehtyyn rikokseen

Talousvyöhykkeellä olevalla tekosaarella, laitteella tai muulla rakennelmalla tehty tai niihin kohdistuva rikos ja sen rangaistava yritys sekä talousvyöhykkeellä olevan tekosaaren, laitteen tai muun rakennelman yhteydessä asennettavaan tai käytettävään, Suomen talousvyöhykkeellä sijaitsevaan kaapeliin tai putkeen kohdistuva rikos ja sen rangaistava yritys katsotaan rikoslain (39/1889) 1 luvun 1 §:n mukaisesti Suomessa tehdyksi.

Muutoin talousvyöhykkeellä tehty, 11–15, 15 a–15 d ja 16 §:ssä mainittu rikos ja sen rangaistava yritys katsotaan rikoslain 1 luvun 1 §:n mukaisesti Suomessa tehdyksi.

Jos 2 momentissa tarkoitettu rikos on tehty ulkomaiselta alukselta sen ollessa Suomen talousvyöhykkeellä, rikosasiaa ei saa tutkia Suomessa ilman valtakunnansyyttäjän syytemääräystä, ellei kysymyksessä ole jokin rikoslain 1 luvun 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu tapaus.

15 a §

Luvaton sähköverkko- ja maakaasuverkkotoiminnan harjoittaminen talousvyöhykkeellä

Rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä luvattomasta sähköverkkotoiminnan harjoittamisesta tuomitaan sähkömarkkinalain 108 §:n mukaan ja rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä luvattomasta maakaasuverkkotoiminnan harjoittamisesta maakaasumarkkinalain 90 §:n mukaan.

15 b §

Terveysrikos, räjähdერიკოს, varomaton käsittely, räjähdessäännösten rikkominen ja painelaiterikkomus talousvyöhykkeellä

Rangaistus talousvyöhykkeelle sijoittuvaan tekosaareen, laitteeseen tai muuhun rakennelmaan taikka sen toiminnan yhteydessä asennettavaan tai käytettävään putkeen tai kaapeliin liittyvästä, talousvyöhykkeellä tehdystä terveysrikoksesta tuomitaan rikoslain 44 luvun 1 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan, räjähdერიკოსesta rikoslain 44 luvun 11 §:n 1 ja 3 momentin mukaan, varomattomasta käsittelystä rikoslain 44 luvun 12 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan ja räjähdessäännösten rikkomisesta vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 125 §:n mukaan.

Rangaistus talousvyöhykkeelle sijoittuvaan tekosaareen, laitteeseen tai muuhun rakennelmaan taikka sen toiminnan yhteydessä asennettavaan tai käytettävään putkeen tai kaapeliin liittyvästä, talousvyöhykkeellä tehdystä painelaiterikkomuksesta tuomitaan painelaitelain 104 §:n mukaan.

15 c §

Päästökaupparikkomus talousvyöhykkeellä

Rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä päästökaupparikkomuksesta tuomitaan päästökauppalain 97 §:n mukaan.

15 d §

Lentoesteitä koskeva ilmailurikkomus talousvyöhykkeellä

Rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä lentoesteitä koskevasta ilmailurikkomuksesta tuomitaan ilmailulain 178 §:n 1 momentin 22 kohdan mukaan.

17 §

Tekosaarilla, laitteilla ja muilla rakennelmilla sovellettava laki

Talousvyöhykkeelle rakennetuilla tekosaarilla, laitteilla ja muilla rakennelmilla sovelletaan Suomen lakia samalla tavoin kuin jos rakennelma sijaitsisi lähinnä olevalla Suomen alueella.

19 §

Valvonta ja rajavartioviranomaisen määräykset

Edellä 6–8 §:ssä tarkoitetun toiminnan harjoittamista valvoo Rajavartiolaitos. Edellä 6–9 §:ssä tarkoitetusta päätöksestä on päätöksentekijän viipymättä annettava tieto Rajavartiolaitoksen esikunnalle. Työ- ja elinkeinoministeriön on viipymättä annettava tieto Rajavartiolaitoksen esikunnalle myös 8 §:ssä tarkoitetusta ilmoituksesta, jos se ei katso ilmoituksessa tarkoitetun tutkimushankkeen kuuluvan 6 tai 7 §:n soveltamisalaan. Tiedoksianto on samalla saatettava myös ilmoituskentekijän tiedoksi.

Rajavartioviranomaisella on oikeus määrätä välittömästi lopetettavaksi sellainen 6–8 §:ssä tarkoitettu toiminta, jota harjoitetaan ilman valtioneuvoston suostumusta tai työ- ja elinkeinoministeriölle tehtyä ilmoitusta, sekä toiminta, jota jatketaan vastoin 9 §:ssä tarkoitettua päätöstä.

22 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

23 §

Toimivaltaiset tuomioistuimet

Tässä laissa ja merituulivoimasta talousvyöhykkeellä annetussa laissa tarkoitettut rikosasiat käsitellään merilain (674/1994) 21 luvun 1 §:ssä mainituissa käräjäoikeuksissa. Toimivaltainen käräjäoikeus on se, jonka tuomiopiiriä lähinnä rikos voidaan katsoa tehdyksi soveltaen, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 4 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään. Tätä pykälää sovellettaessa näiden käräjäoikeuksien tuomiopiirien rajojen katsotaan jatkuvan aluevesien ulkorajalta suuntaansa muuttamatta talousvyöhykkeen ulkorajaan saakka.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

3.

Laki

Energiavirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Energiavirastosta annetun lain (870/2013) 1 §:n 2 momentin 19 kohta ja *lisätään* 1 §:n 2 momenttiin uusi 20 kohta seuraavasti:

1 §

Tehtävät

Energiavirasto hoitaa tehtävät, jotka sille on annettu:

19) biopolttoöljyn käytön edistämisestä annetussa laissa (418/2019);
20) merituulivoimasta talousvyöhykkeellä annetussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

2.

Laki

Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain (1058/2004) 3 §:n 2 momentti, 6 §:n 4 momentti, 7 §:n 2 ja 3 momentti, 7 a, 8–10, 17, 19, 22 ja 23 §, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 2 momentti laissa 656/2011, 7 a § laissa 687/2014 ja 22 § laissa 897/2015, sekä lisätään lakiin uusi 3 a, 5 a ja 15 a—15 d § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Ympäristönsuojeluun, vesirakentamiseen ja merialuesuunnitteluun sovellettava lainsäädäntö

Ympäristönsuojeluun, vesirakentamiseen ja merialuesuunnitteluun sovellettava lainsäädäntö

Alusten tavanomaisesta toiminnasta aiheutuvan ympäristön pilaantumisen ehkäisemisestä talousvyöhykkeellä säädetään merenkulun ympäristönsuojelulaissa (1672/2009) ja öljyvahinkojen sekä aluskemikaalivahinkojen torjuntaa koskevista toimenpiteistä talousvyöhykkeellä säädetään öljyvahinkojen torjuntalaissa (1673/2009). Lisäksi talousvyöhykkeellä sovelletaan jätelakia (646/2011) *siten kuin siitä erikseen säädetään.*

Alusten tavanomaisesta toiminnasta aiheutuvan ympäristön pilaantumisen ehkäisemisestä talousvyöhykkeellä säädetään merenkulun ympäristönsuojelulaissa (1672/2009) ja öljyvahinkojen sekä aluskemikaalivahinkojen torjuntaa koskevista toimenpiteistä talousvyöhykkeellä säädetään *pelastuslaissa* (379/2011). Lisäksi talousvyöhykkeellä sovelletaan jätelakia (646/2011).

3 a §

Tekosaariin, laitteisiin ja muihin rakennelmiin sekä niiden toimintaan liittyviin putkiin ja kaapeleihin sovellettava lainsäädäntö

*Talousvyöhykkeelle rakennettavien teko-
saarten, laitteiden ja muiden rakennelmien
sekä niiden toiminnan yhteydessä asennetta-
vien tai käytettävien putkien ja kaapeleiden*

osalta sovelletaan Suomen ja EU:n sähkö- ja kaasumarkkinoista annettua lainsäädäntöä, lakia vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2005), painelaitelakia (1144/2016), päästökauppalakia (1270/2023) sekä ilmailulain (864/2014) lentoesteitä koskevia säännöksiä.

Laitteella tai rakennelmalla ei tarkoiteta putkea tai kaapelia.

5 a §

Luvun soveltaminen

Tätä lukua ei sovelleta tuulienergian hyödyntämiseen ja siihen tähtäviin tutkimuksiin Suomen talousvyöhykkeellä lukuun ottamatta tuulienergian hyödyntämiseen liittyvien kaapeleiden ja putkien asentamista ja käyttöä ja niihin liittyviä, talousvyöhykkeen merituulivoimalain 2 §:ssä tarkoitetun talousvyöhykkeen merituuliavoima-alueen ulkopuolella tapahtuvia tutkimuksia, joihin sovelletaan 6 §:ää.

6 §

Hyödyntämisoikeus

Päätöstä voidaan tarkistaa, jos toiminta ei vastaa päätöksessä määrättyjä ehtoja. Toiminta voidaan samoin edellytyksin määrätä keskeytettäväksi. Toiminnan keskeyttämisestä päättää kauppa- ja teollisuusministeriö. Päätös voidaan myös peruuttaa, jos toiminnassa rikotaan olennaisesti päätöksessä määrättyjä ehtoja. Valvontaviranomaisen tulee viipymättä ilmoittaa kauppa- ja teollisuusministeriölle havaitsemastaan rikkomuksesta.

7 §

Rakentaminen

Suostumuksen saaja on päätöksessä merenkulun turvallisuuden vuoksi velvoitettava

6 §

Hyödyntämisoikeus

Päätöstä voidaan tarkistaa, jos toiminta ei vastaa päätöksessä määrättyjä ehtoja. Toiminta voidaan samoin edellytyksin määrätä keskeytettäväksi. Toiminnan keskeyttämisestä päättää työ- ja elinkeinoministeriö. Päätös voidaan myös peruuttaa, jos toiminnassa rikotaan olennaisesti päätöksessä määrättyjä ehtoja. Valvontaviranomaisen tulee viipymättä ilmoittaa työ- ja elinkeinoministeriölle havaitsemastaan rikkomuksesta.

7 §

Rakentaminen

Suostumuksen saaja on päätöksessä merenkulun turvallisuuden vuoksi velvoitettava

poistamaan käytöstä pois jätettävä laite ja rakennelma, jos poistaminen on mahdollista. Suostumuksen saaja on myös velvoitettava ilmoittamaan kauppa- ja teollisuusministeriölle sellaisten laitteiden ja rakennelmien sijainti, syvyys ja mitat, joita ei ole poistettu kokonaan.

Suostumus voidaan antaa määräajaksi tai toistaiseksi. Päätöksessä on määrättävä ehdot, jotka ovat turvallisuuden tai tämän lain mukaan valtiolle kuuluvien oikeuksien turvaamisen kannalta välttämättömiä. Jos toiminta ei vastaa päätöksessä määrättyjä ehtoja tai jos päätöksen antamisen jälkeen olot ovat muuttuneet olennaisesti, päätöksen ehtoja voidaan muuttaa tai suostumus voidaan peruuttaa. Valvontaviranomaisen tulee viipymättä ilmoittaa kauppa- ja teollisuusministeriölle havaitsemastaan rikkomuksesta.

poistamaan käytöstä pois jätettävä laite ja rakennelma, jos poistaminen on mahdollista. Suostumuksen saaja on myös velvoitettava ilmoittamaan *työ- ja elinkeinoministeriölle* sellaisten laitteiden ja rakennelmien sijainti, syvyys ja mitat, joita ei ole poistettu kokonaan.

Suostumus voidaan antaa määräajaksi tai toistaiseksi. Päätöksessä on määrättävä ehdot, jotka ovat turvallisuuden tai tämän lain mukaan valtiolle kuuluvien oikeuksien turvaamisen kannalta välttämättömiä. Jos toiminta ei vastaa päätöksessä määrättyjä ehtoja tai jos päätöksen antamisen jälkeen olot ovat muuttuneet olennaisesti, päätöksen ehtoja voidaan muuttaa tai suostumus voidaan peruuttaa. Valvontaviranomaisen tulee viipymättä ilmoittaa *työ- ja elinkeinoministeriölle* havaitsemastaan rikkomuksesta.

7 a §

Euroopan unionin yhteistä etua koskevat energiahankkeet

Jos Euroopan laajuisten energiainfrastruktuurien suuntaviivoista ja päätöksen N:o 1364/2006/EY kumoamisesta sekä asetusten (EY) N:o 713/2009, (EY) N:o 714/2009 ja (EY) N:o 715/2009 muuttamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 347/2013 tarkoitettu yhteistä etua koskeva energiahanke edellyttää 6 tai 7 §:n mukaista valtioneuvoston suostumusta, suostumuksen käsittelyyn tutkimusta varten annettavaa suostumusta lukuun ottamatta sovelletaan 6 tai 7 §:n lisäksi mainittua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta sekä Euroopan unionin yhteistä etua koskevien energiahankkeiden lupamenettelystä annettua lakia (684/2014).

8 §

Meritieteellinen tutkimus

7 a §

Euroopan unionin yhteistä etua koskevat energiahankkeet

Jos Euroopan laajuisten energiainfrastruktuurien suuntaviivoista, *asetusten (EY) N:o 715/2009, (EU) 2019/942 ja (EU) 2019/943 ja direktiivien 2009/73/EY ja (EU) 2019/944 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 347/2013 kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2022/869* tarkoitettu yhteistä etua koskeva energiahanke edellyttää 6 tai 7 §:n mukaista valtioneuvoston suostumusta, suostumuksen käsittelyyn tutkimusta varten annettavaa suostumusta lukuun ottamatta sovelletaan 6 tai 7 §:n lisäksi mainittua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta sekä Euroopan unionin yhteistä etua koskevien energiahankkeiden lupamenettelystä annettua lakia (684/2014).

8 §

Meritieteellinen tutkimus

Muusta kuin sellaisesta tutkimuksesta, johon sovelletaan 4 tai 6 §:ää, on tehtävä ilmoitus kauppa- ja teollisuusministeriölle. Jos kauppa- ja teollisuusministeriö katsoo, että meritieteellistä tutkimusta koskevassa ilmoituksessa tarkoitettu tutkimushanke kuuluu 6 tai 7 §:n soveltamisalaan, kauppa- ja teollisuusministeriön on ilmoitettava siitä ilmoituksen tekijälle mahdollisimman pian ja viimeistään neljän kuukauden kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta. Tutkimushankkeeseen, josta on tehty ilmoitus, voidaan muussa tapauksessa ryhtyä aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua ilmoituksen vastaanottamisesta, jollei kauppa- ja teollisuusministeriö päättä, että siihen voidaan ryhtyä aikaisemmin. Meritieteellistä tutkimusta koskevan ilmoituksen sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Kauppa- ja teollisuusministeriö voi kieltää tutkimushankkeeseen ryhtymisen, jos ilmoituksen tiedot tutkimushankkeesta ovat virheellisiä tai jos tutkimushankkeeseen ryhtyvällä ei arvioida olevan kykyä täyttää tutkimushankkeeseen liittyviä Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen (SopS 49–50/1996) 249 artiklan mukaisia velvoitteita sen vuoksi, että tutkimushankkeeseen ryhtyvältä on aiemmin jäänyt täyttämättä vastaavia velvoitteita. Kauppa- ja teollisuusministeriön on ilmoitettava kieltopäätöksestään neljän kuukauden kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta.

9 §

Meritieteellisen tutkimuksen keskeyttäminen ja lopettaminen

Kauppa- ja teollisuusministeriö voi määrätä 8 §:ssä tarkoitetun tutkimuksen keskeytettäväksi, jos tutkimusta tehdään mainitun pykälän 1 momentissa tarkoitetussa ilmoituksessa annetuista tiedoista poiketen tai tutkimusta tekevä ei noudata Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen 249 artiklan määräyksiä niistä oikeuksista, joita rantavaltiolla on meritieteelliseen tutkimushankkeeseen. Keskeyttämismääräys on peruutettava heti,

Muusta kuin sellaisesta tutkimuksesta, johon sovelletaan 4 tai 6 §:ää, on tehtävä ilmoitus *työ- ja elinkeinoministeriölle*. Jos *työ- ja elinkeinoministeriö* katsoo, että meritieteellistä tutkimusta koskevassa ilmoituksessa tarkoitettu tutkimushanke kuuluu 6 tai 7 §:n soveltamisalaan, *työ- ja elinkeinoministeriön* on ilmoitettava siitä ilmoituksen tekijälle mahdollisimman pian ja viimeistään neljän kuukauden kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta. Tutkimushankkeeseen, josta on tehty ilmoitus, voidaan muussa tapauksessa ryhtyä aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua ilmoituksen vastaanottamisesta, jollei *työ- ja elinkeinoministeriö* päättä, että siihen voidaan ryhtyä aikaisemmin. Meritieteellistä tutkimusta koskevan ilmoituksen sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Työ- ja elinkeinoministeriö voi kieltää tutkimushankkeeseen ryhtymisen, jos ilmoituksen tiedot tutkimushankkeesta ovat virheellisiä tai jos tutkimushankkeeseen ryhtyvällä ei arvioida olevan kykyä täyttää tutkimushankkeeseen liittyviä Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen (SopS 49–50/1996) 249 artiklan mukaisia velvoitteita sen vuoksi, että tutkimushankkeeseen ryhtyvältä on aiemmin jäänyt täyttämättä vastaavia velvoitteita. *Työ- ja elinkeinoministeriön* on ilmoitettava kieltopäätöksestään neljän kuukauden kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta.

9 §

Meritieteellisen tutkimuksen keskeyttäminen ja lopettaminen

Työ- ja elinkeinoministeriö voi määrätä 8 §:ssä tarkoitetun tutkimuksen keskeytettäväksi, jos tutkimusta tehdään mainitun pykälän 1 momentissa tarkoitetussa ilmoituksessa annetuista tiedoista poiketen tai tutkimusta tekevä ei noudata Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen 249 artiklan määräyksiä niistä oikeuksista, joita rantavaltiolla

kun tutkimusta tekevä antaa tutkimuksesta oikeat tiedot tai täyttää, mitä mainitussa artikkelissa määrätään.

Kauppa- ja teollisuusministeriö voi määrätä meritieteellisen tutkimuksen lopetettavaksi kokonaan, jos 8 §:n 1 momentissa tarkoitetussa ilmoituksessa annetuista tiedoista poikkeaminen merkitsee huomattavaa muutosta tutkimushankkeeseen tai -toimintaan taikka jos tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettuja puutteita ei korjata kohtuullisessa ajassa.

Valvontaviranomaisen tulee viipymättä ilmoittaa kauppa- ja teollisuusministeriölle havaitsemastaan rikkomuksesta tai laiminlyönnistä.

10 §

Suomen rikosoikeuden soveltaminen talousvyöhykkeellä tehtyyn rikokseen

Talousvyöhykkeellä olevalla 7 §:ssä tarkoitetulla tekosaarella, laitteella tai muulla rakennelmalla tehty tai niihin kohdistuva rikos ja sen rangaistava yritys katsotaan rikoslain (39/1889) 1 luvun 1 §:n mukaisesti Suomessa tehdyksi.

Muulla talousvyöhykkeellä tehty, 11–16 §:ssä mainittu rikos ja sen rangaistava yritys katsotaan rikoslain 1 luvun 1 §:n mukaisesti Suomessa tehdyksi.

Jos 2 momentissa tarkoitettu rikos on tehty ulkomaiselta alukselta sen ollessa Suomen talousvyöhykkeellä, rikosasiaa ei saa tutkia Suomessa ilman valtakunnansyyttäjän syytemääräystä, ellei kysymyksessä ole jokin rikoslain 1 luvun 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu tapaus.

on meritieteelliseen tutkimushankkeeseen. Keskeyttämismääräys on peruutettava heti, kun tutkimusta tekevä antaa tutkimuksesta oikeat tiedot tai täyttää, mitä mainitussa artikkelissa määrätään.

Työ- ja elinkeinoministeriö voi määrätä meritieteellisen tutkimuksen lopetettavaksi kokonaan, jos 8 §:n 1 momentissa tarkoitetussa ilmoituksessa annetuista tiedoista poikkeaminen merkitsee huomattavaa muutosta tutkimushankkeeseen tai -toimintaan taikka jos tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettuja puutteita ei korjata kohtuullisessa ajassa.

Valvontaviranomaisen tulee viipymättä ilmoittaa *työ- ja elinkeinoministeriölle* havaitsemastaan rikkomuksesta tai laiminlyönnistä.

10 §

Suomen rikosoikeuden soveltaminen talousvyöhykkeellä tehtyyn rikokseen

Talousvyöhykkeellä olevalla tekosaarella, laitteella tai muulla rakennelmalla tehty tai niihin kohdistuva rikos ja sen rangaistava yritys sekä talousvyöhykkeellä olevan tekosaaren, laitteen tai muun rakennelman yhteydessä asennettavaan tai käytettävään, Suomen talousvyöhykkeellä sijaitsevaan kaapeleihin tai putkeen kohdistuva rikos ja sen rangaistava yritys katsotaan rikoslain (39/1889) 1 luvun 1 §:n mukaisesti Suomessa tehdyksi.

Muutoin talousvyöhykkeellä tehty, 11–15, 15 a–15 d ja 16 §:ssä mainittu rikos ja sen rangaistava yritys katsotaan rikoslain 1 luvun 1 §:n mukaisesti Suomessa tehdyksi.

Jos 2 momentissa tarkoitettu rikos on tehty ulkomaiselta alukselta sen ollessa Suomen talousvyöhykkeellä, rikosasiaa ei saa tutkia Suomessa ilman valtakunnansyyttäjän syytemääräystä, ellei kysymyksessä ole jokin rikoslain 1 luvun 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu tapaus.

15 a §

Luvaton sähköverkko- ja maakaasuverkko-toiminnan harjoittaminen talousvyöhykkeellä

Rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä luvattomasta sähköverkko-toiminnan harjoittamisesta tuomitaan sähkömarkkinalain 108 §:n mukaan ja rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä luvattomasta maakaasuverkko-toiminnan harjoittamisesta maakaasumarkkinalain 90 §:n mukaan.

15 b §

Terveysrikos, räjähdeterikos, varomaton käsittely, räjähdessäännösten rikkominen ja painelaiterikkomus talousvyöhykkeellä

Rangaistus talousvyöhykkeelle sijoittuvaan tekosaareen, laitteeseen tai muuhun rakennelmaan taikka sen toiminnan yhteydessä asennettavaan tai käytettävään putkeen tai kaapeleihin liittyvästä, talousvyöhykkeellä tehdystä terveysrikoksesta tuomitaan rikoslain 44 luvun 1 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan, räjähdeterikoksesta rikoslain 44 luvun 11 §:n 1 ja 3 momentin mukaan, varomattomasta käsittelystä rikoslain 44 luvun 12 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan ja räjähdessäännösten rikkomisesta vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 125 §:n mukaan.

Rangaistus talousvyöhykkeelle sijoittuvaan tekosaareen, laitteeseen tai muuhun rakennelmaan taikka sen toiminnan yhteydessä asennettavaan tai käytettävään putkeen tai kaapeleihin liittyvästä, talousvyöhykkeellä tehdystä painelaiterikkomuksesta tuomitaan painelaitelain 104 §:n mukaan.

15 c §

Päästökaupparikkomus talousvyöhykkeellä

Rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä päästökaupparikkomuksesta tuomitaan päästökauppalain 97 §:n mukaan.

15 d §

Lentoesteitä koskeva ilmailurikkomus talousvyöhykkeellä

Rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä lentoesteitä koskevasta ilmailurikkomuksesta tuomitaan ilmailulain 178 §:n 1 momentin 22 kohdan mukaan.

17 §

Tekosaarilla, laitteilla ja muilla rakennelmilla sovellettava laki

Tämän lain mukaisesti rakennetuilla tekosaarilla, laitteilla ja muilla rakennelmilla sovelletaan Suomen lakia samalla tavoin kuin jos rakennelma sijaitsisi lähinnä olevalla Suomen alueella.

17 §

Tekosaarilla, laitteilla ja muilla rakennelmilla sovellettava laki

Talousvyöhykkeelle rakennetuilla tekosaarilla, laitteilla ja muilla rakennelmilla sovelletaan Suomen lakia samalla tavoin kuin jos rakennelma sijaitsisi lähinnä olevalla Suomen alueella.

19 §

Valvonta ja rajavartioviranomaisen määräykset

Edellä 6–8 §:ssä tarkoitetun toiminnan harjoittamista valvoo rajavartiolaitos. Edellä 6–9 §:ssä tarkoitetusta päätöksestä on päätöksentekijän viipymättä annettava tieto rajavartiolaitoksen esikunnalle. Kauppa- ja teollisuusministeriön on viipymättä annettava tieto rajavartiolaitoksen esikunnalle myös 8 §:ssä tarkoitetusta ilmoituksesta, jos se ei katso ilmoituksessa tarkoitetun tutkimushankkeen kuuluvan 6 tai 7 §:n soveltamisalaan. Tiedoksianto on samalla saatettava myös ilmoituskentekijän tiedoksi.

Rajavartioviranomaisella on oikeus määrätä välittömästi lopetettavaksi sellainen 6–8 §:ssä tarkoitettu toiminta, jota harjoitetaan ilman valtioneuvoston suostumusta tai kauppa- ja teollisuusministeriölle tehtyä ilmoitusta, sekä toiminta, jota jatketaan vastoin 9 §:ssä tarkoitettua päätöstä.

19 §

Valvonta ja rajavartioviranomaisen määräykset

Edellä 6–8 §:ssä tarkoitetun toiminnan harjoittamista valvoo Rajavartiolaitos. Edellä 6–9 §:ssä tarkoitetusta päätöksestä on päätöksentekijän viipymättä annettava tieto Rajavartiolaitoksen esikunnalle. *Työ- ja elinkeinoministeriön* on viipymättä annettava tieto Rajavartiolaitoksen esikunnalle myös 8 §:ssä tarkoitetusta ilmoituksesta, jos se ei katso ilmoituksessa tarkoitetun tutkimushankkeen kuuluvan 6 tai 7 §:n soveltamisalaan. Tiedoksianto on samalla saatettava myös ilmoituskentekijän tiedoksi.

Rajavartioviranomaisella on oikeus määrätä välittömästi lopetettavaksi sellainen 6–8 §:ssä tarkoitettu toiminta, jota harjoitetaan ilman valtioneuvoston suostumusta tai *työ- ja elinkeinoministeriölle* tehtyä ilmoitusta, sekä toiminta, jota jatketaan vastoin 9 §:ssä tarkoitettua päätöstä.

22 §

Muutoksenhaku

22 §

Valtioneuvoston sekä työ- ja elinkeinoministeriön päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Hallinto-oikeuden päätökseen 6 §:ssä tarkoitetussa toiminnan keskeyttämistä tai päätöksen peruuttamista sekä 9 §:ssä tarkoitetussa meritieteellisen tutkimuksen keskeyttämistä tai lopettamista koskevassa asiassa saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden muuhun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Muutoksenhausta tässä laissa tarkoitetun hankkeen toteuttamiseksi tarvittavaan muuhun päätökseen säädetään erikseen.

23 §

Toimivaltaiset tuomioistuimet

Tässä laissa tarkoitetut rikosasiat käsitellään merilain (674/1994) 21 luvun 1 §:ssä mainituissa käräjäoikeuksissa. Toimivaltainen käräjäoikeus on se, jonka tuomiopiiriä lähinnä rikos voidaan katsoa tehdyksi soveltaen, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 4 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään. Tätä pykälää sovellettaessa näiden käräjäoikeuksien tuomiopiirien rajojen katsotaan jatkuvan aluevesien ulkorajalta suuntaansa muuttamatta talousvyöhykkeen ulkorajaan saakka.

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

23 §

Toimivaltaiset tuomioistuimet

Tässä laissa ja merituulivoimasta talousvyöhykkeellä annetussa laissa tarkoitetut rikosasiat käsitellään merilain (674/1994) 21 luvun 1 §:ssä mainituissa käräjäoikeuksissa. Toimivaltainen käräjäoikeus on se, jonka tuomiopiiriä lähinnä rikos voidaan katsoa tehdyksi soveltaen, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 4 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään. Tätä pykälää sovellettaessa näiden käräjäoikeuksien tuomiopiirien rajojen katsotaan jatkuvan aluevesien ulkorajalta suuntaansa muuttamatta talousvyöhykkeen ulkorajaan saakka.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2025.

3.

Laki

Energiavirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Energiavirastosta annetun lain (870/2013) 1 §:n 2 momentin 19 kohta ja
lisätään 1 §:n 2 momenttiin uusi 20 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Tehtävät

Tehtävät

Energiavirasto hoitaa tehtävät, jotka sille on
annettu:

Energiavirasto hoitaa tehtävät, jotka sille on
annettu:

19) biopolttoöljyn käytön edistämisestä an-
netussa laissa (418/2019).

19) biopolttoöljyn käytön edistämisestä an-
netussa laissa (418/2019);
20) merituulivoimasta talousvyöhykkeellä an-
netussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 2025.
